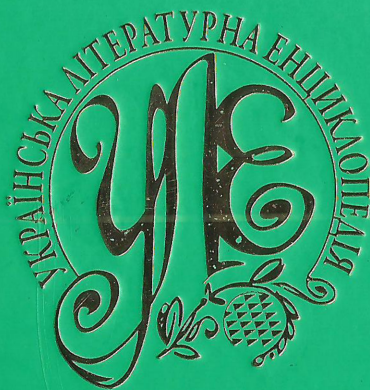

РОМАН ЛУБКІВСЬКИЙ

Вибрані твори
том другий

Роман Любимович

ДО ЇЇ ПРЕВЕЛЕБНОСТІ
МУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Як звати Вас? Як упізнати
Серед сестер — славетних муз?
Ви мови любите, мов шати
З примхливим успіхом дівчати,
Що котить нелюбу гарбуз...
Але й допомогти готові,
Як запинаємось на слові
Чи бовванієм на межі
Мистецтва й ремесла. Чужі
Синтáкси, ритми та звороти
Допомагаєте збороти
Не силою — теплом душі!

О тлумачі, мої братове,
Чи серце кожного готове
Подячну пісню скласти їй —
І незбагненній, і чудній,
Гріховниці, богів Богині
Водночас панії-служині
І повелительці, й рабі,
Жоні невидимій, химері,
Блакитній тіні на папері,
Що догоря у ватрані?

Прозріймо, вбогі та смішні!
Ніколи, ні! Ні! Ні! Ніколи
Не зловимо її за поли
Не звабим, не наздоженем,
Але щасливої хвилини
Вона прийде, примчить, прилине —
Віддячити за дні журби,

*Змарновані з її намови, —
Аби скарби чужої мови
У наші одлились скарби,
Щоб карбом, киталтом, візерунком
Натхнення сонячним дарунком
Потвердити: «Я тут була,
Торкалася твого чола,
Вдихнула хвилювання в подих,
І прирекли тебе на подвиг,
Прикованого до стола...»*

*Не мнбженъ способом чи ділень,
Не злом, що застує нам зір,
А тайнощами перевтілень
Вселюдський світ, сей Першотвір
Всевишнього, в текст годі вкласти
Штампований. А перекласти,
Як батько хліб переклада
Із печі на стола чи лаву,
І що удався він на славу,
Радіє мати молода...*

*О Музо, наша нене, Ти
Ласкава будь допомогти
Творити труд наш, поки змога,
Вимоглива пребудь і строга,
Але й поблажлива. Стремлінь
Не маю інших. Не шукаю
Щоденних зустрічей. Чекаю
Твоїх щоденних повелінь.
Сим контентуюся.
Аміль.*

*Роман Лубківський.
29–30.06.2013, Рокитно–Львів.*

РОМАН ЛУБКІВСЬКИЙ

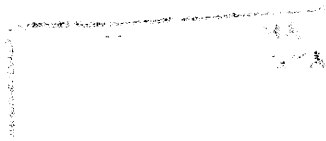
*Вибрані твори
у двох томах*

Том другий

ПЕРЕКЛАДИ

Нове видання

Київ
Видавництво «Дніпро»
2015

УДК 821.161.2'06-1Луб3

ББК 84(4Укр)6-5

Л82

Редакційна колегія тому
ЗЯБЛЮК М. П. (голова), ЖУЛИНСЬКИЙ М. Г,
СЛОБОДЯНИК А. Я. (відповідальний секретар),
ДРАЧ І. Ф., ЛУБКІВСЬКИЙ Р. М., ОЛІЙНИК Б. І.,
ПАНЧЕНКО В. Є., ПИЛИПЧУК Д. П.,
ШЕВЧЕНКО В. Г., ЯВОРІВСЬКИЙ В. О.

«Вибрані твори» Р. М. Лубківського у двох томах — видання із започаткованої видавництвом «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана багатотомної серії «Бібліотека Української Літературної Енциклопедії: вершини письменства», в якій репрезентовані кращі твори видатних майстрів української та світової літератури, представлених в УЛЕ.

До другого тому ввійшли вибрані переклади, здійснені Романом Лубківським впродовж півстоліття творчої праці.

В основі книги — твори з авторських антологій «Слов'янське небо» (1972), «Слов'янська ліра» (1983), а також з окремих видань, колективних збірників, публікацій у журнальній та газетній періодиці.

Том супроводжується вступною статтею, науково-енциклопедичними коментарями, примітками та бібліографією.

Для широкого кола читачів, усіх, хто вивчає і досліджує вітчизняне красне письменство.

Видано на замовлення
Державного комітету телебачення
та радіомовлення України
за програмою «Українська книга».

© Ідея видання «Бібліотеки УЛЕ».

Зяблюк М. П., Павличко Д. В.,
Слободяник А. Я., 2008.

© Лубківський Р. М., 2015.

© Вступна стаття. Тарнашинська Л. Б.,
2015.

© Укладач, коментарі, примітки.
Винниченко С. В., 2015.

© Художнє оформлення серії.
Стратілат М. І., 2013.

© Ілюстрації. Безніско Є. І., 2013.

© Видавництво «Дніпро», 2015.

ISBN 978-966-7492-41-0

ISBN 978-966-578-254-4(Т. 2)

СЛОВ'ЯНСЬКЕ НЕБО РОМАНА ЛУБКІВСЬКОГО В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ІНТЕР'ЄРІ

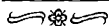
Сучасні філософи звертають увагу на те, що в нинішньому глобалізованому світі майбутнє визначається толерантністю. Як пояснює Сергій Кримський, духовна суть цього принципу зводиться «не стільки до гасла терпимості, скільки до вимог розуміння іншого», що вкладається у «височінь ціннісного сходження»¹.

Оскільки це ключове слово сучасної філософської думки освячене тисячолітнім досвідом світової культури, тож і стосується воно фактично не лише того, що може (чи не може) відбутися, а й того, що вже відбулося й зафіксовано в артефактах. Пригадується тичининське: «Коли сходяться дороги — що може бути краще? Коли зустрічаються культури — якого там викрещується вогню? Викрещується приязнь, і на давніх сподіваннях і мріях виростає дружба». Ці слова поза будь-якими ідеологіями й кон'юнктурами — вони стосуються загальнолюдських поривань і почувань.

Ця преамбула, що є намаганням філософського заґрунтування проблеми, робить більш зрозумілим важливість перекладацтва як тисячолітньої культурної практики. Переклад оприявнює себе зазвичай на межі двох культур, двох національних психотипів, двох авторських свідомостей, двох рецептивних моделей. Присутнє тут і третє Я — Я-перекладача — якщо це обдарований майстер слова. Воно й покликане відчувати межу не як кордон/граніцію, означену прислівником «між», а як «черезсмузжя» (О. Гьофе). Простіше кажучи, тільки будучи «над» текстом, подією, автором, власними симпатіями, амбіціями, перекладач може виконати свою місію — звести мости для взаєморозуміння різних культур і народів. Тож мені думается, на цей шлях стають відважні. І відповідальні. Безперечно, талановиті — тих, кого Бог обдарував чуттям не лише рідного, а й чужого слова. Умінням уловити його камертонність і внутрішнє співзвуччя.

Тому однією з надзвичайно плідних і цікавих іпостасей творчого буття Романа Лубківського можна назвати художній переклад: творче заняття, яке з року в рік усе більше інтенсифікується в його творчій біографії. Усією душею, проникливим серцем торкається Роман Лубківський різних епох і народів, засвідчуючи свої високі художні критерії й щодо культури світової — свідченням того служать антології його власних поетичних перекладів, низка перекладів останнього часу, а також звання лауреата премій імені Павла Тичини, імені Максима Рильського, імені Миколи Лукаша. Сам Р. Лубківський не раз підкреслював, що поети існують без кордонів (один із власних

¹ Кримський С. Під сигнатурою Софії. — К.: КМА, 2008. — С. 256, 355.

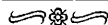
віршів має назву «Поети без кордонів»). Культура перекладу в нього виростає з культури міжнаціонального спілкування, в основу якого покладено концепт толерантності й поваги до іншого як рівного й самодостатнього.

У ряду кращих українських перекладачів ім'я Романа Лубківського займає чітко означене місце: воно стоїть наче трохи особно — з огляду на ту царину духовної культури, яку взялася інтерпретувати його перекладацька Муза. Йдеться переважно про східноєвропейський мовно-культурний контекст, а конкретніше — про Ойкумену слов'янського світу, яка постає з величезного корпусу перекладених текстів, репрезентованих, зокрема, й цим ваговитим томом.

Звісно, наше творче життя формує нашу біографію. Але й сама біографія впливає на творчі пріоритети. У випадку Р. Лубківського відчувається така потужна конвергенція цих визначальних площин буття — біографічної й творчої, що варто нагадати читачеві окремі віхи його життєпису. Так, будучи депутатом Верховної Ради України першого демократичного скликання (1990–1994), він був членом Комісії у закордонних справах, пізніше виконував почесну дипломатичну місію: працював послом у Чехословаччині, далі — у Чехії та Словацькій республіці. У його біографії є ще й така яскрава сторінка: під час його посольської місії в Чеській Республіці взаємини з Президентом Гавелом значно посприяли налагоджуванню тісних добросусідських зв'язків між Чеською Республікою та Україною. Це свідчить про те, що український поет і перекладач відкритий усьому, що є іншим, інакшим, бо в ньому постійно живе інтерес до нового, незнаного.

Однак тісна співпричетність до сусідніх культур зародилася задовго до періоду української незалежності. Слов'янський вимір перекладацької практики Р. Лубківського поліаспектний: тут і білоруська, і болгарська, і македонська, і польська, і російська, і сербська, і словацька, і хорватська, і чеська та інші літератури. А спілкування з кожною сусідньою літературою має свою промовисту історію. Так, інтерес до білоруського слова зродився з розповідей славетного літературознавця, викладача Івана Денисюка, з перекладів давнього товариша по перу Володимира Лучука. Згодом Р. Лубківський і сам спробував перекладати: це були вірші Алєся Звонака. Потім його друзями стали Василь Зуйонок, Янко Сіпаков, Ригор Барадулін, Геннадзь Буравкін, Ніл Гілевіч, Пимен Панченко, Уладзімір Караткевіч, Максим Танк та інші — вони заїмпонували вже тим, що з їхніх творів струменіла щира любов до України.

Отож взаємини Р. Лубківського з білоруською поезією давні й тривкі. Як перекладач творів сябрів, він заявив про себе на повний голос уже 1967 р., коли у видавництві «Дніпро» в серії «Перлини світової лірики» побачив світ збірник творів М. Богдановича «Лірика», де із 117 перекладів 22 належить його перу. Далі була антологія молоді білоруської поезії «Калинові мости» («Молодь», 1969),

де також було вміщено його переклади творів Р. Тармоли, М. Стригальова, В. Зуйонка, С. Панізніка, М. Дукси, Р. Семашкевича та ін. Білоруська критика відзначала, що вони виконані на високому мистецькому рівні, оскільки авторові за його бережливого ставлення до оригіналу вдалося передати не літеру, а дух твору. Тут переклади Р. Лубківського сусідували з поетичними перекладами визнаних майстрів М. Драй-Хмари, Г. Кочура, Яра Слаутича, Д. Павличка, В. Лучука, а також побратимів по перу: О. Сенатович, В. Лазарука, І. Калинця, І. Гнатука. Однак левову частку займали переклади Р. Лубківського.

Минув час — і вже згадуваний Іван Денисюк пише рецензію на збірник перекладів Р. Лубківського «Слов'янська ліра» (1983) — книжки, яка з'явилася вслід за книгою літературно-критичних статей «Многосвіточ» (1978), більшість матеріалів якої була пов'язана з перекладацькою діяльністю Романа Лубківського, та книгою перекладів «Слов'янське небо» (1972). Зокрема, рецензент зазначав, що для перекладів Р. Лубківського характерне даліше поглиблення повноцінного відтворення змісту оригіналу в нерозривній єдності з його художньою формою, пильна увага до збереження ідейного задуму автора та його естетичної концепції. Уже ці дві книги проілюстрували залюбленість поета не тільки в білоруську чи болгарську, а й у польську, словацьку, чеську, сербо-лужицьку, сербську літератури. Лоцманом слов'янського моря назвав Романа Лубківського білоруський письменник Вячеслав Рагойша.

Певна переорієнтація на «слов'янство» відбулася в Р. Лубківського після книжки, фактично авторської антології, «Слов'янське небо» (1972), коли поет укладав антологію «Слов'янська ліра» (1983). І, як зізнається сам Роман Мар'янович, не тільки тому, що небо — безмежне, а ліра — поняття конкретне. Можливо, це був несвідомий протест проти штучного, ідеологічного слов'янофільства, консервативного і на той час не такого агресивного, як нині — але фальшивого. Вже у «Слов'янській лірі» було представлено всі слов'янські письменства — у цій авторській ідеї всеохопності було виразно закладено його думку про загальнолюдську солідаризованість. Тут, за визначенням Д. Павличка, домінувало «не саме в собі зачинене слов'янофільство, а світова єдність слов'янських поетів, спрямована на визволення поневолених націй узагалі, серед яких з особливим акцентом прочитується тема визволення України»¹. «Дух всеслов'янства» (Ян Коллар) полягає тут в одностайності відстоювання своєї національної й людської гідності. Причому «слов'янство» в інтерпретації Р. Лубківського постає не окремими екзотичними топонімами, а величною духовною територією взаєморозуміння й спільних загальнолюдських цінностей. Тільки якщо

¹ Павличко Д. Власне обличчя і власний дух // Літ. Україна. — 2011. — 11 серп.

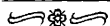

раніше наголос робився на спільності боротьби за свої національні права, то нині, в час глобалістичних не утопій, йдеться про збереження національної самобутності та обстоювання загальнолюдських цінностей.

Про складнощі перекладу годі й говорити. Адже зберегти авторську індивідуальність за допомогою ритму й рими — неабияка трудність. В інтерв'ю, яке Роман Лубківський дав Вячеславові Рагойші, він, зокрема, торкається проблеми перекладу поеми Янки Купали «Вона і я», де у двох розділах рівномірно поперемінно чергуються рядки різних метрів і шестистопного хорєя та чотиристопного ямба («Яблуні цвітуть») і шестистопного хорєя та шестистопного ямба («На сіножаті»). Такий адекватний переклад вважається майже неможливим — попри окремі спроби перекладу на російську. І Роман Мар'янович привідкриває таємниці своєї творчої лабораторії: перебуваючи на VII з'їзді письменників у Москві, він скористався приязним ставленням білоруських колег й «накреслив» спеціальний нотатник, де було детально розписано специфіку тих чи тих побутових та інших реалій, які він намагався відтворити якомога точніше.

Але Р. Лубківський звик повсякчас ускладнювати собі завдання. Інакше як пояснити той факт, що вже в «Слов'янському небі» (1972) виявилася його схильність перекладати різних за стильовою манерою поетів? Причому, діапазон голосових інтонацій тут досить широкий — від гострих інвектив Янки Купали до публіцистичності А. Цьотки, від піднесеного гекзаметра У. Караткевича — до пісенної мелодійності Л. Геніюш, від класичної строгості М. Богдановича — до верлібрової розміреності Я. Сіпакова.

Р. Лубківський переклав й упорядкував твори Алоїзи Пашкевич (Цьотки) (Цьотка. Вибране: «Дніпро», 1976) до її 100-річчя, що містить також його передмову й примітки. На його рахунок також том вибраного Янки Купали («Дніпро», 1982). Помітною подією в культурному житті було й видання 2002 р. у Львові (видавництво «Світ») повного зібрання творів Максима Богдановича «Стратим-лебідь»: переклади, упорядкування, передмова, примітки та наукова редакція Р. Лубківського. Діапазон поезії тут найширший: сонет, ронделі, пентаметри, октави, темброві інтонації — від серйозних до жартівливих. Адже Роман Мар'янович має особливу симпатію і пієтет до цього поета, котрий зумів не «віддатися» російській літературі, намагався європеїзувати білоруську літературу, реалізувати здатність білоруської мови «до найбільш суворих вимог віршованої форми», прагнув «прищепити білоруській писемності набутки чужоземної поетичної праці»: він «згорів» у 26 років, залишивши подиву гідну спадщину, в т. ч. українознавчі студії. Саме його називав він «князем у слові», чий володіння — обширні, а влада розумна і сильна, його князювання необмежене, бо воно нікого не пригноблює.

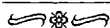
У відповідь і поезія Р. Лубківського зазвучала білоруською — і зі сторінок антологій, і збірника «Пялёсткі святла» (видавництво «Мастацкая літаратура»), яку перекладали В. Зуйонек, Г. Буравкін, Р. Барадулін, Я. Сіпаков, С. Законніков та ін.

Окрема й надзвичайно яскрава сторінка у перекладацькому доробку належить польській літературі, до якої душа Лубківського прихилилася здавна. Ця творча любов пройшла помітний шлях еволюції: від поодиноких поезій окремих авторів — до великих епічних творів, добір яких «працює» на авторську концепцію перекладної літератури. Так, письменник перекладав «Трени» Я. Кохановського, твори А. Міцкевича, Ц. Норвіда, К.-І. Галчинського, Я. Тувіма, В. Броневського, Т. Ружевича...

У стилі й різностиллі перекладацької творчості Романа Лубківського критика — а вона завжди була щедра на похвальні слова — знаходила «далекий відгомін степової поезії Б. Залеського, «людові» інтонації Марії Конопницької та безпосередність К.-І. Галчинського (принагідно: в поетичному доробку поета є «Балада про Галчинського»). Зокрема, Ф. Неуважний зазначав, що в перекладі Р. Лубківського творчість Владислава Броневського звучить, як і в оригіналі: «моцно і взрушайонцо» (сильно і зворушливо).

Свого часу в серії «Перлини світової лірики» побачила світ книга перекладів «Ципріян Норвід», серед перекладачів якої був і Роман Лубківський. Окрім того, він упорядкував однотомник перекладів на українську творів Юліуша Словацького «Срібний міф України» (Львів, 2006), де чи не центральним твором була поема в перекладі Р. Лубківського «Срібний сон Саломеї». Справжнім подвигом назвав цей переклад Д. Павличко — до неї не наважувався підступитися з подібними намірами жоден із майстрів-перекладачів, оскільки текст виявився настільки складним, що вважалося, нібито передати його українською мовою неможливо. Тож про цей твір варто сказати окремо. Річ тут не тільки в дражливій темі взаємної неприязні й різни між гайдамаками-бунтарями й польською шляхтою, — «Срібний сон Саломеї» відтворює ті ж криваві події Коліївщини, що їх змалював у поемі «Гайдамаки» Т. Шевченко, — а й у складній лексичній будові тексту. Як наголошує польська дослідниця Катажина Якубовська-Кравчук у рецензії на переклад твору «Срібний сон Саломеї», — жорстокість із обох боків була виправданням патріотизму, тож творові не бракує сцен жорстокості, крові, містики, але за всім цим треба побачити глибокий зміст. Через інтонаційне багатство слова, художньо-образну структуру твору перекладачеві вдалося розкрити філософію інтелектуальної жорстокості й фарисейства, адже представники шляхти — люди високоосвічені, котрі вважають себе християнами; їхній садизм, на відміну від стихійної жорстокості гайдамаків, «освячений» холодним розумом.

Інтерпретація твору Ю. Словацького Р. Лубківським належить до вершинних зразків перекладу. «...Тисячі рядків його твору орке-

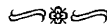
стровано вишуканими, але органічно вплетеними в драму точними римами, — зазначав Д. Павличко¹, — перекладач пішов у своїй інтерпретації твору власним шляхом, залишивши обіч європейський стиль, коли зберігаються лише зміст і ритм». «Срібний сон Саломеї» сповнений дисонансів та зміни конвенцій: для входження у глибину трагіротеску автор сповна використовує контрасти, вкрай важливі значеннєві нюанси — все це становило труднощі для перекладу. Однак Р. Лубківський зумів через стилістичні конструкції якнайвиразніше передати рух думки автора, поетику слов'янської барокової моделі світу, настрої твору тощо.

Успіх завжди залежить насамперед від успішно знайденої концепції, відчуті внутрішньої філософії твору й тієї вищої надмети, заради якої майстер береться за переклад. Цією надметою було дати відчутти читачеві, що два сусідні народи, пройшовши крізь нетрі взаємної жорстокості й насилля, викликані власними уявленнями про справедливість та «єдину правду», можуть усвідомити цінність добросусідства й взаєморозуміння, що й відбулося в новітній історії незалежної України та Польщі, коли європейські цінності апелюють до розуму й толерантності людини. Урок, засвоєний через драму «Срібний сон Саломеї», перетворюється на ту вищу філософію самоусвідомлення, яка й служить духовному прозорінню.

Однак картина плідних взаємин Р. Лубківського з польською культурою буде неповною, якщо до всього не додати такий факт: відповідно у Варшаві побачила світ збірка віршів Р. Лубківського «Majolika» польською мовою (1985), упорядником якої та автором передмови був Флоріан Неуважний.

Тривалі творчі стосунки пов'язують письменника і з чеською та словацькою літературами — причому, стосунки ці взаємні: вони пояснюються не тільки фольклорною спорідненістю та лексичною близькістю, а й бажанням зрозуміти одне одного на рівні духовному. Так, 2009 року в Празі побачила світ чеською мовою збірка поезії Б.-І. Антонича, «лемківської дитини з польсько-словацького пограниччя», у перекладах Томаша Вашута та Ярослава Кабічка «Zelené evangelium» («Зелена Євангелія»), упорядником якої та автором передмови до неї був Р. Лубківський. Словацьке видавництво «Смена» видало антологію молоді української поезії «Чистими руками» (упорядкування Любомира Фелдека), серед десяти авторів якої знаходимо й Романа Лубківського. Братіславське видавництво «Словенски спісовател» 1988 року дало життя книзі поезії Р. Лубківського «Slovenské madony» в серії «Коло любителів поезії», що стало продовженням цілої низки попередніх книжок перекладів — І. Франка, Б.-І. Антонича, П. Тичини, М. Рильського, Д. Павличка, І. Драча, Б. Олійника. Упорядник і один із пере-

¹ Павличко Д. Власне обличчя і власний дух // Літ. Україна. — 2011. — 11 серп.

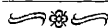
кладачів творів письменника Юрай Андрічік, зокрема, зазначав у післямові, що творчість українського письменника відзначається особливим і щирим ставленням до Словащини, її національної спадщини, а сам письменник є чудовим «знавцем сучасного словацького літературного процесу».

Та й самі чехи і словаки багато чим завдячують перекладацькій майстерності Романа Лубківського. Адже в його перекладацькому доробку маємо чимало творів словацьких та чеських авторів, найяскравіший з-поміж яких — поема великого чеського поета Йозефа Вацлава Фріча «Мазепа». Вона є нібито тим стрижнем, навколо якого формується державницька концепція перекладача Лубківського: чез-рез слово великих сусідів показати шлях України до незалежності. Адже побачити явище чи подію зусібч, очима різних народів — значить знайти істину. Таким фокусом різнобачення й постає художній переклад, який у даному випадку виконує не лише культурологічну, а й націєтворчу роль. Тому тут завжди важливий акт вибору — автора, твору (мови), а також компетентний коментар. Адже переклад, як і оригінал, віддзеркалює особливості психотипу людини (автора), просторово-часову модель національної картини світу, смислові пласти тощо. Впливає думка про своєрідний патріотизм, на що вказує у передмові до «Слов'янської ліри» Д. Павличко, а точніше — про специфічне тяжіння до тієї літератури, з якою найпростіше порозумітися, яка єдинокровно близька — але й інакша, напоєна іншими барвами. Це те, що українським духом наповнює європейський простір, розширює його духовні обрії.

Зустріч слов'янських літератур на їхніх «історико-літературних перехрестях» (Д. Чижевський) Р. Лубківський, як правило, моделює на рівні великих особистостей, часто синхронізуючи історичних «персонажів» на рівні вузлових національних проблем. Пам'ятаючи настанову Д. Чижевського, що «у великих художників слова найлункіше резонують не частковості, а їхнє загальне ставлення до дійсності і їхня творча інтуїція»¹, він особливо відповідально ставиться до добору імен світового рівня. Це особливо помітно на прикладі перекладів останнього періоду. Так, представлені в цьому виданні переклади: з польської — драма Юліуша Словацького «Срібний сон Саломеї», з чеської — трагедія Йозефа-Вацлава Фріча «Іван Мазепа», з російської — історична поема Кіндрата Рилєєва «Войнаровський», з білоруської — «Вона і я» Янки Купали зайвий раз засвідчують ту обставину, що письменникові особливо близький романтичний художній тип мислення. На прикладі перекладу лише однієї поеми К. Рилєєва «Войнаровський» можна побачити вміння перекладача вжитися в «холодний простір» російського романтика, де сувора сибірська природа відіграє роль виразного тла

---

¹ *Чижевський Д.* Порівняльна історія слов'янських літератур. — К.: Видавничий центр «Академія», 2008. — С. 240.

й допомагає авторському «я» розчинитися в ній, що слугує запорукою пізнання іншої ментальності. Це значною мірою допомагає розкриттю образу Мазепи, який «зустрічається» на сторінках видання з образом Мазепи, інтерпретованим чеським автором. Таке зіставлення позицій — через сприйняття представників різних культур — особливо продуктивне, оскільки розширює наше уявлення про нібито знані, а насправді не зовсім відомі речі. Власне, це світоглядна «зустріч геніїв» — те, що в літературознавстві роблять Іван Дзюба (ставлячи в один контекст і в спільне інтерпретаційне поле Т. Шевченка, Шиллера, Гюго, Петефі, Словацького) чи, скажімо, Є. Нахлік (в активному дослідницькому полі котрого перебувають постаті Т. Шевченка, О. Пушкіна, А. Міцкевича, Ю. Словацького), зіставляючи різні світоглядні системи заради пошуку раціонального зерна справедливого світоустрою.

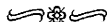
До цього варто додати ще один суттєвий й актуальний аспект, що належить просвітницькій і виховній місії перекладацької справи. Йдеться про дослідження — так! так! — засобами поетичного слова — глибинної ментальності того народу, художні твори чиїх представників береться інтерпретувати літератор. Сам Роман Лубківський про це висловився так: «Кожен із пригноблених народів, котрі утверджують свою державну незалежність, мають одну спільну рису: ненависть до політичного й культурного поневолення, відкидають месіанську роль довгочасних окупантів чи «ситуаційних» наїзників... Словом, важливий простір для монологів і діалогів.

Та є в культурних взаєминах ще досить важливий, щоб замислитися над минулим, фактор розуміння. Це своєрідний камінь спотикання. Перекладаючи з близької мови, натрапляєш на нього, з'ясовуючи, наприклад, ким була Батьківщина-Росія для таких поетів, як Державін і Лермонтов, Рилєєв і Некрасов, Тютчев і Хом'яков, Набоков і Мандельштам. Як багато в цих візіях апологетичного і водночас болісного, трагічного, такого, що заперечує імперсько-шовіністичні замишування на зразок: «Умом Россію не понять»... І підкреслює:

«Росію треба вивчати і знати! Не лише з досі не вивіреного офіційного примусу, а з необхідності відстежувати, як її величність література допомагає своєму суспільству та окремим людям «вичавлювати раба» із себе і собі подібних»¹. У результатах цих зусиль не сумнівається. І вірити у їхню очевидність: як не сьогодні, то завтра.

Аби відтворити повну картину слов'янської Ойкумени Романа Лубківського, слід додати до цього також його перекладацький внесок у популяризацію українською мовою болгарської, сербо-лужицької літератур. Так, зразки першої були представлені вже в антології «Слов'янське небо» (1972), де був спеціальний балканський

¹ Лубківський Р. Росію треба вивчати — і знати! Про менталітет сусіда — через поезію // День. №42–43. 7–8 березня 2013 р.

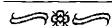

цикл (твори І. Вазова, П. Яворова, Н. Лілієва, С. Цанева, Е. Багряної, З. Іванова та ін.), далі була двотомна «Антологія болгарської поезії» (1974), де серед інших перекладачів знаходимо й ім'я Р. Лубківського. Зазвучав українською й голос лужицьких сербів — слов'янського племені, що здавна живе в долині річки Шпрев'я (нім. Шпрее) і протягом десяти століть відстоює свою свободу, перетворивши поезію чи не на єдину свою зброю. Уперше це сталося 1971 року завдяки виданій у Києві антології «Поезія лужицьких поетів»: особлива заслуга в цьому належить львівському професорові К. Трофимовичу, котрий сформував перекладацьку школу. До здобутків Р. Лубківського належать переклади зразків фольклору, поезій Я. Барта-Цішинського, Я. Лайнерта, Б. Будара та ін.

Переклад — це мистецтво слова, але мистецтво особливе. Воно поєднує в собі як філологічно-герменевтичний аналіз твору з широкою аналітикою контексту, а вже затим — відбір і вибір, так і суто творчі моменти: стан осяяння, натхнення, коли поет цілковито забуває про себе, підкоряючись індивідуальності іншого поета, затим — подальшої критичної оцінки зробленого тощо. При цьому перекладач намагається зберегти й свою індивідуальність, дотримуючись тези М. Рильського, згідно з якою загалом неможливо, щоб автор поетичного перекладу цілковито забув про себе, цілком підкорився індивідуальності іншого поета. Хоча таке повне підпорядкування автентичному авторові, як зазначає М. Рильський, небажане, оскільки так можна стерти пилік із крилець того метелика, що зветься поезією. Однак тут Р. Лубківському допомагає, як висловлюється В. Рагойша, «розумне серце і сердечний розум». Він здатний з-поміж усіх термінів і мовних синонімів-еквівалентів обрати найточніший, найбільш адекватний контекстові, дотримуючись Франкової тези про єдність оригіналу й перекладу. Промовистий факт: твори «слов'янських» авторів Лубківський перекладає завжди лише з оригіналу: підрядників він не толерує. Це, окрім «чесності з собою», допомагає краще вжитися в образ, перейнятися ритмами поетичної стихії й автентичними пахощами слова. Так зберігаються ритмомелодика, експресія, рівнорядковість оригіналу й перекладу.

Роману Мар'яновичу пощастило співпрацювати з Гр. Кочуром, М. Бажаном, Д. Павличком як організаторами різних публікацій та видань. Це спілкування не минуло намарне: від цих майстрів перекладу Роман Лубківський почерпнув любов до вишуканого слова (М. Бажан), строгість, стислість, певну громадянську спорідненість автора з перекладачем (Гр. Кочур), емоційність, пошуки адекватності ритміки, мелодики (Д. Павличко).

Усвідомлення художньої цінності твору (оригіналу), філологічна підготовленість до стилістичного засвоєння тексту — все це запорука успіху. Добрі переклади, підкреслював І. Франко, завжди належали до підвалин власного письменства. Перекладацтво Р. Лубківського, продовжуючи Франкову традицію, є повноцінним компонентом

національної культури. По-перше, воно постає ідеологічним моментом, по-друге, розгортає інтелектуальний дискурс, по-третє, перетворюється на потужний стимул розвитку власної літератури, потверджуючи думку І. Франка про те, що «передача чужомовної поезії, поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоюючи їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст розуміння і спочування між нами і далекими людьми, давнішими поколіннями»¹.

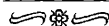
Роман Лубківський зазвичай зберігає художньо-філософську концепцію твору, не намагається замінити одну образну систему на іншу — адже в кожній з них зберігаються національні особливості. При цьому в результаті його праці яскраво втілюється Франкова теза про єдність оригінальної і перекладеної літератури. Прикметно й те, що безпосередній перекладацькій роботі над текстом завжди передує велика пошуково-дослідницька праця. Адже перекладач має добре знати історичну епоху, її особливості, осягнути світосприйняття поета, пізнати його оточення, а також збагнути його стилістичну специфіку — і при цьому зберегти потрібну для перекладача дистанцію.

Висновуючи низку імен світового рівня, синхронізуючи їх у реконструйованому часопросторі, Р. Лубківський чітко означає культурне поле власних історіософських і культурницьких інтерпретацій. Тому перекладацький доробок Романа Лубківського має внутрішню цілісність, а також витворену його хистом ажурну змістово-композиційну структуру. При цьому перекладачем рухає не ідея глобального інтернаціоналізму під егідою якогось новітнього панславізму, а цілком переконливе бажання видобути для української свідомості продуктивні імпульси з того історико-культурного поля, пасіонарність якого він відчуває по-особливому: це йде від глибокого знання духовних доміант і знакових явищ сусідніх народів, увиразнюється романтичною риторикою й огортається романтичною тугою за гармонійним світом взаєморозуміння. Для нього надзвичайно багато важить побратимство, що бере свої витоки з побратимства козацької епохи: воно освячене взаємною повагою й взаємною зацікавленістю — тією підвалиною, яка виключає великодержавницькі інтенції й культ національного егоцентризму, проте не виключає самоцінності мистецької індивідуальності, зокрема такої, що наділена пророчим голосом. Тим-то його увага до кожної конкретної творчої особистості слов'янської Ойкумени вмотивована не хрестоматійним підходом, а відчуттям духовної співзвучності й добротворчої енергетики.

Р. Лубківський узяв на себе місію ретранслятора духовних морально-етичних та естетичних цінностей сусідніх народів. Так,

---

¹ Франко І. Збір. творів: у 50 т. — К.: Наукова думка, 1976–1986. — Т. 5. — С. 7.

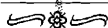
Д. Павличко, давній духовний побратим поета, у передмові до його книги перекладів «Слов'янська ліра» підкреслював, що вона дає уявлення про неповторність кожної національної поезії слов'ян, показує ідейно-тематичні мости, що пов'язують духовні магістралі історичних сусідів. Більше того, свою слов'янську Україніану він будує немовби справжню фортецю. «Фортифікаційні» стратегії Р. Лубківського полілогічні, поліпроблемні, однак у центрі уваги завжди залишається людська індивідуальність, звісно ж, обрамлена тією чи тією національною історією або культурою (Франціск Скорина, Христо Ботев, Бранко Радічевич, Янко Краль та ін.).

Ця місія має свою патріотичну налаштованість, яку, можливо, не кожен здатний збагнути одразу. За Д. Чижевським, слов'янські літератури в жодному разі не «плелись у хвості» західноєвропейської літератури, більше того, часто вони були «потенційними» до західноєвропейських явищ — тут філософ має на увазі те, що вони «поставали в значно вищих і загострених формах»¹. Тож завдання перекладача — вибрати саме ті «потенційні» твори, які несуть як дух новаторства, так і енергетику утривалення традиції у її загальнолюдських універсалиях. Це допомагає виразнювати її певні імпульси переживання й інтенції європейської культури у її наближенні до культури української через оптику слов'янської літератури. Виникає цілком природне запитання: чи потрібне таке посередництво? Виявляється, що так, адже потенціал багатства й специфіки цих літератур дає нові можливості бачення, збагачуючи власну національну самосвідомість новими ракурсами культурологічної рецепції. Таке «нагромадження» європейських інтенцій дарує нові імпульси українській соціокультурній свідомості, яка жодною мірою не повинна замикатися в межах власного проблемного поля, власних поразок і розчарувань, а покликана вміти подивитися на ці проблеми нібито відсторонено, крізь іншу (але не зовсім чужу) оптичну систему.

Перекладацька творчість Р. Лубківського, покликана зблизити береги слов'янських культур, цілком, проте, перебуває в річищі української національної історії та культури. «Слов'янська Європа» (Д. Павличко «перевертає» цей термін — «європейська Слов'янщина») у трактуванні перекладача — це багатоликий багатобарвний світ із власною системою цінностей й пріоритетів, справжня Ойкумена, де кожна постать і кожен історико-культурний факт, ба навіть кожна подробиця мають свою загальнолюдську ціну.

У барвистому вінку імен, до творів яких звертається Роман Лубківський, виявилися його особисті симпатії: Кохановський — Рилєєв — Словацький — Ґалчинський — Десанка — Яворов — Караткевич — Васильєв...

¹ *Чижевський Д.* Порівняльна історія слов'янських літератур. — К.: Видавничий центр «Академія». — 2008. — С. 45.

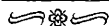

Структурно-композиційна концепція Романа Лубківського — подати в цьому томі повноцінного вибраного твору 200 поетів (і це результат жорсткого відбору!) — не стільки спроба якомога повніше оприявнити свій перекладацький доробок, скільки намагання показати всю розмаїтість імен і незліченне багатство кожної з національних літератур.

Перекладацтво стимулює й пошукову та дослідницьку активність письменника. Так, ще від часу підготовки «Слов'янського неба», де подаються не лише біографічні дані, загальна характеристика поетів, а й загальні відомості про переклади їхніх творів українською мовою (а це вже пошукова робота!), ця дослідницька іпостась «наздоганяє» його. Тож варто підкреслити, що Роман Лубківський зарекомендував себе не тільки яскравим перекладачем, а й перекладознавцем. Ще 1978 року у книжці з промовистою назвою «Много-світоч» було репрезентовано його «слов'янський» літературознавчий доробок: ґрунтовні статті про Івана Франка, Гведослава, Христо Ботева, Десанку Максимович, Максима Рильського — і все це в контексті глибокого літературознавчо-антропологічного аналізу творів не тільки перелічених авторів. Тут же вміщено й дослідження історії перекладу Шевченкового «Заповіту» російською мовою «Слово пломенем взялось («Заповіт» Т. Шевченка в російських перекладах)», що охоплює період другої половини ХІХ — третьої чверті ХХ століть, яке до того було опубліковане в російському збірнику «Мастерство перевода» (1976). До переваг дослідника слід віднести широкий контекст (територіальний і темпоральний): адже текстологічний аналіз здійснюється з залученням перекладів інших слов'янських мов (польської, білоруської, чеської, словацької, болгарської), а назва Шевченкової поезії інтерпретується з допомогою різночасових українських і російських перекладів, що дає право кваліфікувати такий підхід як інтерпретаційно-культурологічний (Т. Шмігер). Безумовно, ця студія заслуговує видання окремою книжкою.

Україно-польські культурні взаємини з року в рік зміцнюються й поглиблюються, зокрема, й завдяки взаємним перекладам. Ось найновіші дослідження. У двотомному зібранні творів Ю. Словацького в перекладах українською мовою (вид-во «Світ», 2011) міститься ґрунтовна передмова-розвідка Р. Лубківського «Небосаяжність і неосаяжність генія», де простежується історія перекладів українською мовою віршів і поем Ю. Словацького, здобутки Олени Пчілки, Василя Щурата, Миколи Зерова, Максима Рильського, Григорія Кочура, Миколи Бажана, Дмитра Павличка...

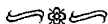
200-річчя від дня народження Тараса Шевченка ознаменоване, зокрема, виходом у цьому ж видавництві унікальної книжки зі співзвучними текстами ілюстраціями народного художника України Миколи Стороженка «Taras Szewczenko. Kobziarz» (2013), упорядкованої також Романом Лубківським. До видання увійшли найкращі зразки польських перекладів, котрі містять широкий спектр

трансляторства: від перекладів, здійснених польськими сучасниками геніального українського поета до сьогоднішніх інтерпретацій. Таку роботу Роман Мар'янович вважав своїм надзавданням, адже поезія Шевченка для нього — «жива плазма слова, думки і почуття». Виходив із переконання: «...щоб перекладати Шевченка польською мовою, треба мислити по-польськи». І видавництво, і упорядник продовжили традицію об'єктивного підходу до репрезентації творів Т. Шевченка, закладену просвітницькою і перекладацькою місією українців. Так, у своїй передмові «Кобзар уярмлених ридань» Р. Лубківський наголошує, зокрема, як на активній участі українців — Івана Франка, Богдана Лепкого, Сидора Твердохліба, Петра Куприя, Мар'яна Якубського (М. Якубця), так і поляків — Ярослава Івашкевича, Єжи Єнджеєвича та ін. у справі популяризації творчості Тараса Шевченка польською мовою. Проте ніхто з діячів польської культури, навіть Єжи Єнджеєвич, уродженець України й польський патріот, перекладач окремих творів Кобзаря й автор популярного роману про Шевченка «Українські ночі, або Родовід генія», з різних причин не зміг видати найповнішого «Кобзаря» — так, як це вдалося зробити Р. Лубківському¹. Синтезувавши всі попередні шевченкознавчі дискурси в україно-польському культурному просторі, упорядник намагався врахувати не тільки польський, а й український чинник, зосередившись на періодах і особливостях перекладання Шевченка: адже творчість українського генія була знайома полякам від 1830-х рр. Своім гідним попередником і вчителем у цій справі вважає Б. Лепкого, котрий свого часу був одним з рушіїв перекладання Шевченка польською мовою. Йдеться про проект, здійснений Інститутом української культури у Варшаві. При цьому Р. Лубківський наголошує на важливості збагнути й відтворити не тільки українські реалії, а й підтексти в Шевченковій поезії, зберегти в перекладі інтонаційну точність, адже в Тарасовій плазмі слова «дуже важко відділяється слово від почуття, від настрою» (Р. Лубківський). У цьому йому особливо імпонують переклади Петра Куприя, котрого вважає — попри інші високі й поважні імена, повноцінним майстром поетичного перекладу, гідним слова Шевченка.

Літературознавчо-дослідницька робота, розгорнута під час підготовки видання «*Taras Szewczenko. Kobziarz*», надихнула Р. Лубківського на створення книги про поетичну перекладацьку культуру поляків і українців. Адже в його робочих зошитах — десятки записів на цю тему. Йому важливо з'ясувати, що ж насправді означає дифузія поетичного слова — як складна й захоплива дорога від іншомовного до українського тексту. Широке поле для роздумів, цікаві спостереження для часом несподіваних висновків дає поезія К. Гал-

¹ *Kobziarz / W tłumaczeniu P. Kupryśia.* — Lublin: Wydaw. KUL, 2008. — 745 s.

чинського— шукати тональні аналогії між нею й поезією українських ліриків, коли таких явних аналогій нібито й нема, — справжня інтелектуально-інтуїтивна розкіш для дослідника й перекладача. Тому, очевидно, настав час інтерпретувати й поезію К.-І. Галчинського, і Яна Кохановського, і деяких сучасних поетів.

Виношує Роман Лубківський і досить перспективну ідею — провести своєрідний «аудит» україно-польських взаємин у царині літературно-культурно-мистецькій, запаливши нею творчу еліту обох народів. І відправною «точкою» пропонує взяти дві віхові події: 200-річчя Тараса Шевченка й 200-річчя Юліуша Словацького, «ревізувавши» здобутки й проблемні вузли цих взаємин протягом двох сторіч на паритетній основі. Адже, на думку дослідника, жодна з цих культур не має бути панівною в цьому взаємопереплетеному дискурсі — панувати мусять зусилля побудувати надійний, гармонійний міст взаєморозуміння між сусідніми народами.

І насамкінець.

Безперечно, багаторічний досвід у царині перекладознавства поповниться невдовзі новим цікавим виданням: після тривалої паузи в інтересі до цієї теми Роман Лубківський знову фіксує, осмислює й узагальнює цікаві випадки, колізії, проблемні аспекти зі світової перекладацької практики.

Червень 2014 р.

Людмила Тарнашинська,

доктор філологічних наук, старший науковий співробітник
Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

ВІД УКЛАДАЧІВ

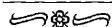
У творчості Романа Лубківського перекладацький доробок займає поважне місце: охоплює поезію слов'янських народів од давнини до сучасності, відображає тематичні й смислові особливості авторів як знайомих, так і маловідомих для українського читача.

Перші перекладацькі спроби Р. Лубківського припадають на кінець 50-х років минулого століття, коли він зацікавився творчістю білоруських письменників. Факультативно вивчаючи чеську мову, молодий львівський поет глибоко перейнявся творчістю чеських поетів Карела Гінека Махи та Їржі Волькера. Цілоком самостійно Р. Лубківський знайомиться з творчістю класиків польської літератури — Яна Каспровича, Болеслава Червенського, Леопольда Стаффа. Паралельно літстудієць перекладає з німецької мови (Фрідріх Шіллер). Однак стихія поезії слов'янських народів захоплює його настільки, що він успішно дебютує в таких виданнях як збірка Николи Вапцарова «Пісні про людину» (Львів, 1959) та в двох солідних антологіях, поруч із визнаними майстрами: «Антологія чеської поезії» і «Антологія словацької поезії» (обидві вийшли в Києві 1963 року), децю згодом в упорядкованій Г. Кочуром антології молододі білоруської поезії (Київ, 1965).

Вищою школою перекладацької майстерності стала для Р. Лубківського робота на посаді завідувача відділу поезії, а згодом заступника редактора журналу «Жовтень» (нині «Дзвін»). Він успішно веде рубрики «Із скарбниці світової поезії», «Слов'янські ріки», «Антологія дружби», постійно контактуючи з такими майстрами як Григорій Кочур, Микола Лукаш, Дмитро Павличко. Упорядники численних перекладних видань замовляють йому переклади для київських видавництв, редакцій альманахів та журналів. Він бере активну участь в підготовці таких фундаментальних видань як «Антологія болгарської поезії» (у 2-х т.), «Антологія польської поезії» (у 2-х т.).

Авторська антологія Романа Лубківського «Слов'янське небо» (Львів, 1972) засвідчила: молодий перекладач практично утвердив коло своїх творчих інтересів. Це підтвердили й позитивні рецензії, опубліковані не тільки в українській, а й у білоруській, польській, серболужицькій періодиці.

Тимчасом Роман Лубківський упорядковує і видає з власними передмовами твори білоруської поетеси Алоізи Пашкевич (Цьотки), класика білоруської поезії Янки Купали, сербської поетеси Десанки Максимович, польського поета Владислава Броневського. Перше повне видання українською мовою класика білоруської поезії Максима Богдановича з ініціативи Р. Лубківського відкриває серію «Ad fontes»

видавництва «Світ». Ця робота високо оцінена в Республіці Білорусь. До успішних праць Р. Лубківського слід віднести його переклади «Войнаровського» К. Рилеєва, «Срібного сну Саломеї» Ю. Словацького та «Мазепи» Й. В. Фріча.

Р. Лубківський відомий і як автор перекладознавчих праць: «Слово пламенем взялось» (переклади «Заповіту» Тараса Шевченка російською мовою), «Небосяжність і недосяжність генія» (про історію українського перекладання творів Юліуша Словацького), рецензії на твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Павла Тичини, Миколи Бажана, Івана Драча в чужомовних перекладах. З ініціативи та сприяння Р. Лубківського в Словаччині вийшли поетичні антології молодшої української поезії, а також поезії Б.-І. Антонича в Македонії, Чехії, Хорватії, білорусько-українське видання у Львові.

За перекладацьку роботу відзначений українськими преміями (Максима Рильського та Миколи Лукаша), а також міжнародними: премією ім. Вітезслава Незвала (Чеська республіка), премією Гвездослава (Словацька Республіка), званням «Заслужений діяч культури Республіки Польща».

Перекладацькій роботі Р. Лубківського присвячено багато статей та рецензій, що відображено в бібліографії 2-го тому.

До нього також увійшли коментарі, інформація про основні віхи життя й творчості поета і перекладача.

Автором портрета Р. Лубківського є видатний болгарський поет Любомир Левчев. Ілюстрації виконав Євген Безніско.

ПЕРЕКЛАДИ

З БІЛОРУСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Микола Гусовський
(бл. 1470–бл. 1533)

ПІСНЯ ПРО ЗУБРА

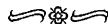
(Фрагменти)

* * *

Якось у Римі при тисячнім здвигу народу
Свідком видовища був я — бою биків на арені.
Люд потішався, гули, наче вулик, трибуни,
Стріли і списи впивалися в тіло нестерпно,
Бодем доймаючи бідних тварин безневинних.
Темна безвихідь яріла в розверзтих зіницях,
Сила шалена бентежила всіх, чарувала..
Тут я почув: «Як у нас, при облаві на зубрів»...
Я погодився. І потім в своїм товаристві
Розповідав, що і в нас у запеклім змаганні
Способом вправним dokonують дужого звіра.
Так, як і мовиться в приказці мудрій, язик мій
Був мій же ворог. Прослухавши розповідь, друзі
Тут же мене спонукали узятись до праці,
Щоб спогадання свої, перелиті в розлогий гекзаметр,
Втілити в пісню про те, як полюєм на зубра.

* * *

...Світ давнини пізнавав я по книгах слов'янських,
Грамотах руських, кириличним писаних текстом.
Азбуку мудру для користі власної пращур
В греків позичив і, звуки місцевих говірок
Зладивши з нею, чужою, собою зостався.
Кожний народ не без роду і племені. Має
Літопис свій, свій історії слід невмирущий.
Та повернімось до зубра. Отого могутнього звіра
Мати-природа, як диво часів старожитних,
Тільки ще в нас берегла, під цим сонцем північним.

Пліній, наприклад, говорить про зубра і тура:
«Тур і бізон (по-місцевому — зубр) збереглися
Лиш у борах предковічних. Учені вважають, —
Свідчить історик, — що міцністю, силою, люттю
Звіра не знайдеш, котрий дорівнятися міг би
Тому, що здавна у пралісах ляських і руських
Був і зостався царем, владоможцем єдиним».
Хоч дуже скупо, та правда. Хто ж більше захоче,
Хай поцікавиться. Книги — багато розкажуть.
Я ж наперед відчуваю — перечити будуть:
Байка дитяча. Все бачили, чули, читали...
Так, глупота сумнівається, стверджує — розум.
Кожен мисливець про зубра у нас вам розкаже.
Лиш запитай — проговорить до вранішніх півнів...

* * *

Край свій (сьогодні вже власність Корони), бувало,
Міряв не раз я уздовж і упоперек пішки.
Змалку від батька навчився в тривалих обходах
Крок свій нечутним робить, не сполохати пташку.
І помічав, як умів, мудрі прикмети й ознаки —
Нюхом, і вухом, і оком. Без цього не можна
Йти полювати — бо звір полохливий і пильний.
Скільки потів він, бувало, зганяє узимку,
Списа метати примусивши з лету, навідмаш!
Скільки набачився смерті, наслухався зойків
В пущах, допоки мене, сина, навчив карбівничий!
Ріс я і все примічав: де ведмежа сімейка
Любо ласує, де бродить кабан по дібровах,
Як на обачливих лосів підступливі сіті
В лузі розкласти, щоб трапив у пастку сохатий.
Бачив і чув, як од пострілу пуща здригалась
Тяжко, повільно на сніг опускалася здобич.
Жмурився я, коли раптом у бистрій погоні
Вершник який промайне і одне лиш zobачиш:
Кров на коні і мов грона калини, — на стежці.
Ось у таких от пригодах на наших облавах
Рівнею часто і я був своїм побратимам.
Ріки зелені, Дніпра повноводного плеса
Перепливав я конем у погоні за звіром.

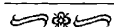

Що там таїться, кортіло звернути з дороги.
Знав тую думку: на людях і вмерти не страшно;
Скільки я звідав негод на отих полюваннях —
Каятись можна б, та хто ж бо розкається влюбім?
Був я відважний, а де й нерозважний, казали,
Як не бувало — було, як у школі Миколі.
Пісню ж про зубра — відлунок далекої пущі
Слухай душею, читачу. Як плід незорілий
З яблуньки — дички, зірви і вкуси, і не кидай...
Хочу ж бо, брате, тебе повести я за руку
В царство дрімуче природи і лісу, і звіра.

* * *

Ось — і прийшли ми. Тепер уявімо галяву,
Зубр на поляні стоїть нерухомий, неначе
Роздуму повен про світ, перемінливу долю.
Річ про одного веду, хоч у віршах трапляються часто
Череди цілі одної лишень тільки масті.
Я не займу череди, бо ні вміння, ні часу
Мабуть, не стачить. А цей ось задуманий красень
Просто у мене в очах. Не завваживши пастки,
Мимо пройшов крізь прогонок і в пастку потрапив.
Варта — прогін на засув, — і пішло полювання!
Стрілами густо обтиканий весь, наче пір'ям,
Зубр блискавично помчав — у гушар, а з засади
Ратища й списи метнули ловці, і впилася
Сталю булатною в тіло нагострена зброя.
Він стрепенувся — не стряс, і на всю свою пашу
Хрипко ревнув, закрутився, і ринув навтьоки.

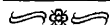
Вершники вслід, навперейми. Що робиться в пущі:
Гамір і тупіт, здається, до зір долітають!
Ген промайнув крізь галявку. І тут — загорожа.
Міриться враз перескочити з розмаху, раптом
Став: не під силу бар'єр. Де ж знайти порятунок?
Позирком зирить довкола, шукаючи ловчих,
А з-за грубезних дубів, ніби шершні кусливі,
Стріли і дротики — дзінь! — і впиваються в тіло.
Лють вже скипає у нім, наливаються більма
Червінню тьмяною. Кров то цюрком, то по краплі,

Сочиться з шкіри, і піною рани беруться.
Де ж вони, кривдники? Він іще дужий, готовий
Навіть і сотню рогами роздерти, змісити,
Люто сопе він, вдихаючи запах огидний.
З місця зірвався на гончих. Тріщить у ломаччі.
Псів розігнав. Та завважив, що люди на конях.
Тут же на них і шугнув, але вершники — врозсип.
Чвиркають багна, стріляє сушняк, стоголоса
Свище, ірже, до безтями тюгукає пуща.
Крий тебе, Боже, мисливцю, пуститись навтьоки.
Напрямок просто візьмеш — здожене і роздавить,
Тільки й рятунку — за деревом стати, звернути.
Наче Горгона, осліплена гнівом смертельним,
Мимо промчиться — нелегко ж у русі навальнім
Туші такій велетенській владати собою.
Вершники знов ланцюжком вже оточують звіра.
Зубр, повен люті, кидається, щоб прохромити.
Коні, однак, виручають: убік — і промчиться
Мимо погибель. А він аж горить у запалі:
Клубами пара з-під черева, з ніздрів, а грива
Навіть без вітру — розвіяна. Звір же —
Наче сама сторопілість, миттевості символ.
Жилочка кожна — в пориві, і погляд — у далеч.
Довго бушує в загоні, розлючений, гнівний,
Прагне з ким-будь розквитатися, злобу зігнати.
Нею клекоче нутро, і шалена ненависть
Рухає звіром, роз'ятрює, кличе до битви...

* * *

...Ловчий сховався за стовбур, а зубр не спускає
З ока ялину. Підскачив до дерева. Двоє —
Звір і мисливий — віч-на-віч зійшлись. Стережися,
Юний сміливцю! Заплатиш життям за помилку:
Виткнешся боком — зненацька підійме на роги.
Крутяться, начебто в танці, копита і чобіт,
Дама ж — дебела ялина — стоїть, наче пані.
Мітить юнак-фехтувальник удар під лопатку,
Звір язиком, ніби щупальцем, ловить за руки:
Треба вам знати, що у зубра язик — мов гадюка:
Довгий, рухомий, і хай тільки кінчиком вчепить, —

Зв'яже, мов гудзом, підтягне й прикінчить рогами.
Бачачи щупалець — ту небезпечну гадючку.

Ловчий — так само не дурень — по іншому чинить:
Коле коротким ударом з підскоку на випад.

Тут у миттєвості гострій клинок не зрівняти
Навіть із летом стріли, що немов блискавиця:

«Е, зауважив юнак, — вже на тебе находить,
Бач, хитавиця, бо неміч підкошує ноги.

Ти вже й розм'як і обслинився. Де та статечність?»
Тільки подумав, а звір стрепенувся — і в наступ.

Ловчий — за стовбур і чує: немовби з парильні
Пара бушує і щось застогнало по-людськи.

Мить! То клинок промигнув і відскочив — поцілив.
Ось він, удар завершальний! Схитнувся і раптом

Тицьнувся в сніг і прилякнув, немов уклонився
Тихій діброві: «Прости мені, рідна, вмираю».

Ген там брати заревли, прокотилось відлуння,
Навіть у пущі свій звичай, свій дзвін поминальний.

Перш, ніж дзвонити, потрібен удар милосердний.
Тут же, як бачиш, з'явилися спритні молодці

Вийняли з піхов шаблі і ударом під серце
Діло звершають. Кінець і облаві, і зубру.

Роги сурмлять. Переможець стоїть між своїми.
Жарти, вітання. А звір на біленькій постелі

Бору коханого, ніби приліг відпочити.

Пуща предвічна тим часом сховала у нетрях

Ще одного, що поранено, — може, нащадка

Велетня цього. Нехай відпочине, не буду

Мчати за ним у погоні зятято, нехай виживає!

* * *

Годі вбивати! Сумління, і честь, і повага

Владно велять тобі, книжнику: вдар, ніби дзвоном.

Словом своїм голосним і озброєю народи

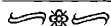
Проти розбою! Вже довго купає і губить

Марс зброєносний людей у кривавих купальнях.

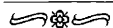
Світ християнський і віра його православна

Трісли навіплі, і розколина вельми глибоко

В надра пішла, захиталася віри основа!

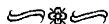
Чий же то злочин, чиєю страшною рукою
Нищатьс я сув'язі братні, що всіх нас єдали?
Ворог нас нищить — ми кажемо, треба ж признатись:
І од своїх міжусобиць чи ж терпимо мало?
Наші ж мечі підсікають бо віру Христову.
Зрікшися віри батьків, недругам лютим на втіху,
Змушені Церквою ласки благати у неба,
Милості Божої, щастя просити покірно.
Мало надії однак, що всевишній пробачить
Грішним у вірі, злочинцям у справах життєвих.
Гонор, сумління земних владарів досьогодні
Сплять непробудно. Усі їхні вчинки
Людам на горе, державі — на шкоду і втрати.
А щонайбільше турбує їх слави жадоба;
Гострить меча ненастанно сусід на сусіда:
«Ти або я запаную, нам же обом тут затісно».
Війни, гризня, братовбивство, розбої —
Їхнє заняття фізичне і світ їх духовний.
Б'ються князі-воєводи, а стогнуть народи:
Воїни ж гинуть і ті, і тамті під час битви.
Що їм той смерд — наше горе і наші спокути?
Їм би свого домогтися, а ти хоч залийся
Сльїзми гіркими. За муром — ридання не чути.
Отже, гендлюй, як лише можеш, кров'ю і потом
підданців.
Недрузи злісні, злорадні втішаються нишком,
З дурнів сміються: «Нехай же гризуться і слабнуть, —
Буде нам легше тоді їх обдирати, мов липку».
«Пастві будь пастирем» — так нас навчає Писання.
Будуть — пождіть-но! Вовками гризуть свою паству.
Ось вам і наслідок тої страшної жадови
Слави, багатства і влади. О, як очерствіло
Їхнє нутро себелюбне і від пихи, й від розкошів!
Світ обшукайте — чи знайдеться в нім завойовник,
Що, підкоривши рабів, по голівці їх гладить
І не вмивається слїзми зневолених, скорених бранців?
Турок вогнем і мечем наші руйнує садиби,
Палить містечка і села, сквернить святині.
Город захопить торговий, де тільки є пристань.
Зараз фортецю будує, нагонить своїх бусурманів,
Чинить грабунок і гвалт, а людей непокірних
Ріже під корінь — жінок, немовлят не жаліє.

Що йому шаблею лоно святе материнське
Разом з дитям розрубать! Тож лютує поганець:
Засоби різні для нищення — ціль же єдина.
Військо розбивши, народ обеззброївши всюди,
Він і не дума, що люд відімститься за кривду.
Стогне і в темряві ночі зловісній народ наш
Помацки долі шукає. Жахливі страждання
Терпить покутник в кормизі жорстоких чужинців!
Ми — іще натовп, іще неосвічені, темні,
Хто ж бо позаздрить становищу нашому в світі?
Князь і бояри — усі, хто б нас міг захистити,
Серцем оглухли й не ліпші, ніж лютий татарин,
Гасять в народі кожнісіньку іскорку бунту.
Плаха і кат-виконавець — ось доля сміливця,
Що захистити посмів би закон, справедливість.
Як тільки він, наш заступник небесний, ще може
Все це терпіти? І як у кривавім потопі
Вірних собі і своєму ученню знаходить?

* * *

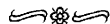
...Хай же цей світ, під хоругвами доброї волі
Очі протре всім сліпим, а дурним розтлумачить.
Де небезпека і смерть. Хай на голови винних
Кара впаде невблаганним ударом закону,
Аби володар, стерном управляючи влади,
Зброєю миру ударив по зброї розбою —
Тільки за правду, із щирою вірою в правду,
Мужем державним, щоб вів каравелу країни
Курсом рішучим крізь хаос і бурі всесвітні!

Георгій (Франціск) Скорина
(бл. 1490–бл. 1541)

З ПЕРЕДМОВИ ДО КНИГИ «ЮДІФ»

...Потім на вселенськiм соборi в Нiкеї святими отцями дозволена нам сiя книга... аби, яко зеркало, жону сiю преславну перед очима маючи, в добрих дiлах i любовi до вiтчизни щоб не тiльки жони, але й мужi наслiдували i всяких трудiв та скарбiв для поспiльства доброго й для вiтчизни своєї не шкодували, понеже вiд природи звiрi, що блукають у пустелi, вiдають гнiзда свої; риби, що по морю плавають i в рiках, чують вири свої; бджоли i їм подiбнi боронять вулiв своїх, — так i люди — де зродилися i скормленi сунь по Бозi, до того краю велику ласку мають.

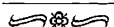

Вікентій Дунін-Марцінкевич
(1807–1884)

**ВІРШ НАУМА ПРИГАВОРКИ НА ПРИЇЗД ДО
МІСТА МІНСЬКА АПОЛЛІНАРІЯ КОНТСЬКОГО,
ВЛАДИСЛАВА СИРОКОМЛІ І СТАНІСЛАВА МОНЮШКА**

Засвітили нам три зірки в пороньку щасливу!
Залетіли три соколи та й на нашу ниву!
То не зірочки небесні, що ясно сяють,
Не соколи, що широко шугають у полі,
А прибули три дударі, так співають, грають,
Що янголи навітшались не можуть доволі.
Один з лясської країни — таж то братня нива!
Другий нам близький сусіда, мов з одної хати!
Гості наші дорогенькі! — нічого казати,
Щирим серцем їх приймайте! — це ж бо мить щаслива!
А третій між нами виріс, як поміж братами,
Йому в мінській околиці — як в рідної мами!
Як один смичком торкнеться скрипки-чарівниці,
То щасливі сльози бризнуть, як вода з криниці;
Серце жаром обіллється, з розкошів зомліє,
Як від чарки, що по праці веселить і гріє.
Другий дудар як заграє на дуду добрячу,
Так і добрий пан заплаче — і я з ним заплачу:
І з губ сипле він словечка, начебто квіт гожий,
Руба пірцем, як топірцем, правду — на світ божий.
Чому дзвонять його співи, наче соловейки?
Бо всі з дудочки своєї, з рідної земельки.
Третій дудар як озветься рідними словами,
Вмить забудеш горе-лихо, звеселієш з нами!
А так думи сумовиті солодко співає,
Що серденько, мов кліщами, діточки, хапає!
Сердитесь, пани заморські, заздрите, панята,
Що земля слов'янська наша розумом багата;
Ви всі розуми б хотіли — і свої, і наші, —
Гейби сарана на ниві, поз'їдати в каші.
Не діждетесь, мудрагелі, — вже і наша нива
Великими дударями тішиться, щаслива!
Бийте ж чолом трьом соколам, геть, зневаго панська!
Це ж суцвіття з того віття, де земля слов'янська!

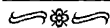
Павлюк Багрим
(1813–бл. 1891)

ЗАГРАЙ, ЗАГРАЙ,
ХЛОПЧЕ МАЛІЙ...

Заграй, заграй, хлопче мАлий,
Збуди скрипочку й цимбали,
Я ж на дудочку заграю,
Бо вже Крошин покидаю.

Бо в Крошині пан сердитий,
Батько киями побитий.
Мати тужить, сестра плаче.
Де ж ти підеш, небораче?
Де я піду? Боже милий!
В світ безмежний, опустілий,
Вовкулаком обернуся,
Слізно на вас озирнуся.
Прощавай, рідненька мати,
Було б на світ не пускати,
Було б мене не плекати,
Могла б щастя більш зазнати!
Якби яструбом вродився,
Од панів би я одбився:
На панщину б не погнали,
В москалі б не віддавали.
Пастушком — чи вічно бути!
А в москалях — спину гнути.
Я ж і вирости боюся,
Де ж, нещасний, притулюся?

Ой, кажане, де лігав,
Що на мене не сідав?
Щоб я більший не підріс
Та від батькових коліс.

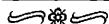
Янко Лучина
(1851–1897)

ВСІЙ ТРУПИ
ДОБРОДІЯ СТАРИЦЬКОГО
БІЛОРУСЬКЕ СЛОВО

Спасибі, рідні, кажу сьогодні!
За ваші славні пісні народні,
За тую мову вашу чудову,
За правду світлу, за правду нову!
Давно не чули ми братнього голосу,
І нива наша колос по колосу
Градом побита, вітром розвіяна,
Забута богом, всіма осміяна...
Чи то над Щарою, чи то над Німаном,
Чи понад плином Дніпра омріяним,
Всюди нам рідні, всюди чудесні є
Пісні й легенди, вітрами несені.
Наче священну, стрінуть усюди
З хлібом, і сіллю, і зі сльозами
Зболену пісню зболені люди,
Всюди охоче підуть за вами.
Браття, сестриці! — правди жадає
Мати-Землиця! Не забуває
Рідного слова святої сили!..
Воно сміється, хоч скрізь — могили!

Воно в наш рідний край залетіло!
Співайте ж, браття, дзвінко та сміло:
Не згинуть пісня та Україна!
Будьте здорові!

Янко Лучина

Цьотка
(1876–1916)

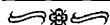
**БІЛОРУСЬКИЙ
МУЗИКАНТ**

Заграю на дудці,
Затужу на скрипці,
Витну на гармоні
Про талан мужицький.
Тяжко мені, важко,
Душа з горя рветься,
Сльози так і ллються,
Серце з болю б'ється.
Грай же, моя скрипко,
Линь же, моя пісне,
Або світ почує,
Або серце трісне.
Плаче скрипка, плаче —
Аж ліс лементує,
Та її ридання
Ситий не почує.
А коли й почує —
Глипне знавісніло:
«Рівності, ледащо,
Бачте, захотіло».
Гей потягну смиком,
Як вогнем, по струнах,
Аж від того мертві
Стрепенуться в трунах.
Як заграв, аж туга
Крила розпростерла,
Навіть пташка стихла,
Бджілонька завмерла.
А музика грає,
Скрипка лементує.
Скоро «хамську» пісню
Світ увесь почує.

СУСІДАМ У НЕВОЛІ

Од рідних нив, од рідних піль,
Од всіх братів несучи біль,
Несу сльозу, несучи проклин,
Несу кайданів царських дзвін.
У нас там ніч, сокири гук,
Ми почорніли вже од мук.
З нас ллється піт,
Нам сохнуть груди,
Нас мордують! Чуйте, люди!
Чуйте, чуйте, руку дайте!
Ми брати вам. Правду знайте:
Чи у долі, чи в недолі —
На одному станем полі,
Поруч — так, як брат із братом,
За свободу перед катом.

Янка Купала
(1882–1942)

АВТОРЦІ
«БІЛОРУСЬКОЇ СКРИПКИ»

Чуйно граєш, гучно граєш
Ти на скрипочці своїй,
В небо думкою злітаєш,
За народ ідеш на бій.

Позмагаються з солов'ями
Можеш голосом дзвінким —
Грай же, грай же поміж нами!
Бийся з горем навісним.

В твоїй скрипці дух звияжний
І душа в ній золота,
А смичок в руці відважній,
Мов пір'їночка, зліга.

Поведеш ти ним, і вчасно
Пісня радує в біді:
Якось болісно і щасно
Почуваєшся тоді.

Граєш, граєш — світлу й нову
Пісня долю нам снує;
В ній пречисту нашу мову,
Слово чуємо своє.

Білорусову родину
Називаючи людьми,
Білорусь, їх батьківщину
Захищаєш ти грудьми.

Дуже хочеться хоч стиха
За тобою спів водить,
Стати разом проти лиха,
З келиха одного пить.

Гей, піснярко, ти знесиллю
Не корись, на скрипці грай!
Привітаєм хлібом-сіллю,
Не забуде рідний край.

Вбогий він, та в цій вітчизні
Устократ бідніший люд:
Не оспіваний у пісні,
Хто ж за цей візьметься труд?

Хто заграє нам щось схоже,
Як то грала ти раніш?
...Ех! Нехай загра, хто може,
Плакати буде веселіш.

ПАМ'ЯТІ ШЕВЧЕНКА

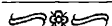
Од гостинця до гостинця,
Гордо і крилато
Дзвенить кобза українцям
Про велике свято.

Уся чисто голосиста
Україна рідна
Свого батька-бандуриста
Нині славить гідно.

Так, бо пісня бандуриста
Від краю до краю
Лине вільно, пламенисто,
Перешкод не знає.

Сам же він зазнав недолі,
Утисків, гоніння,
А проте не зрадив волі,
Волі та сумління.

Словом правди дух народу
Вирвав із закову,
І навчив любить свободу,
Рідний край та мову.

Його батьком кличе гідно
Україна здавна.
Тож і нам будь батьком рідним,
Українцю славний!

НА ВСІ РУКИ

Із начальством знає діло:
По-російськи смалить сміло;
Знає: буде честь і шана,
Як по-польськи лизне пана.
Навіть жиду — як щось просить, —
«Гутен морген!» прогундосить.
А в тюрмі — чужинцям дзуськи! —
Всіх кляне по-білоруськи.

СВОЯКИ

Раз обсіли білоруса
Москалі з ляхами.
І своїтись-родичатись
Почали з нестями:

— Ти мій істинний браточок! —
Москалик бурмоче.
— Ти похресник мій, синочок! —
Юда-лях сокоче.

— Свояки ж мої ви рідні, —
Білорус на тее:
Смачний жолудь вам на каву,
Дак гілля густее!

* * *

Я мати від когось
І щось собі звик:
Від чина російського —
Шаблю і штик,

Від польського пана
В'язницю і дріт,
Од рідної ниви —
Осот, недорід...

ВОРОГАМ БІЛОРУСЬКОЇ МОВИ

Чого тривожитесь, панове,
Немов ударив землетрус,
Чом журитесь судьбою мови,
Якої прагне білорус?

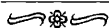
Вона для вас — нікчемна мова!
Але ж він вашої не крав,
Згадав свою — до слова слово, —
З якою ріс і виростав.

Тепер і ви загомоніли,
І вже хвала взамін хули;
А досі, досі, що чинили,
До цього часу де були?

Так, він голодний, босий, темний
І власному життю не рад,
Накинути мішок тюремний
Хотів на нього «рідний» брат.

Ви слізної злякались пісні,
Причулися глухі жалі,
Страшніш вам бурі тепловісні,
Ніж вічна крига на землі?
А що ж вам білорус такого
Посмів зробити, посмів сказати?
Гей, треба вас учити много,
Як свого брата шанувати!

Живитись кривдами негоже,
Усяк народ — для себе пан.
І білорус ожити може
У збратаній сім'ї слов'ян.

Що хочете собі, те правте.
О, вас хапає за живе,
Та не згасить живої правди,
Що білорус — живий, живе!

Так, «хамські» винесли натури
Чимало на плечах своїх.
Гидке донощицтво, тортури —
Повірте, не злякають їх.

До волі, рівності, науки
Ми проб'ємо собі сліди.
І житимуть щасливо внуки,
Де нині плачуть їх діди.

ЛІСОВА ЦАРІВНА

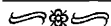
Далеко-далеко, здаля від села,
У лісі зеленім царівна жила,
Княгинею лісу одвіку була, —
Зростала із ним, панувала над ним.

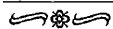
Що личком сяйлива, як сонця узір,
Носила з листочків зелених убір,
Корону, що виткана з сяєва зір, —
А звійна була, мов імла, наче дим.

Була — наче казка неznаних світів,
Заслухана в гімни зелених борів,
А ліс разом з нею журився й радів,
Стрічаючи ранки, і дні, й вечори.

Вона — мов богиня (а праліс — як цар),
Купалася в росах, у крапці хмар,
І сонцем ясним витирала свій твар,
А коси густі — розплітали вітри.

За хмарою хмара, за літом зима,
А зорі з небес, щоб не знала пітьма,
Не раз цілували її крадькома,
Її, неспокійливу кралю мою.

За піснею пісня в імлі голубій,
Казок таємничих розкований стрій,
Царівно моя, зелен лісе ти мій,
Ті співи й казки я у серці гаю.

«І вдень, і вночі, як зима, так весна,
Я тут королівна, — співала вона, —
Я тут, мов сирітка, паную одна,
І ні з ким розмовитись в дикій глуші.

Гілки лісові од зорі до зорі
То хиляться вниз, то шумлять угорі,
На весну — радіють, на зиму — в журі,
А серця не мають, не мають душі!

Навіщо мені ця корона ясна,
Навіщо грудей молодих білизна,
Навіщо цей голос, що втоми не зна,
І полум'я віч моїх, руки мов хміль?

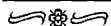
Не маю до кого припасти грудьми,
Хто чує, як голосом кличу громи?
Хто бачить, як очі горять із пільми?
З ким ляжу, руками обнявши, в постіль?»

А ліс їй шепоче, де листя густінь:
«Царівно моя, моя виснена тіль,
Паду на коліна, я жду повелінь,
Люблю лиш тебе і молюся тобі!

Чи був я невірним для тебе хоч раз,
Коли не шкодую барвистих окрас
У час листоletу — мій зоряний час?
Цілую, милую в покірній мольбі.

Тебе я від поглядів злих бороню,
Годую співучу пташину рідню,
Шумлю лиш про тебе, про тебе я сню,
Тебе, сонцерівну, я сонцем зову.

Улітку вбираю в шовки галузин,
Взимі — в діаманти сьйнистих сніжин,

Зимою і влітку, мов відданий син,
З тобою — тобою, царівно, живу.

Чого ж нестає тобі в дикій глуші?
Чи серця людського й людської душі?
Чужі вони нам, о царівно, чужі —
Як прийде людина, то смерть принесе.

Я чую — вже гомін пливе з-за гори,
Там люди вже точать свої топори,
Останньої, смертної, може, пори
Діждалися ми, дожили — ось і все...»

Царівна затихла, і ліс одспівав;
Людських їй хотілося втіх і забав,
Він знав лиш її, лиш її милував,
І сів зневіру і страх до людей.

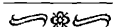
О зелен мій лісе, о рідний ти мій,
Царівну свою лісову заспокій, —
Уже її доля у владі людській,
Корони своєї позбудеться чей.

ЕПІГРАМИ

Він і ревнитель громадянський,
Мужицький пан і служка панський,
І антиквар, і археолог,
І бібліолог, і філолог,
Та знаменитий був би тим,
Як був би чим-небудь одним.

То білорус, то полячок,
А хто насправді — не вгадять.
Чи шкурою вже, паничок,
Тобі не досить гендлювать?

В кав'ярні «на халяву» п'є,
Натруджує серденько щире,
Усіх сатири піддає,
А сам не гідний він сатири.

Варшавських бруків нищий франт,
Пустий на слові, хлюст, педант,
На ділі — неук, дилетант,
А як поет — на прейскурант
Годишся тільки, друже франт.

СВОЄМУ НАРОДОВІ

Народе мій, що двигаш окови,
Прийми цю пісню, що з-під серця б'є,
Я, воскресавши минувшину наново,
Тобі являю нинішнє твоє.

Сягни в століття, темні та холодні,
Дні відслони, що губляться в імлі,
Глянь, як живуть сини твої сьогодні,
Як ти живеш на предківській землі.

Дніпро, Сож, Німан, Вілія з Двіною
Багато можуть в пам'яті збудить.
Бір Біловежі з піснею сумною —
Послухай тільки, що він гомонить.

Це твої руки зводили твердині,
Що тихо сплять у дикім поліні,
Там на руїнах свище вітер нині,
Співає-плаче про минулі дні.

Співа про те, як грізних стін бійниці
Край стерегли на захід і на схід,
Як з півночі розбійній чужаниці
Не вдалось розтроцити міць воріт.

Ти жив, ти владнув, мудрий, благородний,
Беріг свій край, закони укладав;
Дзвін віковий скликав на сход народний,
І сход про щастя Батьківщини дбав.

Сьогодні все в глухім сон-зіллі тоне,
Край стерегти — ні стін, ні рук нема;

І змовкли, занімили віщі дзвони,
А на рамена ліг тягар ярма.

Чужинець дикий, кров п'ючи невинну,
Запріг тебе в неволю, в батраки
І ріже твою матір Батьківщину,
І рве живцем на кусні та шматки.

Твоїх синів він розметав світами,
Мов яструб із гнізда пташок зігнав;
Батьки — за дітьми, діти — за батьками
Шукають між могил і між канав.

І мертвяків находять... А живії...
Як у мерців — мертвотне їх життя,
Прокльони тільки шепчуть віковії
Та вічного чекають небуття.

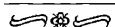
Упав народ. І наче сном забувся,
Як Батьківщину, як його зовуть;
Мов подорожній, з шляхом розминувся,
Мов сироті, нема куди звернуть...

Народе, встань! Прокинься, білорусе!
Глянь на Вітчизну і на себе глянь!
Глянь, як загарбник землю твою трусить!
Твої скарби гребе собі, як дань!

Встань і поглянь: вогні все ближчі, ближчі,
І вихор змін всесвітніх на порі,
Як на старого світу попелищі
Квітує цвіт новітньої зорі!

Народе, встань! І щастя в добрий час ти
Будуй, щоб тюрм не будував сусід;
В цей грізний час не дай собі пропасти, —
Пропалих не потішить щастям світ.

Збирай можуть під стяги пурпурові, —
Себе і край свій шанувати змусь.
Народе, встань!.. Цей клич — зі сліз та крові...
Тебе чекає мати Білорусь!

ЛІСОВЕ ОЗЕРО

В пущі глухій, баговинням покрите,
Озеро темне й незглибне дримає;
Мріють над ним комиші з осокою,
Шепчуть кущі свою казку прадавню.

Сосни і в'язи, дуби та осики
Наокіл озера вартою встали,
Хиляться долу в німому поклоні,
Небу складають таємну молитву.

Озеро! Йду я до тебе в печалі
Бором дрімучим, по стежці замшілій, —
Жовті листки шерхотять під ногами,
Щоки поколюють голочки хвої.

Сам, наодинці під дубом сідаю, —
Зором і мріями лину далеко...
Тихо над озером, хмарно у небі...
Десь засурмили до вирію гуси...

ВОНА І Я

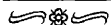
Поема

1. Зустріч

На роздоріжжі з нею ми зійшлися —
Куди іти, не відала вона,
І я не знав — у полі я чи в лісі,
Й мені стелилась стежка не одна,

Заблукані мандрівці серед ночі,
Стояли ми під ваготою дум,
Дивилися одне одному в очі,
Ловили слухом щонайменший шум.

Стояли ми. Шептали дивні диви,
Два серця обіймаючи крильми.
Мені: візьми, візьми її, щасливий!
А їй: собі візьми його, візьми!

І руки поєднали нам навіки,
Дали благословення-напуття
У світ іти крізь гори, доли, ріки,
Йти нерозлучно крізь усе життя.

Весільний гімн, як плачка, був печальним,
І таємничим їхній був зарок —
Над нею, в білім убранні вінчальнім
І наді мною, вкутаним у змрок.

Нехай лихі вас не здолають чари!
Нехай не знають душі ваші ран!
Нехай вас не торкнуться громи, хмари!
Нехай підступно не приспить курган!

Такі складали диви нам зароки
Солодких мрій, узористих окрас,
І розпливлись, мов сні, мов оболоки,
Лишивши нас у злий чи в добрий час.

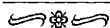
І ми пішли, немовби тіні-мрії,
Невтомно від роси та до роси.
Запалахтіли нам пожежі-вогневії,
Обвуглилися начорно ліси.

2. У хаті

В моїй господі будь за господиню, —
Нема, крім тебе, більшого добра;
Сядь на почесний кут, моя богине,
Подумати про себе нам пора.

Палац мій, бачиш, хоч і небагатий,
Але я сам його побудував,
Сам вивів стіни, клав на крокви лати,
А потім їх соломою вкривав.

Не вибиті атласом стіни, лави,
Підлогу не встеляють килими
Турецькі, чиє здоблення яскраве
Багряним жаром жевріє з пільми.

Над піччю, що стоїть біля порога,
Не мудрували різьбярі-майстри.
Складав із глини та піску сирого
Я сам та ще білив разів зо три.

Ще ліжко збив я власного рукою,
Тесав дошки, дзвінки, немов срібло.
Постіль пухову ми сюди з тобою
Постелимо, щоб м'яко нам було.

У зорній тиші, у зачаруванні,
В одмежуванні від життя й людей
В серцях розквітнуть квіти полум'яні
З вогню гарячих молодих грудей.

Нам золоті заграють блискавиці,
Стобарвних райдуг зацвіте узір,
А думи наші, вірні соколиці,
Щасливі вісті понесуть до зір.

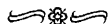
Кохання нам сіятиме зорею,
Кохання владно увійде в наш дім.
Ти будеш господинею моєю,
А я повік — господарем твоїм.

3. Проталини

На землю вже лягли проталини,
Сповзає сніг зимовий звідусіль,
Узгір'я сяє — мов опалене,
Вода в яругах жалиться, мов джміль,

І де-не-де вже пролісок-леліточка
До неба чистого підводить зір,
Людського смутку біло-синя квіточка,
Шукає сонця вдень, ночами — зір.

Летять птахи додому з вирію,
Молочним Шляхом їхній лет проліг,
І з піснею дзвінкою, щирою
Шукають гнізд покинутих своїх.

Світило вічне роздає всім почесті,
На кілька верст подовжило свій шлях,
По нивах промені урочисті,
Мов льон той, стеляться в живих огнях.

І в хату зазирають промені,
Дарма, що замалі віконця в ній, —
Гуляють радісно по комині,
Неначе бджілок дружний рій.

До ліжка, до постелі лащаться,
Милують нас, цілують гаряче,
Неначе леготи на пасіці,
Коли нестерпно сонечко пече.

Вставай, вставай, голубко сизокрилая,
Зірнички-очі заспані протри,
Подумаєм, розважимо, чи сила є
В старій шлеї тягтися до пори.

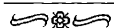
Проталина зростає крізь віконечко,
І пролісочок спокою не зна...
Вставай, вставай, моє ти сонечко,
Золотострунна грає вже весна.

4. За кроснами

Схотіла ясочка моя за кроснами
Свій кужіль виткати хутчій.
Та не було на чім, і довелось мені
Верстата майструвати їй.

З берези стояни поставив новії,
Набилиці кленові поробив,
І поножі вистругував кленовії,
Навій гарненько зарубив.

А човник з дички-яблуні кремінної
Вистругував гладкіш од скла,
Купив я бердо густоти відмінної.
Нитки сама вона сплела.

Сідає ткаля-серденько за кросенця,
Набилицями лунко б'є,
Кладуться втони, наче хвиля зноситься,
А цівки — діло вже моє.

Так ревно з нею взялися до діла ми,
Вона все тче, а я сучу.
Любуюся грудьми прудкими, білими,
Пускаю погляд по плечу.

Тчи, моя ткале! Кров розхвилювалася,
Не човник — сяйво блискавок.
Хоч би основа нам уже не рвалася!
Аби міцним та спорим був уток!

Нехай од берда вток частіш колотиться,
Кладе гладкий широкий стяг,
А довгий, мов ріка, що в море котиться,
Чи поміж смуг дерев гостинець-шлях.

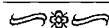
Щоб широчінь сувою полотняного
Вела, де зріє дев'ясил,
Дійшла до краю знаного-незнаного,
Туди, до батьківських могил.

5. Вигін худоби в поле

Сповзли з пасовищ зимові сніги,
Спливли до моря річкою дзвінкою.
Співають жайворонки. І луги
Зазеленіли першою травою.

Худобу в поле виганять пора.
І ми радієм власній корівчині,
Вона — багатство нашого двора,
Потіха та надія господині.

Моя не вигнала її за край
Воріт, на пашу, де левада мила,
Покіль того, чого навча звичай,
Над нею власноручно не вчинила.

Свячені хліб та сіль, води черпак
Навколо неї обнесла три рази,
Поставила до сонця, а відтак
Зробила замовляння від зарази.

В колодязі трикратно кусень скла
Скупала й перед оком корівчини
Тримаючи, благала, як могла,
Шептала слово, мудре та невинне:

«О сонце, місяцю, о ясен світ,
І ви, небесні незліченні зорі,
Ви, що росою скроплюєте цвіт,
Освітлюєте суходіл і море,

Зогрійте землю, випестіть траву,
Не пошкодуйте їсти-пить тваринам.
Шовкову простеліть мураву,
Огородіть її залізним тином.

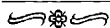
Пильнуйте, стережіте від царів —
Лісного, польового, водяного,
Од їхніх царенят, од упирів
І від людського ока нелюдського!»

6. Оглядини поля

Великий світ! І не обняти зором.
Що прадіди позалишали нам:
Ліси, луги, обліг під косогором,
Ген ярина, що хліб дасть мужикам.

Сьогодні, мила, тільки лиш з тобою
Мені б хотілось травами брести.
Я стан твій огорну рукою,
У поле підем, підем під хрести.

Як діти, позанедбувані світом,
Оглянем наше поле з краю в край.
І, під загоном сидючи зігрітим,
Помрієм про майбутній урожай.

Щедротна наша нива-породілля —
Лиш тільки сій, лишень би жжати встиг,
І поскладай турботливо в запілля
Сім'ю снопів доспілих, золотих.

Милуюсь станом, ніжним та хорошим,
Йдемо, йдемо — самі посеред піль,
Де вже орать, де сіяти — ворожим —
Щасливих дочекавшись неділь.

Обнявшись, ми під хрестом присіли,
З боків стояли інші два хрести,
Скидались ми на древо почорніле,
Та наші душі прагли висоти.

Ми славили небесні далі сині,
Що наші думи вибрали собі,
І подумки вклонялися часині,
Що поєднала в щасті та в журбі.

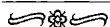
Життя, і сонце, й світ благословили,
Старезні груші, верби — їм рости! —
А проклинали чорну тіль могили
І вічні ті, страшні по нас хрести.

7. Проводи

На проводи на кладовище ми пішли,
Свяченого взяли для розговіння,
Як те віддавна предки в нашім краї завели,
Заповідаючи із покоління в покоління.

Відвідати померлих захотіли ми,
Людей чимало на гробки зійшлося,
Снувалося їх помежи хрестів, як тьми,
Хиталося, як вітром зігнуте колосся.

На плитах кам'яних зелений виріс мох,
Берези, сосни плакали над ними,
А посередині страшна каплиця, мов острог,
На світ дивилась вікнами сліпими.

Біля могилки ми з коханою присіли в стороні,-
Під горбиком землі тут спала її мати, —
І зашептала мила, впавши на плече мені:
«Один-єдиненький тепер ти в мене, брате!»

Із віч коханої враз по сльозі сльоза
Посипалися на могилку градом,
Здалось мені: заплакали із нею небеса
Над цим печалі повним вічним садом.

Щось серце стисло, зазирнуло аж на дно,
І попливла сльозина за сльозою.
А думалось, що всі я вилив так давно,
Що бачу світ зіницею сухою.

В гробах тут спочивають батько мій і два брати,
Земля малих сестричок обіймає,
А я несучу по світі долю сироти,
За гріх якийсь мене земля тримає.

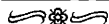
8. Оранка

Соха моя нарешті вже готова, —
Новісіньку зробив я плаху,
А лемеша гострив наново,
Дав на полиці грубу бляху.

От лиш конячку запрягти у неї,
Махнути пугою негрізно,
Узятись за рогац, піти стернею
Та борозни вкладати тісно.

Поснідали удвійку в холодочку,
Як мовлять, з горем та бідною,
Хліб розділили рівно по шматочку,
Запили зимною водою.

Я взяв соху, пустив леміш у ниву,
Поволі чеберяє друг мій, коник,
А борозни ведуть у даль манливу,
А сонце звеселя загоник.

Вам, що своїми білими руками
Землі не заторкали серця,
Не здогадатись цілий вік, як саме
Гаряче та невтомне серце б'ється

Людини, що під осінь чи весною
Плужком землі торкає груди,
Чи загорта пашницю бороною,
Щоби врожай дала вам, люди!

У пильний час заорків та обсівків
Тут правиться велична меса,
В душі сівач подібен тремту гілки,
Коли спотьмарюються плеса.

Оріть, засійте, люди, простір поля
Новітнім чи старим звичаєм,
А працю вашу увінчає доля
Великим, щедрим урожаєм!

9. Білить полотно

Праник із прикорня зробив їй радо,
З оздобами, а ручка гладка.
І полотно їй виніс на леваду,
Де сажалка була та кладка.

Сувій ми опустили у водицю,
Вона зняла свою корсетку.
Сорочку підкасала та спідницю,
Праник поклала на веретку.

Почала прати, аж скипіла піна,
Складала полотно на кладку,
І бризкала на ніжки та коліна
Вода, немов роса на грядку.

Замерехтіли, наче іскри, бризки.
Скрізь зарясніли многоцвітно.
На тихім плесі рисували риски.
Щезали в плесі непомітно.

Мережаний узір на гладь простерся,
Блискучі промені вогнисто
Моїй коханій цілували перса,
На шиї сяли, мов намисто.

Моя кохана полотно білила
Різьбленим праником, водою.
Відтак згорнула, на плече звалила,
Пішла стежиною крутою.

Несла. Вода по ній цюрком стікала,
І на лужечку біля плота
Вона тканину розпускала.
А далі — сонечка робота!

Білись, дитя веселої куделі,
Як місяць білий, днина біла,
Як біле молоко в тарелі,
Як соломиночка доспіла!

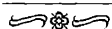
10. Сівба

Рілля підсохла, зм'якнувши на вовну,
Тож сіяти пора настала.
Сипну я в землю зерна жменю повну,
Як од батьків навчився змала.

Від того, що зосталось на сьогодні
(А щось на чорний день лишили),
Відміряли ми з нею мірки зо дві
В сівню, яку вона пошила.

І вийшов сіять я. Вона стояла
Неподалік від мене, при обніжку;
У висях сонце золотом сіяло,
Внизу вітрець гуляв уперебіжку.

Посипались зернята неквапливо
В ріллю бурштиновим намистом,
На нашу нивку, плекану дбайливо.
На клинчик мій в теплі яристім.

Стояла, мов берізка яснолиста,
На сіяння дивилась мила.
І наче богородиця пречиста,
Здавалося, благословила.

Лягайте у ріллю, зернятка, спатки,
Земля пригорне вас, невтомна.
Прокиньтесь потім, вигляньте із хатки,
Як день — прудкі, густі — як вовна.

Зростаєте високо, зростаєте вільно,
Мов пуца буйна та розлога,
Моліться до білобога пильно;
І не гнівiте чорнобога..

Щоб не спалили вас вітри палючі,
Щоб вас дощі не позмивали,
Щоб не побили громовиці-тучі,
Аби вітри не поламали!

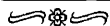
11. Прополює городину

Я вигін тином городив, вона полола гряди,
Погане зілля виривала, складала при стежині,
Де рідко сіяно, досаджувала там розсади,
Де густо, проривала так, щоб добре жить рослині.
Цвірінькали горобчики над нею на черешні,
І пестив вітерець, і хмарка линула крилата.
Моя полільниця співала пісню — як тутешні
Співають навесні та й тільки в нас дівчата.

Веснянка

Ой, брала весна в сонечка ключі,
Відчиняла сирую-землицю,
На світ випускала траву-мураву,
Одягала берізоньки в листя.

Де тільки не йшла, то все з подола
Густо сіяла, сіяла квіти,
На край світу вона річки одвела,
Пташкам голос і волю давала.

Ой вийду я, вийду на сіножать
Та сплету, та зів'ю віночок,
З соловеєчком я заспіваю в лад,
Співом серця весну прикличу.

О прийди, о прийди, зігрій ти мене,
Обійми ти мене, як мій милий,
Засій на душі моїй доленьки мак,
А на серці — пшеничку кохання.

Щоб доля мов мак цвіла-зацвіла,
Щоб кохання росло, як пшеничка,

Щоб милий мій вірно мене любив,
У світличці голубив, як щастя.

Лунала пісня і зливалася з дзвінким пташиним співом,
А при гостинцеві журились березові присади.
А вітер на сухій осиці вив голосом хрипливим...
Я вигін тином городив, вона полола гряди.

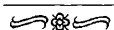
12. Яблуні цвітуть

Яблуні цвітуть, так хороше цвітуть,
Мов білим оповиті пухом,
Бджілки на квітках урочисто гудуть
І пахнуть медвянистим духом.

У святковий день під яблуні густі
Ми з нею на травичці сіли.
Сонце промені прослало золоті,
Листки на яблунях яріли,

Вітер плив, листочки пестив, колихав,
Трусив гілками, мов кропилом,
Пташиний щебет і на хвилю не стихав,
Кружляв із білосніжним пилом.

Раєм на землі нам видавався сад,
Я в нім — Адам, вона в нім — Єва,
У цьому раї вітер був нам бог і сват.
Гіллям вінчали нас дерева.

Квіти подаю, вінок плете вона,
Увінчана, встає у сяєві краси;
О, як їй до лиця корона та ясна,
З-під неї по плечі спливає дві коси.

Ми, обнявшись, по густій траві пливем,
По пояс у квітках, і зморює жарінь.
Груди, щоки нам горять, горять вогнем,
Іскрять очі, зір найти жадає тінь.

Сонце щораз більш у жилах кров огнись,
Коліна щораз більш лоскоче нам трава.
Пристрасті, що повнить серце, не спинить,
Жаданням забуття хмеліє голова.

Ноги підкосились і мені і їй,
Злились вуста з вустами нам обом,
Припали груди до грудей в траві густій,
Змішалися ми з сонцем, з квітами, з теплом.

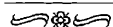
14. Краса світу

О весно, весно! Скільки в тобі щастя,
О скільки радості приносиш людям ти!
Від тебе ватра у душі вогняста,
Від тебе в серці чисте полум'я мети.

Ти світ повила сяєвом гарячим,
Намет зелений од землі звела до зір
На всьому просторі земному довгоспліччм,
На своїх кроснах виткала ясний узір.

О, як тобі від цього не радіти!
Благословляють всі красу твою —
Земля, і небо, і крилатий вітер,
І я також їй шану віддаю,

Гей, ожило землі відвічне попелище.
Заграли ріки, випростав рамена бір,
Пташиний рій справля веселе грище,
І радісно зліта ледь не до зір.

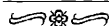

Крилата вільна думка в небо мчить весняне,
Так наче сонцю хоче розказати
Про щастя несподіване й жадане.
Яким весна її зуміла вчарувати.

Здіймайся, ліню, о думко, вище й далі,
Куди засягне зір в блакитну даль.
Дістань там пісню з громової сталі,
І волю принеси мені звідтіть, як сталь.

Кохану тою піснею прославлю,
Поміж своїх народів, між чужих,
Зів'янути в безправ'ї не зоставлю,
Цвістиме вічним цвітом для живих.

Залізної ж мені потрібно волі —
За мою милу відплатить, як слід,
Що в рабстві натерпілася доволі,
Що кайдани носила стільки літ.

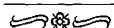
Якуб Колас
(1882–1956)

РІДНІ ОБРАЗИ

Образи милі коханого краю,
Смуток і радість моя!
Чом так душею до вас припадаю,
Чом так прикований я
Серцем до вас, одробиночки поля,
Ріки, могили, ліси,
Повні печалі — проклята недоля! —
Повні сумної краси?
Очі заплющу, як передо мною
Раптом — чи зви, чи не зви —
Сяючи вічно живою красою,
Тихо проходите ви.
Чути мені дозріваючу ниву,
Ніжні печалі полів,
Лісу високого буйність щасливу,
Пісню могутніх дубів...
Образи милі, сумні та нужденні,
Рідні і села, і люд,
Співи протяжливі, співи стражденні,
Бачу і чую вас тут.

ШЛЯХ НАШ

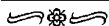
Засмучені галяви, де не гляну,
Та злочинам — кінець.
Горілий клен схилився до паркану
Сам чорний, мов чернець.
Стоїть один, гілля простяг невинне,
Як пальці рук сухих,
І шум його прозорої чуприни
Змівся і притих.
А надовкруг, немов страшні могили, —
Руїни стаєнь, хат.
Гуде і скиглить вітер легкокрилий
На старосвітський лад.

І хоч кругом спустошення картини,
Побоїща сліди, —
Земля цвіте відновленням щоднини,
Віднині — назавжди.
Пройшла війна, як буря-блискавиця,
Під гуркоти громів,
А край живе, і знов струмить криниця,
Що вихор не замів.
Народ розправить орлі свої крила,
Плечима поведе, —
Такий розмах, така розкута сила
Не бачені ніде.
Ми все старе відкинем, як лахміття,
Під цю весняну трель.
Кажу — таких, як наша, в цілім світі
Не знайдеться земель.

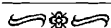
ПОЛІССЯ

Краю пущ і боліт,
І туманів їдких,
Хоч у тебе біда,
Хоч у лозах твоїх
Восени вітер жахно шумить,
Все ж ти милий... А чим?
Я не відаю сам,
А твій образ моїм
Здавна милий очам.
Моє серце до тебе лежить.
Я люблю широчінь
І твій розмах, твій лет;
Бубонять бугаї
Шелестить очерет,
І, мов хвиля, щезає в імлі.
Тут, як ліс — то вже ліс, —
Можна тиждень іти,
А просторам твоїм
І кінця не знайти, —
Що й не зміряєш зором землі,
я твій спокій люблю,
Ясність лагідних днів,

Золотавий убір
Пишну червінь лісів,
Що на ясному сонці горить.
Я далеко тепер
Від поліських рівнин
А люблю ж я цей край,
Бо я син його, син,
І за ним моє серце болить.

Алесь Гарун
(1887–1920)

* * *

Як-но випаде хвилина,
Що від праці відірвуся,
І життєва їдь зміїна
Не пече, я стрепенуся
І тебе, мій рідний Краю,
Своїм серцем обіймаю.

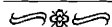
Ти нещасний, ти убогий,
Ти знедолений, забитий,
Ти без шляху, без дороги,
Ти обдертий і пропитий,
Ти запроданий і темний,
Ти не свій — ти під'яремний.

Мав і славу, і клейноди,
Був могутній, був багатий, —
Задивлялися народи,
А діждався: вічні втрати.
Сохнеш, в'янеш — кину оком,
Чи не згинув ненароком...

А як сонечко устане
І ласкаво посміхнеться,
Звеселить луги, поляни
Та по селах розіллється
Наче повінь, Рідний Краю,
Понад тебе я не знаю...

Ти яристый, золотистий,
І вродливий ти, і здібний,
Ти лісистий, колосистий.
— Може, рай тобі подібний —
Скільки ж ти наснаги маєш,
Скільки сил приберігаєш!

Знаю, встанеш ти, тружденний,
Загорьований, безслівний,
Щастя-радісті спрагненний,
Мій сягнистий, мій чарівний!
Прийде час твій, побачать свідки,
Хоч не ми, то наші дітки.

ПІСНЯ-ДЗВІН

Гей, матусе, рідна мово,
Гей, великий дзвоне-слово.

Дзвін могучий,
Дзвін блискучий,
Срібнолитель,
Злотом критий...
Загними ти...
Загними ти,

Загними!

Гей, дзвонарю, ти, мій пане,
Бий у дзвін, як сили стане,

Без спочину
Без упину,
Бо дзвонити —
Піт пролити, —
Бий, дзвони ти,

Бий, дзвони!

Гей, гусяре, рідний брате,
Граю у полі, біля хати,

Де скорбота,
Де голота,
Де несите,
Де невмите,
Зупинити ти,

Жаль спини!

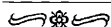
Струни хай гримлять та рвуться
З болю-гніву хай сміються!

З ними, з ними
Не чужими, —
Слово чисте,
променисте
Порідни ж ти,

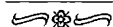
Порідни!

ГІМН РІДНІЙ МОВІ

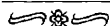
О мово рідна! Ти моя
Свята, — сільська, проста до краю, —
Хотів би в світ гукнути я,

Що в серці часто промовляю,
Хвала тобі! О, терпеливо,
За мук тяжких віки свої
Ти зберегла, всьому на диво,
Дар мужності великої...
Не вмерла... хоч ішли з життя
Прапрадіди, діди, онуки —
Тобою мовчить їх дитя,
Та знову, мово, терпи муки...
Хвала тобі! Бо дні віками
Ішли над світом сим, а в нім
Ти існувала разом з нами...
Хвала тобі — тобі та їм,
Хто зради в доленьці не знав,
Хоч горя хмари де не глянь,
Тобою стежку прокладав,
Стерпівши злигодні знущань.
Хвала тобі! Минулось теє,
Хоч і не зовсім, та минуться:
Відчули ми, що нам святе є,
Од чого дужче серце б'ється...
Хвала тобі! Даєш ти много!
Приносиш знак життя нового,
Над смертю торжествує слово!
Хвала тобі! Велика справа:
Ти є — не боїмось тенет,
А скормлена тобою страва
Для нас у цім житті як мед.
Хвала ж тобі — і скрізь, і всюди —
В усеньких селах та містах
По Білорусі, — скільки буде
Сил, щебетав би наче птах!..
Хвала тобі! — співав би всім,
Де Батьківщини лиш земляця,
Аби поміг братам своїм,
Що досі сплять, зі сну збудиться...
Хвала тобі, о, рідна мово,
Шепоче листя та сузір'я, —
Говорить поле колосково,
Гудуть ліси, бори, узгір'я...
Хвала тобі — нехай же плине
По Білоруській всій Країні,

Нехай до сонечка долине,
До зірочок у височіні..
Хвала тобі: хай вічно буде
У кожному серці, де лиш люди!
І від малого, й від старого,
І від поета, сина твого —
Хвала тобі.

Максим Богданович
(1891–1917)

ПОГОНЯ

Як за долю коханого краю
Знов тривога охопить мене, —
Гостру Браму відразу згадаю,
Де вояцтво на конях жене.

Крешуть іскри, проносяться коні,
Рвуться, б'ються і важко хриплять...
Стародавньої Литви Погоні
Не спинить, не розбить, не здолаєть.

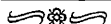
В далечінь неосяжну мчите ви,
Перед вами й за вами — літа.
Той, кого здоганяєте, — де він?
І куди ваша путь проліта?

Білорусіє! Мо' понеслися
За твоїми дітьми навздогін,
Що забули тебе, відреклися,
Продали і віддали на скін?

Бийте в серце їх — бийте мечами,
Щоб чужинцями дітям не стать!
Хай почують, як в серці ночами
За вітчизноньку рани болять...

Рідна мати, Матусе-Країно!
Біль у серці не стихне тепер...
Ти прости, ти прийми свого сина,
І дозволь, щоб за тебе умер!..

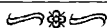
Все летять і летять тії коні,
Срібна збруя далеко гримить...
Стародавньої Литви Погоні
Не розбить, не здолаєть, не спинить.

СТРАТИМ-ЛЕБІДЬ

То не ангел у сурму заграв, —
З хмари Бог старому Ноеві казав:
«Переповнена вщерть чаша гніву мого
На гріхи людей та сваволю їх.
Ось проб'є година сувора,
Линуть з неба зливи безмірнії,
І од бруду чорного, смердючого
Вмиють землю всю, білий-вільний світ».

Починав тут Ной будувати ковчег
З того дерева із ліванського.
Завширшки ковчег той мав ліктів сто,
А завдовжки — більше тисячі.
Та забрав туди Ной звірів і птахів,
Щоб не звівся їх рід на землі.
Лиш до Ноя не плив з моря синього
Стратим-лебідь — гордий, дужий птах.
Його звичаї — орлинії,
Його втіхи — соколинії.
Пір'я-пір'ячко біліється,
Вранці сяє — ніби золото.
А в його крилі — триста трое пер,
Як махне крилом — наче бір шумить,
Другим він махне — то й метелиця.
Як пішли дощі — потекла вода,
Розлилася більше повені,
Залила вона луги-вибалки,
Луги-вибалки, всі ліси-бори;
Вище гір вже піднімається.
В небі зграї птахів літають,
Ячать жалісно і від туги квилять,
Виглядають звідтіль та притулочку.
А по всій землі тільки хвилі б'ють,
Тільки хвилі б'ють білопіннії,
А по них плава сміливий
Стратим-лебідь — гордий, дужий птах.
Як махне крилом — наче бір шумить,
Другим він махне — то й метелиця.
І насіло вмить тут на лебеда
Дрібне птаство всією зграєю.

Лебідь з сили вибивається,
День він плаває, другий, третій день,
На четвертий день став просить-благать
«Ви злетіть хоча б на годиноньку,
Вибиваюсь я із останніх сил.
Дайте грудям ви, гей, вільніш зітхнуть!
Дайте крилам ви ширше, гей, махнуть!»
Не послухали птахи лебеда.
Потемніло йому ув очах,
Крила-крилонька надломилася,
Голова його похилилася,
І пішов на дно моря синього
Стратим-лебідь — дужий, гордий птах.

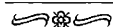
Од усіх тепер потомство є,
Та немає лише — Стратимового.

РОМАНС

*Quand luira cette étoile un jour,
La plus belle et la plus lointaine,
Dites-lui qu'elle eût mon amour,
Ô derniers de la race humaine!*

P. Sully-Prudhomme

Зірка Венера зійшла над горою,
Спомини світлі з собою взяла...
Чи пам'ятаєш: ми стрілись з тобою, —
Й зірка Венера зійшла.
З тої пори став я часто вдивлятися
В небо нічнеє — там зірку шукав,
Коханням до тебе палким розгорятись
З тої пори я почав.
Та розлучатися хвиля наспіла,
Певно, то доля така вже у нас.
Вірно кохав я тебе, моя мила,
Та — розлучатися час.
Буду в далекім краю нудьгувати,
В серці любов затаївши свою;
Кожної нічки зорю виглядати
Буду в далекім краю.

Там, де засяє зіронька рання,
Стрінуться погляди знов, як колись...
Щоб хоч на мить воскресити кохання,
Ти на зорю подивись...

ПЕРЕПISУВАЧ

На чистім аркуші, перед вузьким вікном,
Узорні літери виводить він пером,
Де-де червоний ряд між чорними рядками
Ставляючи собі; усякими квітками
Ще й різнобарвними голівками звірят,
Птахів небачених оздоблює підряд
Кунштовні завитки, тонесенькі, мов брівки, —
Свої золочені заставки та кінцівки,
І заголовки всі — усе своє добро!
Часом зупиниться, щоб гусяче перо
Неспішно загострить, і гляне: світло сонця
Стовпами падає через вузькі віконця,
І крутиться у них легенький, гожий пил;
Як синюватий дим невидимих кадил,
Хмаринок рій пливе, широкими кругами
У небі ластівки шугають над хрестами,
Мов жар, гарячими, а тут біля вікна
Малинівка співа, постукує жовна.
Він знову схилиться, заставку знов виводить
Неясним сріблом; так нечутно день одходить —
Уже надходить ніч, і перша зірка ген
Поможе завершить цей труд благословен.

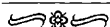
ПЕНТАМЕТРИ

*

Низкою рваною з віч сльози посипались чисті.
Впали ж вони в пилюгу — брудом зробилися там.

*

День в надвечір'я іде, і стають чимраз довшими тіні;
Тільки під захід життя ми помічаємо це.

*

З низького берега дно океану, очам недоступне, —
Наглухо вкрила його темінь холодна вода.
Та на вершину скали все ж ти уперто дістанься —
Кожен камінчик на дні, певно, побачиш звідсіль.

РОНДО

Узір чудовий гарних зір
Горить, де обрїй тьма покрила;
Його, вчаровуючи зір,
Гладінь болїт, небес відбила.
Возносить гімн, забувши спір,
Хор жаб, якого підкорила
Краса калюж, небес простїр.
Імла розтане, що явила
Узір.

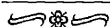
ОКТАВА

Неначе реактив, що мовби викликає
Помїж рядків листа небїжчиків з могил,
Мов ряд незнаних слів, — так темінь заливає
Холодний, наче лїд, зелений небосхил,
Де крізь імлу повільно проступає
Маленьких милих зір тремтливий срібний пил,
Привїт вам, рїдні! Яскравїш палайте
Й до серця про красу природи промовляйте!

ТЕРЦИНИ

Є дивний чар в забутїм, стародавнїм;
Приємно нам змїтати пил столїть
І жить минулим — сивомудрим, славним,

Котре в собі привабливїсть таїть.
І знов старих шукаємо поетів,
Щоб у минуле душу занурить.

Тому й вернувсь я до рондо й сонетів,
І оживає вірш похмурий мій.
Як місяць, що ясні зірки угледів, —

Красу століть в строфі відбить зумій!

З циклу «ЕРОС»

I

В космах червоні бутони розхилені
Млостю знесилені, —
Ще не запилені.

Хтивість жадання їх томить прихована,
Сила прихована,
Сила розкована.

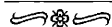
Але дарма в них б'ють соки червоної,
Соки червоної,
Квіту півонії.
Так і зів'януть ті квіти знесилені,
Квіти знесилені
Та не запилені.

II

Мигнув, як між волось, між хмар густих, нескромний
Червоний молодик
І пригадав мені зітхання, стогін томний
І мук любовних скрик,
І тіла пружного здригання оленяче,
І млосний хмільний змаг...
.....
У грудях дихання стинається гаряче
І кров жене в ногах.

* * *

Під тінню темних лип, що вкрила нашу пару,
Йдемо запльованим пустирищем бульвару;

Недопалки, лузга, папір'я під ногами, —
Чи помічати бруд, коли я поруч з Вами?
Крізь димчастий кришталь прозористої ночі
У тих, що йдуть повз нас, горять весело очі;
У темряві мигтять рубіни-папіроси;
Ліхтарні блиск явив розсипувані роси...
О Господи! Яка краса над нами, з нами,
Як дивишся на світ, закоханий без тями.

* * *

Народ! Білоруський Народ!
Мов кріт, не виходиш з темнот,
Тобою завжди гордували,
Тебе не пускали з ярма,
І душу твою обікрали,
Що й мови у неї нема!

Рятуєчись з тої біди,
Рокований вигибнуть, ти
І крикнуть не можеш: «Рятуйте!»,
А мусиш «Спасибі» кричати.
Почуйте про це ви, почуйте
Хоч серцем, як губи мовчать!

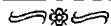
* * *

Ти не згаснеш, ясная зорян(очко),
Ти іще освітиш рідний край.
Білорусь моя! Країно-бран(очко)!
Встань, і вільний шлях собі шукай

CREDO

Єсть одна тільки мудрість життя в добу не лишень
нашу

І для мене — найвища вона:
Коли хочеш правдиво прожити, випий будь-яку чашу,
Але тільки до дна.

Михась Чарот
(1896–1938)

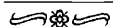
БУНТАР

Я тривожний чарот, я бентежний бунтар,
В болотах озиваюся шумом.
Я водою живу з-під землі і з-під хмар,
Не даю замовкати своїм струнам.

Розтривожу людей од застою, від сну
Молодими новими піснями.
Я озера — щоб змити весь бруд — сколихну,
Забриню, задзвеню берегами.

Чом же ви, піснярі, що будили людей,
Не вслухаєтесь в пісню чарота?
Наша пісня — то клич із єдиних грудей,
Понад краєм, що вибрів з болота.

Гей, шуми, як шумів, осокоре, до хмар,
Жебони, колосочку, на полі.
Я заспіваю пісню, одвічний бунтар,
Кличу люд мій до щастя, до волі.

Лариса Геніюш
(1910–1983)

* * *

Мати моя селянська,
Мати моя слов'янська,
Ласкава моя, гостинна,
В кривді чужій
Неповинна.

Урожайна моя, зелена,
Хліб твій вічний, наче любов.
Неспокійна, буйна, стражденна
Б'ється в серці бунтарська кров.

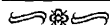
Гарувала за двох...
Не батрачиш ти —
Маєш небо і рідний дах.
Не хотіла б мачухи бачити,
На твоїх, матусе, слідах.

Ти мій біль крутий,
Ти мій шлях святий,
Вірна стежка на крутизні.
Дороге усе, що надбала ти,
Що даруєш, нене, мені.

Ти — як правда правд,
Ти — як рідний брат,
Мови рідної дар ясний,
Ти мій шлях крутий,
Ти мій біль святий,
Білорусе,
Віттарю мій.

* * *

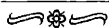
Така вже тиша — листя ледве мріє,
Вляглися трави килимом зеленим,

Погідний день, заплющуючи вії,
Корону, куту золотом черленим,
Кладе на небосхил.

Мовчать поля, ліси, гаї затихли
І біла хвиля затиха на ріні,
Повзе туман з обочі, пахнуть липи,
І ніч м'яка малює тонко тіні
Навкруг дерев.

У голові від паху, мов од чаду,
І серед тиші — чути рідну мову.
То наші предки славлять юну Ладу,
Ярилові шлють пісню вечорову,
Світальну пісню...

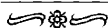
Максим Танк
(1912–1995)

ВІДВІДИНИ БУДИНКУ ЯКУБА КОЛАСА

Знов обережно по мовчазних сходах
Заходжу в дім. Старий кожух —
Мов збірник приказок чудесних і прислів'їв,
Там валянки, забившись у куток.
Спогадують собі шляхи минулі
Й дивуються, чому про них забуто.
Чорніє трубка телефонна, ніби шпак
На оранці письмового стола,
Де недокінчений рядок листа
Чорніє на папері борозною.
Зненацька, певне, гостя-смерть прийшла,
Окликнула його. І він одклав перо,
З котрим, як з чудодійним талісманом,
Нікому не підвладний був.
Відклав перо і вийшов їй назустріч.
А діти й попередити не встигли.
Чи, може, не впізнали, бо вона
До кожного інакшою приходить,
Всміхається інакше, загадково.
Й до нього підійти могла чи медсестрою,
Сусідкою, прохачкою якоюсь,
Чи ще невизнаною поетесою, яка
Почути хоче вирок свій од Зевса.
Відклав перо... Чому його відклав?!

* * *

Там, в Україні, при Дніпрі,
Де грізні кручі, сивоброві
Дуби, одвічні кобзарі,
Торкають струни вечорові.
О, скільки ран на тих крутих
Тілах нескорених титанів —
Од стріл, мечів, весняних криг,
Од куль, гранат і ураганів.
І є про що повісти їм

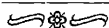
Дніпровим голосом бентежним
Нічліжним вогнищам ясным,
Стогам і лозам крайбережним.
І нам, мандрівцям, тим, хто звик
Ловити зорі в сіть найтоншу,
Коли вітрило молодик
Над нами поверта на Кончу.
Гудуть дуби понад Дніпром...
Щоб спів натхненний чути довше,
Повз них, не рушивши й веслом,
Пливем, немовби скарб знайшовши.
А звідтіля, з-над синіх гір,
Ніч горобина кане в воду.
І ранок — наче краснопір —
Вже знов хлюпочеться до сходу.

* * *

Скаржилося каміння на обочі:
— Ось лежу приступцем біля ґанку
І не маю спокою від ранку
Аж до ночі.
Камінь каменю на те: — Не пропадеш ти!
Ось на кладовищі вік марную,
Збожеволю від тиші, чую
Все до решти.

* * *

Осліпнувши,
Іще можна з гирлигою
Дорогу додому знайти.
Оглухнувши,
Іще чутимеш
Скрип дверей своєї хати.

Онімівши,
З друзями гомонять
У спогадах.
Лиш, втративши Батьківщину,
Будеш, мов камінь,
Сліпий, і глухий, і німий.

Масей Сядньов
(1913–2001)

ЖАХ

Поранила себе невидна ніч
На льодяних ножах.
Тюрма. Як блиск безумних віч,
У вікнах б'ється жах.

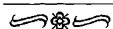
Немов заражений, чумний,
Мовчить в'язничний двір.
А я закляк, глухий, німий,
Півмертвий, вір не вір.

Звірячий крик упав на брук —
І кров, і кров, — диви!
І голос лютий: — Пальці рук
Стискай міцніш! Дави!

Заплакав двір за темний гріх,
І знов — крові капіж —
З дахів катівні, геть зо всіх, —
Спливав, лягав на ніж.

І думав я: кривава ніч
На льодяних ножах —
Собою зранена тюрма.
Як блиск безумних віч,
У вікнах б'ється жах.

Мінськ, тюрма.

Пимен Панченко
(1917–1995)

ЗЕМЛЯ БАТЬКІВ

Все на Поліссі — як на подив:
Важка там спадщина віків,
Важкі там руки хліборобів,
Важкі там сни поліщуків.

О, скільки треба мати шани
У серці синовім, щоб так
Любить поліський край туманний
Та бідний материн сіряк!

Яку потрібно мужність мати,
Щоб швидкостям наперекір
Убогі воскресити хати,
Кохати відблиск давніх зір.

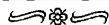
Терзає серце біг прискорень,
Стискаються простори, час.
Землі ж матусиної корінь
Ніколи не відпустить нас.

Яке близьке просте й звичайне!
Розгорну Мележа — й мені
Із небуття, з дитинства, з тайни
З'явилися рідні Курені.

І час — це діло дяки гідне! —
Митець вертає знову нам,
І владно оживає рідне,
Хоч я з місцин інакших сам.

Під небом грозовим та низьким
Я під гніздом лелек стою,
І в тихому селі поліським
Себе малого впізнаю.

Грозою літньою облитий,
По стежці, мов по пояску,
Лужок минаю оксамитний
Між білих пагорбів піску.

І настрій геть пропав поганий,
Мої — калинові гаї.
І сяє мені усміх Ганни,
Любов її та біль її.

О земле отча, ти одна є.
Священна... Як народ і рід...
Лелека в серце залітає
З тривожних прип'ятських боліт.

ЖАДАННЯ

Скоріш би прийшла зима,
Біла та молоденька,
З малиновими морозами,
І дзвоном ковзанів на льоду,
Ялинкою новорічною, —
Щороку люди жадають.

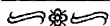
Скоріш би прийшла весна
З сонячними водоспадами,
З шаленими пахощами черемхи
І солов'їним коханням, —
Щороку люди жадають.

Скоріш би настало літо
З бурштинно-густою пшеницею,
З яблуками наливними
З веселою кримською засмагою,
Вакацій шкільних приємністю, —
Щороку люди жадають.

А щоби осінь скоріш прийшла
З безнадією дощів,
Із грязюкою, листям опалим,
Із нездійсненими сподіваннями, —
Таких жадань я не чув.

Пережити осінь можна легко:
Повернеться весна.
А от юність...

Ох, як слід згадати травень, —
Зумів я з тугою переконатись.

Алесь Салавей
(1922–1978)

* * *

Крякнув чорний крук — найстарший з круків,
Дзвінкоспівних птахів щебіт змовк.
Кінь шалений, сірий, темногривий
Прогримів, підковами прогримав,
Викресав на бруку сніп вогню.

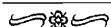
Грізна хмара виповзла на небо,
Набурмосився блакитний день.
Полоснули сніговиць ножами,
Небо перекраявши, вогні.
Груддя хмар із гуркотом гримучим
Мов лавина, ринуло на діл.

Розлилися ніжним плавом ріки,
Затопивши ниви та луги;
Репнула земля, на дрібні друзки
Розщепилася над нею вись...
Ой, то не з добром нависли тучі!
Не на добре їх шматує грім!

РІЗДВЯНІ СВЯТА

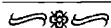
Зима. Мороз. Мов зірний щит,
Сніг переблискує, іскриться...
Хоч сонце зогріва блакит,
Не хоче Дід Мороз кориться.

А діти крізь замерзлий став
Спішать веселі та рум'яні,
Ялинку тягнуть... Я згадав:
Услід ідуть Свята Різдвяні.

СНІГИ

Здається: край увесь під пухом лебединим;
Під білим кожушком дрімається долинам,
Темніє голий гай, задумались луги, —
Простелено по них сувоями сніги...
Нехай собі... А я, йдучи, їх перекрочу,
Знайду правдивий шлях — ніде, ніде не збочу.

Уладзімір Караткевич
(1930–1984)

БІЛОРУСЬКА ПІСНЯ

(уривок)

Де мій край? Там, де пісню предвічну співа Біловежа,
Там, де Німан згубив у нуртах завойовницьку кров,
Де чатують вітри в новогрудських задуманих вежах,
І вишневі хати задивились в широкий Дніпро.
Ти лежиш там, де Прип'ять
  блакитною стрічкою в'ється,
Де Софія пливе над Двіною, немов корабель...
Там, де серце моє з першим кроком,
  як молот, заб'ється,
Якби навіть сліпим і глухим я торкнувся тебе.
Що сліпим? Навіть мертвим твої пам'ятатиму зорі.
Над червінню ріки миготливий політ кажанів,
І вітрила на синіх, на гордих озерах прозорих,
І бори-океани, і небо — кипіння льонів.
Де мій край? Там, де люди ніколи не будуть рабами,
Що за юшку ганебну покору несуть ув очах.
Там, де хлопці мої молодими зростають дубами,
А мужі — наче скелі: удариш — зламаєш меча.
Де мій край? Там, де прадіди мудрі, у хвої заснули,
Де жінки — наче радісний сон у стогу на зорі,
А дівчата — мов дощ золотий. А матусі-зозулі —
Як срібло павутиння на стернях, як сонце вгорі.
Невмирущі пісні там лунають на повнії груди,
Там одвіку бринить моя мова, булатний клинок,
Мова горда і ніжна, якої повік не забудем,
Хай і сонце з землею в останній заглибляться змрок [...].

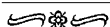
* * *

Володимирові Лучуку

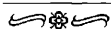
Зацвітають знов, жовтоголові,
Край води горлачики в Підкові —
У старому руслові ріки.
Вітер спати йде в гіллі густому,
Тисячами ходять по мілкому
Синювато-голубі мальки.
Квіти, помоліться у поклони
Жовті простягаючи долоні.
Над Дніпром, який вже день підряд,
Сповнене самою добротою,
Сонце нависає над водою,
Всіх горлачиків найстарший брат.
І, мов той горлачик, на бистрині,
Човен мій тремтить серед святині,
Для якої не знайти наймень,
Серед верболозу над затоном;
В час, як хтось мене спімне прокльоном
Не впаду, цей згадуючи день.

ФАНТАЗІЯ

Знову блукаю між вуличок синіх,
Серце моє, де зупинишся, де?..
Напис над брамою: «Клуб покинутих»
Цідиться з вікон мигтіння сліпе.
Глупої півночі в темний заховок —
Плутана сітка завулків узьких —
Часто приходить Людвіг Бетховен,
Зраджений волею женщин земних.
Лермонтов тут. І його не кохали,
Хто ж тоді вартий, питаюся, більш?
Ось він сидить у закутині зали
І споминає свій перший біль.
Геній, кохання, серце нев'ярмне,
Вірші — алмазами з-під пера —
Все проміняла на злодія. Гарного,
Славного тим, що коштовності крав.

І не рука, котра «Мцирі» створила,
А п'ятірня, що рубіни взяла,
Пестила руки єдиної, милої,
Довге волосся її розплела...
Грюкають двері. І гості знову
Входять знадвору крізь зимний туман:
Данте, Петрарка, Катулл, Богданович...
Стільки гостей, що їм ліку нема.
Просто до зір, що застигли на варті,
З коминів вибивається дим.
Тіні журливі Джульєтти Гвічарді,
Лоти і Лесбії линуть над ним.
Іскри летять і летять до світання
І темну сніжницю, ніби джмелі.
Тим, котрі варті стократ кохання,
Недостачає його на землі.
Потім, як підуть у землю з розпуки,
Сотні красивих дівчат і дам
Статуям їх обціловують руки
Ніби від того легше кісткам.

Ніл Гілевич
(нар. 1931)

* * *

Диво діялось — проспав:
На світанку сніг упав
Рано-рано.

І лежить він на дворах,
На парканах, на дровах,
Чистий-чистий.

Скатерть для гостей у нас
Стелять отаку якраз
Білу-білу.

Всіх чарує білий сніг:
Хоч би слово, крик чи сміх —
Тихо-тихо.

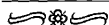
Я стою у тишині,
Легко, сонячно мені,
Ясно-ясно...

БОЛГАРСЬКОМУ БРАТОВІ

Брате!
Кров Левського в жилах пульсує твоїх,
Кров Калиновського в серці стукоче моїм —
Тирани волі обох повісили їх.
А діти волі співають славу обидвом їм.

Тут, століття тому, серед гір і зелених долин
Гордий, відважний апостол свободи ходив.
Тут, біля Гродна і Вільна, мужицький загін
Брат його, рідний по духу, до бою водив.

Що за біда, що не знали один одного?
Цих двох імен у душі моїй не розлучить.
Кожне із них — це ж бо часточка серця мого,
Кожне для мене, мов клятва священна, звучить.

Стань біля мене, мій брате, замовкнім на мить,
Дай помовчать перед пам'яттю вірних синів,
Бо ненавиділи те, що ненавидіти совість велить
Блиск ятаганів зловісний і ляск батогів.

Ось ми з тобою — нащадки розковані їх —
Руки з'єднали водно перед світом усім.
Брате!
Кров Левського в жилах пульсує моїх!
Кров Калиновського в серці нуртує твоїм!

* * *

Далеко в полі, на узгір'ях варненських,
Там, де не чуть відлунків, ні луни,
Симфонію часів, іще доварварських,
У триста скрипок грають цвіркуни.

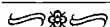
І там, біля найменшенького кущика, —
Немов суцільна золотава нить.
Там, де завмерла неземна акустика,
Язичницька мелодія дзвенить.

У неї світ пірнає, в ній купається,
Мене всією нею пройняло.
Ти не забудеш? Ні, запам'ятається
На яблунях те коване срібло.

Вона, здається, на землі не вміститься
То в небо відлетить, то пропаде,
То раптом повертається з-під місяця
І в ночі глибину мене веде.

І далі, ще незнаною стежиною,
Де запах серпня солодко п'янить,
Де піснею, як вічність, старожитньою
Земля болгарська сонячно дзвенить.

Забуду багатьох музик розхвалених,
Та вже б ніхто відняти не зумів
Довік у мене тих узгір'їв варненських,
Язичницької скрипки цвіркунів.

І ДВАДЦЯТЬ ТОМІВ ФРАНКА

(З кримінальної хроніки)

Роззявлені вікна, осколками — шкло...
Ось він, будиночок мій, я ж «городник».
Що тут і хто тут був? Скоєне зло —
Злодій приходив у гості, мерзотник!

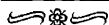
Вкрав телевізор (я не зумів
Вивезти з дачі...). Втішайся новою,
Дріб'язком іншим. Та ... двадцять
томів
Івана Франка — українською мовою!

Оце вже мене упекло — хоч завий!
У душу болящу — «пряме попадання»!
З двадцятого тому по сороковий, —
Франко українською! Цінне видання!
Всі двадцять! Кожнісінький як новий!

Що там приймач, телевізор — старе
Дрантя міг сперти і бомж
вульгарний.
Але, коли злодій книжку бере, —
Погодьтеся, випадок неординарний!
Виходить, у хатку мою під замком
Лазив не хтось там із босих
та голих, —

Щоб на халяву розжитись
Франком, —
Лиш дипломований вдатен філолог!
Пророк України, славетний Іван
Йому був потрібний. І правду велику
Збагнув я. Украдені речі — обман,
Котрий хоч кого та зіб'є
з пантелику.

Тріщить під ногами
потовчене шкло
І там у світлиці, і тут — на веранді.
Міліцію, кажуть, поклич. Ну і що?
Ніякого сенсу. Ніяких гарантій...
О злодію, ти вже мене зрозумів?

Бери телевизор та решту —
з умовою.
Віддай, поверни
мені двадцять томів
Івана Франка українською мовою!..

* * *

Ви кричите, що ви слов'яни? Ви
Брати, а не суперники у герці,
Що одновірці! Ні та й ні — дарма.
Слов'яни — ми. Ми — і в душі, і в серці,
А ви, що дурите наш рід живий,
Ви — не слов'яни, ви —
слов'яножерці!

* * *

Білоруський поете, мовчи,
не кричи! —
Так повчає приручений критик. —
У спокійнім ключі дзюркочи, деренчи,
Лиш без крику. Бо крик —
то політик...
Справді, справді — мовчи.
Виривають язик,
Ну і що? Проживеш без'язиким,
То зате у братерстві великім!

ДЕ ВИ?

- Де ви і з ким, Білорусі сини?
- П'єм, сумління заклавши в ломбард
Сатани.
- А хіба ще не все, скільки мож, пропили?
- Ні. Оце ж допиваєм. Ось — знов долили.
- Дивно. Може, вже досить, хоч хто б і хотів!
- Ні. В запасі і те: буде продаж хрестів.
- Тих, на храмах, що нам стережуть небеса?
- Ні, опісля. Спочатку — із отчих могил.

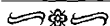
Олег Лойка
(нар. 1931)

СИНІЙ ДУНАЙ

Летіли гуси
З Білої Русі,
Сіли вони, впали
На синім Дунаї.
З білоруської народної пісні

Тож синій ти
Чи не синій?..
Дивлюся
В Дунай осінній
І бачу рудаві тони,
Зоря в них поволі тоне,
Чи, може, по бистрині
Щезає — удалині?
Дівчатам любо сидіти
На парапеті,
А діти
Над ним, над самим Дунаєм,
Завзято
М'яча ганяють.

У сьйві, мов на екрані, —
Брами, портали, бійниці.
Дзвонили мечами тут рицарі,
Що кров'ю Дунай заливали,
А в сорок четвертім конали
Повстанці поранені.
Хвилі летять,
Мов плетиво тіней.
Тож синій ти
Чи не синій?
Словачки, наче богині,
Вкарбовані в небі синім.
А в ньому — гори, обриви,
Дерев розкудлані гриви, —
Берег у ряботинні,

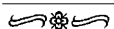

Тож синій ти
Чи не синій?
Я над тобою блукаю,
Гусей з Білорусі шукаю:
Коли ж ти на правду синій,
Знайду я вирій гусиний!..
І чую: мати співає
Про гуси, що на Дунаї...
Синій... Синій... Синій...
Був синій і будеш — вірю.
Зорі мої глибинні
Летять, як гуси із вирію.

СКАРИНА — КОРОЛІВСЬКИЙ САДІВНИК НА ГРАДЧАНАХ

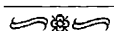
Він тут ходив, де між горбів, долинок
Стоять, мов шатра, липи прастарі.
То правнучки, можливо, стебелинок,
Що садівник плекав на цій горі.

Звідсіль, з Градчан, за синю смужку Влтави
Вдивлявся він в північний небовид:
То пах туман, як на Двіні отави,
Суцвіття хмар пірнали у блакит.
Борами снів. Про плеса мріяв сині.
Чув жайвора. Бджолиний слухав рій.
Софійка там, церковця Євфросинії,
Там батьківщина, край коханий твій...
Він думав, дивлячись на влтавські тами,
Про вир, в якому риба кола в'є,
Про гнізда птиць і про оселі-ями,
Що навіть у тварин пустельних є.
І треба ж так!.. Чи ж не народу, краю
Віддав себе він, книг своїх томи?
За що ж судьба так боляче карає
Пожежами і мороком тюрми?..
Брати чи не брати ви — лиш озвіться,
Я ж був би з вами, якби хтіли ви.
Дрібна ромашка, польова криниця —
То ліпше від заморської трави.

І королівський садівник відомий,
Почесний доктор лікарських наук,
Ні хвильки не спочив би я удома,
Друкарську фарбу не змивав би з рук.
Покличте, не дамо ж бо єзуїтам
Ганьбити нашу мову, думку, друк!
Добра бажає людям посполитим
Почесний доктор лікарських наук...
Заморських бур'янів пахучим пилом
Завіювало очі, — та, сумні,
Вони дивились, де німим вітрилом
Софійка виростала на Двіні.

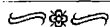

Анатоль Вярцінський
(нар. 1931)

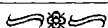
ВАРІАЦІЇ НА ТЕМУ
«ГЕФЕСТ — ДРУГ ПРОМЕТЕЯ»

Довідка

- Ваше ім'я Прометей?
- Так, Прометей.
- Ви здобули вогонь для людей?
- Вогонь для людей.
- Національність — міфічний грек?
- Міфічний грек.
- Записи щезли з бібліотек?
- Спалених бібліотек...
- Час народження — антична доба?
- Антична доба.
- Соціальне походження — син раба?
- Син раба.
- Ви за професією — титан?
- Так, титан.
- Вашим ворогом був тиран?
- Так, Тиран.
- Він вас приковував до скали?
- Так, до скали.
- Вашу печінку клювали орли?
- Клювали орли.
- Ваше тіло було в крові?
- У крові.
- А чи були там люди живі?
- Так, живі.
- А що ті люди, задля яких?..
- Задля яких...
- Не рятували — ні грек, ні скіф?..
- Ні грек, ні скіф...
- Ви ж не були там один, як перст?
- Не був, як перст.

- З вами там, кажуть, був друг
Гефест?
- Був друг Гефест.

- Що він робив там Ваш добрий
друг?
- Мій добрий друг...
- Кував з наказу богів ланцюг?
- Кував ланцюг...
- Кував ланцюг із заліза того?
- З заліза того...
- Що ви для нього здобули його?
- Саме його.
- І в кузні тій, де разом із ним?..
- Разом з ним...
- Кували багато і літ, і зим...
- І літ, і зим...
- І сам Гефест, а не боги
- Ні, не боги...
- Вдягнув на вас оті ланцюги...
- Мені ланцюги...
- І розпинав, і не мав за зле?
- Але...

Пятрусь Макаль
(1932–1996)

ДВА КУБКИ

Поруч з кубком щастя на столі
Бог поставив кубок,
повний горя.

Піною світилися в імлі
По сусідству — море біля моря.

А господні наміри — тверді,
Вседержитель радив чоловіку.
Пий щоденно по ковтку. Тоді
Щастя стачить до скінчénня віку.

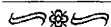
Ось до незвичайного питва
Поспішає син землі припасти.
Ледь покуштував —
і голова
П'яно закрутилася від щастя.

І забувши про святий наказ,
Мов у вир кидаючись ревучий,
Вихилив питво солодке враз,
Осушив до дна бокал шипучий.

А душа напою, хоч умри,
Невідчепно знову попросила,
Спрага, ледь відчутна до пори,
Знаць дає про себе, клята сила.

Сп'яну, ще не вірячи біді
Син землі
підносить кубок з горем...
Так перемішалися тоді
Щастя з лихом, наче море з морем.

Поруч із людиною з тих пір,
Поки не покине смертне ложе,
Сили дві, між ними — давній спір...
І чи хто їх розлучити зможе?

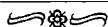
ЯНКОВІ КУПАЛІ

Мелодія
ніжних слів
З дитинства ще
в душу запала:

Стояли
Купалля,
                    Купалка,
                                    Купала.
Мати мене купала,
                                    Співала

про ніч
                    на Івана Купала;
— Ішла Купалка невесела,
Квітками очі завісила,
Почала журитися-сумувать,
А де ж мені ніченьку ночувать?..
Ніч по землі ступала,
Купалки збирала.
Луна не спала:

                                    — А нині ж Купало,
Що не зробиш — пропало;
Хочеш —
двері в сусіда здіймай,
Пліт винось на дорогу.
Мало сили — дарма!
Клич кого на підмогу.
Завтра — вже інша річ.
Багаття палила ніч:
Іскра
в серце мені запала
Купала...

Ригор Барадулін
(1935–2014)

БАТЬКІВЩИНІ

Ні, ти маниш оздобленням тим,
Що на солодкій цукерці.
Рідної матері словом святим
Живеш ти в синовім серці.

Хмелію, п'ючи далину вітрову,
Заклечану лепехою.
Хоч краплю турбот своїх, поки живу,
Дозволь розділити зі мною.

Братів і сестер не кидала в журбі,
Розламна, свята, єдина.
Мати, не сором признатись тобі
Ніколи й ніде за сина.

Незрячий, зумію тебе обійнять,
Намацаю стежку руками.
Сосни предвічні мені задзвенять
Купальвськими рядками...

АДАМУ МІЦКЕВИЧУ

O Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie...

Adam Mickiewicz

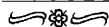
Поети в світ приходять у корчмі,
Щоб їх оплакати
Посеред собору.
Вигнанцю
Доля не сприяє, ні, —
Він носить край покривджений
З собою.
Хмар вирій
Свитязю сльозу стрясе
Як павонька,
Що через сад летіла.

На саркофаг поетові
Несем:
Троянди, —
Хай мовчить пиха злостива...
Пихата усипальнице владик,

Дозволь
Спитати —
Що, — геральдика та зброя!
Який тоді
При владі був король,
Коли писав поет, —
Ojczyzno moja?

СОКІЛЬНИК

Рідне слово спурхнуло пташатком
Із теплих долонь материнської пісні.
Пташа притихле і несміливе
Зогрів у пазусі хлопчик Максимко.
Навчив його висоти не боятись,
Крила свої довірять
Хмарам, вітрам зустрічним...
Пташа мужніло й літало
У вирій, в край синьоокий,
Що Білою Руссю звався.
У місто над Волгою поверталось,
І пахли зміцнілі крилята
Душним очеретом Наддвіння,
Тривожною зіркою Наднімання,
І косами світезянок...
О, як здивувалася голуби́нь,
Коли з плеча юнака Максима
До сонця вільний полинув птах —
За ним нелегко було встигати
І владарям позахмар'я.
Уклін тобі, гордий Сокільниче
Білоруського кривного слова,
Що ти заручив його з небом.
Максиме Богдановичу,
Дяка тобі!

АНДРІЄВІ ВОЗНЕСЕНЬКОМУ

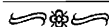
Білорусь дорога й тобі,
Як замова
Весняна й зимова.
Слухай же:
У криничній журбі
Білоруська
Журиться мова!

Слів сузір'я
Торкни, зігрій,
А як хочеш — бери навіки.
Моєї мови
Корінь міцний
Вимивали
Слов'янства ріки.

Над глибинами я щодня.
Тільки вслухайся:
П у ш ч а,
П а ш ч а,
Шепіт щебету — шпачаня.
Хто там каже — мова пропадає!

Я, Андрію, прикинув:
Коли б,
Чи, російською мовлячи, е с л и
Ти не краяв словесних скиб,
То обрав би посаду теслі.
Оку гострому —
Гострий кут!
Просмолити б живицею т р э с к і.
Проступають століття
Крізь бруд:
Чистота наших мов —
Як фрески.

А гілляччя звезуть візки,
Лиш би полум'я добре шугало.
Ти ж писав,
Що вітебські волошки
Захлинули синню Шагала.

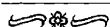

Оспівать одному зорю б,
Той — жорству
Прославити мріє.
Від думок
Біловежі зруб,
Як і в Муромі,
Муравіє.
Не заглушить с в и р е л и
Дрель.
Антисвіт не щезне тим паче.
Антискептик Андрій...
Добрий день,
Р у с к а й м о в ы великий кріпаче!

* * *

Не знаючи про теорію вільного вірша,
Не чувши нічого
Про факт існування авангардизму,
Мама
Листи до мене писала верлібром,
Без розділових знаків,
Без обов'язкових великих літер.
Часом у рядок
Пробивалися самі рими,
Як вітер зимовий у комин
Або осінній, той,
Що долічував листя на яблуні.
А рими й не випирали надто,
Вони перегукувалися по суті:
«М о й с ы н о к, к а л а с о к, в а с і л ё к,
Б а р а в о е з е л л е й к а...
М о й к а л а с у т а н ь к а»...
І в кожному рядку
Було стільки землі й неба,
Лісу та споришу,
І кожен рядок
Її серцем виняньчено,
І стільки добра мені напророчено.
Що біблїю слова неньчиного
Бережу,
Аби не наврочили!

Василь Зуїнон
(нар. 1935)

ДАЙ НАМ, БОЖЕ, ПРОРОКА...

Пророче, з люду нашого повстань!

Янка Купала

Сину Божий, Христе Ісусе,
Чи не бачиш нас з-над зірок,
Що до мучениці-Білоруси
Не дійшов ні один твій пророк?

З тих святих, що там біля тебе,
З тих, що славлять твій заповіт,
Анікого, нікого з неба
Не послав ти в неблизький наш світ.

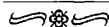
Так, було мудреців доволі —
Існували лиш там, видать,
Щоб розп'яття муки і болі
Нам зіслати як благодать.

А пророки траплялись рідко,
Та й, можливо, їх не було.
Рідна земле, вбога сирітко,
Скільки їх тобі світла несло?

Боже правий, молю єдине:
Ниспошли нам ласку свою.
Для воскреслої Батьківщини
Відряди пророка, молю...

* * *

Як же без Росії
Жити в світі нам:
Як — самі засієм,
Вижнемо — панам?
З нею кожен — вільний.
З усіма — союз.

Предок «общеспільний» —
Чорно-білий рус.

Як же нам окремо
Поосібно як?
У загальне небо
Дивиться маяк.

І Москва — столиця,
І Сибір — тюрма,
А своя й не сниться, —
Нащо, як нема?

В нас єдині трони
І один ГУЛАГ,
І один червоний,
Над ГУЛАГом стяг.

Без такої сили
Та Вітчизни, глянь, —
Де б ми знаходили
Місце для заслань?

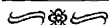
Як нам без підмоги
Каторжанських нір?

Кайдани на ноги —
І гайда в Сибір!

* * *

Відродженці та відреченці —
Споконвіку на моїй землі.
Гострим болем — у грудях неньці:
Ті і тії — діти її.

Годувала їх і поїла,
Не змикала над нами віч.
І яка ж то нечиста сила
Люто кинула врізнобіч?

Чи таке вже накермування
У цім світі, в долі земній:
Там, де світла святе сіяння,
Там і пільми темний сувій.

Син один — од згуби рятує,
Знає: матір має одну,
Другий син — погибель готує,
Ще живою кладе в труну...

Відродженці: душа тіло —
Світу кривому заповіт.
Відреченці: єство зотліло,
Загубився по ньому слід!

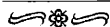
Чи той син повернеться блудний?
Чи помиряться знов живі?
Кожен день для матері — судний!
Кожна дума її в крові.

* * *

Всемогутнє історії помело
У небуття змітає монархів привиди, —
Здається, й життя у нас не було,
А тільки перехідні періоди.

То ера — мовляв — корінний перелом,
То віра — тепера — застою синдром,
То «чистка» — братерське єднання з сатрапами,
То «перегини» — з дурними етапами.

Божевілля: приплив за відпливом,
А на кораблі глухо люки задраїмо...
І час від часу дивуєшся дивом,
Що при тому всьому — живем, не вмираємо...

* * *

Під рідний дах, неначе головешку,
Несу інтеграційний свій запал...
Вогонь жере дорогу, шлях і стежку —
Прийдешнього нема! Обвал! Провал!

І я: на попелищі Білорусі —
Крізь федерацію чи ще який союз, —
Мов Герострат, у димовій задусі, —
Останній вже нікчемний білорус...

НЕ БУВ БІЛОРУСОМ

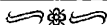
О Боже, творче Всевишній,
Згадай — на хвильку хоча б,
Що я для Тебе — не лишній,
А в людським світі — не раб.

Ти дав мені землю гошу,
Що й сам не знайдеш причин —
Вважають за свою, за Божу,
Якби не всевишній чин...

О Боже, серцем глобальним
Рятуєш, пильнуєш світ.
А чув ти, як словом похвальним
Нас тішить кожен сусід?

Така земелька, мій Боже!
Тож як її не любить...
Хто в ній кого переможе,
Сусідам важко рішити...

Не стався до Батьківщини
Ревниво, бо я збагнув:
Усе те, Боже, з причини,
Що ти білорусом не був...

Геннадзь Буравкін
(1936–2014)

* * *

По спині б'ють ціпи,
У млині дух наш сплячий.
Народе мій, терпи,
Як ти терплячий.

Їдять твій коровай,
А палять млин останній.
Тривай собі, тривай,
Як ти такий слухняний.

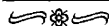
Аж мліє, брешучи,
Тобі твій служка власний.
А ти мовчи, мовчи,
Як ти такий мовчазний.

Сухий гризи калач...
Погибель зуби шкірять...
Народе мій, не плач, —
Москва сльозам не вірить!

СКРИПКА

Скрипаль її виймає із футляра
Як немовлятко заспане з колиски,
І чуйними довірливими пальцями
До кожної торкається струни.

А потім
бережно, як милої долоню,
Він до щоки її ласкаво тулить
І нерішуче підійма над нею
Смичок, який злітає ніби птах.
І ось смичок цілує тихо струни
Немовби проганяє сон ранковий,

І обережно пробує дізнитись,
Де найдзвінкіша пісня спочива.

А пісня затаїлась у печалі,
Смичок її шука і шаленіє,
І вже з одчаю
по холодних струнах
Немов крилом буслиним, лунко б'є.

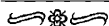
Чи знаєте, як боляче тій скрипці
Коли скрипаль смичком її терзає
Коли ось-ось, здається, розірвуться
Усі чотири зранені струни?

Ви думаєте, так, без болю пісня
Народиться в маленькій кволій скрипці?
О, вам тоді не бив іще по серці
Смичок турбот безсонних і тривог...

А скрипка грає, і ніхто на світі
Спинить не зможе
і зламати не зможе
Над чуйними
Розбудженими струнами
Буслине потривожене крило.

Воно то вгору зрине, то зненацька
Зірветься вниз, а то зів'яне раптом
І затріпоче тихо та покірно
У скрипаля безжалісній руці.

А пісня — то від щастя захлинеться,
То вся зайдеться невимовним жалем,
Таким солодким і таким нестерпним
Що закипають сльози на очах.

Янко Сіпак
(1936–2011)

З книги «ВІЧЕ СЛОВ'ЯНСЬКИХ БАЛАД»

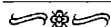
ПИЛ

Балада Київської Русі XIII століття

Ще

Не осів на дорогах пил,
Здійнятий табунами чужинського війська.
Досі ще сіється він
На голі дерева,

До яких осінь прийшла надто рано —
Влітку:
Їх листя зелене
Скорила своїм коням
Батієва сарана...
Ще падає він, цей пил,
На криві шаблюки загарбників,
І там, де ще не висохла кров,
На блискітливих смугах
Береться сірий земляний наліт,
Мов на обличчях смертельно поранених воїв,
Ще на гаках сталевих,
Якими кочівники стягали з сідел
Білоголових воїнів,
Метляються клапті запилених їхніх кольчуг.
Ще не догоріли
Вогненні списи,
Якими Батий спалив Київ,
І пил іще осідає на пожарище,
Як попіл гарячий...
А вже найшовся боян,
Який, чхаючи від пилу, співає:
— Слава, слава, слава Батию! —
І дякує, дякує «визволителям»
За нагрітий у запилюжених бурдюках
Ханський кумис...

А може,
Чхається йому не тільки від пилу?
Бо чому ж тоді
Він так боязко,
Як шкідливе цуценя на хазяїна,
Погляда на хоробрих бійців,
Що, обтикані чужинецькими стрілами,
Як їжаки,
Лежать надовкіл?
Не бійсь, боягузе!
На твоє щастя,
Вони розказати не зможуть про твою зраду,
Навіть не зможуть передати нащадкам,
Яким ім'ям тебе звали мати, брати, —
Вони ж бо мертві суть...

ГРЮНВАЛЬД

Балада всіх слов'ян XV століття

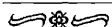
Стялися зарана
З ворогом слов'яни.
Досвіт — наче рана,
А в полях — тумани.

Сунуть валом грізним
Хмари, дощ, вітрисько.
Рицарям залізним
Слизько, дуже слизько.

Мов у кузні, дзвонять
Ратища з мечами,
Хрестоносців гонять
Мов звірню, до ями.

Клином війська гордим
Посеред поляни
Роздирають орден
Рицарський слов'яни.

Щоб було відомо
Де слов'янські лави, —

По пучку соломи
Почепили слави.

Упадеш — не встанеш:
Орден тихо тане,
І куди не глянеш, —
Навсібіч слов'яни.

Гаряче в залізях —
Це ж бо пражить липень!
У болото влізеш —
І воно мов кипень.

А слов'яни ринуть —
Ні ваги, ні втоми...
І як оком кинуть, —
Скрізь пучки соломи.

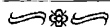
Суща веремія:
Рицарі товпляться,
Мов собаки кия —
Помсти так бояться.

Впали на коліна
(А ішли гордливі!),
Милості уклінно
Просять полохливо.

Далі відступали
Од возів, що саме
У полон попали
З їхніми ж хрестами.

Жалкувать за ними?
Знали, безперечно, —
З ланцюгами тими
Здатись небезпечно.

В тих возах зі злості
Ланцюги бряжчали,
Їх-бо хрестоносці
Для слов'ян тримали.

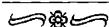
КОРОЛЬ

Хорватська балада XVI століття

Нарешті, Матеє Губец,
Тебе коронують нині,
Бачиш, скільки печальних
Твоїх побратимів навкруг.
Що не кажіть, то подія,
Хоча й сумна, та подія, —
Як селянин на троні
Вінчається на короля.

Чи трон цей тобі потрібен, —
Ти мав уже стільки тронів!
На лузі — м'яка купина,
У лісі — теплий пеньок!
Там, від праці спітнілий,
Сидиш, бувало, статечно,
Ополудні клунок розв'яжеш —
Їси, мов який король.
Коли ж із теплого лугу
Їхав на возі сіна,
Твоїй височіні заздрили,
Здавалося, королі;
Голова — високо-високо,
За неї хмарки чіплялись,
Як оберемки сіна
Чіпляються за плоти...
Сьогодні візьмеш у руки
Важкий королівський скіпетр,
Але не звикла до нього
Долоня твоя в мозолях.
Дайте їй топорище,
Ціпилно чи то грабилно,
А як вона, боже, впізнає
Вичовгане кісся!

І як прокинуться руки,
Що так по праці стужились,
Коситимуть і гребтимуть,
Косити і знов гребти...
Заберіть диявольський скіпетр

Він хлопіві не потрібний:
Отим пустим брязкотельцем
Бавитись страм йому!

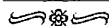
А тобі ще, Матеє Губец,
На голову вдягнуть корону.
Нащо? Хіба в ній за плугом
Босоніж підеш по ріллі?
Як цею драною шапкою
Від сонця тім'я закриєш,
Від остюка вбережешся,
Звозячи з поля снопи?

Ні скіпетр, ні трон, ні корона
Не будуть тобі потрібні,
Не задля них на повстання
Ти друзів од нив одривав.

Хотів ти селянам волі,
Ти справедливості прагнув —
Аби мужик на ниві
Вільно орав, мов король.

От за це тебе й коронують —
Королівством гарячим карають.
Бач, як розправляється ворог
З селянським своїм королем:
Он твій трон стоїть ясний,
Розпечений дочервона,
А корона і скіпетр
Жахтять, наче сам вогонь.

Міцно стисши розпечений скіпетр,
Вирівнявши корону,
Ти спокійно зійшов
На залізний, розвогнений трон...
І сьогодні ще, Матеє Губец,
Твій народ не забув — пам'ятає,
Як на троні якийсь селянин
Умирав королем.

МАЯЧІННЯ

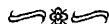
Польська балада XVI століття

Люди, стривайте!
То ж я
Зупинив крутобоке сонце
І руху нашій землі надав,
Та так,
Що вона закружляла, немовби дзига...
Бачите, люди,
Сонце вертке зупинилось,
Наче укопане в небі стало,
А земля знай собі кружеля,
Що аж вітер заплутавсь в деревах, —

Чуєте,
Шастає, шаста...

Рот забиває той вітер,
Дихати важко, повірте.

Люди, погляньте,
Он інквізитори папські
Святенники, грішники навіть,
Знов підштовхнути силкуються сонце,
Натужно, наче баграми,
Хрестами впираються у світило,
Замотують руки в сутани, —
Щоб гаряче так не пекло...
І на землі товпляться вони
Оті ж таки інквізитори,
Не хочуть визнати,
Що пуш світу —
Земля — навкіл сонця все-таки біга.
Як вони хочуть спинить
Її навік,
неслухняну:
Отож за траву чіпляються —
За дерева хапаються обіруч —
Вони ламаються з тріском,
За гори вчепитися пробують —
Гори кривавлять їм руки:

Он як, обдерті, лізуть...
А земля, як і завше, крутиться —
Хіба спинити землю руками,
Як мовив мій дядько Лукаш.

Стійте, люди!
Куди ви?
Стривайте!
Гляньте-но, скільки вогнищ усюди
Цих жажливих кострів інквізиції,
Де палитимуть правду відкрито, —
Усіх тих,
Хто по-іншому мислить,
Аніж вони, чорносутанники...
Ген мое там кострище — на виріст
Загодя розпалили вони
Без мене.
Як воно зловісно горить!
Захлинаюся я
Від отруйного диму...

У маячінні Коперник помер.
А сонце стояло,
Як він зупинив його за життя,
А земля усе кружляла так,
Як за життя він її розкрутив...

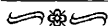
УРОК

Сербська балада ХХ століття

*«Пуцайте, я і сада држим час»
(Стріляйте, я й зараз веду урок). —*

Слова Мілає Павловича, вихователя
в Крагуєваці, сказані фашистам, коли
вони розстрілювали 300 школярів...

Діти, заспокойтеся.
Ми проведемо сьогодні з вами
Останній свій урок...
По-перше, давайте повторимо
Минуле.

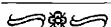

Хто знає, скажіть мені,
Що значить радість, воля, сміх, Батьківщина?
О, скільки рук —
Засвоїли ви добре
Урок минулий.
А тепер давайте
Запишемо тему нового уроку...
Пробачте, не запишем, а запам'ятаємо.
Увага, Глишич! Не дивися сполохано
На автомати...
Не крутись...
Отже, тема:
«Звірі двадцятого століття».
Мета:
Навчити вас ненавидіти
Цих звірів...

Стріляйте ж, кровопивці!

Чекаєте...
Ну що ж, тоді продовжимо
Урок наш, діти...
Перед вами експонати.
Не викопні — живі експонати
Звірячої жорстокості та лякливості:

Вони ж бояться навіть вас, малечі, —
Безборонних,
Веснянкуватих
І кволіх.
Хоч кулачки лише — вся ваша зброя...
Тихше, не шморгай носом, Йованович!
Бояться...
А тому, гляньте-но, обчіплявшись
Гранатами,
Ножами,
Кулеметами,
З дітьми воюють сміливо, негідники...
Не чисти, Крсціч, фашистові чоботи —
На них засохла кров твоїх батьків...
Стріляйте ж, вовкулаки!
Марудять кулі...

Ходімо ж тоді далі,
Щоб краще засвоїти нашу тему.
Зверніть-но увагу, діти:
У фашистів тупі, невиразні обличчя,
А в головах пустих
(Хоча й доволі великих!)
Немає місця навіть маленькій думці...
Не плач на уроці, чуєш, Мілаєвич!..
Погляньте:
Ось — найвищої раси люди,
Найнижчі ж за мисленням од тварин,
Бо навіть і в собачати,
Як знаєте,
Щира й розумна
Мордочка...
Ви все зрозуміли, діти? Може,
Запитання в кого будуть?
Задавайте,
Бо ось задзвонить дзвоник...

Дзвоник той був кулеметною чергою —
Його вже діти почуть не змогли.

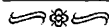
ЇЖ!

Словенська балада ХХ століття

Коли в концтаборі закінчиться вечеря,
Затихне брязкотіння котелків,
Збираються вони в таємнім сховку
І кожен щось виймає з-під поли:
— Їж!

Той баланду, налиту до мищини —
О, як самого втішила б вона!..
А той — окраєць, що пече долоню,
Яка спокуса — хоч би крихту!..
— Їж!

Знесилені, худі, голодні в'язні
Несуть свої неторкані пайки...
Короткий шлях здається надто довгим —

Хутчіш, хутчіш віддять би все йому!
— Їж!

А коли їсть він — злякано, хапливо,
І плямкає (не вчув би наглядач!),
Ласкавішають зморені обличчя:
Аж тиха радість світиться в очах!
— Їж!

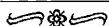
— Їж, поправляйся швидше, рятівниче,
Ти — вся надія наша на життя.
Він плямкає... І мускули міцніють,
Кругліша — вид... Він плямкає гучніш...
— Їж!

Як радісно — його рукі у лікті
Ніхто не може в таборі зігнути,
Аж десятьох, змагаючися ловко,
Порозкидав, немов бугай снопи.
— Їж!

Як добре, що на це його обрали!
Ситніє, кріпне просто на очах.
Ситніє він — то ближчає розплата,
А там — і втеча, й воля. Воля...
— Їж!

І в'язні всі пайки свої, всю силу
Несуть йому з надією щодня,
Аби зміцнів, аби зумів подужать
Наглядача, що люто кривдить, кат.
— Їж!

Їж... В'язні навіть не могли збагнути:
Той, що останні пожира шматки,
Не друг їм. Зрадник, зрадник, тричі зрадник,
Якого підіслав наглядач їм...
— Подавися!

Сергій Законников
(нар. 1946)

БРАТКО-БІЛОРУС

З долею все негаразд — чи не досить?
Знов замишляють союз-хаврус.
Знов переляканий та безголосий
Нишкне в куточку своїм білорус.

Знов нашиваєм латки на латку
Знов у самотніх очах сльоза.
«Братку ж мій, братку...»
То не я, то Гарецький сказав.
Сказав — мов зв'язав.

БЕРЕЖИ СЕБЕ, УКРАЇНО!

Край святий підвівся з руїни,
Щоби дихать на повні груди...
Бережи себе, Україно, —
Бо другої тебе не буде!

На шляху до волі незмінно
Не спинись з утоми чи горя
Бережи себе, Україно,
Від Полісся до Чорного моря.

Бережи від лихих чужинців
Рідний стяг, святиню справдешню:
Золоті простори пшениці
Та небесну блакить безмежну.

Бережи доленосний початок, —
Хай надією світяться очі
Юнаків твоїх та дівчаток, —
Це твої зірниці пророчі.

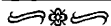
Слава поетів твоїх воскресне!
Од біди є в тебе замова:

ПЕРЕКЛАДИ

Рідна пісня, диво чудесне,
І Шевченка державна мова!

Щоби знову не ридати німо
Щоб не гнутись рабою долі,
Бережи себе, Україно,
Бережи себе, Україно!
Навчимося від тебе волі!

Алесь Разанов
(нар. 1947)

З «ПУНКТИРІВ»

*

Не повернеться воїн
Мандрівник не вернеться,
А повернеться сівач...
Повертається завжди
Сівач.

*

Перекладаю шепіт дощу,
Погляд очей,
Трепетання гаю...
Торкаю,
Слухаю,
Дивлюсь,
Я не пишу — перекладаю.

*

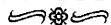
Хіба землею йду?!
Іду собою —
Безперестанно стелячи під ноги
Свою тінь,
Свої наміри,
Свої цілі.

*

Стежка понад проваллям:
Звабно по ній іти,
Бо там кожнісінький крок
Змістовний.

*

Тягнеться з комина
І розтає

Під небесами дим —
Стежка,
Котра назад не вертається.

*

Уранці я вийшов з дому
І весь день ішов
У напрямку до сонця.
Яким суперечливим виявився
Мій шлях!

З «ВЕРСЕТІВ»

КРИВА ВЕЖА

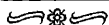
Не помічають хвилин та днів, але
Зауважують роки й століття: вежа на
Людному майдані поволі, але несхибно своїм
Верхом хилиться до землі.

Мабуть, коли її зводили, з камінням
Було вкладено в неї ваду, і, наче
Пружина, вада зараз розкручується
В процес — відпруження.

У місті з гідністю підносяться інші
Вежі, але правильне нас
Не цікавить: зосібна і громадою ми ходимо
Дивитись на криву вежу, бо найвизначніше, що
Тут є — це вона.

ВОВК

Російський в о л к волочиться від
Волоколамська до Волочаївки і
Вовковиська; він великий, як віл,
Ловкий, наче голка і уособлює
Триєдність «в о л и», «а л ч н о с т и» і
«Л у к а в с т в а».

Український вовк зодягнений
В кожух із овечої шкіри, і коли на
Нього вказують пальцем: «О — в о в к!»,
Він прикидається овечкою і каже,
Що ніколи і краєм ока не бачив
Вовка.

Польський wilk вилами-іклами коле
У Вклейці свиню, а її вищання чути у Вільні.

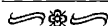
Чеський vlk, мов дитича цяцька
Вовчок, кружляє в сплетінні
Вулиць і вуличок; до всього, що настало
І має іще настати, він загодя вже звиклий.

Давньолатинський vulkus живе на вулкані.

Сербський в у к знає науку: у нього
Гостре вухо і людський глузд.

Праслов'янський в ъ л к ъ слугує волхвом.

Білоруський в о ў к віє.

Віктор Жибуль
(нар. 1978)

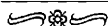
ПРОСВІТЛІННЯ

Сатурнянська народна легенда

Посланець
Із-поза морів-океанів
Привіз у Країну Сліпих
Велике око скляне,
Сказавши при тому:
«Хто вставить його
В очницю собі,
Той отримає зір», —
І зник на білім коні,
Лиш розпущений хвіст
Над озаддям гарно зметнувся.

Сліпі розмислювать почали,
Хто ж із них того варт,
Щоб ходить по світі видющим.
Поки рішали,
Мишка надбігла
Хвостиком змахнула, —
Упало око скляне
І розбилося вщент
На манесенькі друзки
Об нерівну підлогу
Кривих палат,
Зведених сліпими майстрами.

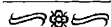
І почали нещасні
Бити в голови кулаками,
І рвати волосся
На грудях своїх,
Та знайшовся мудрець
З-посеред сліпих,
З бородою сивою нижче пупа.
Він промовив:

«Та годі лементувать.
Кожну дружку битого скла
Можна використать
Замість ока.
Та ж отримати
Хоч малесенький зір,
Лучче, ніж бути сліпому,
Та й стачить скалок на всіх!»

І люди кинулись стрімголов
Підбирати ті гострі друзки;
Устромляючи їх
В очі свої невидючі,
Офірну пускали кров
І руками тремтячими
Потеруху втирали скляну
В шкіру своїх облич.
А скалки впивалися в пальці, —
Й починали колишні сліпці
Бачити пальцями,
Наступали п'ятою, —
Виростали на п'ятах очі,
А хто сідав на ті скельця, враз
Той сідницею світ побачив!

А один спотикнувся,
Загримів на побите скло
І піднявся, — увесь ув очах.
Громадяни осліпленої країни
Морщилися при цьому,
Корчилися і гукали
Дикими голосами.
А мудрець стояв збоку,
Трясучи бородою до пупа,
І по-батьківськи говорив:
«Терпіть, кохані мої,
Терпіте.
Просвітління —
Воно приходить завше крізь біль,
Мало коли без болю...»

Анатолій Іващенко
(нар. 1981)

ЧОРНІ ВІРШІ

I

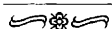
У країні голубих бадхісатвів,
У містечку прикордонних ментів,
На вулиці гумових жінок
Живе чоловік з лелечими крилами.
Перестрівши його,
Не жалійся на власну самотність,
А ліпше нічого не говори!
Бо мова твоя гадюча,
І рештки її гниють
З утроби випалюючи тебе.
Пам'ятай лише одне:
Живучи на планеті гідів
Повсякчас ти — лишень експонат.

II

По рамена завіяний снігом
І пописуваним папером
Із пустою душею пророка
Із серцем, для проповіді відкритим
Гортаєш учнівський поштампований зошит,
Що містить віків премудрість...
За вікном переходять люди
Із курячими обличчями,
З орлиними пазурами,
З гудзиками замість віч...
Читаєш на їхніх біл-бордах:
Самотність завжди остання.

III

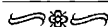
Виводиш ієрогліфа супокою,
Занотовуючи натхненно,
Повторюючи одні і ті ж рухи пензля

На прозорій стіні своєї тюрми.
«Мім», — показують пальцями тупаки,
«Сиромудрий», — зачаровано шепче ханжа.
И они, конечно, правы...
І ключами брязкоче стражник, отой
Що прийшов сюди по свою амністію,
Хоча знає чудово:
Крізь відчинені двері
Не вийти звідси ніколи.

IV

Пропливає крізь осінь
Повз листяні вири,
Крізь незриме повітря
І запах жасмину
Повз міську Стіну
За якою
Варта — мов кам'яна — Мураками
Під вітрилом останнього Імператора
І хтось сивий увесь
У старім солом'янім кріслі
Вже націлює нам у скроні
Свій безжалісний пульт
Щоб натиснути «play».

Андрей Адамович
(нар. 1984)

ПІД ЧАС ОЧІКУВАННЯ
БУКОЛІЧНОЇ ЕЛЕГІЇ

Тетяні Нядбай

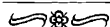
Коли прокидаюся на світанку,
Мені бракує часу на те,
Щоб дізнатися, хто переміг.
Мені бракує часу на те,
Аби зайтися кашлем.
Коли п'ю першу ранкову каву,
То не кладу цукру,
Бо тремтять руки.

Але не суттєво це.
Але.
Але.
Але несуттєво.

Коли вдень прошкую скошеним полем,
Мені бракує асфальту,
Аби побачити, як вариться повітря,
Коли дивлюся на хмари
Бракує мені гострих суворих форм,
Аби від своїх думок одірватись.
Коли біля дерева я стою,
То чекаю декількох крапель дощу,
Бо самотньому сумно.

Але несуттєво це.
Але.
Але.
Але несуттєво.

Коли відчуваю пальці вітру на шкірі,
Мені бракує почуття гумору,
Щоб енцикліку висловити Борею.

Коли хапаю сонце за чуба,
Мені нестачає швидкості в мислях,
Щоб укладати солярні тексти.

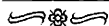
Коли я входжу у воду прекрасного озера,
То не плаваю довго,
Бо щось затягувати нема сенсу.
Але це несуттєво.
Але.
Але.
Але несуттєво.

Коли сідаю за стіл,
Упертості нестачає
Спожити цілий обід.
Коли селяни згрібають сіно,
То описати бракує слів,
Як держить кінь у зубах стеблину.
Коли слухаю свого друга,
То у вічі йому дивлюсь,
Бо далеко мої думки.

Але несуттєво це.
Але.
Але.
Але несуттєво.

Коли я книжку беру до рук,
Мені нестачає певності в тім,
Що туш і папір — то література.
Коли на шиї вб'ю комара,
Невистачає мені співчуття,
Щоб розмазати його від вуха до підборіддя.
Коли я бачу дівчат, які гуляють над озером,
То відвертаюся чимхутчіш,
Бо не бажаю бути кумедним.

Але несуттєво це.
Але.
Але.
Але несуттєво.

Коли беру я в руку перо,
Мені нестачає волі,
Щоб до записника дотягтися.
Коли дивлюся, як сонце заходить,
Мені нестача фантазії і натхнення,
Щоб уявити, як воно вранці знову зійде.
Коли почина мерехтіти найперша зоря,
Я запалюю вже двадцятку цигарку, —
Приємно ж нагадувать Деміурга.

Але несуттєво це.

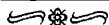
Але.

Але.

Але несуттєво.

Коли засинаю сам,
Мені бракує твоїх здригань,
Щоб гостроту буття відчувати.

Але.

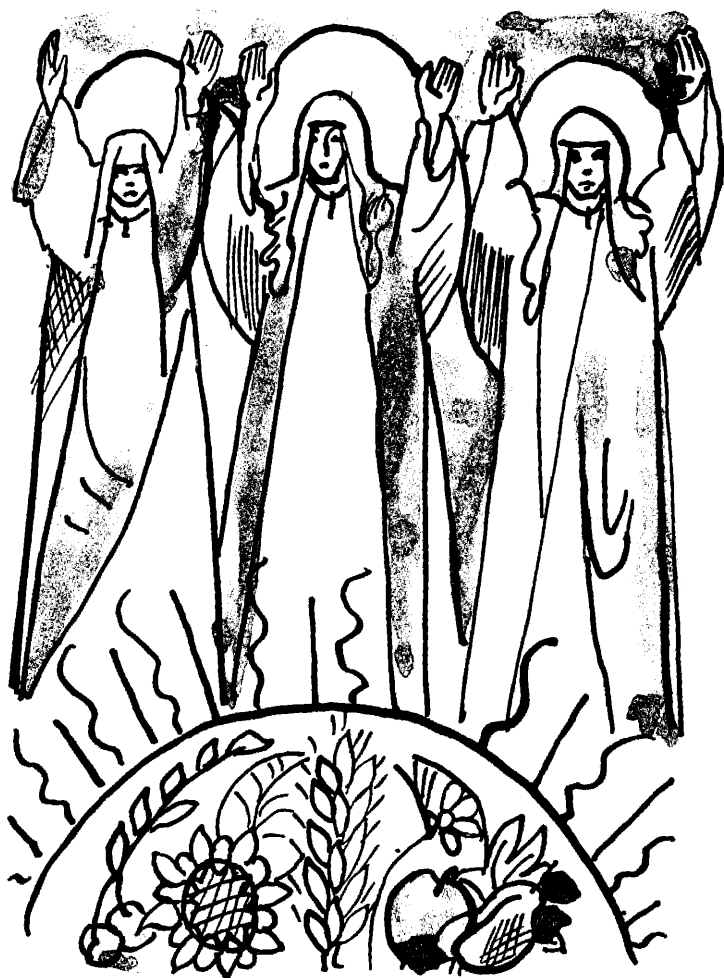
З БОЛГАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Костянтин Преславський (IX–X ст.)

АЗБУЧНА МОЛИТВА

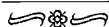
Аз молюся Богові з думками:
Боже, сотворителю єдиний
Усього живого й неживого,
Ниспошли на мене свого духа,
Щоб у серці зародилось Слово
Для науки — для добра людського,
Задля слави мудрості твоєї!
Знаю, твій закон — світильник вічний
Тим, що прагнуть ясної дороги,
Що шукають праведного Слова
І жадають милості твоєї.
Весь слов'янський рід тебе благає:
Ласкою не обділи хрещених,
Сподоби нас, о всесильний царю,
Отче, сину і пресвітлий духу, —
Подаруй нам всемогутнє Слово.
Ясністю осяй мої зіниці
І потуги дай мені, що нею
Здавен мудра славиться природа.
Одверни від мене, всемогутний,
Фараонську злобу, дай долоням
Херувимську силу шестикрильну.
Царю над царями! Оспівати
Прагну чудеса твої нетлінні.
Хочу добре діло, розпочате
В добрий час моїми Вчителями,
Завершити, хочу тайни Слова
Ознаймити рідному народу.
Слава ж вічній силі невмирущій
Все на світі воздає їй шану,
І народ мій славу їй возносить,
Осіянный мудрості свічадом
Нині, прісно і вовік. Амінь.

Климент Охридський
(пом. 916)

Із «ПОХВАЛЬНОГО СЛОВА КИРИЛОВІ»
(Уривок)

...І тому я благословляю, о преблаженний отче Кириле, твої вуста, з яких пролився духовний мед на мої вуста. Благословлю твою многогласну мову, котра, засіявши над моїм народом зорею тричі одвічного божества, відігнала гріховну темряву. Благословлю і многосвітле, осіяне святим духом твоє лице, від якого засвітилася багатомудра ясність, що сокрушила багатобожу олжу. Благословлю твої золотозорні очі, які вилікували нашу нерозумну сліпоту і явили багатомудру ясність. Благословлю багатозорі твої зіниці, осіяні божественною славою, що просвітила мене багатотхненними словами і очистила серце моє від сліпоти. Благословлю пречисті твої руки, з яких пролився на мій народ багатомудрий дощ, що напоїв багатоплинною росою вигорілі од гріховної спекоти наші серця. Благословлю багатотхні твої пальці, що написали моему народові визволення від гріховного ярма. Благословлю багатозорне твоє ество, з якого витікає для мого народу воля до життя, спадаючого з небес завдяки твоїм молитвам. Благословлю багаті твої ноги, якими ти, ніби сонце, обійшов увесь світ, просвіщаючи його багатотхненною своєю наукою. Благословлю пречистий твій храм, в якому спочиває багатомудра і багоречива твоя мова.

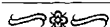

Райко Жинзіфов
(1839–1877)

ГЛАС

Далеко від дому, не в краї чужому
(Та все ж не вітцівська земля),
У серці несучи і тривогу, і втому
В обіймах самотності я.
Блукаю, зітхаю, хоч віком і молод,
Крізь злобне прошкую виття,
А в грудях юнацьких — то спека, то холод,
То квітнуть, то гинуть чуття.
І, тіні шукаючи та прохолоди, —
Бо затишку прагне душа,
Всім серцем страждаю як ти, мій народе,
Що зло тебе не полиша.
Підступність, убогість, гординя, лукавство,
Сон розуму, тьма, простота,
Любив на словах, без родинності братство,
Фальшивих слівес доброта...
«Безумче, очисти свою душу ліниву», —
Чийсь голос лунає. — «В журбі
Не гнись! Стань до плуга! Занедбану ниву
Пора вже орати тобі!
Вставай до схід сонця, берись за роботу,
Щодня проливаючи піт,
Звільни своє поле від терну й осоту, —
Безплідне, дасть перший свій плід.
Схилися, безумче, в молитві до Того,
Хто Бог твій. Не бійся ні верст,
Ні шляху важкого. Не бійся нічого,
Бійсь, вірячи в Господа Хрест».
Сказав я: «Мій шлях — і відкритий, і чесний,
Лиш хто ти? Признайся сейчас...
«Чувай!» — промовля мені голос небесний, —
Гнів Божий, народний єсьм глас».

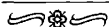

Іван Вазов
(1850–1921)

БОЛГАРСЬКА МОВА

Священна мово прадідів моїх,
Стражденна мово стогонів і болю —
О мово матері, що не для втіх
Благословила чорну мою долю.
    Прекрасна мово! Честь, красу твою
    Хто оборонить від хули гидкої?
    Хто пив твої, як я щоденно п'ю,
    Солодкі звуки музики дзвінкої?
Чи хто збагне, який могутній дух
Захований у буйнім твоїм слові? —
Так виграють, так сяйво ллють навкруг
З чаш кришталевих вина пурпурові.
    А ти лежиш, зганьбована всіма,
    Зневажена, чужинцям на догоду.
    Поміж своїх, поміж чужих нема
    Тобі притулку, страднице народу!
Чи ти не можеш втілити в собі
Людської думки сонячні творіння?
Твої співці — ті генії сліпі —
Невже не дочекаються прозріння?
    Не рік, не два доводиться мені
    Цей наклеп чути, ці облудні кпини
    То чад і сморід підлої брехні,
    Що заслонила небо батьківщини.
Твою ганьбу ні з ким не розділю,
Вона мені служитиме натхненням,
Її у дивні звуки переллю
І освячу прийдешності іменням.
    О, я тебе з болота піднесу,
    Омию в чистих бризках водограю,
    Хулителям явлю твою красу
    І їх, нікчемних, нею покараю!¹

¹ Написано у відповідь на майже одностайні тоді твердження про грубість і немuzикальність нашої мови, твердження, які давались чужинцями, що писали про нову Болгарію, в т. ч. росіянами. В унісон з ними повторювали це й самі болгари (прим. авт.).

Пейо Яворов
(1878–1914)

БАБУСИНА КАЗКА

Покидали божий рай
Молодята, диво з дива:
Розум, що все знає, та й
Правда, завше справедлива.

Бог, бажаючи добра,
До людей казав рушати:
«Дуже вже грішать: пора
Правди їх, ума навчати».

«А куди податись нам?»
«По містах; немов на ліки,
Ваших слів чекають там
Сіромахи та каліки».

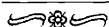
Та вночі — недобрий знак! —
Стражник раптом як наскочив!
Знов за руки, і юнак
Пальцем вказує: там спочив...

«Де ми?» — «Правдо, на землі!»
«Сталось, Розуме, як ждалось...»

Леле! Десь в якимсь селі
З ними сонце привіталось.

«Помагайбіг!» — «Дайбіг!» — Люд
Все здоровкається простий:
Цілий світ зібрався тут
Молодих послухать гостей.

Піп іде: «Хапайте їх,
Швидше, браття-християни,
Цих поганців!» Сміх і гріх —
Ось юрба їх бити стане!

Втікачі небесну вись,
Гори криками стрясає!
Десь там звірі узялись,
Од людей порятували.

ПРИСВЯТА

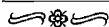
В падіннях, злетах я тебе лелівав,
Царицею була ти многі дні,
Я всюди був, сліди пісок завівав,
А скромна ти лишалась при мені,
Тобою ненаситно жив і мріяв,
Не зраджувала ти мене, о ні:
І наші тайни дивом світу блисли,
Моя подруго, вільна моя мисле.

Змія — підступно мила, жовтоока, —
Це ти — і власний любий мені гріх;
Немов метал, холодна та жорстока —
Це ти — у темних radoцax моїх;
Неначе небо, світла і глибока, —
Це ти — у твій пірнаю плач і сміх;
Немовби в ніч — у пристрасну, злочинну —
Це ти!.. і я в твоїх обіймах владних гиню.

ТІНІ

Глуха нічна пора. Я бачу невиразні
Дві темні тіні: їх приховує завіса,
Де лампи ясний круг, мереживо мигтінь,
Дві тіні ночі. Дві. Одна перед одною,
Одна для одної у прагненнях і втомі,
Там — чоловіча тінь, і там — жіноча тінь.

І в муці голова до голови приникла,
Не чують одна одну: хочуть і не можуть...
Шепочуть, може, щось — чого вони тремтять?
І руки одна одній простягають,
Та не торкнуться! Хочуть і не можуть...
Одна при одній знов — отак вони стоять.

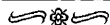
Шепочуть, ніжно щось, вигукують щось, може,
А може, і кричать, — не чують одна одну,
Дві тіні ночі, хоч така світлінь...
Не досягають, ні, не чують одна одну,
Одна для одної у прагненнях і втомі,
Та — чоловіча тінь, і та — жіноча тінь.
Дивно мені, дивно — ось і ти стоїш,
Прагну мені, прагну — ти іще миліш,
Страшно мені, страшно —
Подих твій в мені ж,
Темно мені, темно — не було темніш.

Крикнув би від болю — час летить, летить,
Крикнув би від жаху — що минешся вмиць:
Сни у сні збулися — мчить за миттю мить,
Здійсненої мрії вже не зупинить.

О НІ, НЕ ВИННА ТИ

Я — зовсім інший світ — отож не винна ти,
Земне дитя, що мрій не знаєш чистоти,
Ні, ні, не винна ти; від тебе я хотів
Не сажі пристрасті — криштальних почуттів.
Від тебе я хотів, щоб дзеркалом була ти
Для дум і мрій моїх в самотині ясній,
Чар-дзеркалом була ти, життя дала крилате
Моєму свічку — холодній бронзі мрій.

О ні, не винна ти, я — зовсім інший світ;
Не стьмарить дим чи пил морозний небозвід;
Я зовсім інший світ, що зробиш ти для них,
Для сніжних моїх слів і мріянь льодяних?
Що можеш ти зробиць, не арфа яснозвучна,
Що таємницю в тьмі оплакує сама,
Не арфа яснозвучна, душі моєї співзвучна, —
А радості-журби натхненниця сумна!..

Николай Лілієв
(1885–1960)

* * *

Знаю серця благодать;
Поміж заспаних ялин
Гомонить струмочка плин,
Стріли-промені тремтять.

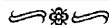
Музику весільну чуть:
Бджоли вже в танок пішли.
Боже, на квітучу путь
Мою віру окропи.

ДО ВЕСНИ
(Фрагменти)

Ти лелієш цілий світ,
Присипляєш сніговицю,
Грієш землю яснолицю,
Звеселяєш небозвід,
Ти лелієш небозвід,
Грієш землю яснолицю.

Ти цілуєш ніжний цвіт
Молодесенького клена,
Твоя рученька зелена
Благодіть несе у світ,
Ти цілуєш ніжний цвіт
Молодесенького клена.

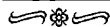
Пробуждаєш юним дух,
Сподівання перші смілі,
До омріяної цілі
Ти спрямовуєш свій слух,
Сподівання перші смілі, —
Пробуждаєш юним дух.

ПЕРЕКЛАДИ

Ніжна бісерна роса
На твій цвіт паде мов злива,
Ти летиш, завжди щаслива
На всеблагі небеса —
Ніжна бісерна роса
На твій цвіт паде мов злива.

Димчо Дебелянов
(1887–1916)

МРІЇ

I

На коні сіделечко сія,
Розметалась грива у негоду.
Юний витязь їде із походу.
Де мій край? Домівка де моя?
Гей, там сяє вогник, мов зоря, —
Пастушки багаття розкладають,
Косарі додому повертають.
Де мій край? Домівка де моя?
Три дні дощ споліскує поля,
Сірий морок висне над землею,
Чорна туга стала над душею...
Де мій край? Домівка де моя?

II

Берези солодко заснули,
Їм сниться казка золота.
Пожовкле, як сумне минуле,
Нечутно листя обліта.
Стою, спокійний і самотній,
Де зорі в неба на краю.
Вдивляючись в одну по одній,
Свою відшукую зорю.
І мрія солодко чарує —
Про край, сяйніший, ніж роса,
Де вічне щастя владарює,
Де вічна світиться краса.
Там дороге життя щоденне,
Там квітли молоді літа...
З берези темної на мене
Летить завія золота...

ПРИСВЯТА

I

Отій, що в нічі, схожі до могили,
Як видиво у цей приходить кут,
Нове життя мені вливає в жили,
Виводить дух з принижень і спокут,

Отій, що мов доровказна зоря
Дорогу світить в темряву мою,
І човен мій провадить серед моря
До щастя в мирнім, світлому краю,

Отій, котра зірницею в печалі
Коли в смертельній упаду борні,
Прийде на гріб мій у нічній вуалі,
Впаде сльозою на чоло мені.

II

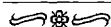
Як вишні, квітнучи весною,
Змагаються з останніх сил,
Вітрець кружляє наді мною
І сипле білоцвіту пил.

Прощаюся. Священнодіє
Смерть, розуміє всіх і все.
Не з пилом вітер мене звіє,
З пожовклим листям однесе.

III

Малиною запахи твої губи...
О, солод запах сонячний галяв!
Щасливим був, стократ щасливим буде,
Хто пахощі з коханням обійняв.

Спадає сонце, вечір утікає, —
В алмазних росах бачиться мені...
О, той щаслив, що до зорі торкає
Твого волосся кучері дрібні!..

IV

Сонце золоте зайшло за гори,
Тиша попелом вкриває жар.
Блідне місяць, ніби в нього горе,
Світляки кладе перед отар.

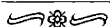
Тихий вечір присипля надії, —
І йому потрібен супокій...
І тремтять, мов шепчуть, юні вії:
Перед ними гріб забутий мій.

V

Я зберіг його, першого того листа,
Що тобі відіслав — потім листя найшов;
Поки осінь душі не зодягне у лід, —
Я зберіг його, знов перечитую, знов,
Зі сльозами в очах стільки весен і літ.

Я тобі воскресу ті найперші слова,
Що навіяла ти... Будь вогненным, тією,
Бо ж безмовним згодився величний мій храм
І в життя — йому темно і порожньо там.

Я її поховаю — ту мрію свою,
Задля тебе народжену в ночі великій,
І солодку самотність землі віддаю
У незнанім краю, і носитиму їй
Білий цвіт на могилу в осіннім гаю.

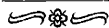

Єлизавета Багряна
(1893–1991)

МОЯ ЗЕМЛЯ

Схиляється додолу низько
Висока траєкторія
Мого життя.
Світанки, полудні — неблизько.
Згортаю крила я —
Мені вже не літять.
Як зрілий плід
П'є сонце і росу,
Немало літ
Я серцем п'ю твою красу
Натхненно.
Себе в твої долоні я несу,
Аби згоріти, нене.
Перед світанком кожним ти тремтиш.
Кують тобі зозулі
В годинниках твоїх.
Не думай лиш,
Що я старим повір'ям вірю.
Тобі зозулі мовлять вість одну,
Віщуючи не згубу,
А весну.
Що ж подарую в ясен день
Твого рівностояння?
Не орю, і не сію, і не жну,
І не пряду, не тчу, і не будую.
А хліб, котрий я їм,
Вбрання, котре вдягаю,
І теплий дім —
Усе від тебе, мамо,
Твоїми подароване руками.
А я лиш можу серцем
Любить тебе до краю,
І голосом своїм
Тобі співати птахою щодня,
І лиш з тобою розмовляти —

До рана,
І світові нести твоє ім'я,
Земле моя
Кохана!

Асен Разцветніков
(1897–1951)

* * *

Бідний і наївний Дон Кіхот
Все життя шукав собі пригод.

Його меч — легенький, мов перо.
З ним поїхав битись за добро.

Наздогнав серед діброви стан —
То розклав намети караван.

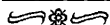
Бідних слуг лиш лицар пожалів,
Їх звільнити дуже захотів.

Він хреста поцілував як стій
І з мечем враз кинувся у бій.

Та, як тільки вискочив на луг,
Вдарила на нього зграя слуг.

В'їлася, неначе сарана,
Потрощила срібний меч вона,

І золоте серце.

Атанас Далчев
(1904–1978)

КАМІНЬ

Старіють дерева і людина.
Шал весни чи осені крутіж,
Хоч яка пора, доба і днина, —
Каменю, однаковий стоїш.

Плоть твоя — утроба, жили, нерви —
Не злощасна людська, в цьому суть, —
Тож ні совість, ні сумлінні черви
Ні тебе не точать, ні гризуть.

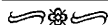
Спраги ти не відаєш, не робиш
Лиха, хоч жара тебе пече.
Ти ніколи не грішиш: не родиш,
Сам бо ненароджений іще.

Ти святий. Священний, годі мови:
В давню пору дикості й пітьми
Із граніту й мармуру богове
Різьбилися і ставилися людьми.

Искор, з тебе виторгнутих, злотне
Сяєво — на нашому шляху.
Вічне і святенне єсть мертвотне,
А живе — живе в гріху.

ЗОЗУЛЯ

Не розумію людей, котрі
Відвідують віщунів і гадалок
І з купки бобу чи з гороскопів
Довідатись хочуть, що буде їм
В найближчі дні. Яка бо втіха
І сенс у тім, щоб жити
Коли відомо? Таємничу книгу
Бутя необхідно

Читать листок за листком із надією
Без зазирання вперед. І той, хто
Керований нечистою нетерплячістю
Чи сатанинським нестримом, хотів би
Розпанахати завісу днів
Аби глянути в очі долі,
Отримає не життя, а смерть.

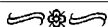
Дитям я з бабусею навесні в Солуні
Ішов, минаючи турецькі казарми.
За високими жовтими мурами
Купчилися безладно й тривожно
Мов перед бурею, грізні хмари,
І зелені тучі дерев. Пам'ятаю,
Що завше там верещав голос
Зозулі. І тямлячи
Що зозуля віщує, скільки
Літ ще житимем, я побіг,
Затуливши обома руками вуха,
Аби не чути було, що віщує
Той нелюдський голос, невидимий і страшний,
З густої темряви листя.

ДО БАТЬКІВЩИНИ

Не вибирав я мами, ані тата,
Народження в тобі — не даровизна.
Люблю тебе не тому, що багата,
Але люблю, бо ти моя Вітчизна.

Болгарин я. Не можу кимось бути,
Чия б то сила прагнула й хотіла.
Я твій — не можу викреслити, забути
Осліплене вояцтво Самуїла.

Від тебе хочу того, що підкаже
Не плисти задля благ за течією.
Страждання — лиш міцніш з тобою в'яже,
Любов — єднає з долею твоєю.

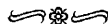

Никола Ванцаров
(1909–1942)

* * *

Ця боротьба безжалісно жорстока
Ця боротьба епічна, як то кажуть.
Я впав. Мене лишень замініть друг — і спокій,
Бо що в бою якась особа важить?

Так, розстріл. Ну, а потім — потім черви.
Це так звичайно, просто і логічно
Та в бурі будем як не раз, не вперше
З тобою, мій народе, будем вічно!

Божидар Божилів
(1923–2006)

ПОЕТИЧНЕ МИСТЕЦТВО

*Та поетичного тут мало хисту нам:
Справдешнім треба тут горіти почуттям.*

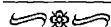
Н. Буало
Поетичне мистецтво

Буало, ти багато навчив.
Розумію тепер чимало.
А ще недавно збагнути не міг,
За що когось називають поетом.
І так само —
Чому вважають,
Що, може, і я...
Та все-таки я був закоханий
У свою юність,
Свої ідеї,
У листя дерев,
У ночі квітневі,
В дівчат
І в обов'язок.
І стільки вже часу
Закоханий в тебе,
Моя пристрасте,
Мое прокляття.
Я не знаю, як пишуться вірші.
Я ними живу.

Павел Матев
(1924–2006)

У БАТЬКА

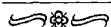
Запустіння. Тут було життя.
Терном поросли далекі роки.
Сива хмара висне без пуття,
І куди лишень не кину оком,
Порожньо... О де ти, де ти, тату,
Встань, ходім додому, бачиш ось:
Скільки рідних в нашу добру хату
По-селянськи вдягнених зійшлось.
Твоя скрипка стільки вже мовчить,
По твоїх знудьгована акордах.
Тож заграй, — розкаже, як Момчил
Вів гайдуків по Балканах гордих.
Нелегке ти переніс життя,
Добрий мій, мій нещасливий татку,
І від тебе не жадаю я,
Окрім пісні, ніякого спадку.
Ти мовчиш. Пронизливе, студене,
Нависає небо між гілляк.
Перед смертю думав ти про мене,
А по смерті — я про тебе... Так...
Тату, син дорослим став давно.
Озовися в цій нестерпній тиші.
Чом любові сльози лить дано —
Невіджалувані, найгіркіші?

Георгій Джагаров
(1925–1995)

КЛЯТВА

Болгаріє! Матусе, що поїла
Мене своїм цілющим молоком!
О, дай мені, щоб ріс я колоском,
В яким ясна твоя дозріє сила!
О, дай, аби тобою я горів,
Сповитий у твої гайдуцькі ночі,
Розмий мене дощами при обочі,
Розвій мене вітрами між борів.
О, дай, щоб ліг я у твої дороги
Та відізвась у вирішальну мить
Із пагорба, із плеса, з верховіть,
На біль твій, клич твій, на твої тривоги.
Розсій мене у небо голубе
Землі моєї теплими димами,
Щоб я, зігрітий, заспівав з пташками,
Став твоїм словом, славлячи тебе.
Якщо ж у світі стане мені тісно,
Якщо я клятву цю переступлю,
Убий мене і крукам кинь, молю,
Хай доспівають спів мій, о Вітчизно!

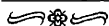

Ватьо Раковський
(1925–2008)

СТВОРЕННЯ СВІТУ

Нумо пограймось
У створення світів.
Ось глина. Ось вода.
Ось ти. Ось я.
Хочеш?
Я створю світ для мене.
Я створю пахощі твоїх кіс.
Ти створиш...
А знаєш?
Краще не будемо творити
Речей уже створених,
А із створеного створимо

Обійми,
Яких іще не знали донині,
Поцілунок,
Якого іще не було донині,
Кохання,
Якого століття не знали
(Або ж нехай собі ми так думаємо).
Трохи від тебе. Трохи від мене.
Подібне до тебе.
Подібне до мене.
Світ,
Який після нас настане, щоб творити
Інші прекрасні світи.

Іван Давидков
(1926–1990)

ЗІРНИЦЯ

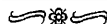
Зірнице, дай-но зігрію диханням замерзлі ручки тобі...
З листопадової шалі витрушує вітер діброву для ночей
любовних.

Високо під самим небом маленьке село на горбі
Зі стежин, мов із пряжі, на зиму плете собі светр
із вовни.

Чи й мені знадобиться одежа така,
Коли вдарять морози? Щоб зігрівали кроки і людське
слово,

Щоб росла над моєю душею ріка
І листям — гірськими струмками — видзвонювала
малиново?

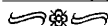
Чи мряка гостра сповіє каштани мідно-червоні,
І ти своєю усмішкою мій осієш поріг —
А потім зайдеш за хмару. Й залишиться на долоні
Пір'інка далекого крику і той безпощадний сніг?

Станка Пенчева
(1929–2014)

* * *

Цілий день виливається сонце
На іскристу суху землю,
Стікає, мов сік
Із грон винограду.
Цілу ніч вологий тугий вітер
Розгрібає пальцями листя,
Владно пригортає лози,
Спати мені не дає.
Лежу я в зеленій тіні,
Під благословенням
Зелених долонь,
Тихенько кажу,
До землі притуливши
Гарячі губи:
Люблю його. —
Дивлюся на небо крізь листя
І кажу сонцеві:
Люблю його. —
Налітає на мене
Вологий вітер,
А я кричу вітрові:
Люблю його!
...Який же виноград визріє
Від цього сонця,
Від цього вітру,
Від цього кохання!
Яке ж бо темне й вогненне вино,
Яке п'ядливе вино
Визріє з цих виногрон...

Петр Караангов
(нар. 1931)

СЛОВО
ПРО КЛИМЕНТА ОХРІДСЬКОГО

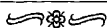
Клименте, Першовчителю,
Дзвоника перший звуку
В моєму південнім училищі
Перше ім'я на зошиті моїй першим...

Сім пагорбів
Наче свічник із сімома напрямми горить
Поверх священної землі в Болгарії

Ти —
Погляд пташиного зору
В душі своїх братів —
Явиться, коли складеш свічу до свічі,
Світло до світла.

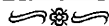
Понад тисячоліття ідуть дощі,
Славні горби розтануть, зменшаться
Зісохнуть столітні дерева в приозернах містах
Білі кістки ханів та орлів
Почорніють...

І тільки стовбури моїх нинішніх літер
Іще бережуть твоє світле насліддя
Долаючи важку глаголицю
Звеличується ім'я вітцівщини моєї...
Задля тебе бажаю позбавити сну очі свої
А турбота про наш народ
Хай буде єдиним нашим харчем.
І я задля тебе ословити мрію
Прості й зрозумілі слова про наші свята.
І зріти хочу твій лик
І розумом збагнути його.
«Побачиш плоди мої...», — ти казав.
Вірно,
Плоди на твоїх благих деревцях

Ось на долонях моїх, тисячолітні
Як місяці
Та інші зірки й сонця.

Допоки існує духовне начало твоє,
Допоки ще є земля,
Що, наче мідна гравюра зберегла твій праобраз,
Доки є кирилична абетка,
Хрестимемо свої університети
Іменем твоїм преблагим,
Клименте Охридський, Першовчителю,
Учителю перший болгар.

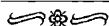

Парван Стефанов
(1931–2012)

ПИТАННЯ

Моїй дочці

— Татку, чому горобчики босі?
— Чому дерева роблять вітер?
— Чому?
Чому?
Не набридай мені вічно.
Будь чемною, дитино.
О господи! Коли вона виросте,
Коли перестане чіплятись з своїми
питаннями?
Коли перестане? Сам побажав
Такої страшної долі своїй дитині?
Пробач мені, доню.
Я... з милосердя.
Сьогодні розпитуєш і мучиш інших.
Але завтра на хресті запитання
Розіпнеш сама себе,
І тяжко,
Невимовно тяжко буде тобі.
І не побіжимо тебе рятувати.
Так нас навчили наші батьки,
Коли до болю скубли за вуха,
Щоб ми навчилися їхньої мудрості,
І коли звикли не розпитувати —
Зітхнули спокійно і вирішили,
Що ми досягли повноліття.
Не хочу, щоб з тобою це сталося!
Розпитуй!
Не будь чемною!
Розпитуй людей!
Розпитуй птахів!
Розпитуй свої сни!
Розпитуй
Навіть зозульку, котра довірливо
Сідає в ласкаві твої долоні.
І нехай жарини питань
Ніколи не гаснуть на твої вустах.

Любомир Левчев
(нар. 1935)

СОН ДІТЕЙ

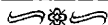
Збудився я серед ночі.
Встав напиться води.
І побачив,
Як світ із моєї крові спить.
Ми, дорослі,
Входимо в сон
Як в установу велику й поважну,
Ніби чиновники,
Професійно,
Навчені дбайливо вкриватися...
А як чудово сплять діти!
Так тільки герої лежать
По битві
Посеред ратного поля.
Ах, ось —
Чиясь рука
Задубіла стримить угору.
Вона тримала закличний прапор.
Вона, може, й досі його тримає.
Інший воїн
Упав з коня,
Порубаний,
Та нездоланий.
А в білій постелі
Напевно
Вибухнув ворожий снаряд...
І все оте поле битви
Переповнює мене
Найбільшою радістю.
Можливо, це єдина звитяга
Войовничого нашого
Людства!

ГАЙДУЦЬКЕ ЗІЛЛЯ

Чарівний корінь!
Щасливий корінь!
Не потребує він декларації
Про вірність рідній землі.
Цвіте знай собі як легенда весняна
І хто захоче,
Той йому вірить.
Остуджує він рани гарячі,
А кохання розпалює.
І зіллям гайдуцьким зветься,
Зветься гайдуцьким зіллям...
Зветься для мене...
А для народів?
Для світу замислено-атомного?
Що він таке?
Мала і напівз'ясована
Часточка незліченого гербарію —
Betonica Vulgarica —
Стебло, яке
Не хоче собі рости в Піренеях,
Ні в Андах,
Ні в Гімалаях,
А тільки — в темних Балканах...
...І тільки в моєму серці...
Betonica Vulgarica —
Гайдуцьке зілля!
Досі іще старі знахарі
Опівночі ходять його шукати,
Озираються,
Повзають
І рвуть.
Виривають його із землі,
Од серця його відскубують.
І варять у темних горщечках.
Ще й промовляють до нього.
І таємно збувають —
Чар од спраги, доріг і мандрів,
Лік од хвороб чужоземних...
К чорту старих знахарів!..
О, я теж «хворий» однією ідеєю,

Інтернаціональною від народження!
Не знаю, скільки доріг мене жде,
Не знаю, під яким небом
На бій останній мене покличуть...
Але як впаде прострелений брат —
Лимонний,
Чи сніжно-білий,
Чи кольору житнього борошна, —
Тоді потрібно, щоб я з'явився,
Вдихнув у нього свій подих,
Мовив:
Я називаюсь гайдуцьким зіллям!
Називаюся, чуєш!
Я цілуватиму твою рану.
Вона заросте,
Мов у казках дитячих.
Ми підемо обидва
Землею червоною.
І заспіваєм обидва —
Свобода!
Свобода!
Свобода!

ВІРШОЗНАВСТВО

Живу
Із убивцею
В колі однім,
Одне нам сонце сія.
І він називає цей світ — своїм.
І я ...

З неправдою втрюх оце сидимо.
Вона обіймає нас,
Як спільна коханка.
Келихи нам наливає...

— Будьмо! —
Убивця мій мені каже.

Очі його сяють,
Як великі діамант.

Одна сльозинка зривається
І падає у питво...

— Будьмо —
Кажу я
І п'ю.

Та відчуваю, як те вино витіка
З рани,
І липне мені до грудей
І як на сорочці моїй росте
Багряний химерний привид.

Убивця блідне од жаху
І враз почина кричати,
Що бракне йому повітря.
Він просить у мене ковток співчуття.
І гладить мою
Розтерзану руку.

Я ж клянуся,
Що не болить.

Неправда, між тим посміхається зверхньо,
А він заціплено слухає.

— А ще,
Кажу я йому, —
Смерть взагалі не страшна.

Страшно тоді,
Коли зраджує друг,
Дуже чистий,
Криштально чистий
І світлий.

А найстрашніше —
Змиритися із усім
І дружньо обнятися з ворогами.

Дам'ян П. Дам'янов
(1935–1999)

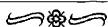
БОТЕВ

Лиш поет, навіжений лиш може
Голіруч — на мечі блискотючі,
На розлючене військо вороже,
Впасти соколом з-понад кручі.

Лиш поет, навіжений лиш — прямо
З кулаками — йде проти багнетів.
Я щасливий, Болгаріє-мамо,
Що ти родиш таких поетів.

ПРЕЛЮД

Звісно, я так само був маля...
Знімки це підтверджують родинні.
Як не глянь, чи зблизька чи здаля, —
Спільного нема нічого нині.
Звісно, я так само був хлоп'я,
Пас овець, косив, носив поліна...
Чудо пам'ять береже моя:
Повний віз небес, зірок і сіна.
Звісно, був я... А коли? Коли?
Все одно. Пропало, кажуть люди,
Десь у травах... Трави полягли...
У снігах... Таких уже не буде...
Звісно, був... Ось докази, диви:
Коли студінь в серці та на дворі,
Сіно випадає з голови,
Випадають з мислей моїх зорі.
Зла й добра в житті не обминав,
Був я ніжним, і сумним, і грубим,
Був дитям. Хлоп'ям. Всього зазнав.
Юним був. Закоханим і любим.
Так, мене носило сто доріг,
І мене ж розносили вітрища.
Роздавав себе я, не беріг,...

Ось беру світлину, — котра ближча.
Кожен знімок вид мій не зберіг.
Та дарма. Втягає світ, мов комин
І любов, і радіощі, і сміх...
Там прикмет багато. А моїх
Рис не видно — хоч би слід чи спомин...

ПРОВІНЦІЯ

Один майдан, один театрик,
Де крутять фільм, пісний мов глина,
Старі — церковця та привратник,
Кафе-кондитерська «Малина»

В кошах — тютюн, нудьга незбута,
Часом вітри в гіллі дуріють,
А люди все-таки і тута
Народжуються, люблять, мріють.

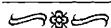
Ті мрії в темряві блукають,
Тут чітко діє вічний принцип:
Принцеси тужать, ждуть — чекають:
Прийдуть по них обранці-принци!

А принців щось нема й немає,
Ні край вікна, ні біля брами...
Красуні блякнуть, вік минає
Попід старими килимами.

Сучасні кавалери — грубі,
Прожити вік бездарно — що їм! —
В кав'ярні, у корчмі чи в клубі,
Де кожен числиться ковбоєм...

Так од весіль аж по хрестини,
Тече життя: то спів, то смуток...
Та фантазер якоїсь днини
Пришле виставу в сей закуток.

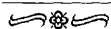
Все місто стóвпиться у клубі,
Забудуть люди про турботи, —

Найгірші дні найбільш нам любі,
Як можна зло добром бороти.

Отож і тут, — як несвяtkово
Час нудно плине, туги повен,
Народжується випадково
Один Колумб, один Бетховен.

З МАКЕДОНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Константин Миладинов
(1830–1862)

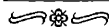
ТУГА ЗА КРАЄМ ПІВДЕННИМ

Орлині крила зметну, розкину
І в наші рідні краї полину,
Місцин родимих відчую вдачу,
Стамбул спогляну, Кукуш побачу,
Побачу сонце — чи так над вами
Понуро зріє, як понад нами.

Тут мене морок оповіває,
Похмура хмара землю вкриває,
Снігом і льодом б'є завірюха,
Лютий вітрище стужею дмуха,
Тучі нависли земні й надземні,
А в грудях крига і мислі темні.

Коли тут сонце ізнов завітне,
Однак холодне й непривітне,
Далеким шляхом подамся знову,
Іншого краю послухний зову.
Де сонце світлом сяє і гріє,
Де небо зорі щедротно сіє.

Скарбів безмірних природна сила
Благословенно для всіх явила:
Поглянь, озерце тремтить, біліє,
Під вітром хвиля темно синіє,
Нива чи скеля, а чи безодня —
Скрізь та повсюди краса Господня.
Там чистим серцем на дудці граю,
А зайде сонце — і я вмираю!

Кочо Рацін
(1908–1943)

ДНІ

Немов на шиї гердани,
Камінні кола рядами,
Так дні на плечі нависли
І в землю камінну втисли.

Дні мої, дні — щоденні,
Пекельні муки поденні!

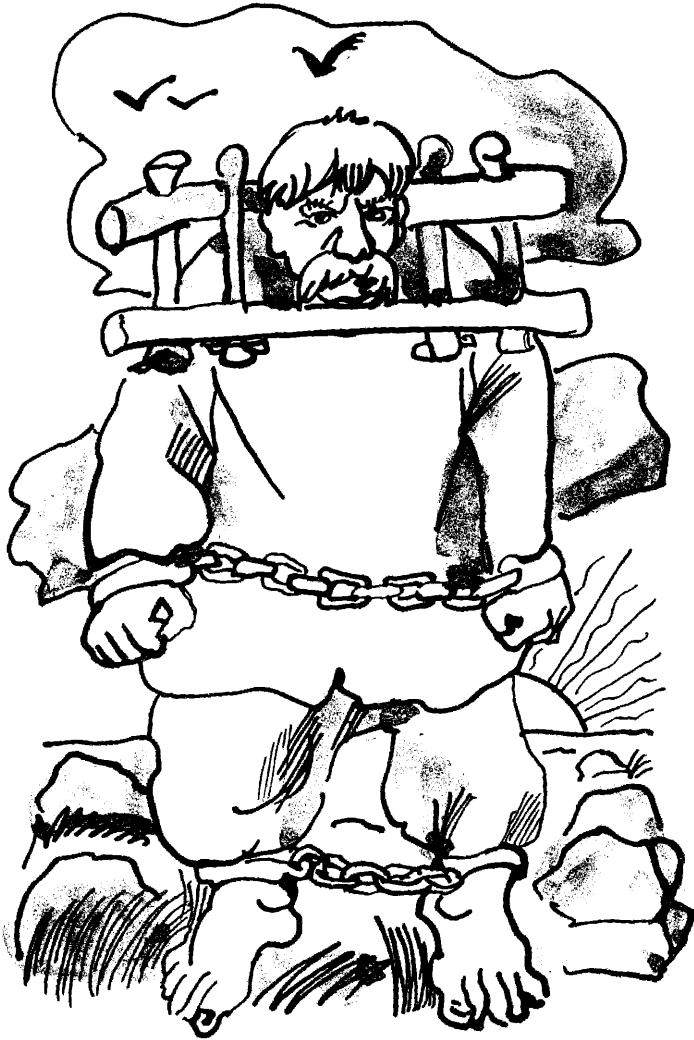
Вставай удосвітку рано,
Приходь увечері пізно,
Вранці радість відносиш,
Увечері смуток приносиш —

Гей, кляте життя, мій брате,
Воно й собаки не варте!

На світ приходить — людина,
Вмирає — раб, худобина,
Гаруй, наче віл, — що з того:
На іншого, на чужого!

За їхню світлицю білу
Рий собі чорну могилу!

Ти сам для себе старайся,
В ярмі від муки здригайся —
Вдягай із тих днів гердани,
Вдягай залізні кайдани,
Вдягай ланцюги сталенні,
Закручені навкруг шиї!

ЗБИРАЧІ ТЮТЮНУ

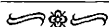
Важать його на вазі холодній,
Але чи зважити можна,
Немов тютюн — нашу муку,
Гіркий та солоний піт!

Од темного досвіту літніх ранків
До пізніх годин вечорів зимових
Він жадібно смочче наші печалі,
Наш піт, нашу кров, нашу силу.
Жовтий — жовтить нам бліді обличчя,
Вповзає жовтим гостем у груди.

Ранком росистим, світанком сьйнистим,
Похилені низько над рідним полем,
Зачмелені, мовчки збираєм тютюн.
Лист по листку зірви,
Лист по листку клади,
Лист по листочку перегортай і стискай,
Лист по листку рівно й туго нанизуй
На довгу ниточку крапель поту,
Надій журби, зеленого трійла,
Аж рябіє в очах, тінь на лицах землистих
Од листків цих крихких, жовто-золотистих;
Цю повість гірку про нікчемне життя
Нанизуй мовчазно, бо й так усе ясно.

Не знаєш хіба?
Настане ще день, тютюнець наш поважать,
Нема ж йому міри, та входить в груди,
Глибоко в серце, глибоко в душу —
Не сум, а прокльон, і в зорі зів'ялім
Повільно здійсмається
Лють.

Вагар золоте листя відносить,
А в грудях гнів підриває греблі
Жовтої муки — тютюну жовтого,
Жовтого поту наших рук!

БАЛАДА
ПРО НЕВІДОМОГО

Ген там, у бітольським полі,
Сумує верба проклята —
Під нею чиясь могила,
А в ній вояк невідомий.

Лежить з війни світової,
Лежить зажурений тяжко, —
Взяла його сильна туга
Від того, що тут загинув.

Немає при нім нікого —
Лиш небо над ним високе,
Під ним земля чужинецька,
Верба понура на гробі.

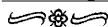
А там, у лісах зелених,
У братніх сумних могилах
Лежать юнаки-герої,
Що впали за батьківщину.

Вночі над ними дерева
Журливо хиляться долу,
Гірські прозорі озерця
Зо дна висвічують сяйво.

З води — одна за одною
Виходять на берег віли,
Від гробу ходять до гробу,
Юнацтво на хоро кличуть.

Коли ж, зібравшись докупи,
Минають вербу понуру —
Ходу юнаки спиняють,
До побратима гукають:

«Вставай, виходь-но, чужинцю,
На танець з вілами брате,
Світанок встає — вже півні
В селі проспівують скоро!»

А той повільно з могили
Гіркі слова промовляє:
«Проходьте, браття, гуляйте,
Бо я вам пара — не пара!

Хто згинув за батьківщину,
Хто згинув за людську правду —
Де б не упав, братове,
Із вами житиме вічно.

Ви пісню йому співайте,
Ви в пісні за ним сумуйте —
І так він родиться знову,
І так помирає знову!

А я — за що тут поліг я,
За що пронизала куля,
За що земля мене вкрила,
За кого загинув юним?

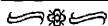
Скажіть, братове, скажіть,
Скажіть — мене спом'яніте, —
Ніхто ж мені не зарадить,
Бо смерть моя — смерть єсть чорна!»

Юнацтво схиляє чола,
А віли аж зацімпили —
Їм гірко, вони жаліють
Усіх, що гинуть на війнах.

Завмерли — і раптом півні
В селі заспівали дружно;

Побравшись за руки, віли
В лісах з юнаками щезли.

Зосталось пустельне поле,
Глухе, порожнє світання —
А в полі верба сумує,
Мовчить вояк невідомий.

Славко Яневський
(1920–2000)

ТАНЦІВНИЦЯ НА ДОЛОНІ

1.

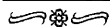
Ніколи не викує тебе
Жоден коваль навіть зі злата
Таку широку й тверду
Непосидющу таку долоню
З колосся, що зветься тугою,
З гіацинта, що має відблиски сонця,
Не витче її
Жоден неспокій
Навіть із болю, бо мій — найболючіший біль на світі,
Бо кожен його суглоб має свою таємницю —
В однім вітри мені стягують шкіру,
В другім вовки видирають жили з п'яти,
А в третім безсоння чекає зі списом.

Не бійся, прийди
В тих суглобах багато всього:
Моя безодня з них тобі, чуєш,
Запропонує найстрашніші казки,
Мій сміх на них
Зводить до сонця криваві вежі,
Моє чекання під ними
Роздмухує люту ватру.
Її жар тебе вже жде не діждеться
Він спалить тебе, щоб ти пропала чи виросла,
До висоти спомину в чорній сукні.
Прийди, ми ж свої, хоча я — голод,

А ти — дорікання, але обое
До самого кореня — ми ті, що є.

2.

Ох, що се зі мною, люблю тебе, розкуйовджену,
А суглоби болять

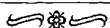

По однім танці над ними,
По одній вишивці,
Що залишаєш
Білими кроками.
Якщо у мене шкіра тверда
То розшир її, розклепай,
По оголених м'язах танцювать легше,
Моя русявко.
Танцюй, захмеліла, з моєї крові,
Не ображайся на очі
Що роздягають тебе догола ніби світання.
Глянь, жито тебе породило, білявко,
Мені під твоєю шкірою колосся шумить,
Червоне сонце тобі давала ссати малина,
Під твоїми повіками тріпочуть безмежні гаї,
Розбійні вітри весняні виколисували тебе,
І все волосся твоє мене собою накрило.
Але що він, місяць отой золотий
Під твоїм несплаканим горлом?
Забув я: по вічних сутінках із шакалами та диками
Моя щелепа стала твердішою, ніж закон,
А коли розпаляться жили,
Любов мені в уста ввергне одержимість.
Танцюй, витанцювуй собі,
Розпали мені шкіру своїми стрибками,
Мороз із моїх багряних суглобів
Відходить, саме тепер, тепер і тепер!
Спрага в них вимагає вмирання.
Горю, згорю.
Та на камінні zostавлю попіл.

Ти своє ім'я на нім запиши
А вже вепри й вітри навсібіч його порозносять.

Тоді знов прийди і коло танцюй
Шепотінням, гро невиситима:
Долоне, подруго, де ти, де,
Де ти, яблучко моє зелене?

Блаже Конеський
(1921–1993)

ВИШИВАЛЬНИЦЯ

Як родяться, скажи мені, майстрине,
Прості й суворі македонські співи
У серці, що північної години
Веде розмову, зболене й щасливе?

— Виводжу я дві нитки з серця, милий,
Що перша чорна, а червона — друга,
Одна — скорбота, туга, сум безсилий,
А друга — мрії світлої подруга.

Ти вишивай тими двома нитками
Єдину пісню радості та муки,
Як я, що здоблю рукави рядками, —
Невісті молодій на білі руки.

Є долі знак у тому, що віками
Сплітаються дві ниті на узорах:
Одна — це темінь гробової ями,
А друга — червінь на ранкових зорях.

ПОЗБАВЛЕННЯ СИЛИ

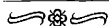
(Уривок із поеми «Королевич Марко»)

*Зодягшися жебраком, Господь зустрів
Край дороги Королевича Марка.
У своїй торбі мав тягар, зібраний
З усієї землі. «Синку, старий я,*

*Завдай мені торбину на плечі». Марко
Підчепив її списом, і земля затряслася.
«Що я наробив?» — сказав Господь
І залишив йому тільки третину його сили.*

Народна легенда

Ти, хто дав мені неймовірну силу,
Щоб я ріс мов той дуб — мускулисто і вузлувато,
Щоб радів, молодий, своєму гіллю та листю,

Жартував простодушно,
Ти, хто дав мені відчуття, що й землю зрушити могу,
Гейби орач, котрий відкидає камінь з-перед лемеша,
Мій Боже,

Чому ти злякався мене,
Чому з мимовільного страху
перемінив свій первісний намір,
Чом відібрав мені силу?

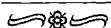
Я приходив до Тебе в мислі, як приходять до рідних,
Вступав у Твій дім із простою дитячою вірою,
Дитя, що, втомившись грою,
шукає на кухні окрайчика хліба,
Я знав Тебе як заступника, що всміхався до мене,
Утішався бурхливим виром моєї душі,
Турботливий та добродушний,
І не міг тебе уявити інакшим,
А ти, всемогутній,
Ти прикинувся жебраком,
Ти зодягся в лахміття,
запорошене в торбі жебрацькій,

Ти зобразив на лиці муку немічного старця,
Вдав із себе сліпця,
Щоб я не помітив лукавості,
схованої в очах Твоїх, —

І все на те, щоб спокусити мене,
Щоб купити мене, виміряти на терезах,
А потім суворо явити владу свою наді мною.

Мій Боже,
Навіщо ти так принизив мене?
Для того, щоб мене знищити?
Чи не думаєш Ти, що хтось один
Та був свідком твоєї нищої слабості
І нині з гірким усміхом споглядає величчя небес,
Весняної ночі, коли ядровіють зорі,
Надіями повняться в тихій молитві?

Немилосердний,
Ти перейшов міру, принижуючи мене,
Ти розколов мене,

Але залишив мені відчуття сили моєї,
Щоб я був немов пересохла підземна ріка,
Де не вляглася темрява од гуркоту хвиль.

Кепкуючи,
Ти послав мене в гинуче царство,
На корабель, що тоне,
перевантажений мукою та слізьми,
Щоб я тримався, рятував себе,
А каламутна вода прибуває.

О, радуйся в небі,
Ти, що від роду назначив мене між людьми
Дарував мені потім цей дар.

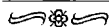
Боже мій, чадить у руці твоїй головешка,
що звуглила мої крила,
Усім своїм єством проти Тебе я повстаю,
Серце моє проклинає Тебе,
Не чекаю відповіді від Тебе,
Зневажений,
Відчуваю в собі щось таке, що стоїть над Тобою, —
Те, що Ти мав, можливо, та втратив навек,
Як сотворяв нас, щоб позбутися власних мук,
Самотній,
Мушу тепер у тумані шукати дорогу життя.

МОЛИТВА

Підеш уночі до каплиці
Од всіх потаємно-тайно
Опівніч будеш на місці,
Що нам відоме, звичайно.

Стрункі трепетливі сосни
Високе небо колишуть,
А трави навколо буйні
П'янливим леготом дишуть.

Не зможе серце стерпіти,
Що так йому тут привільно,
Із криком впадеш додолу
На землю дико та вільно.

Земле, юнацьке літо
Жде радісної напруги.
Лікуй, лікуй мене, земле,
Од темних сум'ять і туги.

ПШЕНИЦЯ

Смілива постава дівчат,
Які не соромляться своїх персів.
Голубі квіти в їхнім волоссі,
Руки міцно притиснуті до тіла,
А пальці подумки прагнуть
Перлинного дотику.

Ах, цей дівочий хор —
Що нахиляється над краєм сцени,
Ніби солодка хвиля, яка все-все нас огорне,
А звук тим часом одбирає в нас пісню
Що надихає та засмучує нас.

САМОТНІЙ ОЛЕНЬ

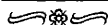
Мерзенні стерв'ятники
Напружено йдуть по його слідах,

Підстерігають.

Його вже не приваблять до стада
Звабливі лані срібним дзвоном копит.

Його роги заплутуються в гіллі
Коли намагається танцювати,
Вночі,
Чи дивитись на місяць
Аби відчути безглуздість життя.

Та все ж намагається жити,
Так, немов джерело,
Аж поки не схилить, не на сон а на смерть,
Праве своє коліно.

Ацо Шопов
(1923–1982)

НАРОДЖЕННЯ СЛОВА

Гілля на гіллі.
На камені камінь.
Ліс кам'яний
Промерз.
Гілля на гіллі.
На камені камінь,
Від каменю — ми обоє.
Димиться ніч.
Відділяється від темряви слово.
Синій вогник горить у грудях його.
Чуєш, земля ячить під кам'яною підлогою,
Приходить, покинуте смертю своєю,
Слово, що крушить всіх невидючих.
Гілля на гіллі.
На камені камінь.
Свою могилу знавісніло копаю.
Відкрийся мені, проклята,
Ти, скам'яніла тверде,
Аби згорів,
Аби спопелів я
На вугіль слова.

ТРЕБА ДОБРІШИМИ БУТИ

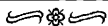
Треба добрішими бути.
Добрішими треба бути.
Добріш від червоного серця хліба,
Яким пропахло кожне житло
Сонця, Землі та Голоду.
Треба добрішими бути.
Добрішими треба бути.
Добріш, аніж білі вуста води,
Котрі цілують твої коліна,
Шепчуть про всі глибокі нурти,
Про горла всі, що прагнуть вина.

Треба добрiшими бути.
Добрiшими треба бути.
Добрiшими задля дитини,
Що її уявили твої свiтанки
І райдуга твого серця.
Задля тiєї людини доброї,
Що промовляє тобі «добридень»
І скромно їсть свій обiд.
Треба добрiшими бути.
Треба добрiшими бути.
Добрiш вiд червоного серця хлiба
Добрiш, аниж бiлi вуста води,
Задля нас,
Задля «добридня» людини,
Задля дитини невинної,
Що її уявили твої свiтанки
І райдуга твого серця.

ПОЕЗІЯ

Будь, як земля, — вiдпорною, мiцною,
Незрушною, щирiшою вiд злата.
І смiєсь над тимчасовостi манюю,
І виростає з камiння та болота.

Будь — наче небо. Нiби зоряницi.
Дивись навколо зором Свiтовида.
Ввiходить в серце, як ввiходить криця,
Тримай мене, немов карiатида.

Матея Матевський
(нар. 1929)

ДЗВОНИ

Десь дзвонять. Далеко десть дзвонять.
І звуки — мов здиблені хвилі:
Вітри їх травами гонять.

Десь дзвонять. Протяжно так, різко, грізно.
Скрізь глухо, лиш тільки ритм
Між берегами грима залізно.

Десь дзвонять. У небо закинь мене рвійно.
Крізь клітку втікайте — бо все деренчить
Глухо та безнадійно.

Десь дзвонять. То я, дівтаком шлю дзвін у стрімчизну.
Зачинено все. Мов заклятий, лиш сам
На тому звукові висну.

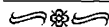
Десь дзвонять. Удар мене в серце відкрите
По споминах, часе, удар, —
Удар — кров'ю світ обагрити.

Десь дзвонять. І так, як давно, чутно відгомін тону.
Як усе болить, небо! Мов на трави, мене поклади
На високі відлуння дзвону.

МОРЕ

Розспіваний і вражений красою твоєю,
Стою на березі, золотім від роси,
На світанку, що входить у мене. Так близько
Твій погляд і подих тіла, а все ж відчуваю,
Що руки мої порожні.

Море! Море!

Ти лежиш непорушно в сонячному намисті.
Гай дзеркал. Усміхнена супокійність.
Тому ніхто не знає, що таємно ховаєш
У недосяжній безодні, в темних своїх глибинах.

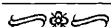
І що можу я, жінко, перед твоїм супокійним морем,
Я, вітер короткочасний, що з даліни приходить?
Постійно гашу вогонь, що горить на твоїй поверхні,
Своїми руками дощу і своїм тілом бурі.

У цій великій грі несталості дивовижної
Ти — земля, що на ній я стою ногами небес.
Кожен слід тої гри я ношу своїми руками,
Вважаючи помилково, що маю тебе.

А ти, море, хвилюєшся тільки зверху,
Ніколи не відкриваючи тайни своїх похмурих глибин,
Отож так швидко кінчається наша непевна гра
Чи від моєї втоми, чи тим, що тобі набридло.

Відлітаю тоді на своїх поламаних крилах,
Обдурений красою і натомлений грою,
До обривів вічності, звідки не повертають.

А ти залишаєшся, Жінко. Ти — море, постійно,
Вічно підставлене тільки цілункам сонця,
А ми — всього лиш вітри, своєю змучені грою,
Ми — птиці ті, котрі гинуть од власної пісні.

Михайл Ренджов
(нар. 1936)

СОТВОРЕННЯ ЛЮДИНИ

Як темінь одділиться від світла,
Виростає з сяєва древо.

Золоте древо, золоте древо.

Як древо зазеленіє,
Злітає на нього птиця.

Золота птиця, золота птиця.

Як птиця заведе пісню,
Із пісні блисне вогонь.

Золот вогонь, золот вогонь.

Як із вогню буде попіл,
З попелу стане людина.

Вічна людина, вічна людина.

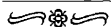
МАРМУР

(Стовп)

Хто спить у тобі?
Хто пливе в тобі?
Який Вавілон і яка Візантія?
Який архангел, Господь який,
Яка сатана?

Голову на тіло твоє покладу
І чую: всередині соловей

Щебече.

ВЕЛИКЕ ПОЛЮВАННЯ

Ріг засурмив. Ячить полонина.
Полювання Велике розпочалося.

Від сонця Вовкове,
З-за хмар Соколове,
З-під імлі Хортове,
А з-під землі Ловці-Братове.

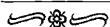
В чагарник,
У страх заховався

Олень.

Виють-ниють Вовкове,
Кричать-ячать Соколове,
Гарчать-вищать Хортове,
З-під землі Ловці-Братове.

А Олень?

На небі.

Радован Павловський
(нар. 1937)

КАЗКА

Якось посеред шляху стріне тебе красуня
Що вкрала сонце й місяць
Аби їх срібло живе нанизувати в намисто

Вона це лиш видіння твоєї
Захмарної мрії
Про ту що тобі в далеку дорогу
Червоне яблуко подарувала

Коли серед громовиці
Зустрінеш птаху співучу
Довідаєшся
У твоє село
Блискавки б'ють

Із яйця смерті
Прокльовується життя

Твоє село
Мандрує з пташиною
У нього ж кам'яні крила

КЛІМАТ І ЛІРА

Чи є небо над рідним краєм
Чи замість неба в нього мої сумовиті очі
Звернені до Олімпу
На якому я з болем запишу свою перемогу

Пори року наче партнери по грі в карти

Я міняю твій клімат Душе
Бо звучить він у мені як печальна нота

Я не знаю наскільки потрібен я цій землі
Та як Боець що не думає про подяки
Я дарую себе їй через пісню

Похід барв у простори знебарвлені

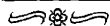
Лист тополі з бронзовим Дзвоном
Відірвався од гілки

Одне слово недобре потрощило мою ліру

Дерево що за птахами тужить
Само подібне до птаха.

ЗЕРНО

Я зародок народного життя
Перебираючи мене,
Ви прийдешне перебираєте
Щоб сім'я моє побачило світ
Щоб рілля була ніжною та м'якою
Я пронизую коренем камінь,
Я нестримно лину до сонця,
Я можу співати гімни в негоду
І палати серед них вічно
Над сузір'ями і колосків, і людей.

Богомил Дюзел
(нар. 1939)

ГІМН ВИЗВОЛЕНОМУ ВОГНЕВІ

I

Очисти пломеню, очисти наше життя
Одна ватра буде проковтнута іншою
Поет ніколи не знає коли народиться
Під котрим каменем зав'яжеться його серце

Так само як і загине коли
На його таємницю трикутна тінь упаде

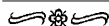
О вогню життя і смерті
Ти ситної бісером¹ напийся води
І занімій — і спрагою спрагни знов
О небо голодне відкрий мені свій скелет
І засвіти розпалену кість на моєму шляху
Навік загорнувши в попіл пекучий метал

II

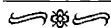
Полум'ям проти полум'я
Там де пройшов я згоріли усі шляхи
І зостався багатий попіл
Для народжень майбутніх ґрунт
Не може стати забутою жодна іскра
Виходити з неї має щораз новий лицар
Що писатиме власним мечем
На металевих заклепах кольорів
Абияку шкуру вичиню на пергамент
Щоб заповіт поета записати на нім
Мене лиш один вогонь по імені буде кликати
З безодні світу — вогонь що очищує все.
Тому-то фальшивий феніксе зневажаю
І жбурляю на твій поганьблений попіл
У теплу пилюку насущний хліб
Сам незрячий під вигаслими сузір'ями

---

¹ Тут: зернисті краплі (*макед.*).

Вогонь є вогонь надто збережуваний вогнем
Алхімічна трояндо, переплавилась ти в цьому слові
Упала, підтята власною таємницею
Тож у крові розквітлій володарюй
А шпичками свого болю бережи бруньку світла
І корінням своїм запалюй підземні вогні
І житиме твоя ватра стільки як і поет

Атанас Вангелов
(нар. 1946)

АНАТОМІЯ КОЛЬОРУ

Коли сонце й весна
Задля потреби або іще чомусь
На дереві записують кольори
Одразу ж
Птаха сюди летить по щось там своє
Приїжджає і вітер
По щось там собі своє
І накрапає дощ
Як перед поважними ворітьми
Навіщось там собі
А вже потому
Прибуває поет
Задля чогось свого

Птаха відлітає
(У пісні вона зберігає те
По що прибула)
Від'їжджа вітер
(Багато чому навчився
Від мови квітів)
І дощ також одпливе

(Музика за якою прилітав
Записана в його шумі)

Лишень поет запитує сам себе
Чи понесе в мандрівку
І пташу
І вітра
І дощ

З ПОЛЬСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Ян Кохановський
(1530–1584)

З Першої книги пісень

ПІСНЯ ІІІ

Писаний мій жбане,
Жбане-добродане,
То жалі, то жарти, то бої побідні,
То несеш кохання або сни погідні,

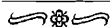
Якось-то вже зване
Вино твоє, жбане:
Дозволь себе тільки до нас прихилити,
Хочу твоїм жаром гостей веселити!

Тебе не минає
Хоч хто й розум має:
З тебе випивали і філософове,
А у них кебета, про те нема мови!

То лікуєш хворих,
Зм'якшуєш суворих:
Та премудрі справи і таємні ради
Виявляють світу твої тихі зради.

Ти журбу одгониш,
Серце к серцю клониш,
А тому сіромі начіпляєш роги,
Що йому і гетьман і король — з дороги!

Тримайся щосили,
Щоб ми з тебе пили,
Аж до краю ночі, поки день як треба
Позганяє зорі до одної з неба.

ПІСНЯ ХХ

Добре гзитись, як на серці хмільно,
Пиймо, браття, поодинці й спільно,
Бо як голод, годі танцювати,
А підпивши, легше блазнявати.

Хай ніхто тут паном не зоветься,
Тут не місце тим, хто гордо дметься;
Привілей повісьмо на кілочку,
Ти, слуго, із паном пий хоч бочку!

Там зникне добра справа кожна,
Де з реєстру мовиться, що можна:
А скажу, на добре там виходить,
Де статечність з жартом поруч ходить.

Так ведеться, товариство миле,
Слухали мене, та не налили!
Ви поета бачили тверезим?
Від такого ждять добра — то безум.

Пий до мене, хлопче, по звичаю,
Присувайся, не тиснися скраю,
Кожен любці щось шепни на вушко,
Ти ж уважно вислухай, подружко.

З наймудрішим знатися не буду,
Що на добру мисль шкодує труду:
Час минає, і ніхто не знає,
А чи завтра щастя знов зазнає.

Веселися ж нині при розмові,
Ми про завтра думать не готові:
Все це Бог обмислив зі святими,
А тобі не скажуть сісти з ними!

ПІСНЯ ХХІІ

О розуме, покинь журбу снувати:
Що втрачене, того не відшукати;
Була пора, і щастя нам служило,
Мав, що хотів, і серце не тужило.

Тепер нам, бачиш, небо не сприяє;
А те, що любе, здалеку минає.
І що на те? Даремно побиватись,
А ліпших днів потрібно сподіватись.

І не гадай, що сам ти в цій неволі:
Терзають інших ще й не менші болі;
Та люди вміють критися з чуттями,
Назверх сміються, плачучи серцями.

Мене ж сумного усміх не рятує,
З обличчя видно, що в душі нуртує;
Отож дарма журбу свою снувати:
Що втрачено, того не відшукати.

З Другої книги пісень

ПІСНЯ ІІІ

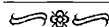
Не вір Фортуні, що сидиш високо;
Май на колеса завше пильне око:
Ця пані, від природи непостійна,
У замірах і в справах ненадійна.

Не вір у злото, дорогі наряди,
А кожну мить остерігайся зради;
Що дасть Фортуна, те забрати зможе,
І жодне право тут не допоможе.

Ті, що несуть хвали солодкострунні,
Вклоняються тобі? Твоїй Фортуні;
Вона відійде, тут і їх не стало,
Неначе тіні сонця, що запало.

І так, як очі власні заслонила,
Отак людей похлібством поблазнила:
Той вище носа надимає губи,
Що не бере всіх решта до рахуби.

Тож пам'ятай, твій скарб у Щастя владі
І прислухайсь свого сумління раді,
Аби твоє зосталося з тобою,
Як щастя знов на спит візьме судьбою.

Чеснота — скарб довічний та безцінний;
Його не знищить враг, ні смерч руїнний,
Не спопелить вогонь, не змиють води, —
А над всім іншим владен жест нагоди.

ПІСНЯ XXIV

Наділений пером, окрилений відроду,
Полину я, поет, являючи природу
Двоюку: вже земля обтяжлива для мене,
Я вищий над олжу, над заздрість та буденне

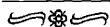
Життя в містах. Адже, у злагоді рожденний,
Як мовиш ти мені, навик благословенний,
Мишковський, не умру і чорною стіною
Не здвигне хвилі Стікс понурий наді мною.

Ось шкіра на ногах пошерхла, облетіла,
Зробилась голова, мов Лебедева, біла,
І яснина пір'їн вже й пальці мої вкрила,
І вирости з рамен сягністі дужі крила.

Бистріший, ніж Ікар, здолаю даль простору
Пустельних берегів славетного Босфору
Та Кіренейських Сирт, і, муз жертовна птиця,
Трійонських піль сягну, де зимна мла таїться.

Москві відомий я, татарам знаний буду,
І Англії синам, країв далеких люду,
Іспанцям запальним, і німцям, і народу,
Що з Тібрових джерел п'є ясноструйну воду.

А як настане час без мене, час прощання,
Не треба сліз, ридань, тужинь і нарікання,
Не треба дзвонів, свіч, повозів погребальних,
Ні жалісних речей, ані псалмів печальних.

Юліуш Словацький
(1809–1849)

ПІСНЯ КОЗАЦЬКОЇ ДІВЧИНИ

I

Щодня, лиш місяць зійде, стежина
Провадить мене до гаю.
Там, де береза тужить, єдина
Квітка із тисяч, чиста й невинна,
Де сльози я проливаю.
Люди сміються, в очі не глянуть;
З горя мені сивіти.
Збираю квіти, а квіти в'януть,
І знову бреду по квіти.

II

Сльоза дівоча гірка, хоч скрита,
Розкаже про біль незнаний;
Бач, мак завітнув посеред жита,
Вінком конвалій і рож повита,
Шепочу: — Любий! Коханий!
Спішиш до храму — скоро неділя,
Весілля, — чом не радіти?
Ох, квіти в'януть — не до весілля!
Як завше, іду про квіти.

III

Лицарські шаблі тебе не брали,
Ти маєш курган високий.
А скільки пригорщ піску складали,
Стільки в могилу проклять послали, —
Мій любий, сон твій глибокий.
Не чув прокльонів, не бачив плачу,
Хто йшов у жалобі звідти.
Пісок могилу накрив козачу,
До гробу ношу я квіти.

ДУМА
ПРО ВАЦЛАВА ЖЕВУСЬКОГО
(Уривок)

Раз давнім звичаєм померлу родину
Арабський емір споминав у годину
Різдва Пресвятого — людей було много,
Просфорою щедро ділився.

А потім за давнім шляхетським звичаєм
Він келих підняв зі столітнім токаєм:
«Жий, Польщо, для слави!» Тут лист із Варшави...
Він вигукнув: «Край пробудився!»

Емір у степи вирушає; оружні
За ним козаки, рядові та бунчужні,
Червоне із білим над воїнством смілим,
Веселі димки з буздуганів.

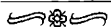
І шерэг за шерегом — в поблиску стали,
Як моря безмежного хвилі зухвалі,
Де грають гармати, гарцюють сармати,
Що вийшли на світ з-під курганів.

Летять козаки вже не день, не годину,
Розламують голосом пісню-хлібину;
Високі могили той спів підхопили:
«До бою! За батька-еміра!»

Дійшло до царя! Шаленіє од люті,
Рублі обіцяє за голову, куті,
Бо думав, що в краї — Батий чи ногаї,
А, може, полки Кантеміра...

І так, як араби, всім коням підкови
Жевуський обмотує — військо готове.
Аби не збудити — хай сплять московити!
Підкрастися, вдарить без бою!

Відтак, як намірився, рушив на Дашів,
Гарцює кіннота у блисках палашів
Зімкнулась рядами, — а в небі над нами
Мов рідні, бунчук з хоругвою...

Як сонце заблисло, у хмари сповите,
Побачили: ось і вони, московити,
Встають за донцями, і грає сонцями
Гарматними військо вороже.

І тиша. Враз бомба, вагітна смертями,
Упала в шеренгу, лишаючи ями,
А наші в час битви до неба молитви
Звертали з воланням: «О Боже!»

І вибухли тисячі бомб над степами,
І тріскали голови, і черепами
Котилися доти, аж панцир піхоти
Здавила кіннота еміра.

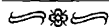
Затисла кліщами загони цареві,
Звелися багнети назустріч коневі,
Немов очерети, він трощив багнети,
Жовніра кидав на жовніра.

І виграли б наші, та стали гадати,
Почувши наказ командира гармати:
«Кіннота — на крила!» А ворога — сила:
Її вже і степ не вміщає!
Виймає пістоля... — така його доля! —
І сам собі в серце влучає...

Він, може, коли догоряли запали,
Згадав діточок, що сирітками стали...
І хвиля пробила: забрала могила
Не скарги, лиш тіло вигнанця!

По всьому — по битві, по гуку гарматнім
Емір бойовище покинув остатнім,
Був мужнім — чи досить? Кинджал його носить
Щербини, мов перли ружанця.

Коли ж покидав рідний край безборонній
Знов місяць стояв над степами червоний...
«Лети оболонню чимшвидше, мій коню, —
Нас турок гостинний чекає!

Ой коню, де ділись шляхетні прикмети?
Чи ти розгубив їх, топтавши багнети
Під куль ураганом? Спинися, поглянем,
Чи зрадної кулі немає!»

«Все добре. Та їхати далі вже трудно».
Ось хатка. Навколо пустинно, безлюдно,
Кінь став при загаті, господар у хаті
Заснув на убогому лаху.

Глибоко заснув, бо трудивсь знакомито.
Царевим посланцем у сні його вбито:
Стилет полонянки приклав до горлянки
Руками, тремтячими з жаху...

Чому той кинджал не вернувся до неї,
Красуні, що прагнула смерті своєї?
Умерла з печалі, дарунок зі сталі
У серці навіки твомуу.

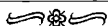
Ще довго Москва на горі, на Поклонній,
Здригалась у радості. В пісні стодзвонній
Цар тішився руский, що Вацлав Жевуський
В кургані лежить степовому.

* * *

Смерть, що тринадцять літ була зі мною,
Прийшла до царських золотих палат.
Цар божевільно смикнув головою
І дух віддав під постріли гармат,
Котрі до грому Божого подібні.
В Москві б'ють дзвони, дзвони б'ють жалібні.

Москва глядить у небо як помана,
В чепцях соборів, матушка стара,
На те сичить: «Я чую сміх шайтана,
Бо чорне серце тріснуло в царя», —
Вилазить із боліт і оболоней,
Щоб вершників стрічать і їхніх коней.

Мчав перший кінь, немов смола, був чорний,
Так само чорний вершник був на нім.

Влетів крізь люд, впав на вівтар соборний,
Ні слова не промовивши при тім.
Коли собор відчинено — що з того?
У темній Лаврі не було нікого.

Летить і другий — стать простоволоса —
Кривавим платом криючи чоло,
Як чоловік, який немає уст і носа, —
Од щік зогнилих смородом несло,
Він, ніби цар, що чинить так, як звикнув, -
Вбіг у хороми, сів на трон і зникнув.

А ось і третій... Ясної години
Здалека видний. Привид, тінь жива,
А ями в неї там, де у людини
Є серце і нестята голова...
Той не домчав — на нього впали круки
І розірвали на дрібненькі штуки.

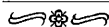
І скрикнув люд: «Чи в шкірі, чи без шкіри —
Всі три царі, але єдина твар.
Той перший — дух і прах, але цар віри,
А другий — прах і дух, та сили цар.
А третій, що по нім нема і знаків,
Катюга-цар, колись король поляків».

* * *

Корону сліз моїх, несправджених надій,
Останню вам даю зі споминів корону...
Давно колись жадав шалений розум мій
Відкрити очі вам — нових народів грону,
Лиш кусником землі тепер, душе, радій,
Де в мушлі дощаній закриюся і втону.

ВІРУЮ!

Вірую у всемогутнього Бога-Отця,
Отця нашого,
Що від Нього мій дух родився,
Творчістю й волею обдарований,
Аби міг я світлістю об'явитись.

Вірую в Христа Господа,
У Слово цілого світу,
Котрий відає всіма ділами,
Життя до Отця провадить,
А народився з Діви
Натхненням Духа Святого
По стемнінню людської душі.
І розп'ятий був на хресті;
Три дні пробув у земному лоні,
А по трьох днях воскрес
І вознісся на небеса,
Звідкіль зійде правити Царством Божим.

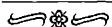
Вірую в Духа Святого,
Третю особу у Трійці Святій,
Безсмертну і всемогутню,
Рожденну з Отця і Сина,
Рівну Отцю і Синові,
Котра наповнює мене святістю.

Вірую у святу вселенську Церкву,
І в пастирство найвищого Духа;
Вірую в сув'язь духів святих,
Видимих і невидимих.

Вірую в Преображення світу,
У воскресення навічне
Всякого тіла на всій землі.
У видиме Царство Боже,
Що приходить із переміною
Природи тілесної нашої,
З переламанням усіякого гріха —
І в життя вічне вірую. — Амінь!

ПРОРОЦТВО

Коли троянди злучаться з камінням,
А дуб до них нагнеться з висоти,
Всі емігранти спалахнуть хотінням
Отримати від Бога пашпорти.

Рабів і владців він розсудить конче,
Порозганя Дияволових слуг.

Господь дасть пашпорт, а Ісус дасть сонце,
А подорожну випише нам Дух.

Шаблі засяють, оживуть знамена,
Засвітяться сердець слабі світла,
Скитальці вбогі випрямлять рамена, —
Котрі доба у блискавки вдягла.

Всій Польщі возвістять небесні птахи:
Йдемо з киями, наче мужики,
А лицарів залізних пишні лахи
Вона побачить ізвіддалеки.

О Господи, святих очей промінням
Розбий тілесні тюрми, в прах зітри!
Хай квітне рожа, злучена з камінням,
І гляне Бог із дуба, з-під кори!

І станеться! Як визріє в пожарі, —
В душі поета слово, лиш тоді!
Бо хмара з Духа, блискавка — у хмарі,
У блисканні — немов боги, вожді.

СРІБНИЙ СОН САЛОМЕЇ

*Драматичний роман
(Уривок)*

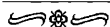
АКТ ПЕРШИЙ

Світлиця в Регіментарському палаці; пан регіментар Стемповський і п. Леон, син регіментаря, біля столика з паперами... Семенко, двірський козак, сидить біля порога на лавці, вкритий буркою.

Регіментар

Леоне мій, закінчено відправу —
Сідай за експедицію. Яку

Канцеляристи королівські справу
Нам доручають?

Леон

Лиш одну. — Таку:
Ти мусиш з військом на Поділлі ближче
Зійтися із Гжиловим-москалем
Супроти хлопства.

Регіментар

Відпишу з жалем: —
Я не москаль; вже ліпше — кладовище,
Ніж мала б міць моя регіментарська
В тій спілці бути, де козацька й царська,
З якою заприятнює король, —
Жадають: блазня нав'язати роль
За те, що королеві був послушний!
Що далі?

Леон

Рапорт подає Грущинський.

Регіментар

Читай. Служака і вояка слухний.
Мій приятель зі школи. Дух — шляхтинський!
Сьогодні у моїй хорутві служить,
Сміливістю піввійська надолужить!
Таких нема вже нині на землі,
Як є, то мало, десь-який горішок,
Їм перше діло карти, не шаблі,
Не кінь їм любий, що гарцює з шиком.
Як дорогий оцей святий Францішек,

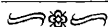
Цілує перстень

На предківському персні з сердоліком,
Так збожнюю я серце в цьому старці.
Гей, білі старці — мов коти у марці.
А так — іще вогнистий. — Нум, читай!

Леон

(читаючи лист)

«Наш любий повелителю, вітай,
Ми, ставши біля Чорного Кургану,
Всім товариством б'єм поклони пану.
Цілуєм стопи. Все нам йде як слід.

І на найвищій з-поміж пірамід
Не стане місця, 'би списать до слова
Всі наміри, котрі здійснить готова, —
Проекти, передбачення, діла, —
Армада наша... Поміж тим знайшла
В лісах сліди по гайдамацькій черні,
І вислідила, тож мої панцерні
Прославилися, як велить звичай.
В однім бою їх сотник, сам Нечай,
Зарубаний, в наступній же виправі
Не пощастило, і скажу, чому,
Тименка ми надибали! Уник
Погоні. Загадково якомсь зник...
Трактуємо як дивну дивину
Пригоду цю, завзяті й нелукаві,
Ми, славні ділом, а думками — горді, —
Це ж саламандра, в полум'ї, ну й ну!
Це ж Плінія байки!

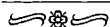
У кунтуші

Єдвабно-золотім, при палаші
Я бачив лотра: капала по морді
Кров, наче барбарис.

Хто б мав інтерес,
Дослівно: *Tanguam draco. De caeteris*¹,
Сказати б. Хлопство чорне та жажне.
Безкарне, і криваве й навісне,
Залите оковитою, медами.
Ошукуване спритними попами,
Годоване проскурами в церквах,
Посеред крові, мордувань — аж страх,
Торкнутись їх пером — сягти безодні.
Ось приклад. Вранці то було сьогодні.
Я виїхав до лісу. Все дрімало.
Кінь гарцював, нарешті засіяло
Ясне обличчя милої Аврори.
До славного між людом Вернігори
(Вернігори — у них) якомсь добрів
Замислений. О змиловився, Боже!
Старий на вбогім хуторі притих,
Над ним тріпочуть вікових дубів

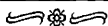
---

¹ Немов змії. Про інше (лат.).

Листочки золотаві сибілінські, —
 Не варт ні дрібки вигадок отих,
 Що їх пісні розносять українські
 По цім краю, — та мова не про них —
 Авгура закуток, де був я нині,
 Не пара до Трофонія яскині.
 Преславні споконвічні там кургани,
 А в них і ліри, і мечі, і жбани,
 І слава тут вітрами скрізь підшита
 Квилить, немов віщунка — навіженка.
 Я бачив меч самого Дорошенка,
 Я бачив кінські золоті копита.
 Звичайно, як мені здається, мідні,
 А золочені — то хіба в огні;
 Старий сидить у ямі, — будьте згідні,
 Що небилиці випліта чудні,
 Назверх яскраві, повні блиску й шуму,
 Торочить без таланту свою думу,
 Ще й мова хлопська, груба, мов праник.
 Не вірю, ні, що він є чарівник!
 Бо на запитання неждане,
 De rgorgiis¹, ясновельможний пане,
 Базікав, — має ж отакий талан, —
 Що йому жінка вишила кафтан,
 Давно колись у добрий час початий,
 А щодо мене, каже, буду взятий —
 Двом хоруговкам в темну ніч сліпу
 Як щиглик, попадуся у степу
 Від знічення зохлялий та змертвілий,
 Та опріч голови, я буду цілий
 В труні; на ту Вернигори бредню
 Я споглядаю наче на бридню,
 Нічого з цього не виводжу злого,
 В покорі лину до хреста святого —
 Від небезпеки явної тікаю...
 Тепер наказів, пане мій, чекаю.
 Прийде наказ — і стрепенемось ми.
 Тоді ризикуватиму людьми,
 Собою теж...»

¹ Свій, власний (лат.).

Регіментар

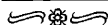
Диви, який поштивий!

Леон (*читаючи листа*)

Закінчую сим звичним почуттям,
Аби відчув мій пан благочестивий,
Ясновельможний і побачить зміг:
Його слуга паде йому до ніг,
А любій доні, що своїм життям
В його палаці служить вірно й певно,
З кривавих мандрів посилаю ревно
Благословення, щире побажання
Щодо її, Салюсі, дівування,
В щасливий час, доземний свій поклін.

Регіментар

Пошлю йому озброєний загін.
Ти ж, Лево, напиши, нехай він жде
І уника конфліктів — задля справи,
Аж поки на підмогу не прийде
Козацьке військо — то хоругва Сави,
І лиш тоді ув'яжемося в бій,
І виграєм, а покищо — не смій,
В лісах заляж: обходь лани у збіжжі,
Ані в степу, ані на бездоріжжі
Хай не гарцює. — Ще додай два слова:
Його Салюся гарна і здорова;
А ми його всі любимо без тями,
З Трофонія занедбаної ями
Страшного не рокуємо в журбі,
Але, признатись, до судьби цікаві...
Та, як у гробі вже лежить собі,
Проси, хай лоба виставить во славі,
Та не втрачає польської душі:
Я ж витягну за вуха, — не чужі!
Ха-ха! Отой Вернигора — потвора
Понаплітав старому небилиць,
Що наших зацікавлять молодиць,
І духів — теж. Залиш це все мені...
Та все-таки, скажи, признайся: вчора
Нарешті вже освідчився Княжні?

Леон

Ні, ні, не смію, батечку. Прошу..

Регіментар

Дурний! — Для тебе справу цю рішу.

Леон

Батьку!

Регіментар

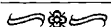
Ти не годишся ані до чарчини,
Ні до... Серденько заяче, слабе!
На цім сигнеті присягну з причини
Відомої, що заручу тебе
Ще нині сердоліком цим — і край! —
(Цілує перстень і виходить).

Леон

Семенку... ось до столика сідай,
Грущинському одписуй, дану мною
Реляцію до пошти.

Семенко

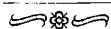
Гаразд, я приступаю вже до звіту.
Скидає бурку і сівши при столику, пише...
Славний лях! Чень, папа з сатаною
Певне, склали на мою освіту
Чималенькі гроші, гарантую.
А старому хитрому шляхтюрі
Я таку вже купіль приготую,
Прислужусь таким листом, в натурі,
Начеплю такий реп'ях герою,
Що згадає в горі та в зажурі,
Весь у ранах, ой, кривавих ранах,
Як знущався люто наді мною
Добувавши злото по курганах...
Дідуган! Стара жажна почвара,
Обдирач, безумілий скнара,
Що нагаєм плечі людям поре,
«Золото!» — у кожній гадці, в русі,

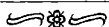
«Я, мовляв, щодня — той плуг, що оре,
Коб знайти перлину для Салюсі.
Тож для неї і туркус блакитний
Поясок тоненький оксамитний;
«Доня буде, як султанша в турка,
Каже, — вся в перлинах, діамантах
А відтак гребтиметься, мов курка,
В знатних залицяльниках-амантах...
Так ото ж і вибрала дівця,
Нім дійшла своїх шістнадцять рочків,
Місяця до пари, то сріблиться,
Без попа, барвінку, без цвіточків.
А старий тимчасом степом гонить
За вітрами та за різунами.
А дітвак — ніхто ж бо не боронить, —
Баламутить дівку — що потому?
Бачу все — і гину, гину, гину
Від кохання.

Наливає склянку рому і п'є.

Ну ж бо, склянку рому!
Бо люблю — її лишень єдину.
Хоч шепнула б, усміхнулась тепло,
Скочив би я, наче дідько в пекло,
Вирізав би двір упень — з панами.
Мене, ні, не днями, а літами
Вчили бути гетьманом, не хлопом;
Я ж, таки попович, гнав галопом,
(І не раз бувало, на могилі,
Наді мною стане кінь; в тій хвилі,
В очі сяйво місячне ударить,
Марив я — так лицар кожен марить, —
Про шалені бурі, блискавиці,
Про русалок, ранішні зірниці,
І про замок в Острові, в діброві,
Меч гетьманський, що дріма в алькові,
І що вже я став — меча володар!
Виснив сном провісника-провидця
Сяйво од меча, що промениться
В тім алькові, де лиш я — господар!
В тому сяйві, в цім огні жадання
В тому блиску чарівнім рубіну

Я побачив лиш її, єдину,
Сповнену і віри, і кохання;
Але ось — вона вже інша, нова, —
В поблиску меча, сіянні слова, —
Якась славна пані гетьманова,
Вірне якесь серце героїчне,
Палахкоче аж до смерті, вічне,
На атласі, килимі — коберці,
Те, що б'ється при моєму серці.
Хто сьогодні я ? Козак придворний,
Гострий, смілий, спритний і незборний,
Приручаю келих і домаху,
Служкою недовго буду ляху!
Козачок на вас нагонить страху,
Пане-ляху! В будь-яку годину
Він подвигне неньку Україну
Та від короля її відділить!

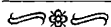
Ципріян-Каміль Норвід
(1821–1883)

ДО СЕЛЯНКИ

На згадку В. В.

Будь здорове, ласкаве, мов ранок, дівчатко,
Що по довгій молитві, — мов тихе ягнятко
На корогві костьольній, — ясне, як проміння,
Сновигаєш по хаті, кладеш на ослоні,
Ніби квіти з дощу, мокре, чисте начиння
Чи підлогу змиваєш, замаюєш зіллям,
Аби все пасувало до злагоди, згоди,
Що аж нею сіяєш. З пташиною, з гіллям,
І з травою, і з інеем зимної днини
Розмовляєш душевно. Мов радісні води,
Що в собі відбивають небесні глибини,
І дерева, і мох, і хатки білочолі,
Так і думка твоя, дозріваючи, плине,
Щоб відбитись не раз у житті мимоволі.

Думи в серці твоїм, серце ж — в домі твоїому.
Він без серця твого — як німа деревина,
Що стає порохном під ударами грому,
А коли б він заплакав, то кожна сльозина
Затремтіла б, мов дух той, що квилить під сизим
Перехопленим димом і полум'ям, хмизом.
Ти ущерть, наче ягода, повна любові,
І шорстка твоя в потиску, тепла правиця,
Непохитна, як личить ото воякові,
А не дівчині... Ти над убранням журиться,
Як береза, не вмієш: чи стужа, чи спека,
Ти у вічних турботах, де все тобі рідне.
Бо, як дасть біг дожить, заклокоче лелека,
Все відродиться, збудиться, цвітом завітне.

У ВЕРОНІ

Над віллами Монтеккі й Капулетті,
Де громовиці втишилися в леті,
Засяяв тихий зір блакиту, —
Він огляда ворожих замків стіни,
Занедбані сади і брам руїни
І зірку кидає з zenіту.

І мовлять кипариси: «Для Джульєтти
І для Ромео рине з-над планети
Оця сльоза й труну їм пропікає».
А люди кажуть — і учені, й прості:
«То не сльоза, то камінь з високості,
Ніхто на нього й не чекає».

ПРИМАРА

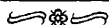
На мокрім лондонським бруку,
В імлі, підмісячній, білій,
Примара бреде без звуку
Спімнеш її, скам'янілий.

Увінчана терням? Брудом
Укрита — пізнати не можна;
Моління, що стане чудом —
В устах... Чи піна безбожна!..

Неначе Святе Писання
Валяється у болоті,
Так, ніби душа остання —
І та зневірена в цноті.

Розлука й гріш — ці слова є
У більмах зору пустого.
Звідкіль? — у собі ховає...
Куди? — де нема нічого!

До цих — відьомських в основі —
Дороги людськості схожі.
— Історія?.. — знає лише: «Крові!..»
— Суспільство?.. — знає лиш: «Гроші»...

Адам Асник
(1838–1897)

ВЕСЕЛКОВА КАЗКА

(Уривок)

Присвячена Ф. В. Кванілові

Ворожбу дзвінку я слухав,
Ніби скроплений водою.
Поки темна, чорна пуща
Не зімкнулась наді мною.

Грізні привиди-потвори,
Гадів скручених сичання...
Йшов я — йшло поперед мене
Чисте яснеє сіяння.

Перейшов я дикі хащі
І кипучих вод пороги —
І спинився під горою,
Де простягся діл розлогий.

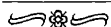
Там криштальний сяє замок —
Пристановище титана,
Де ув'язнена закляттям
Найгарніша в світі панна.

Стережуть жакливі смоки
Те замчище кришталеве,
Аж під хмари з пащ залізних
Мечуть полум'я рожеве.

Скарб пильнуючи заклятий,
Чорною гримлять лускою,
Бережуть вони перлину
Кришталевого покою.

Хоч сторожа пильнувала,
Я побачив диво-кralю.
Зрозумів, що задля неї
Я життя віддам без жалю.

На чолі зоря сіяла
У тієї місяцівни,

Випромінювало сяйво
Янгольське обличчя дивне.

Подивилася — кохання
У мою запало душу.
Зрозумів я, що для неї
Йти угору вперто мушу.

Дивлячись лише на панну,
Стіни я долав холодні,
На в'юнких плющевих сплетах
Вис над пащею безодні.

Вище й вище пнувся гордо —
Краля вже переді мною,
Простягнув за нею руки,
За красунею ясною.

Лиш хотів її обняти,
Сплети трісли в цю ж хвилину, —
І упав я в хлань безодні,
Де від ран і смутку гину.

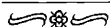
Серце кров'ю підпливає,
В темній пропасті розбите.
Та гукаю: — Йдіть за нею,
Славні лицарі, ідіте!

Йдіть за нею вгору, вгору —
Понад урвище туманне.
Може, знайдеться щасливець
І звідтіль її дістане.

Не дійде — впаде, щоб знову
Серце зранити й долоні...
Та життя правдиве тільки
В цій борні і в цій погоні.

Хоч віддалеки побачить
Варто замок із кристалю!
Бодем платячи і кров'ю,
Жить омріяною даллю.

Якби мав я ще раз жити,
Затужив би знов за нею
І, не гаючись, пішов би —
За красунею моєю.

Станіслав Виспянський
(1869–1907)

Я ХОЧУ: В ЛІТНІЙ ДЕНЬ
(З «Визволення»)

Я хочу: в літній день,
В палючий літній день,
Де житній шелевіє лан
(Завмер шерхливий серп),
Лиш шемріт цвіркунів,
Побачити, почуть:
В збіжжях викошують кукіль.
Почуть, побачити у сквар
Косіння злих і добрих зел,
Де птаство пада звідусіль
На жовті вижаті поля.

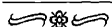
Я хочу бачить, чути гам
Зелено-злотних мух,
Почуть, напружуючи слух,
Як з квітів пада цвітний пух,
Як жах-переляк косить лан, —
Полями йде косар
У сонячному блиску хмар —
О, буде хліб — надій, думок...
І лину зором до зірок,
Ти ж, смерте, відступай щокрок...

Піти в темнавий хочу бір
На схилах синіх гір —
Дивитись у глибінь дібров;
Звідкіль, з яких сторін
Змає сонця хоругов,
Почуть: у древі бродить сік,
Що витече за рік —
Нікого ж не оббризка кров...

О, КРАКІВ Я ЛЮБЛЮ

О, Краків я люблю — бо не каміння,
А люди, люди завдавали болю,
Та дух мій не зійде до животіння,
Вогню душі, щоб згас, не приневолю,
Я — з Віри весь, чиє ясне проміння
Озорує і мисль мою, і долю..
Жбурляйте! Чим гостріш каміння ваше,
Тим вищий стос мені під ноги ляже!

Владислав Оркан
(1875–1930)

МЕНЕ МИНАЄ ЧАС...

Мене у леті час мина —
Коли, мов скеля кам'яна,
Стою, до бурі звичний —

В душі ні болю, ні жалю,
За все спокійний, що роблю —
Бо смертний час, я — вічний...

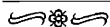
СПРОСОННЯ
БУРЯ НАС НАПАЛА

Спросоння буря нас напала,
Напала кроволить —
Даремно думка, геть оспала,
У тишу, як у схов, запала,
Дарма вдає, що спить...

Трухлявий спокій стін соснових
Стрясає дужий гук —
І чутно тріск бервен дубових,
І видно в блисках перунових —
Лук, Аполлонів лук...

Потоки вилилися в ріки,
Гримить шалений гул —
Гряде оновлення велике,
А ті, що сплять — поснуть навіки,
Їх кров знесе в намул.

Привиддя ночі жахно плине,
Обсівши кожен пень —
Та після ночі легіт лине,
І тим ясніше сонце хлине
На свіжий, чистий день!

Леопольд Стафф
(1878–1957)

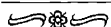
**ЗНИЩЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА ШОПЕНА
У ВАРШАВІ**

Тебе не виражала мідь, а чисте
Повітря в звуках лагідних, сяйнисте
Звучання, переплетене, прозоре,
Що так співає, мов небесні хори.
Тепер ти вільний, вже тебе не гнобить,
Підлота, що цей світ нікчемним робить.
Ти на вершинах духа знав принуки,
Страшніші наших — Божественні муки.
А мідь твою така хвала вкривала,
Що доторкнуть її могла зухвала
Сіянням музики сама Аврора.
Та руку піднесла страшна потвора
На тебе. Звір твою безмовну постать
Розбив — його твоє безсмертя злостить.
Твій заповіт звершив убивця нині:
— Умру, пробийте серце в домовині,
Живцем не поховайте! — так я волю, —
Ти говорив. Твою останню волю, —
Сьогодні здійснено, немов навмисне —
Бо твоє серце — то земля вітчизни;
Її пробито наскрізь! Але з нами
Ти житимеш! Де хмар високі храми, —
Ти граєш горю на відхід прощальний
Свій похоронний плач, свій Марш Печальний.

ПЕРША ПРОГУЛЯНКА

Дружині

Ми знову житимем у своїм домі,
Ми по своїх ступатимемо сходах.
Це мрії, лиш тобі й мені відомі,
Про них ще шепче вітер по городах.

О, не дивись на ці сумні руїни,
Не плач. Хоч сльози жінці притаманні...
Живем, а смерть чигала щохвилини.
На передмістя вийдімо туманні.

Нема трамвая. Знищена зупинка.
Он під стіною в темному розломі
Торгує сухарями бідна жінка —
Ми знову житимем у своїм домі.

Пусті музеї, замкнені крамниці.
Життя існує тільки в антиподах.
Бідак з пуделком. Замість віч — очниці...
Ми по своїх ступатимемо сходах.

Тремтиш... Ти змерзла? Огорнися шаллю.
Без ніг, без рук, укриті лахманами,
Сидять каліки під вікном шпиталю.
Ось бачиш: поле. Місто вже за нами.

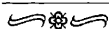
Лежать сумні повалені паркани.
Якийсь уламок — забавка дитині.
Пере в подвір'ї жінка шмаття дроне,
Співає дзвінко півень на бантині.

Кіт на паркані мружить око сонне,
Зустрілись люди і ведуть розмову...
Іще задзвонять радісно бідони,
І печиво в кіосках буде знову.

Переживем в розрусі і погромі,
І оживем по ранах всіх, по шкодах...
Ми знову житимем у своїм домі,
Ми по своїх ступатимемо сходах.

ТРИ МІСТА

Три малі міста,
Такі малі,
Що могли б уміститися в одному.

Нема їх на карті,
Знищено їх у час війни,
Бо жили там люди
Працьовиті, тихі,
Залюблені в мир.

О брати мої збайдужілі!
Чом ніхто з вас тих міст не шукає?
Яка ж то убога людина, котра
Ні про що не запитує!

МИСТЕЦТВО ПОЕТИЧНОГО СЛОВА

«Бери мене», — луна сказала
З дна мого серця. — Поспішай же,
Поки не зблідла, не зів'яла,
Поки... Я непомітна майже!»

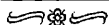
Беру її за срібні крильця
Не щоб когось там здивувати, —
Щоб світ у всій красі відкрився,
Щоб зрозумів ти мене, брате!

І вірш, що вирватися хоче,
Хай стане — ось моє бажання —
Ясний, як погляд прямо в очі,
І простий, як рукостискання!

АСТРОЛОГ

Астролог замкнув на ключ вежу,
Пообтинав кометам хвости,
Викинув через вікно клепсидру й череп
І пішов на маскарад.

Там зустрів чорного вершника,
Який сказав: «Брате,
Життя випередило мого коня,
Продав я його в корчмі циганам.
Сплати свої борги його золотою вуздечкою».

Потім астролог танцював з догаресою,
Грав у кості з грубим кардиналом,
Заколов шпагою чотирьох Борджіів
І випив ріку мальвазії.

Світанок застав його при чадній свічці.
Щоб якось прочумати тяжку голову,

Він закинув плаща на рамено,
І сказав: «Прогуляємось
По Середньовіччю».

Ніхто для нього там не мав часу,
Всі були дуже заклопотані:
Бертольд саме винаходив порох,
Христофор на мапі шукав Америку.

Астролог пішов додому.
Минаючи садок і копанку,
Він захотів підглядіти, як Сусанна купається,
Але припильнував лиш білого куховара
І служницю, котра біля вікна
Патрала на обід гуску.

Йдучи в задумі на утреню,
Заглянув до антикварної крамнички,
Де засидівся до вечора.

Шукай палітру святого Луки,
Гладь ельзевіри й альдини,
Обгортай скрипку чорним шовком!

Венеція, задивившись у лагуни,
З кораблями відплива в далину.

Еміль Зегадлович
(1888–1941)

ПРО ВОДЯНИКА
І НЕЗВИЧАЙНУ

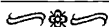
— Колихається хвиля
Грайна вісяна —
Відсвітав позавчора
Нинішній ранок —
— Водяник водяніє —
Утопленик зільний —
Заплітає дві стежки
В згорточок кадильний —
— Підкине й підхопить —
(— То вище то нижче —)
Голубу красуню
На жаб'ячій ніжці —
«— Я твій і моя ти,
Зелена корона,
Тебе відв'язав я
Від каменя-дзвона —»
«Голуба, зелена,
Яка ж я — не знаю —
Нічия я — нікого
У світі не маю —
Спитайся дзвіниці,
Віслу спитай-но,
Я не та, я інша,
Я — незвичайна —
Плескіт хвилі пестливий
Ніхто не кличе —
Оберни ж мене в бабку,
Мій водяниче —
Колихається хвиля
Грайна вісяна —
Відсвітав позавчора
Нинішній ранок —

ПРО ЗНАЙДЕНИЙ
ПЕРСТІНЧИК

— Вигоном, загоном,
Під плотом, за плотом
Котиться перстінчик
Повітряним льотом —
Примітив їх двоє,
Лежали в пшениці —
Сховався в оборках
Знятої спідниці —
Таїться, сміється,
А вони свої —
Вперше так обоє —
Зійшлися з любові —
Згорнула спідницю,
Прибігла до хати —
Пахла, наче вика,
Пахла, як блавати.
— «Де ж це ти гуляла
Ціле надвечір'я —
Хто доїти буде,
Хто пектиме хліб нам» —
— «Збирала я пір'я
Буслів золотавих,
Та ще краков'яки
По співучих павах» —
— Бренькнуло, збриніло
З лави на ослінчик —
Викотивсь під ніжки
Золотий перстінчик —
— «Де ж це ти дістала
Обручку весільну?» —
— «Якось заробила
За роботу пильну» —
— Вим'ята пшениця,
Стоптана загінка —
— Загубивсь перстінчик
— Ні вдова, ні жінка.

Юліан Тувім
(1894–1952)

Каролеві Шимановському

ЗЕЛЕНОСЛОВИ

Там, де під лісом підлісіна,
Шумить ліщина-шелестина!

Управо бір, а вліво — трави,
Ой, гей, гей, ой, да й зелені ті морави

Гей, плине вода, рине вода скраю —
Гей, бризки-іскри дунаєвограю.

Управо бір, гей, чорноліс дібровний,
А вліво зел, гей, яснозел коштовний.

А по шепчині — сині, а по мураві — дзвонні,
Гей, там іржуть весело ті морав'янські коні!

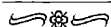
СЛОВОСІНЬ

В білодрев'ї сонячно-вишнева
Медозлотність білопалом висне,
Бджільнокрильно джмелено дерева,
А крізь листя — сяйво соловісне.

А як серпень небохмар хмаристу
Темнотінь розтопить темнотиву,
В білодрев'ї ярну і зористу
Солод славить силу славоспіву.

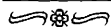
КАЛИНОВІ ДВОРИ

В калиновім дворі
Ярінь на яворі.
Горобині зорі,
Червінь на прозорі!

Червiнь-червониця!
Лади для спiванни!
Бором боровиця
Яворовi панни!

Дивiр бродить в борi,
Грає на спекорi:
Горне гiркне гроно
В калиновiм дворi.

Ярослав Івашкевич
(1894–1980)

* * *

Що з того, що ляскочуть жайворонки,
Здіймаючись над ліплянки й суглинки,
Коли мені у вухах співом тронки
Лунає «Жайворонок» Глінки?

А змучене бліде обличчя сонця
Ховалося в далечині туманній,
Коли співала Лена край віконця
Неначе жайворонок ранній.

Тоді був світ чарівний, хоч нерівний,
Та юності серпанком оповитий,
Але сьогодні не такий наївний,
Простіший, порожніший, сумовитий.

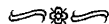
І коли знов тепер весна приходить,
Час кличе спогади на поєдинки.
Що з того, що десь жайвір спів заводить
Я чую «Жайворонка» Глінки.

* * *

Над голубими берегами Росі
Лелеки ходять, клацають дзьобами,
Там давній цвинтар з темними хрестами,
Та зелень лук, невикосених досі.

Над чорним ставом хтось ридає стиха,
Старенький млин туркоче та зітхає,
У ньому сила темна і лиха є,
І калачі пече там мельничиха.

Старі млини та вітряки самотні,
Забуті спорохнявілі церквиці,
Меткі дядьки, розпусні молодіці,
Старі сади занедбані, безплідні.

Там дикі коні по степу гуляють,
Там — пасічник і вуликів громада,
Деревами шумить стара левада,
Десь плаче хтось і десь бандури грають.

* * *

Хочу я побачить небозвід
І поля, і ранок, що встає.
І не знати, що увесь цей світ
То життя украдене моє.

Хочу, як давно, прокинутися в хаті,
Не писати віршів, ані прози,
І побачити, як там, на млистій гаті
Срібні роси ронять долу білі лози.

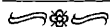
Глянути б у глиб зелених нині вод,
В них моє обличчя вже зчорнілим стало.
Мучуся даремно голодом широт;
Як багато проминуло. Як зосталося мало.

* * *

*Ніколи не питай, по кому б'ють дзвони;
вони завжди б'ють по тобі.*

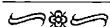
Джон Донн

По кому б'ють світанкові дзвони?
Дзвони б'ють над скошеними луками.
По кому б'ють мідні дзвони, дзвенючі?
По запаху сіна, яке тут колись косили
Тридцять років тому.
По запаху тіла, яке тут колись пахло
Тридцять років тому,
По тому наївному юнакові,
Який тут мучився
Тридцять років тому.
Водоспади м'яти,
До них не дійду.

Вершини згубились в імлі,
Отож недосяжні для мене,
І все, що хотів я створить.
Розвіялось з дзвоном дзвонів
Сонячного ранку.

Та ви ще біля мене
Молоді та прекрасні,
Такі, як тридцять років тому,
Такі, як десять років тому,
Бо життя вічне,
А по людині дзвонить дзвін
Щоб інші його люди пам'ятали.

Владислав Броневський
(1897–1962)

ПОЛЬСЬКИЙ СОЛДАТ

Опустивши голову, поволі
Йде солдат з німецької неволі.

Гримотять дорогами чужинці,
Польська осінь розсіва червінці.

Сів солдат спочити край дороги,
Перевзути наболілі ноги.

Полк його під Равою розбили,
Бився він, але нерівні сили:

Він ішов з багнетом проти танка —
Тільки кров і каша-болотянка.

Під Варшавою — остання битва.
Далі — рани, згарища. Гонитва.

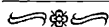
Дім його спалили. Згар димиться —
Він не має зброї, він не мстить...

Гей, березо, гей, березо-пташко,
Над його скитанням тужиш тяжко,

Армію оплакуєш розбиту,
І недолю, і Річ Посполиту...

І сидить солдат в гіркій задумі,
Де береза в жалісному шумі,

Ні орла на шапці, ані зброї, —
Безпритульний син землі сумної.

МАРІЯ

Міркуєш на кухні, чи стачить картоплі,
Біля тебе брат старший;
Рахунок в крамничці, стерті пантофлі —
Не стачить...

Вдень, розносячи мило, по людях ходиш
(Чому ж такі нелюб'язні?).
«Не треба? Щасливо». Вихід знаходиш —
До інших ідеш без боязні.

Ввечері — кельнерка. «Кави?» — «Півчашки», —
І хвильку можна спочить.
Штучний твій усміх. Як тобі важко!
Слізка в оці блищить.

Може, в опівніч прийде гестапо?
Станеш бліда із дочкою при дверях,
Коли будуть плюгаві лапи
Копирсатись в моїх паперах.

Що та війна у тобі забила?
Ні мене... Ні театру... Немає.
Волаю до тебе, мила,
Так, як вітер волає.

ОСВЕНЦІМ

Хочу вдихати варшавське повітря,
Бо в тім повітрі — моя жона,
Пущена з димом по вітрі.
Повітря — то вона.

Є таке містечко Освенцім,
Де вився в небо дим крематорію,
А тепер святе воно, в місті цім
Святі літають понад історією.

Що на те я порадити можу, зробити?
Зігхнути і повернутись.

За мною урни, за мною гроби,
Давно минула юність.

КВІТИ

Квітли в Алеях каштани.
Одквітли.
Закоханий був я колись без тями.
Квіти каштана зникли.
Скільки краси було! Не збагну:
Усе, неначе в диму,
Пропало, щезло.
Чому?

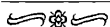
Але на серці моїм фіалок букет
Свіжий, і то —
Вже другий рік.
Не повірять ніhto.

ВАРШАВСЬКА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ

Писать під Тувіма?
Не хочеться.
Писать під Галчинського?
Не легко, ого!
Я написав би щось під Бронєвського,
Але вдома нема його,
Він самітний ходить по Жолібожу,

Бо і домівки не має,
Сумні руїни — то його хата;
Він хоче лягти біля Вісли
І «Рятуйте!» кричати.

Але коли з'являться зорі в небі,
Він усе ж помолиться до тебе
І через Оріон на Велику Ведмедицю
Тихо перехреститься,
Зірки йому скажуть, одначе,

Що є вона.
О зорі!
Де ви її бачите?

БОДЛЕР

Я хотів би, щоб ти ішла
Під тонкою парасолькою
По осінній вулиці,
Повній дерев
Голих,
Але таких прекрасних.
Вулицями такими
Ходив Бодлер
І думав,
Чи назавтра
Матиме вірша
Для матері
І для коханки...
І для хліба.

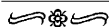
ЯСЕНОВА ТРУНА

І тут, і на Повонзках нині
Сніжок пухнастий, новорічний...
Там, в ясенівій домовині,
Твій сон глухий, твій сон довічний.

Ні, ти не дух, а спогадання,
Що зве в минуле без упину.
Не вірю в райське існування,
Лиш у тяжку людську сльозину.

Сліз, що набув самотиною,
Світ наділити, певно, стане,
Тебе нема, а ти зі мною,
Побудь, побудь, хоча б востаннє.

Згадай зірничок хороводи, —
А ти: «Це світ кружляє з нами...», —

І ті мандрівки, і походи
Шляхами Польщі, мрій шляхами,

Як з Кракова до Гданська Вісла
Квітнево квітла нам, блаватно,
Снувались мислі, та повисла
Сьогодні мисьль моя безвладно.

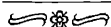
І Кельця багрянисті шати,
І Ойцув, прибраний багряно...
О доню мила, що сказати?
Погано батькові, погано....

Не буду розпачу оруддям,
Не здамся ні в житті, ні в слові.
Тягар пісень віддам я людям,
Що світло світять на будові.

* * *

Ванді Вілкомірській

Навіщо смичка хапати,
Коли найліпше — мовчати,
Коли про мовчання не пишуть одвік,
Коли супроти мовчання
Є тільки крик?!
Ні, супроти мовчання
Є інший протест!
Твоєї скрипки звучання,
Мій жест.

Казимеж-Анджей Яворський
(1897–1972)

ВІТЧИЗНА

Тадеушеві Бохенському

Моя вітчизна — Польща, де злото збіжжя плине,
Де грають жаб оркестри, де жайвори в полях.
Та знаю, що на світі є сонце й сум людини,
Що є в мені хтось більший, а не лише поляк.

Біль в'ївся в кожне серце, людина кожна плаче —
Мельбурн, Париж, Варшава — страждають усі підряд.
Земля ярмо волочить, ярмо своє воляче;
Всі люди — мої браття і я всім людям — брат.

Тверда й холодна земле, тебе мені вже досить,
Ти котишся в трутизну людську, немов сльоза.
Мене в безодні неба зір молодий підносить,
Бо то моя вітчизна — незглибні небеса.

ТРАВЕНЬ 1944

Цвітуть каштани, сяє фіолет
Бузку, і сонце в небі — юний сонях.
А уночі — з зірками в перегонах
Птиць смертоносних миготливий лет.
Жорстоким, їм вогнем упасти вдасться
На фіолет бузку, каштанів цвіт,
А вранці зійде на роздертий світ
Звитяжця-сонця радісне причастя.

ЗЕМЛЯ

Вона — найближча,
Нерозлучна
Стихія під ногами.
Її, слабкі Антеї,

Дірявимо роками:
Руду берем із неї.

Б'ємо її ножами —
Дає нам хліб насущний.
Орошуєм сльозами,
Ждемо копійки скрушно.

Шматуєм її тіло
Вибухами бомб,
Вдираємось очманіло
В суть її катакомб.

Стихія ця піддана,
Тверда, безмовна,
Стихія, гордині повна
До тих комашок, що довкіл
Облазили її ретельно.

Коли ж терпіння глиби
Розсиплються,
Тремтить зловісно:
Погибель!

Стихія добра,
Іронічна,
Поблажливі ці кпини.

Бо знає: збагатиться врешті
Прахом людини.

Ян Бжсхва
(1900–1966)

НА СОЛОВ'ІНІЙ ВУЛИЦІ

Ця вулиця таємна у чародійстві тоне —
Ніде нема будинків, а лиш самі балкони.

Чіпляв їх, про доцільність не дбаючи нітрохи,
Безумний архітектор далекої епохи.

Слідів тут не лишали прохожих черевики;
Склярі її обходять та мандрівні музики.

Лиш місяць там буває, хоча його й не видно,
Він проплива без тіні, незримий, очевидно.

Троянди на балконах, а на трояндах — боже! —
Співають соловейки, аж мліє квіття гоже.

А все, що там буває, достоту ніби сниться:
Чи в сні, а чи насправді — де та межа-різниця?

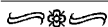
Таки не розрізнити, що сном є, що явою, —
Імла до сну подібна, а сон спливає млою.

І ти вночі блукаєш отам по Солов'їній,
Приглушено зітхаєш на стежечці промінній,

Очікуєш, прозорі здіймаючи долоні,
Щоб я тобі з'явився на чарівнім балконі.

ТРУТИЗНА ІМЕН

Збудись, Сибіліє,
з'явись, Веріліє,
О безконечна імен іділіє,
Ліростострунна,
арфостодзвонна,
Панно Джованно, незмінно сонна,

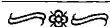
О ти тут, Стелло зорянозвійна,
Музико імені чародійна,
Ревнива Анно, нічно і денно
Плечем племінним
                                світиш спрагненно,
Юна Корінно, світанна панно,
Муко бездонна, плинна розтанно.

Мила Емілія в делії смілій,
Очі — з емалі, рученьки — з лілій,
Млосно повисне, вустонька стисне,
В імлі погасне, вікно затрісне,
У сні притисне, — сніво чудесне! —
Засне під весну і не воскресне!

А потім гряне громом петарди
Нордом отруєна гордість Едварди,
З криги фіордів різьблена й кута,
Бардів тривожних грізна покута,
Бардів, для котрих вірні герольди
В кобольдів крадуть пальці Ізольди.

В старинних брижах обрис Клариси,
Краса Терези — в росах іриси,
Ніжність Христини, як віра, проста,
В хустині ходить, хотінню хльоста,
Аж гріх розпусти вийде із сховищ,
Схопить за коси для посміховищ.

Іду до суду збутися блуду,
Вкиньте у яму, нехай забуду
Імен звучання, як це не дико...
Гину — верніся, о Вероніко!

Владзимеж Слободник
(1900–1991)

СМЕРТЬ НОРВИДА

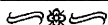
Притулок святого Казимира сьогодні такий сумний,
Неначе вимуруваний з однієї хмари,
І прийшла до нього смерть прастара,
Подібна до предковічних скель.
Отже — смерть халдейська
з великими темними таблицями,
Отже — смерть іудейська, суха,
Як вітер пустелі,
Отже — смерть єгипетська,
богиня чорних жбанів і заходів сонця,
Отже — смерть грецька — стята іонічна колона,
Отже — смерть римська,
подібна до грізного крокування когорт,
Отже — смерть скіфська,
прив'язана до кінської гриви.
Умер Норвід.
В його кімнаті панувало мовчання речей і його тіла.

ДО МИКОЛИ БАЖАНА

Коли до Києва, понад дніпровські води,
Жорстокий бич війни в біді мене привів, —
Неначе затінок блукальцю в час негоди,
Ти дарував мені тепло братерських слів.

Шевченківська печаль, Шевченків біль і гнів
В них звітували світ добра, братерства, згоди,
Де в безлічі цеглин попалених домів
Зведуть величний дім побратані народи.

Української землі поет, немало діб
Ділив зі мною ти і серце, й слово, й хліб,
І віру у життя щасливе та розкуте —
В страшні часи, коли зійшлись на лютий герць

Зневага і любов, підлота й мужність серць
І вибухи од бомб мутили плин Славути.

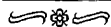
БАЛАДА ПРО ДЕСЯТОГО

Коли андалузський вечір
Зорі з-за хмари вимів,
Злинуло з неба на землю
Десятеро серафимів.

Вітали тих серафимів
І мужики, й цигани,
Смугляві, неначе тіні
При білій стіні цегляній.
Один із тих серафимів
Став бляхарем тут же.
Римарем — став другий,
Третій — ковалем дужим.
Четвертий, п'ятий і шостий
На скрипках циганських грали,
Ніжних, немов оливи,
Що на обрії встали.
Сьомий, восьмий, дев'ятий
Замиготіли стилетами.
Десятий став Лоркою,
Тобто він став поетом.
Поет же — ціла планета.
Йї — кожен удар пережити!
Тому-то він має серце,
Десяткою куль прошите.

* * *

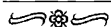
Німеччина всміхалася до мене червневими
Зливами, мокрим асфальтом і підміськими садами,
Що шелестіли про Гайнріха Гайне.
Особливо троянди не могли про нього забути,
виявляючи
Своїм кольором, виразом і ароматом тепло його пісень,
А своїми колючками — їхній сарказм.

Тінь Гете вийшла з Веймара і подалась до Бухенвальда,
Щоб світлом своїм темноти його освітить.

РОМЕО І ДЖУЛЬЄТТА

У білій Вероні все пахне сонцем:
Мрамур, троянди й гробниці родинні,
Оплакувані кипарисами.
Кухарка, що обід готує,
Не думає про ті причандали
Старої поезії і малярства.
Над горщиком, у якому булькоче
Юшка, розквітає смаглявий брюнет
З вусом тонким і зальотним.
Дім Капулетті й Монтеккі
Кидає на бруківку тінь нерухому.
Кухарка думає про брюнета
І в думці чіпляє йому на вусик
Цілунок плебейський та жагучий.
А коли ніч забирає Верону
Під всі свої зорі холодні,
Кухарка біжить на вулицю,
Де жде на неї коханий,
Перукар з незвичайними вусами,
А може, янгол, що прикидається
Цирульником, янгол міської ночі?
Кухарку звать Джульєттою,
Перукаря — Ромео. Ніч віддає
Темні сади для юних закоханих.
І дивиться з неба на них Шекспір,
Додолу кидає дві троянди:
Одну кохання, а другу — ночі!

Мечислав Яструн
(1903–1983)

САСКІЯ

Подає мені Саскія червону гвоздику.
Даремно.
Нема такої долоні,
Яка б могла її взяти.
Стільки було очей
Блакитних, зелених, чорних,
Стільки рук
Свіжих, зморщених і пожовклих
Тягнулось по квіт.
Ті очі та руки вже вмерли,
А вона тримає в долоні
Червону гвоздику.
Можливо, тому живе досі.

Константи (Льдефонс) Галчинський
(1905–1953)

ВЕСЕЛА ЗІРОЧКА

Нам, закоханим, добре під руку
Попід Возом Великим іти.
А пригадуєш чорну муку —
Із концтабору ті листи?

В снах я бачив тоді єдине:
Твої очі, вісянський боз —
О, то дуже тяжкі хвилини,
О Kriegsgefangenenpost.

Стільки років, аж пам'ять терпне,
Змарнували нудьга і страх.
Місяць висів, як срібне серце,
На німецьких кільчастих дротах.

Течією ріки жажної
Перебрів я ночі і дні,
То із вилами в швабським гної,
То на нарах в Strafkompagnie.

А сьогодні приносить ніч нам
Виногрона смак на устах
І шумить, як весна одвічна,
Стяг наш, біло-червоний стяг...

Знов ось вуличка наша похила
І засніжених кленів ряд.
Веселих свят, моя мила.
Моя мила! Веселих свят!

СКРОМНІСТЬ

Появився лист якогось числа
На варшавській центральній пошті.
На ньому дивна адреса була:
«НАЙКРАЩОМУ ПОЕТОВІ ПОЛЬЩІ».

Хоч би прізвище, хоч би дім
Чи вулиця — де там, нічого!
Куди послати, кому? А втім,
Додумались до такого
(Не ховати ж у шафу!) —
Листа переслали Стаффу.

Стафф — на Тувіма адресу,
Той відповів через пресу:

«Не мій. Панове із пошти,
Голови не морочте».

Начальник, злякавшись, щоб з цим добром
Не втратить авторитету,
Черкнув своїм золотим пером
Таку об'яву в газету:

«Є, мовляв, лист, не відішлеш назад,
Нехай зголоситься адресат».

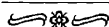
Та-а-а-ак.

Зголосились — десятки, сотні,
Черга щораз довша й довша.
І вже така на сьогодні,
Приміром, як звідси аж до Мазовша.

БАЙКА ПРО СОЛОВЕЙКІВ

Була собі річка,
А в ній, подейкували,
Жили собі раки та слимаки,
А в зарослях на березі тої ріки,
В зарослях мешкали соловейки:
Кілька правдивих, з м'яса і пір'я,
Решта з картону,
Так!

«Що ж, і картон викликає довір'я, —
Вирік поважний рак, —
Із застереженням щодо картону:
Не вміє картон добирати тону».

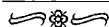
І справді: вечір вколисував річку,
Де м'яко, де енергійно,
Жасмин парфюме-
Рив шопенівську нічку,
Співали всі мелодійно,
Лиш ті з картону ні бе, ні ме,
Але кожен горлечко дме.

А з неба, потребу відчувши відому,
Як буває не раз і в людей,
Дощ хлинув,
І враз
В солов'ях із картону
Якийсь там розмокнув клей,
Відпали їм дзьобики й ніжки — тож
Нікчемний і підлий дощ!
У тім його сиканні мало ефекту,
Та це й не найвищий злет інтелекту,
Плюскання й хлюпання без перешкоди —
Одне з багатьох ідіотств природи.

Лиш соловейки справжні до зливи не мали гніву.
Навіть як град ударив — не припинили співу.
І так ось минали ночі, дощі відійшли потому,
Вітрець бурмотів ласкаво, квіток пасучи отари, —
Але прилітали першими соловейки з картону,
Як лиш зачули, що місяць виплачує гонорари.

Місяць питає: «За віщо, де ваші пісні
Натхненні?»

А соловейки з картону:
«Ба!
Ми співати не вміємо. Але ми — генії!»
«Як, даруйте?»
«Ми — генії».
«Ага-а».

ВІТ СТВОШ

Поема
(Уривки)

II. Польські терцини

Не явити ментом
Те, що в серці скрите,
Жодним інструментом.

Голосінням скрипки,
Арфою дзвінкою
Світ не покорити.

З полум'я рукою
Не зірвеш троянду,
Ваблений красою.

Не бракло таланту
Мудрому Давиду
Все творив до ладу.

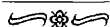
Славну «Енеїду»
Хтів колись Вергілій
Знищити без сліду.

Заступити зілля
Пишних лук зелених
Всі дзвони безсилі.

Часом див натхненних
Більше у коронах
Квіток безіменних,

Ніж у хвальних тонах,
Що славлять, покірні,
Королів на тронах.

Діла мої спірні
Столярі хай судять,
Побратими вірні.

Не царів я буду
Різьбити, а віщі
Лиця престолюду.

Для них, посполитих,
Не треба блудити
Поночі межею.

Що різець не зможе
Передати, — кожен
Доробить душею.

Слава ж тобі нині,
Сонце в ясній сині,
Сонце кругойдуче —

В тобі — моя віра,
Герб, надія щира:
Все життя робуче.

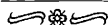
III. Робота

Працювали й співали теслі
У саду на березі Віслі.
Перестануть співати теслі —
Солов'ї зачинають пісню.

А була то пора жасмину,
Вся палаюча, вся гаряча,
І, відбитий у Віслі, плинно
Сяяв Краків, як цяцька дитяча.

І кричали веселі тони,
Що ксьондзів боятись не треба,
І дзвонили, дзвонили дзвони,
Закликаючи бідних до неба.

Він приходив туди щоранку,
До своєї стодоли-майстерні,
І трудився безперестанку —
Все фігурки різьбив химерні:

Пастушки віфліємські, тріє
Владарів, що прийшли з дарами.
Додавав ще краси Марії,
А поганців огуджував страмно.

Повні яблука клав по тарелях,
Срібні зорі — туди, де вище.
Скільки див таїло веселих
Темне липове стовбурище!

А що квітів насіяв охоче —
Тих конвалій — та все рядками.
Ще й підвів апостолам очі,
Ніби стежать за літаками.

А тоді він узявся за злото
(Хоч украли скількись там унцій)
Золотив підряд безтурботно:
І чортів, і дубів-бургундців.

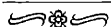
Волоцюг і ката з гилою
Добував з деревного лона.
Капшучина, ніж під полою —
Предостойні кумпани Війона!

Василіски, почвари хижі
І над Стіксом тростина похмура, —
Так, немов, ти десь у Парижі,
А не в рідних краківських мурах.

Праці, праці! Ще ж древо Ессея
Мусить бути, Яким і Анна,
І арабський танець, а де я
Заподіну їхнього пана —

Короля! Таж відроду не бачив
Достеменно мавра живого;
Підточило ззаду хробаччя,
Тьху, чистенько вже, слава богу.

Хай усе те вітер старанно
Оберта і крутить завзято.

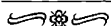

Що ж до янголів — один радник
Налічив їх надто багато.

І гуляють вже побрехеньки,
Що з помешкання майстра Віта
Херувимчики — геть голенькі —
Вилітають — многая літа! —

Що горить його лоб смолоскипом
Од старань — чортівських чи божих?
Між святими — однісіньким глипом —
Майстер виставив перехожих.

Не знайшлося на вівтарі барви
Ані місця задля постави —
З голосною сурмою — лярви,
Його минущої слави.

Тадеуш Голлендер
(1910–1943)

МОЄ ПОЛІССЯ

Ще до вас прийду, ліси шумливі,
Жодного із вас не промину,
Пні кремезні, наче в сонця зливі,
Висмалені в часі бурштину.

В пущі, в гущі, де пахущі трави,
Де в шовковім темнозіллі дерн,
Хай дитинство пробіжить русяве
Гострим чвалом, тупотінням серн.

Слід мандрівок давніх відшукаю,
Задивлюся низько, мов колись,
Сонмища мурашок привітаю
На рухомих вежах муравлиськ.

Буду зором обнімать верхів'я,
Проганяти хмари на ліси,
З повесіння і до післяжнив'я
Буде час канікул і роси.

Дятел знов заграє в деревину,
Аж луна просвердлить далечінь,
Зашурхоче травобігом плинним
Листя, повне давніх шелестінь.

Мла повисне млосним ароматом,
Вітер сонцю й шпари не проб'є,

Під лапатим, під листком зубчатим
Десь для мене там суничка є.

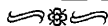
Соснопінний, дубородний краю,
Не шумиш нікому з давніх пір...
Бистроногий, смаглий, приїжджаю
У домівку під склепіння гір.

Цвіркунець настроїв цитру нижче,
Коні путом шерхають в росі.
І поворушу я попелище
Споминів, чи вигасли усі.

Постояти б у соснових стінах
Тінню при свічі, при каганці,
Наслухать, як ставши на коліна,
Місяць миє голову в ріці.

Як сріблом намокнуть лози й вільха,
Як там вітер з розкоші хрипить...
То й не знать, хто стукає у вікна, —
Вітерець, чи місяць, а чи віть?

Чи знайду минуле? Сумніваюсь.
Пролетіли роки-журавлі.
О Полісся, співом хоч вертаюсь,
Вдеревіюсь, вшепчаюся, вспіваюсь
В рідне, в найдорожче на землі.

Чеслав Мілош
(1911–2004)

ВІРНА МОЯ МОВО

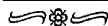
Вірна мово моя,
Служив я тобі
Щоночі клавши перед тобою мисочки з барвами
Аби ти мала березу, й коника польового і снігура,
Захованих у моїй пам'яті.

Це ти була мені Батьківщиною, іншої ж бо неставало
Думав також: посередниця з тебе буде
Помежи мною і добрими людьми,
Хоча б їх було двісті, десять
Чи зовсім іще ненароджених.

Тепер у відчаї признаюся:
Часом здається, що змарнував я життя,
Бо ти є мовою спідлених
Мовою нерозумних і ненавидячих
Себе більше мене від інших народів,
Мовою донощиків
Мовою божевільних
Хворих на власну невинність
Але хто я без тебе?
Невдаха-школяр у якімсь віддаленім краї
А success¹, без ляку й принижень.
Ну так, хто я без тебе?
Ну так, хто я без тебе?
Філософ такий, як усяк.
Розумію, це в науку мені
Слава особистості забрана,
Грішникові з моральності
Підстилає червоний килим Велика Хвала.
І саме тоді магічна ліхтарня
Кидає на полотно образи людської та Божої муки.
Вірна мово моя,
Мабуть, усе-таки я рятувать тебе мушу

---

¹ Успіх (англ.).

Отож кластиму й далі перед тобою мисочки з барвами,
Ясними й чистими, наскільки можна,
Бо в нещасті потрібні певний лад і краса.

ТАК МАЛО

Так мало розповідав я.
Короткі дні,
Короткі ночі,
Короткі роки.

Так мало розповідав я.
Не зміг.

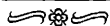
Серце моє втомилось
Захопленням
Ревністю
Надією.

Паща левіафана
Замикалася на мені.

Голим лежав я на берегах
Островів без людей

Потягнув мене в прірву з собою
Білий кит світу.

І тепер не відаю,
Що правдивим було.

Ян-Болеслав Ожуг
(1913–1991)

НА ЗОЛОТИХ МОСТАХ

Дикі, солодкі зелені грушки
В Болгарії коло Зелених Мостів
На Вітоші!

Виходжу з «Волги», зриваю грушки
Із груші тихої, мов ягня на шосе,
Дивлюся згори у північний бік.

Затоплюю стерті старі зуби
В твердющу зелень маленького плоду
І там, отам за горою,
Бачу іще тих самих корів,
Що гнав їх колись на водопій,

І марно з тої самої дички
Виссати сік намагаюся знов,

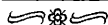
І знов годую з руки телятко —
Я, ще той, коли мене називали Ясем.

Оце земля дика, тверда, зелена,
Де сонце
З турецької міді розпалюється,
І ще сучкуватий кий у моїй пастушій руці.

САДИ

Мої сади безмежні уві сні.
В моїх садах вві сні нема голодних.
Там яблука в траві сипкі й пахучі
І білі, як сестри моєї личко.

В садах, неначе в слові Лесьмяна, вві сні
Трав запашних зелена буйна повинь.

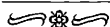
В холодних кминах тихо засинаю,
Неначе я з води в них заплинув.

Вві сні ступаю по плиткій траві,
Мов у потоці теплім по камінні,
І яблука м'якенькі я збираю,
Немов прудку холоднувату рибу.

Мої сади безмежні уві сні,
Як ті зелені води в хмарнім небі.
Вода й коріння мохом заростають,
І я в мохах та в зелені купаюсь.

У сні все більше прибува трави —
В жовтець і ломиніс я забредаю
Та під кмінків біленькі парасолі
Вертаюсь, як під мамине тепло.

І, може, весь до денця переллюсь,
Мов та вода зелена у хмаринах,
У ті сади під яблуні й черешні
І в материн фартух позеленілий.

Юзеф Озга-Михальський
(1919–2002)

З КОЗАКАМИ

Над ставком альтана зеленостінна,
Довгий стіл та двадцять чотири пеньки,
Рядком сидять запорожці,
І я серед них
З тобою, білою наче піна,
А ти подаєш вино,
Не торкаючись скла вустами.

Козаки посідали на весла,
Нам із ними одна дорога,
Клади нам сиру до пива
На квітучій тарелі півонії
Принеси ніч
На місячних рогах.

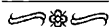
Козаки вийняли срібні ножі,
Крають рибу, овець білують,

На рожні ягняточко срібне,
В міху тьохка вино червоне.

Обвівають нам нетлі спітнілі лица
Притуляючи крильця свої до свіч,
Поволіше пий: де вже там бігти,
Як оленя до джерела, по вино.

ЯК

Кохання втікає
Нахильцем
Як злодій,
Що викрав
Серце.

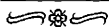
ОДА ЛИСТЮ

Листя,
чому не хочеш
упасти?
Зійди на землю
стежкою вітру.
Не маєш душі
безсмертної,
Щоб одлетіти до неба.

МЕТАМОРФОЗИ

Сонце стає сосною,
Свіжа роса — грибами,
Кінь — польовою дорогою,
Орач — скибами,
Око — горизонтом,
Голуб — поштовою маркою,

Дівчина — вітрилом,
Пуща — народом,
Квітка — ложкою меду —
За сприяння бджоли.

Тадеуш Гайци (1922–1944)

ЛЕГЕНДА ПРО ГОМЕРА

На узорному ярмарку, де кольори тьмяні
Коралів і дзеркалець — там
Інструмент купив дерев'яний,
Співучих повен гам.

Здається, лютню. І от
На радість горам і долам
Навчав струни лагідних нот,
Пройнятий ляком і бодем.

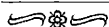
Там на березі, де не раз
Хорт худий своїм смиком звинним
Твердо водить — він грав
І втішав убогі рослини.

Танцювала сіль. І здіймався вихор,
Птахи почали палати,
Тріскали човни, як в ступі горіхи,
І земля зісувалась на хати.

Птах ударив об воду, де Одисей
Повертався, опершись плічми об мачту,
І горіла вже юність його в мент цей
І здригались міста од плачу.

А над ними ось тепло і хмарно,
Двиготіло повітря, камінь,
Із вій сосон бурштин вертикально
Гучно пада і трави ламле.

Він притримує струни, і спів щез,
Йшов, тюленьчим островом снів охоче:
І лиш вітер грав смиком, коли пес
Мов кермо провадив його очі.

Віслава Шимборська
(1923–2012)

АТЛАНТИДА

Існували чи не існували.
На острові або не на острові.
Океан або не океан.
Поглинув їх або ні.

Чи було кому любити кого?
Чи було кому боротися з ким?
Відбувалося щось або ні?
Там або не там?

Сім міст стояло
На показ?
Було їм вічності мало
Де доказ?

Не винайшли порох, ні.
Порох винайшли, так.

Припустимі. Сумнівні.
Не увіковічені.

Не добуті з повітря,
В огні, воді, в землі непомічені.
Не втілені в каміння.
Чи в крапельки дощів,
Хто знак перестороги
Всерйоз подать на вмів.

Метеор унав.
То не метеор.
Вибух вулкан.
То не вулкан.

Хтось кричав щось.
Нічого ніхто.

На тій плюс мінус Атлантиді.

УРОК

Хто що Цар Олександр ким чим мечем
Перерубує *кого що* гордіїв вузол.
Не прийшло це в голову *кому чому* нікому.

Сто філософів дбало — не розв'язав ніхто
Не дивно: в закамарках сховалися всі сто.

Хапає їх вояцтво, за бороди, дере —
Чистісінько козячі — ну просто сміх бере,
І всюди вибухає *хто що* Лиш тільки сміх.

Та годі. Глянув цар, поправивши плюмаж
Сідає на коня, музика грає марш
Сурм і суремок клич та барабанів грім,
Хто що То військо йде із *кого чого* в нім
Всяк із вузликом

На *кого що* на бій.

ВВІЧЛИВІСТЬ НЕЗРЯЧИХ

Поет читає вірші незрячим.
Не передбачав, що це аж так важко.
Голос його дрижить.
Руки його тремтять.

Відчуває, що кожен рядок
Випробовується тут темрявою,
Вимушений покладатись тільки на себе
Без світла і кольорів.

Небезпечна пригода
Для зір у його віршах,
Повні веселки, хмар та неону,
І яструба, поки тихо у високім небі.

Читає — запізно вже не читати —
Про хлопця в жовтій куртці на зеленому лузі,

Про червоні дахи, що їх полічити можна, в долині,
І про числа рухомі на футболках гравців

І голої незнайомки в прочинених дверях.
Хотів би вже промовчати — хоч це й неможливо —

Тих, усіх святих, що зібрались під куполом храму,
І помах проталий з вікна вагону,
Те скло мікроскопа, промінчик у персні,
Скрипки й дзеркала обличчя в альбомах.

Але ввічливість незрячих безмежна,
Велика поблажливість й великодушність.
Слухають, усміхаються, аплодують.

Хтось із них навіть підходить
З книжкою, оберненою навспак,
Просячи невидимий для себе автограф.

УСЕ

Усе —
Слово безсовісне і пихате.
Мало б належати до чужослів.
Вдає, що нічого не оминає,
Що вмщує, обіймає, включає, має.
А тимчасом воно лише
Клаптик бурі.

ЕПІТАФІЯ

Тут спочиває Шимборська, тоненьких кількох книжчин
Авторка. Земле, на вічний спочин
Прийми її, хоч за життя сей труп
Не входив до жодної з творчих літгруп.
Перехожий, при камені, вкритому цвіллю,
Де лопухи, і сова і декілька сих римувань,
Свій комп'ютерний мозок з портфеля дістань,
І про долю поетки подумай за хвилину.

Збігнєв Герберт
(1924–1998)

РОСІЙСЬКА КАЗКА

Постарів цар наш батечко, постарів
Вже навіть голубка власноруч задушити не міг.
Сидів на троні золотий
І студений. Лиш дорога росла
Нижче підлоги йому.

Правив тоді інший хтось, невідомо хто.

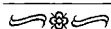
Люд із цікавості зазирає у палац
Крізь вікно, але Кривонов заслонив вікна
Шибеницями. То тут, то
Там, тільки вішальниками висіли.

Врешті-решт умер цар-батечко на гаразд.
Дзвони били, але тіла не
Виносили. Приріс цар до трону.
Тронні ноги переплуталися з
Царськими. Рука вросла в поручень.
Не мож його було відірвати. А
Закопати царя із золотим тронном —
Шкода.

ДОПОВІДНА

У раю тиждень роботи триває тридцять годин
Пенсії тут вищі постійно знижують ціни
Фізична праця не мучить (внаслідок меншого тяжіння)
Рубати дерево ніби як на машинці писати
Суспільний лад довговічний а уряд мудрий
Справді ліпше в раю ніж у якому краю

Спочатку мало бути інак —
Світляні кола хори й рівні абстракцій
Та не вдалось відділити цілком
Від душі тіла, тож прибували сюди

З краплею сала ниткою м'яза
Слід було робить висновки
Змішати зерно абсолюту із зерням глини
Ще одне відхилення від доктрини відступність
Хіба останнє:
Лиш св. Ян пророкував воскресіння тіл

Господа небагато хто зрить
Він лише для тих хто з чистої пневми
Решта слуха зведення про чуда й потопи

Згодом усі Бога побачать.
Коли те буде ніхто не зна

Поки що в суботу ополудні о дванадцятій
Солодко режуть сирени
І з фабрик виходять небесні пролетарі
Несучи під пахвою крила неоковирні як скрипки

Тадеуш Слив'як
(1928–1994)

ЩОДНЯ ВМИРАЄ ОДИН БОГ

Бив я поклони обіймаючи землю
З лоба стирав я знак підданства — бруд
Дивився в небо зляканим поглядом
Вгадуючи янгола в білій хмарі

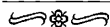
Крізь непроникну гущу міфів
Ішов я навпомацки

Я народжений на смерть
Я приречений
На час
Вірив у богів
Повірив у людей

Дививсь як високо осяяний простір
Зарослий небом людської шани і страху
Відкривається щораз ширше
Світлом

Здригається небо
Підперте стовпами
Кадильних димів
Мініатюрки статуї
Будди і Мойсея
Засмагли гендлярі продають
На згадку про перебування
Старі імена
Втрачають фальшивий блиск

Щодня
Вмирає
Один
Бог

МАСКИ

У старій цегельні куди вогонь не повернеться
Залишилось трохи глини
Ліплю з неї обличчя своїх давніх друзів

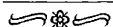
Найліпше вдалась мені третя маска
Маленькі очка й великі мішки під ними
Губа звисає над темним провалом рота
Туди вклав я чорний камінчик

То мій наклепник за жалощі мстився
За мною довго ходив його пес

Руками в глині ваших облич шукаю
Ось — маю твоє підборіддя
Язик твій брехливий
Слизький він
Лиже мої пальці

Виліпив ще дівчину великооку
Гарна була — втекла
По трьох днях кохання
Шукаю і досі
Пробачить їй хочу

Поклав я маски щоб уночі просохли
Прийшов дощ
Забрав собі мою пам'ять з глини

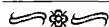
Мар'ян Гжещак
(1934–2010)

ПІСНЯ ТОГО, ЩО ПОВЕРТАЄТЬСЯ З ВІЙНИ

Шапку свою із жовнірським орлом тобі я поверну,
земле.
Мундир свій із жовнірським ременем тобі я поверну,
земле.
Чоботи свої, обдерті на дорогах боїв, тобі я поверну,
земле.
Карабін свій, випробуваний у битвах, тобі я приношу,
земле.
Руку свою, вправну в ремеслах, приношу тобі, земле.
Серце своє, що знає гнів і печаль, тобі повертаю, земле.
Мрію свою, розквітлу в пилу та крові, тобі розповім я,
земле.
Життя моє, що знає смерть і ненависть, віддам тобі,
земле.
Всі, хто вцілів, повертаються по домівках,
Бо колесо часу обертається далі
І кожне насильство має кінець.

СИТУАЦІЯ

Коли варвари здобули Акрополь
Війна втратила мову
Сказали грекам торгувати олією
Можете далі По роках олії
Прийшов дощ Акрополь почали відбивати
З рук варварів Одбивано
Детально колону за колоною
Облога тривала довго

Ночами ліс обтовчених колон
Шумів у листі хмар
Мабуть воїнів обох сторін
Огортало тоді зворушення

Якогось ранку із входу брами
З поламаного лісу колон

Вибіг сяючи посланець варварів
Війна припинилась здобула мову

Бракує нам олова сказав посланець
Здираємо олово з укріплень каменю
Необхідна амуніція

Дамо вам куль сказали греки
Очевидно дамо вам олово
Посланець побіг Зник їм з очей

Відтоді коли прапор впливав на Парфенон
Греки складали в ящики амуніцію

Варвари не зловживали воєнною гостинністю
Греки гостили їх згідно з побажанням

На благо богині Ніке
Війна тривала далі

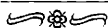
Була це війна повчальна
Акрополь лежить у руїнах
Варвари відбуваються на тих руїнах зітханням
Вдячні тривкості руїн нетривкості війни
Дожили до сьогодні

ПОДІЛ ШКІРИ

Сумно, коли розподіляються браття.
На чорних з надміру світла.
На білих з надміру темряви.
Чи ж спільне сонце може нас порізнити?

Чи ж дзьоб того птаха з небесними
Крилами може бути нашим ворогом?

Коли так питаю,
Соромлюся, що живу.
Сонце заходить за мене — далекий обрій,
Без часу, без міри.

Ернест Бріль
(нар. 1935)

* * *

Те, що криваве, — змиється водами.
Те, що брехливе, — вкриється травами.
І пильнуватиме знов над народами
Небо з зіницями слізно-ласкавими.

* * *

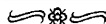
Над нами нависає ночі стеля
Немов гранітна монолітна скеля
Немов потворні страху Кордільєри
Що й птах не подолає ті бар'єри
А все ж хтось намагався
І руками
Спинався... Промінцем горів над нами
Йшов чимраз далі і ставав зорею
Вже ледь помітною уже за нею
Лиш слід малий... Чекали всі посполу
Чи вище ночі іскра та засяє
Чи мов комета шугоне додолу
Загубить світло і в землі сконає...

* * *

Терплячі тіні вмерлих — у кожному поколінні
Їх подають за вимогами мод

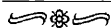
Воячек Бурса Боровський Бачинський
Їх неводом зі смертних ловлять вод
Вони ж як риби кинуті на сушу
Та є за них кому відвести душу:

Хоча роздавлені — зате прославлені
Хоч повні остей — добре приправлені
На стіл наш пишний гідно поставлені

Бо кому спожить їх як не побратимам
Ще й гріхи відпустять бо ж свої як тінь
Ми за їх здоров'я келихи піднімем
За солодку млосність наших піднебінь
За їх безборонність за те що живем

Схочемо — правду втнем
Схочем — то й збрехнем

Марек Вавжкевич
(нар. 1937)

ПОГОНЯ

Здогонить мене, здогонить. Хоч би вліз між каміння,
Кружляв, затримував подих, ховався у тіней студні,
Однак мене відшукає в опівнічному полудні
Бог дубового бору, вільшини, струмків, коріння.

Що я таке для нього? Куниця якась чи ласка
Більше йому підвладні, бо кожна рідніша, ближча.
Своїм росохатим берлом махне — і рушать полчища,
Щоб місяця блідий промінь пробив мене. Ось, будь-ласка!

Бо знає він все про мене, порахувавши навіть
Недопалки, що втискав я у свіжий пеньок модрини.

Даремний гнів, дурний розпач та всякі інші провини,
Загублений лист прощальний у травах, де морок править.

Усі мої кривди, й кривди, що ти переносив, лісе,
Списав березовим соком на стінах дня дощового.
Я знаю, що не дарує зелена пам'ять нічого —
Ні пропащого часу, ані життя гульвіси.

Знаю, пралісу-Боже, — хто сумніватись може? —
Ти вислав кару на мене. Чекаю напоготові.
Але, хоча б на останок подаруй мені, Боже,
Вчини так, аби я знову помирав од любові!

КОЛЯДА

Збишкові Єжині — колядникові

Якісь ті зими — вимоклі нездари,
Немає снігу, щоб на бруд зійшов.
Зірничка важко продирає хмари,
Умовна, наче ближнього любов

В цім краї християнському, аякже,
Серед Європи. Подивуйся, як
Те все у нас над Віслою інакше:
Кошерну днесь п'ємо, святу — за комуняк.

Сідаємо вечеряти, бо — леле! —
З небес на землю вирушив обоз,
Чергові, з фольку видерті ангѐли:
Від Босха — німб, а сорочки — від Boss.

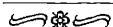
Нехай шукають слід, еквівалентний
Біблійній шопі — між нових дворів.
Святий — Святого Йосипа — Валентий
Прогнав, бо социк, друг пролетарів.

Над сіном, поки не прив'яла хвоя,
Покіль щоденність не завадить нам.
Колядку звично розпочнімо стоя
Американську. Любу небесам.

Хай мліє короп в рондлі, як звичайно,
Безостий хліб до вуст нехай пливе.
З надією надію привітаймо:
Хоч стільки вже вмирала, а живе!

ІНАКШЕ

«Zabilí Janička» у словацькій народній пісні.
Напевно, це було давно. Але допіру нині
Дізналась про те надвечірня Волга
І три відставники, розпивши пляшку
На крутім березі. Втім, ріка як ріка,
Тим паче велика — живе лиш собою,
Перш за все існуванням. Та інше щось
Підпилі пенсисти. — «Парняги жалко...,
Порядним був...» — і паде скупа чоловіча сльоза
Всупереч тому, що мовиться зараз,
У краю тім шановано завжди революціонерів,
Надто, коли убогим давалося стільки як треба.
А у нас інакше. У нас
Червоні маки на Житній і Волі,

Westerplatte під Цецорою, Чорний Завіша,
Що загинув у Сербії
Хоч міг упасти під стіл в гарнізонному клубі.

У нас інакше. Бідні дають багатим,
Сіль землі переплутано з цукром щоденним,
Про Норвіда й не чув тут ніхто.
Не підносять з ріллі округинку хліба,
Бо важко нагнути зіпсутий хребет.

Інакше. Тут щонайбільше цінять
Поетів опитих або убитих —
Вони послідовні були принаймні,
А це така ж рідкість
У наші поспішні часи.

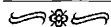
Ледь живі ще поети у нас — хоч було б
Те над Волгою, під мелодію чеську або словацьку
Про Янічка забитого — про те міркують,
Що могли б вони дати,
Якби хтось хотів брать.

І стосується те так само народу,
Як і стисло означеної особи.

ПЕРО

Сорок лебедів линуло крізь мій сон
Через снігові хмари
Над нерухомим плином ріки.

Прокинувся:
На обличчя впало
Пообскубуване перо.

Войцех Кавінський
(нар. 1939)

* * *

Д. Павличкові та І. Драчеві

Високе місто
Розкидане на десятках пагорбів
(Білість і сірість будинків і зелень
Дерев та золото цибулястих бань)
А внизу
Ріка, що розлилася
Так широко

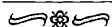
Ти там,
Удруге (вдесяте? вдвадцять?)
Відновлюєш історичні
Події та розмовляєш
З друзями про книжки
Про життя

Потім від'їжджаєш
І пам'ять
Пробуджується
В тобі знову

Вулиці дощові
Зимове небо, слова
Що є порозумінням єдиним
І надією
На майбутнє

Коли повернешся
Дзеркало цієї землі
Блищатиме інакше...

І тільки сивий Кобзар
Стоятиме
На скелі
(співучій)

Адам Загаєвський
(нар. 1945)

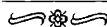
ВІРШІ ПРО ПОЛЬЩУ

Читаю вірші про Польщу, які
Писали чужинські поети. Німці, росіяни
Мають не лиш гвинтівки, але також
Чорнило, трохи серця й чимало
Фантазії. Польща у їхніх віршах
Нагадує задерикуватого однорога,
Котрий живиться вовною гобеленів, сама —
Гарна, слабка й нерозважлива. Я не знаю
Від чого йде механізм розрізнення,
Але й мене, тверезого читача,
Захоплює цей казковий безоборонний край,
Котрим живляться чорні орли,
Голодні царі, Третій Райх і Третій Рим.

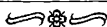
ЇХАТИ ДО ЛЬОВОА
(Уривок)

Родичам

Завжди було забагато Львова, ніхто не вмів
Збагнути усіх дільниць, почути
Шепіт кожного каменя, спаленого
Сонцем, Церква вночі мовчала зовсім
Інакше, ані Катедра, Єзуїти хрестили
Рослини, листок по листку, ті росли
Росли без пам'яті, а радість ховалася
Скрізь, в коридорах, млиночках до
Кави, що крутились самі, в блакитних
Кавниках і в крохмалі, що доводився першим
Формалістом, в краплях дощу і в кільцях
Троянд. Під вікнами жовкли замерзлі форзиції.
Дзвони били й тремтіло повітря, корнети
Законниць як шкунери плавали під
Театром, Свята було так багато, що мусив
Кричати «біс» нескінченну кількість разів,
Публіка шаленіла і не хотіла

Покинути зали. Тітки мої ще
 Не знали що їх колись воскресу
 І жили так згідливо й так поодиночі,
 Служниці бігали по сметані,
 Чистенькі й випрасовані; трохи в домах
 Злості й велика надія. Бжозовський
 Приїхав на курси, один із моїх
 Дядьків писав поему під назвою «Чому»,
 Присвячену Всемогутньому і було забагато
 Львова, не вмщувався в посуді,
 Розтискав склянки, виливався зі
 Станів, озер, димів із усіх
 Коминів, перемінювався в огонь і в бурю,
 Блискавками сміявся, rokoŋniał
 Повертався додому, перечитував «Новий Завіт»,
 Спав на тапчані під ліжником гуцульським,
 Було забагато Львова, а зараз нема
 Його взагалі, ріс нестримно, а ножиці
 Тяли, зимові садівники, як завади,
 В травні безжальні бруталні,
 Ах, підождіть, настане цей теплий
 Червень й буде інша папороть, безконечне
 Поле літа або реальності.
 Та ножиці тяли, вздовж лінії і впоперек
 Волокна, кравці, садівники й цензори
 Тяли тіло й вінки, секатори незмодовано
 Працювали, наче в дитячій витинанці,
 Де треба вистригти лебедя чи сарну.
 Ножички, сцизорики й бритвочки дряпали,
 Тяли й підкорочували пухкі сукенки
 Прелатів і площ і камениць, а дерева
 Наддали безголосо неначе в джунглях
 І Катедра тремтіла і прощалися перед ранком
 Без хусточок і без сліз, такі сухі
 Губи, ніколи тебе не побачу, стільки смерті
 Чекає на тебе, чому кожне місто
 Мусить стати Єрусалимом і кожен
 Чоловік Жидом, і зараз тільки поспішно
 Пакуватися, завше, щоденно,
 Без дихання їхати, їхать до Львова, адже
 Існує спокійний і чистий як
 Абрикоса. Львів є скрізь.

Станіслав П'єнтак
(нар. 1946)

* * *

Він повернув небу блакитний колір.
Словам — форму,
Тремтіння весняного повітря.
Яблуні розхилені сонцем,
Стоять при дорозі, квітнуть —
І сяє долоня потоку, захованого в траві,
Тонша від променя.

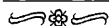
Іде старий поет, шкутильгає, наспівує.
Закутайте його, закутайте інших —
Дерева рідного краю, дерева...

ПРОСТА ПІСНЯ

Тихо. Пада зоря блакитна
І освітлює наймолодші
Очі, що за прийдешністю тужать,
Очі спокійні, немов застигли
В подиві перед явою світу.

Погляньте, видно вітчизну.
В хаті вогонь догорає, ген
Під місяцем хилиться мокре збіжжя,
Річка шумить, тополини тінь
Йде від воріт, щоб умерти над ранок
У солов'їному співі, розп'ятім в сльозах.

Може, гармонія десь заграє.
В легкому танці кружлятимуть пари.
Цвіт ронить пахощі, кольорами
Радує світ. Ноче, не йди! О, не йди!
Слава летючій зорі, мерехтінню,
Щастю людському, що б'ється в серці,
Поєднанім із землею слізьми зітхання.

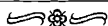

Села й поля, я ваш син! Не раз
Я зупинявся на білій дорозі,
В очі брав хмари, блиск рік, а в слух —
Шепоти квітів і гул джмелиний,
Холонучи, бліднучи од хвилювання...
Справді лиш тільки ти є, о земле!..

ПОРТРЕТ

Якщо простір, підпертий небом,
Дзеркалом потьмянілим, існує, —
То для тебе.
Якщо тиша пом'якшує колір вітру,
Форму квітів, дерев і збіжжя —
То для тебе.
А твої босі ноги
Відважно пробують землю,
Бо вже знають межі муки і розкоші.
А лінії тіла матеріальні й окрилені,
Мов скрипковий ключ,
І враз формою голови, широким відкритим чолом
Схиляються над убогою дивиною-квіткою,
Над ліловою квіткою картоплища.

Ніщо не окутує наготи,
Але ні білий вигин пліч,
Ні тихий сон лона
Не очікують вогню стихій і зізнань коханця.
Долоня, що бере світло,
Застигає в порусі чуйності
І перетворюється в галузку люпину, в обличчя дитяти.
Зроби крок у повітрі — і так існує
Для очей моїх і для слів,
Для болісного подивування.

З РОСІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

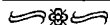
Симеон Полоцький
(1629–1680)

ІЗ ПЕРЕДМОВИ
ДО «РИФМОЛОГІОНУ»

Писав я спершу мовою, що нею
Поєднаний із домом та ріднею.
Але побачив: користь буде знову,
Коли словенську чисту вивчу мову, —
Узявся я граматику читати,
Господь мені знання поміг дістати...
Я до речень словенських прилучився;
І скільки бог дав, знати научився;
Зумів я мудрість творчості пізнати,
До світу по-словенськи промовляти.

СВІТ ЄСТЬ КНИГА
(Фрагмент)

Аж п'ять листків широченних книгу прикрашають,
Вони письмена предивні у собі вміщають...
Останній лист — земля наша з травами, квітками,
Із деревами, звірнею, наче з письменами.

Михайло Ломоносов
(1711–1765)

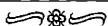
ВЕЧІРНІЙ РОЗДУМ
ПРО БОЖУ ВЕЛИЧ
ПІД ЧАС ВЕЛИКОГО ПІВНІЧНОГО
СЯЙВА

(Уривок)

Ховає день лице своє;
Поля волога вкрила ніч;
Тінь темна з-понад гір встає;
А промені відходять пріч;
Відкрилась прірва зоряна:
Ніт ліку зорям, бездні — дна.

Немов піщинка в бурунах,
Як іскра в льодяній стіні,
Як пил у вихорах-вітрах,
І в лютому перо вогні,
В цій прірві я углиб на дно,
У розмислах томлюсь давно!

Вуста премудрих кажуть нам:
Там різних множество світів;
Без ліку сонць палає там,
Народів тьма споконвіків,
Там рівна славі божества
Природна сила — суть ества.

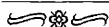
Олександр Сумароков
(1717–1777)

ХОР ДО ПЕРЕМІНЛИВОГО СВІТУ

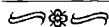
Прилетіла на берег синиця
Із-за північного моря,
З-за студеного океану.
І питали в прибулої гості,
Які за морем звичаї.
Гостонька на те повідала:
«Усе навпаки за морем.
Там сократи добропорядні,
Яких ми тутки не бачим,
Ніколи не суевірять,
Не лукавлять, не лицемірять;
Воеводи за морем правдиві,
Дяки там цугом не їздять,
Дячихи алмазів не носять,
Дячата гостинців не просять,
За ніс там суддів стряпчі не водять.
А цукор піддячий купує.
За морем піддячі всі чесні,
За морем пишуть вони вміють.
За морем в підрядах не крадуть;
Відкупи за морем не в моді,
Аби не стогнала держава.
«Завтром» позивача там не кормлять.
За морем шановані люди
Назад шиї не загинають,
Люди від них не загибають.
В землю грошей за морем не ховають,
А з селян там шкур не здирають.
Цілих сіл на карти там не ставлять,
За морем людьми не торгують.
За морем баби не бурчливі,
Чоток вони хоч і не носять,
З добрих людей не злословлять.
За морем супроти указу
Не деруть високих процентів.
За морем не крадуть мита,

У церкви за морем кокетки
 Удавати набожних не їздять.
 За морем нероба не входить
 В той дім, де є робітні люди.
 За морем людей не туманять,
 Сміття із хат не виносять;
 За морем ума не пропивають;
 А безсилих сильні там не давлять;
 Перед пишну знать лампад не ставлять;
 Всі дворянські діти там у школах,
 Їх батьки самі так само вчились;
 За морем учаться й дівчата;
 За морем того не торочать:
 Дівці, мовляв, розуму не треба,
 А потрібні личко та спідниця;
 Там отецька мова не в зневазі;
 Тільки там нікчем поневажають
 Тих, які паплюжать рідну мову,
 Тих, що, довго бродячи по світу,
 Чужинецьким воздухом даремно
 Голови пусті понадувавши,
 Ніби капшуки, везуть додому.
 Там дурниць оратори не мелють,
 Віршотворці віршів не кропають;
 Мислі у письменників там ясні,
 Речі в авторів чіткі, виразні:
 За морем невіглас не пише,
 А критик злобою не дише;
 Сутяг за морем не знають.
 Там найбільша гідність — то наука,
 Краща приказного крюка.
 Думи вільні там у більшій шані,
 Аніж дяківські закрепи,
 Аніж виписки і справки,
 Аніж туманні екстракти.
 Там купець — купець, а не пройдисвіт,
 Гордощів за морем не терплять,
 Лесті за морем не чутно,
 Підлості за морем не видно.
 Там брехня — велике беззаконня.
 За морем нема дармоїдів,
 Всі люди за морем працюють,

Усі батьківщині служать;
Ліпший селянин там робітний,
Ніж дармоїд-землевласник,
Ліпше нечесаний волос,
Аніж перука на бевзі.
За морем шановніші свині,
Ніж безсоромні сріблολюби.
За морем не кохають за гроші:
Там воеводська метреса
Становищем своїм рівна
Гидкій і тлустій щурисі.
П'яні там по вулицях не ходять,
І людей на вулицях не ржуть».

Василь Капніст
(1758–1823)

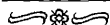
ОДА НА РАБСТВО

Я ліру пригорнув забуту
Що пилом припада з нудьги:
І руку простягнув, закуту
В тяжкі залізні ланцюги,
На тони жалібні настрою,
Зріднивши з власною журбою,
Добуду звук, мов тихий грім,
Нехай вона сльозами бризне;
Про поневолення вітчизни
У піснеспіві розповім.

А Ти, котрий лиш сам владаєш
Підсонячною з правіків,
До милосердя привертаєш
Своїх улюблених царків,
Навчаєш Божого Завіту,
Вчини, аби владики світу
Почули, як співець повча;
Хай знати правду мужність мають,
І на злочинців підіймають
Свого, що Ти їм дав, меча.

Занурений в печальні мислі,
Піду, од людства оддалюсь
На пагорб, де шумлять навислі
Дерева, в хащах загублюсь;
Під віковічним дубом сяду;
Мій зір шукатиме розраду,
Але скорбота скрізь ячить;
Потік реве та берег риє,
Між сосон вітер сумно виє
З древ листя летючи шумить.

Куди не зверну лиш зіницю,
Сльозу ховаючи своєю,
Скрізь, наче в жалобі вдовицю,

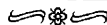

Свою вітчизну впізнаю.
Сільські минулися потіхи,
Грайливі щезли танці, сміхи,
Пісень веселий тон затих.
Золоті ниви сиротіють,
Поля, луги, ліси пустіють, —
Мов хмара, скорб лягла на них.

Скрізь, де міста і села гожі
Беріг од зла свободи щит,
Там влада твердо загорожі
Кладе, калічить вольний вид,
Де щастя і добро народне
Пливло свободне, благородне,
Там рабство гонить блага пріч.
Жаль, рішення судьби вчинило,
Що одне слово замінило
Нам ясен день на темну ніч.

Так на початках Вседержитель
Із п'ятьми слова світ створив.
А ви, царі! Чи вам Правитель
Всю владу передоручив
На те, щоб на теренах власних
З людей щасливих — слуг нещасних
І зло зі спільних благ робить,
На те вам скіпетри й порфіри,
Щоб мордувати світ без міри
І власних чад при тім губить?

Зверніте погляд на народи,
Де рабство людям — тягарем,
Немає любої свободи,
А чути стогін з-під ярем;
Там смертні для біди рожденні,
Навік зневажені, стражденні
Із повних чаш нещастя п'ють,
І під важким ярмом держави
Крізь поту марево криваве,
Життям, що смерті гірш, бредуть.

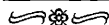

Вони насильства влад страшаться,
Поникши, змушені стогнать,
І очі підвести бояться
На берло, здатне лиш карать,
У рабських путах знемагають,
Звергнуть ярмо не помагають
Самі, — відваги й сил нема.
Від жаху смерти ціпеніють,
І тільки в думці ледве сміють
Жалітись на тягар ярма.

Я бачу їх, вони виходять
Поспішно з жител, та чому ж
І юних дів-красунь виводять
З букетами розкішних руж?
Кому цей празник навдогоду, —
В забаві щирій, вільній зроду,
В цей день сумний? Це — день чудес?
Чий лик гірляндами вінчають
За кого ревні посилають
Моління до святих небес?

Царице, глянь, отак радіє
Твій поневолений народ,
Це він, це він священнодіє
Що шлях на трон твій — шлях чеснот,
Гірку неволю мирно зносить,
І в неба благ для тебе просить, —
Жадання щире, хоч слабе, —
А ти його в ярмо впрягаєш,
Ланцюг на руки накладаєш
Тих, що благословлять тебе.

Коли в імлі з густої пари
Світило дня ховає вид,
І грім, рвучи на клапті хмари,
Ледь не підпалить небовид,
Перуни б'ють мов знавісніли,
Шлють блискавки, вогненні стріли,
Що аж здригається земля;
Всіх сонце од страху боронить
І топить град, він краплі ронить,

Дощами зрошує поля.
Так Ти, о вибрана судьбою,
Царице відданих сердець,
Свій, Усвишнього рукою
Покладений, несеш вінець!

Навислу хмару бід над нами
Проміня теплими руками
Немовби вихором, проб'єш,
Обернеш в благо бідування
Своїх дітей, уймеш ридання,
Навік їх радощі проллєш.
Дай нам дожить до золотої
Доби, коли твоя рука
Кайдани пам'яті лихої
Ключем добра поодмика, —
Тоді, всесвітле уповання,
Замовкнуть болісні зітхання

Де вперше я побачив світ,
А вмiсто стогонів-прокльонів
Дiждемось праведних законів,
Розквітне правди й волі цвіт.

Тоді, прогнавши тьму печалі
Із мислей, вольний дух збагне:
Часи жорстокі та зухвалі
Твоїм пером Господь замкне.
Свобідними від пут руками
Зеленим лавром та квітками
Я струни ліри перетчу,
В небеснім сяєві прослави,
В блаженстві вольної держави
Твоє ім'я возвеличу.

Гаврило Державін
(1743–1816)

ПАМ'ЯТНИК

Воздвигнув пам'ятник собі я віковичний,
Твердіший за метал і вищий пірамід;
Його не знищить грім, ні вихор бистротічний,
Ні не скрушить його плин проминущих літ.

Так! — весь я не помру: бо часть душі велика
Уникне тління й тьми, ввійде в безсмертних стан,
І слава там моя цвістиме, яснолика,
Допоки вся земля шанує рід слов'ян.

Про мене вість пройде від Білих вод до Чорних,
Де Волга, Дон, Нева, Урал з Ріфея лле;
І знатиме усяк в народах стоговорних,
Що вийшло з незнання гучне ім'я моє,

Бо першим я дерзнув своїм російським складом
Про доброчесності Феліци возвіщать,
Про Бога розмовлять простим сердечним ладом
Про істину царям під усміх повідать.

О музо! Горда будь здобутком справедливим,
Зневажить хто тебе, сама тих зневажай;
Ти жестом вільних рук — поважним, неквапливим,
Ясне моє чоло безсмертям увінчай.

ВОЛОДАРЯМ І СУДДЯМ

Всевишній Бог повстав — судити
Земних богів у сонмі їх:
О, доки будете щадити
Неправедних, рече, і злих?

Вам — берегти святі закони,
На сильних світу не зважать;

Без допомоги, оборони
Сиріт і вдів не полишать.

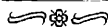
Вам — рятувать невинних; голих,
Убогих брати під покров,
Од дужих захищати кволих,
Страждених — вирвати з оков.

Не чують! бачать — і не знають!
Сповиті мздою очеса:
Злочинства землю потрясають,
Хитає кривда небеса.

Царі! Гадалось, ви всевладні,
Ніхто над вами не суддя,
Та схибити, як я, ви ладні,
Так само смертні, як і я.

І ви так само упадете,
Як з древ зів'ялий лист паде!
І ви так само в гріб зійдете,
Як раб послідній в гріб зійде!

Воскресни, Боже! Боже правих!
І їхні вислухай жалі:
Прийди, суди, карай лукавих,
Будь нам єдин царем землі.

Василь Жуковський
(1783–1852)

ДО ПОРТРЕТА ГЕТЕ

Свободу смілу він як свій закон збагнув,
Всевидящим умом возносився над світом;
Височини сягнув, глибини осягнув,
Під нічиїм не впавши гнітом.

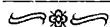
ПІСНЯ

До сходу, все до сходу
Один землі порив —
До сходу, все до сходу
Летить моя душа:
Далеко ген на сході,
Де голубіє ліс,
Де голубіють гори,
Красуня там живе.
Мені в розлуці з нею
Здається, що вона —
Легенда небувала
Ясної давнини,

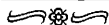
Котра мені явилась
Колись, в далекі дні,
Аби по ній зостався
Мені блаженний сон.

О. С. ПУШКІН

Він лежав непорушно, немов після праці тяжкої,
Звісивши руки свої. Голову тихо схилив.
Довго над ним я стояв сам, дивлячися уважно
Мертвому просто до віч, — склеплені очі були.
О, так знайоме було те лице, і було так помітно,
Що виражало воно, — певно, в живому
Ми не видали на тому лиці. Не горіло натхнення

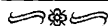
Полум'ям, ні не сіяв гострий ум.
Ні! Тільки мислю глибокою, тільки високою мислю
Оповивалось воно, і здавалось мені, що йому
Наче в ту мить видіння яке перед зором постало,
Щось там вершилось над ним,
і спитати хотілось: що бачиш?

Петро В'яземський
(1792–1888)

РОСІЙСЬКИЙ БОГ

Вам пояснення потрібне,
Що таке російський бог?
Знать, воно правдоподібне, —
У тлумаченнях кількох.
    Бог сніжниць, боліт стоячих,
    Бог доріг пекельних, ох ... —
    Станцій — клубів тарганячих,
    Ось він, ось російський бог.
Бог голодних та холодних,
Вбогих бог, — не двох, не трьох, —
Бог маєтків бездоходних,
Ось він, ось російський бог.
    Бог тілес і дуп обвислих,
    Личаків (одні на двох...) —
    Лиць пісних, вершків закислих,
    Ось він, ось російський бог.
Бог всіх з аннами на шиях,
Ситих слуг, — хто ще не здох, —
Дідича при двох лакеях, —
Ось він, ось російський бог.
    Бог наливок череватий,
    Душ закладених, — скількох? —
    Бригадир обидвох стáтей, —
    Ось він, ось російський бог.
Дурням слово — миле, гречне;
Мудрим — гнів, канчук, острог.
Бог всього, що недоречне,
Ось він, ось російський бог.
Бог всього, що з-за границі, —
    Ананаси чи горох.
    Бог скромної гірчиці, —
    Ось він, ось російський бог.
Іноземців (не родимців!),
Вічних як чортополох,
Бог — і насамперед німців, —
Ось він, ось російський бог.

Кіндрат Рилєєв
(1795–1826)

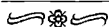
НАЛИВАЙКО

Поєма
(Уривок)

Віють, віють, повівають
З-над Дніпрових вод вітри.
Смілі воїни рушають
В бій щасливої пори.
За полком полк безмежним степом,
Чи витяглися довгим цепом,
Чи вимчали учвал на шлях,
З усіх боків на скакунах
Гарцюють лицарі звитяжні,
То бистро, мов орли, відважні,
Зненацька пощезають з віч,
То, бавлячися, їдуть тихо,
То, мов стріла, полинуть пріч —
І вздовж полків шалений вихор.

За військом вслід повільні в'юки.
Сопілок, труб, суремок звуки,
І регіт хвацьких молодців,
І гомін, і козацький спів —
Все Наливайка утішало,
Усе лиш добре віщувало.

«Дивись, — він Лободі сказав, —
Як все змінилось. Гнувся ж долі
Козак від смутку і стогнав.
В собі під тягарем неволі
Всі почування тамував.
Безсмертна, мов сама природа,
До краю рідного любов
Озветься, і свята свобода
Раба зі сну пробудить знов!»

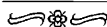

ВОЙНАРОВСЬКИЙ

Поема

(Уривок)

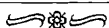
450. Отак Господь нас разом вів:
З козачкою зазнав я щастя.
Похмурий гетьман теж любив,
І, мов дідусь, носив малечі
Дарунки, а між тим, до речі,
В Батурин нас переманив.
Все йде гаразд, що й не журюсь.
Я був щасливий, та комусь
Видать, се дуже заважало.
Війною вдарив Карл на Русь,
460. І в Україні все повстало!
Все в бій — зі співом, аж боюсь:
Чоло Мазепи враз чомусь
Спохмареним, суворим стало.
З-під брів навислих запалав
Огонь, розлившись по обличчі.
Понурий, з нами він мовчав,
Здається, байдуже сприймав.
Гетьманських військ вітальні кличі.
470. Що діялось у нім? Таки
Дарма збагнуть я намагався.
Мазепа всіх остерігався,
Мовчав і формував полки.
Та якось пізно, самотою
В хороми він мене узяв
Ввіходжу й чую: «Я бажав
Порозмовлять давно з тобою.
Давно хотів признатись я
У тайній тайн, немовби сину;
480. Але дай слово загодя:
Як треба, власного життя
Не пошкодуєш за Україну».
«Віддав для неї все, що єсть, —
Я вигукнув — за Батьківщину
Віддам дітей, віддам дружину,
Собі зоставлю тільки честь».
Як перед ранком ночі мла,
З його понурого чола

- Печалі хмари позникали.
490. Він руку стис мені. Додав:
«Я не люблю серцець холодних:
Їм давнина — не до снаги,
Ніщо їм — ярма бід народних,
І крил їх думам не дано,
500. Нема вогню, не те що сили, —
Тож від колиски до могили
Їм — плазувать. Любити дно.
Ти не такий. Я добре важу.
Своїх чеснот не поневажу,
Сказавши: більш ніж ти, люблю
Отчизну скривджену свою.
Так, як призначено герою,
Що любить край своїх батьків,
Дітьми, жоною та собою
Принести жертву ти б зумів.
510. Та я, та я палаю мстю,
Звільняю нас од ланцюгів.
Я жертвувать готовий честю.
Тепер — до тайни, бо пора.
Я — друг Великого Петра,
Та доля знак дає людині.
Знай: ворог я йому віднині.
Мій крок — зухвалий. Промине
Якийсь там час, і рівновага
Порушиться — тоді мене
520. Чи слава жде, чи жде зневага.
Але я так рішив: хіба
Не варт за правду дати згоди
На боротьбу? Се ж боротьба
Із самовладністю — свободи!»

Початком лих моїх була
Ота розмова доленосна
Відтак, Вітчизнонько жалосна,
Лиш ти всю душу зайняла.

Олександр Пушкін
(1799–1837)

ВОЛЬНІСТЬ

Ода

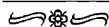
Тікай, пощезни з цих країв
Властителько Цитери квола!
Де ти, покаро владарів,
Вістунко волі гордочола?
Прийди, зірви мені вінок,
Зманіжену розбивши ліру...
Свободу оспіваю миру,
На тронах висмію порок!

Яви мені шляхетний слід
Натхненного тобою галла,
Кому сама між славних бід
Відважні гімни навівала.
Сини мінливої судьби,
Тирани світу! Схаменіться,
А ви, повержені, зведіться,
Повстаньте, гноблені раби!

Куди не кину зір — журба,
Кайданів, нагаїв доволі,
І прав сплюндрованих ганьба,
І сльози немічні неволі;
Скрізь ница Влада засяга
У неуцтва імлі густенній;

Вона — це Рабства грізний геній
І Слави згубної жага.

І лиш туди не доліта
Страждання, що хитає трони,
Де Воля, чиста і свята
Де суголосні їй закони,
Де їхній щит всім рівно дан,
Де їхній меч, оруддя грізне,
Без вибору суворо висне
Над головами громадян;

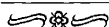
Де праведний удар клинка
Стинає зло єдиним махом,
Де не підкупна їх рука
Ні скупістю, ні лютим страхом.
Владики! Вам вінець і трон
Дає Закон — а не Природа;
Хоч вище стоїте Народу,
Та вічний вище вас Закон!

І лихо, лихо племенам,
Де трапиться йому дрімати,
Де чи юрбі, а чи царям
Законом дано правувати.
Ти свідком будь крилатих слів,
Хто, жертва помилок преславних,
За предків в гromі бур недавніх
Владарську голову зложив.

До смерті сходить Людовік
В очах безмовного потомства,
Чолом розвінчаним приник
Уже до плахи Віроломства.
Мовчить Закон — Народ мовчить.
Паде розбійницька сокира,
І ось — злочинницька порфіра
На галлах скованих лежить.

Самодержавний кате, згинь!
Тебе, твій трон я проклинаю,
Сконати од страшних терпінь
Тобі і дітям я бажаю!
Читають на твоїм чолі
Тавро ненависті народи.
Ти — пострах світу, страм природи,
Ти — докір Богу на землі.

Коли спохмурена Нева
Зорю опівночі стрічає
І безтурботна голова
У сон глибокий поринає,
Співець задумано зорить,
Де грізно дивиться з туману

Самотній пам'ятник тирану,
Де хмурий замок маячить —

Жахливий Клії чує глас
Там за жахливими дверима,
Калігули останній час
Йому встає перед очима.
В стрічках, він бачить, у зірках,
Од гніву, од вина аж темні
Ідуть убивці потаємні —
На лицах звага, в серці страх.

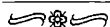
Зрадливий вартовий мовчить.
І міст опущено, і брами
Відчинено заздалегідь
Найманців чорними руками...
О жах, о сором! в хвилі тій
Мов звірі, вдерлись яничари,
Ганебні сипляться удари...
Сконав вінчанний лиходій.

І днесь учітеся, царі:
І покарання, і медалі,

І глиб темниць, і вівтарі —
То все заслони нетривалі.
Склонітеся перші — під покров
Міцнішого за все Закону,
І стануть на сторожі трону
Свобода, спокій та любов.

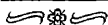
ДО ОВІДІЯ

Овідію, живу край тихих берегів,
Яким ти вигнаних прабатьківських богів
Колись приніс сюди, свій попіл тут zostавив
І твій безрадний плач оці місця прославив;
І віри ніжний звук іще не занімів;
На обширах оцих іще живе твій спів;
В мой уяві ти відбив, мов аквареллю,
Поетову тюрму — безрадісну пустелю,

Імлу склепінь небес, звичайні ці сніги,
 Зігріті коротко погодою луги.
 Як часто, струн сумних захоплюючись грою,
 Овідію, ішов я серцем за тобою!

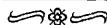
Я бачив човен твій мов тріску між валів,
 І якір, кинутий край диких берегів, —
 Співець кохання тут страшно відчує владу.
 Без тіней там поля, горби без винограду;
 Народжені в снігах для дикощів війни,
 Сумної Скіфії безжалісні сини
 За Істром тайкома вичікують на здобич,
 Несуть загрозу й страх найближчим селам обіч.
 Нема їм перепон: і по воді пливуть,
 І по лунких льодах безтрепетно ідуть.
 Ти сам, Назоне, сам (тепер дивуйся долі!)
 Не маючи бажань бувають на ратнім полі,
 Що звик трояндами увінчувати чоло,
 Гаїти милий час, забувши лихо й зло,
 Ти змушений вдягти шолом свій ваговитий,
 І пильнувать меча при лірі сумовитій,
 Ні донька, ні жона, ні рій приятелів,
 Ні музи молоді, подруги давніх днів,
 Далекого співця не втішать у печалі.
 Даремно грації вінчали строфи вдалі,
 Даремно юнаки напам'ять вчили їх:
 Ні слава, ні літа, ні скарги з уст твоїх
 Октавія, о, ні, ніколи не торкнуться;
 У забутті твої дні старості минуться,
 Італіє, твій син, поет, громадянин,
 У краї варварів незнаний та єдин;
 Тут слова рідного ніколи не почувеш,
 Ти скорбні ці слова товаришам віршуєш:
 «О поверніть мені священне місто міст,
 І славний отчий дім, садів рясний поріст!
 О друзі, Августу моління ці несіте,
 Караючу долонь сльозами відхиліте,
 Але, як гнівний Бог неблаганий ніким,
 І вже мені повік не зріти рідний Рим, —
 Останнє, що молю, мене тут не залиште,
 До італійських меж хоча труну наблизьте!»
 Чи серце є страшне, що кригою горить,

Яке б за ці слова посміло докорить!
Хто в грубих гордошах сприйма та без тремтіння
Оці елегії, останні ці творіння,
Де ти свій марний плач нащадкам передав?

Суворий слов'янин, я сліз не проливав,
Та розумію їх: вигнанець самовільний,
І світом, і людьми, життям незадовільний,
З еством задумливим, я нині навістив
Цей край, де вік тяжкий самотнім ти прожив.
Тут, живлячи в душі твоїх видінь мотиви,
Я повторяв твої, поете, піснеспіви
І невеселі їх картини відкривав;
Але обманних мрій мій погляд не приймав.
Твоє вигнання, так, втайні манило очі,
Що звикли до снігів похмурої Півночі.
Тут довго світиться небес ясна лазур;
Недовго править тут злоба зимових бур.
На скіфських берегах переселенець новий,
Син півдня, виноград сіяє, пурпуровий.
Вже грудень наступав, російські вже луги
Одягнуті в пухкі урочисті сніги;
Там дихала зима — а начебто весною
Тут сонце радісне котилось наді мною;
І ніжно зеленню рябів зів'ялий луг;
І вольнії поля вже краяв ранній плуг;
Ледь вітрик повівав, під вечір схоłodнілий;
І ледь прозорий лід, над озером стемнілий,
Кристалом покривав незрушність течії.
Згадав я досліди несміливі твої;
Цей день, котрий святе натхнення окриляло,
Коли ти перший раз, дивуючись немало,
Ступав над царством хвиль, що сковує зима...
По новому льоду, здалось мені, німа
Твоя ковзала тїнь, і жалісливі звуки
Лунали звіддаля, як стогони розлуки.

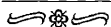
Утішся; не зів'яв Овідія вінець!
Шкода, але в товпі загублений співець,
Незнаний буду я будущині спасенній,
І, жертва темноти, умре мій кволий геній
З життям спечаленим, у славі нетривкій...

Але якщо колись нащадок пізній мій
Таки прийде шукать в далекій цій країні,
Де славний прах лежить, сліди мої пустинні, —
З самого забуття, з неясних сновидінь,
Прихилиться моя до нього вдячна тінь,
Бо милою для мене буде згадка.
Нехай переказ цей живе в душі нащадка:
Як ти, ворожій, злій підкорений судьбі,
Не славою — ярмом рівняюся тобі.
Тут ліра Півночі будила даль безкраю,
Тут я блукав, коли на береги Дунаю
Великодушний грек свободу накликав,
Та жодний в світі друг мій голос не вчував;
Зате чужі горби, гаїв шатро зелене
І гроно мирних муз — горнулися до мене.

* * *

Як я щаслив, коли покинуть можу
Обридлий шум столиці та двора,
В пустельних заховатися дібровах
На берегах оцих мовчазних вод.
О чи ж то скоро з річкового дна
Мов рибка золота, вона приплине?
Яке солодке з'явлення її
Із хвиль легких, із місячної ночі?
В зеленому розкішному волоссі
Вона сидить на березі крутім.
В струнких ногах, мов піна білих струмнів,
Голубляться, зливаються, дзюрчать.
То гаснуть, то горять у неї очі,
Мов зірки, що миготять на небі.
Нема дихання з вуст її, але ж
Пронизливий цих вогких синіх вуст
Цілунок прохолодний без дихання,
І млосний, і солодкий — в літній сквар
Холодний мед не так солодкий в спразі
Коли вона грайливими пучками
Мої торкає кучері, тоді
Миттєвий холод, ніби страх, проскочить
У голові, заб'ється лунко серце,

Томливо завмираючи любов'ю.
У цю хвилину я б віддав життя,
Стогнати хочу, пийте її цілунки —
А мову... О які ще звуки можуть
Зрівнятись з нею... Лепет немовляти,
Дихання вод, травневий шум небес
Чи Солов'я Бояна мідні гуслі?

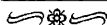
ДО А. П. ПОЛТОРАЦЬКОЇ

Коли нам Бог одпустить гріх,
Уникну шибениці, стежень,
То буду біля ваших ніг,
Де тінь українських черешень.

ПІСНІ ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН

10. Соловей

Соловею, соловеєчку,
Лісова маленька пташко,
В тебе, у малої пташки,
Є три пісні незамінні,
А у мене, у юнака,
Немаленькі три турботи!
А що першая турбота —
Рано хлопця оженили;
А що другая турбота —
Вороний мій притомився;
А що третя турбота —
Красну дівчину зі мною
Розлучили злії люди.
Ви для мене гріб копайте
В полі, в полечку широкім,
В узголів'ї посадіте
Квіти, квіточки червоні,
А в ногах мені пустіте
Чисту воду дзвонковую.
Як ігимуть дівки красні,

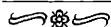

То сплетуть собі віночки;
Як ітимуть старші люди,
Зачерпнуть собі водиці.

12. Воєвода Милош

Змилуйся над Сербією, Боже!
Заїдають нас вовки-яничари!
Без вини нам голови ріжуть,
Жінок наших кривдять, безчестять,
Забирають синів у неволю,
А дівчаток змушують на кпини
Заводити співи непристойні,
Танцювати бусурманські танці.
Старші люди вже із нами згідні,
Заспокоювать нас перестали, —
Бо й для них вже насильство нестерпне.
Гусярі нам в очі дорікають:
Довго потурати яничарам?
Помордаси вам довго терпіти?
Чи ви вже й не серби — цигани?
Чи вже не мужі — старі баби?
Ви кидайте білі свої хати,
Ви спішіть у Велійське міжгір'я,
Там гроза готується на турків,
Там збирає вже свою дружину
Старий сербин, воєвода Милош.

Євген Баратинський
(1800–1844)

ПІРОСКАФ

Дикі та грізні, ласкаво-буремні
Хвилі б'ють в наш корабель середземні.
Ось над кормою став капітан.
Вискнув свисток його. Вдарила пара,
Біле вітрило злетіло мов хмара,
Пінячись, важко зітхнув океан.

Плинем! Потужні колеса машини
Крають розхвилене лоно пучини,
Парус натягнуто. Обрій вже щез.
Ми — сам на сам летимо з бурунами,
Тільки лиш чайка кружляє над нами,
Біла позначка між вод і небес.

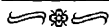
А вдалині, океану дитина,
Мовби та чайка, водна пташина
Звівши вітрило, могутнє крило,
З ревом стихій у потужному спорі,
Барка рибальська гойдається в морі,
Видиво з берега зникло, зайшло...

Безліч земель я лишив за собою
Виніс немало я, гнаний судьбою
Втіх пофальшованих, істинних зол,
Доста уник небезпек, мов торосів,
Перш, аніж руки марсельських матросів
Якір підняли, надії символ!

З отроцтва вабила-звала тривога
В бажаний рай мусульманського бога,
Бачив свободи я в нім ідеал,
А в нагороду — фортуна провадить,
Неміч морська і щадила і щадить,
Піною бризка, здоровлячи, вал!

Берег далеко чи близько, не знаю
В серці для нього дарунок тримаю,
Бачу Фетіду, мов натяк благий
Мов промінець із лазурної урни:
Завтра побачу я вежі Лавурни,
Завтра побачу Елізій земний!

Олександр Одоєвський
(1802–1839)

СЛОВ'ЯНСЬКІ ДІВИ

Пісня перша
СЛОВ'ЯНСЬКІ ДІВИ

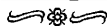
Ніжністю й ласкою сповнені співи!
Чом не співаєте, ляські діви,
Чом, як притупує ніжка, не чуть?
Сербії діви! в радості, в горі
Вашого краю співи суворі
В строгій красі постають!

Той, хто мелодії чешок почує, —
Солодкозвукі наспіви дів, —
Той у коханні вік зрозкошує,
Той збереже у душі свій спів,
Діви! чому ж не співаєте дружно
Пісню звитяги, люблю здавен,
Чом не зливаєте єдинодушно
Всі голоси слов'янських племен?

Боже! коли ж то зіллються потоки
В спільну ріку, наймогутнішу з рік?
Хай потече велетенський потік,
Ясний, мов небо, як море широке.
Світ оживляючи, наче роса,
Землю вінчала б могутня краса!

Пісня друга
СТАРША ДІВА

Старша дочка у родині Слов'яна
Щонайстрункіша та гордостанна;
Славою дзвонить, та сумно співа.
В теремі дні коротає, мов ночі,
Вид помарнілий, заплакані очі,
І сумовито, журно співа.

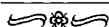
Чом не виходиш в чистому полі
Світом розвіять смутки сумні?
Світло душі на сонечку-волі!
Промені гріють серце ясні!
В поле спіши з усіма сестрами —
У хороводі перша виходь!
Дружно сплітаючи руки з руками,
Пісню солодку з ними заводь!

Боже! коли ж то зіллються потоки
В спільну ріку, наймогутнішу з рік?
Хай потече велетенський потік,
Ясний мов небо, як море широкий!
Світ оживляючи, наче роса,
Землю вінчала б могутня краса!

ОЛЕГІВ ЩИТ

Коли до града Костянтина
Ти, войовничий наш варяг,
Привів слов'ян, коли дружина
Розвіяла звитяги стяг,
Тоді Руси на спомин ратний,
Врагам — на пострах і на стид,
Ти прикріпив свій щит булатний
У Цареграді до воріт.

Настали дні страшні й криваві,
Твій шлях ми знову віднайшли,
Та днесь, коли ми в грізній славі
Знов до Стамбула припливли,
Твій холм здригнувся з бранним гулом,
Ми чуєм стогін твій ревнив,
І нашу рать перед Стамбулом
Старий твій щит перепинив.

Федір Тютчев
(1803–1873)

ЦЦЦЕРОН

Оратор римський правив річ
В час громадянської тривоги:
«Я пізно встав. Кінцем дороги
Мене настигла Риму ніч!»

Так, це триумф прощання бравий:
З капітолійських височин
Ти споглядав величний чин:
Її зірниці спад кривавий.

Блажен, хто світ, як ти, естет,
У хвилю судну звідав. Сили
Його небесні запросили
На приятельський свій бенкет.

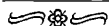
Видовищ високоцінитель,
Допущений в їх коло аж,
Ще на землі, мов небожитель,
Безсмертя пив із їхніх чаш!

* * *

Не Богу ти служив і не Росії,
Служив лиш естеті своїй,
І всі твої діла, і добрії, і злії,
Були в тобі брехня, все привиди, не дії:
Ти був не цар, а лиходій.

* * *

О Русь свята! Мені хіба
Під сумнів брать прогрес житейський?
Селянська ти була ізба,
А нині закуток лакейський.

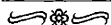
* * *

З того життя, що тут ось відгуло,
Від крові, що горіла по долині,
Що вистояло, що до нас дійшло?
Дві-три могили, видимі й донині.

Два-три дуби, посаджені колись,
Могутня крона в кожного і сміла,
Красуються, шумлять — нема їм діла,
В чий прах і пам'ять корені вп'ялись.

Минулого природа знать не зна,
Їй прикрі наші згоди і незгоди,
Та милосердно нам дає вона
Пізнати себе, як мріяння природи.

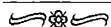
І почергово всіх своїх дітей
Чиїх діянь славетність ілюзорна,
Вона прийма як бажаних гостей,
Бездня всезахланна й миротворна.

Микола Язиков
(1803–1846)

ДО ХАЛАТА

Люблю тебе, халате мій!
Ти — одяг лінощів приємних,
Товариш насолод таємних
І любих поетичних мрій.
Нехай прислужникам Арея
Більш до смаку тісна ліврея,
Я — вільний тілом, духом — теж
Од віку нашого зарази,
Життя порожнього одеж.
Я зцілений. Мій світ — без меж!
Царів накази та укази
Не шкодять юності моїй, —
І дні мої, як я в халаті
Стократ миліш усіх подій
Навкруг царя в його палаті.
    Нічного неба президент,
    У небі місяць злotosейний.
    Заснув суетний світ одчайний,
    Але — не мислячий студент;
    Сповитий авторським халатом,
    Забув тупого світа шум,
    Сміється він у злетах дум —
    Над ким? Сучасним Геростратом;
    Йому не світяться в думках
    Кинджали Занда і Лувеля,
    І наша слава — душ пустеля —
    Душі піднесеній — не страх.
І люлечка в його зубах,
І не воскова — ледве тліє...
Вже свічка, чадить і маліє;
Він знає: чорт йому не брат,
Новому генію живому!
Отож і кравчику меткому
Він дякує за свій халат!

Михайло Лермонтов
(1814–1841)

ПРОРОК

Відколи всеблагий суддя
Дар відання зіслав на мене,
В людських очах читаю я
Порочне, підле та злиденне.

Я проповідувать був рад
Любов і правду. До сумління
Взивав. Летів на мене град
Од ближніх дикого каміння.

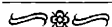
Свою порфіру я роздер
І попелом посипав скроні,
В пустелі я живу тепер,
Кормлюсь з Господньої долоні.

Мені скорилося земне
Усе, що Божим є творінням,
І зорі слухають мене,
Сіяють радісно промінням.

Коли ж до міста раз чи два
На рік вступаю, скрізь за мною
Старі малим їдкі слова
Кидають з люттю навісною:

«Ось він увесь, як напоказ,
То приклад вам. Не зжився з нами.
Глупак, хотів запевнить нас,
Що Бог рече його вустами.

Дивіться, діти, ось порок, —
Людський. Голодний, босоногий,
Дивіться, голий він і вбогий,
Всіма зневажений... пророк...»

ГІЛКА ПАЛЕСТИНИ

Скажи, пестунко Палестини,
Де ти росла, де ти цвіла?
Якої скелі чи долини
Колись окрасою була?

Тебе край чистих вод Йордану
Промінчик сходу цілував,
Чи вітер ночі гір Лівану
Тебе сердито колихав?

Чи тихі молитви читали,
Вели пісні старовини,
Коли твої листки сплітали
Єрусалимові сини?

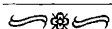
Чи пальма та жива понині,
Чи в літню спеку, овива
Мандрівника в глухій пустині
Широколиста голова?

Чи у розлуці знемагає
Або зів'янула, як ти,
І порох жадібно лягає
На листя зжовклого пласти?

Скажи: побожною рукою
Хто в край оцей тебе заніс,
Чи плакав часто над тобою?
Чи бережеш сліди тих сліз?

Чи Господа найкращий воїн
Сіяв тобі ясним чолом?
Він, як і ти, небес достоїн
Перед людьми та божеством?

Перед небесними дверима
Ікони осінивши лик,
Ти, гілко Іерусалима,
Стоїш, як вічний вартівник!

Прозора тінь, вогонь лампади,
Кивот і хрест, святий символ...
Все повне злагоди й відради,
Все — твій безсмертний ореол.

БАЛАДА

У хаті в темну пізню пору
Сидить слов'янка молода.
Вдивляючися в ніч сувору,
Свою дитиночку гойда.
На небі заграва палає,
Слов'янка молода співає...

«Не плач, не плач! Чи серцем чуєш,
Дитино, вже близьку біду?
Ну, годі, годі, чом нудьгуєш —
Від тебе я не відійду,
Скоріше мужа я утрачу!
Не плач, дитя! Бо я заплачу!

Твій батько встав за честь і Бога
Супроти кривдників-татар.
Кривавий слід йому дорога,
Його булат горить, як жар.
Поглянь, там небо червоніє:
То битва сім'я смерті сіє.

Як тішуся, що ти не в силі
Всю небезпеку зрозуміть.
Не плачуть діти на могилі,
А сором пут ім не болять;
їх жереб — заздрості достоєн...»
І раптом — на порозі воїн.

Лице в крові, побиті лати.
«Звершилося!» — неначе грім
Ударив. «Радуйся, проклятий!
Уярмлений наш край і дім!
Мечі навали не зламали.
Орда взяла, і наші впали».

І він упав — і помирає
Тяжкою смертю бійця.
Дружина сина підіймає
Над видом зблідлого вітця:
«Як умирають, подивися.
Мстить — од колиски, сину, вчися!»

* * *

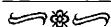
На темній скалі над кипучим Дніпром
Росте деревинка зелена;
Кидається вітер на неї притьмом —
Наруга щонічна, щоденна;
Він, листя зриваючи, ламле та гне,
Та з берега в хвилі ніяк не зіпхне.
Отак і нещасний, що доля звела;
Хоча всі жадання в могилі,
Самотній, волочить собі спроквола
Уламки життя, вже немилі;
Він мусить надії свої пережить —
Боятися з люблячим серцем любити!

* * *

На пута придворні,
Де томно виблискує зала,
Степи піснетворні
України вона проміняла.

Та півдня ясного
На ній було видно приміту
Серед льодяного,
Серед нещадимого світу.

Як ночі України
У сяєві зір невмирущих,
Так сповнені тайни
Слова з її вуст запахущих.

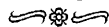
Прозорі та сині,
Як там небеса, її очі,
Як вітер пустині,
Жагучі обійми дівочі.

І зріючої сливи
Рум'янець на щічках пушистих.
І сонце сяйливе
У кучерях кіс золотистих.

Сповідує, строга,
Вітчизни печальної в міру,
В надії на бога,
Дитинну святу свою віру.

Як плем'я родинне,
В чужинців нічого не просить,
А злобу і кпини
В гордливому спокої зносить.

На сміливу фразу
Чуття не спахне в ній буремне.
Полюбить не зразу,
Зате не розлюбить даремне.

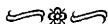

Афанасій Фет
(1820–1892)

* * *

Убога мова в нас! Хотіти й не могли!
Ні другу, ні врагу цього не осягти,
Що палахтить в душі і що згасає з нею,
Даремний вічний біль і вічний пал сердець,
І голову схиля прославлений мудрець
Перед фатальною брехнею.

Поете! Тільки твій крилатий серця звук
Закріпить на льоту, лиш вирветься з-під рук!
І марення душі и трав неясний запах;
Так для безмежності, без долу, скель і зел
Злітає вище гір Юпітерів орел,
Жмут бистрих блискавиць стиснувши в дужих лапах.

Аполлон Майков
(1821–1897)

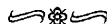
СТРИБОЖІ ВНУКИ

*Се вітри, внуки Стрибогові,
віють з моря стрілами
на хоробрі полки Ігореві...*

«Слово про Ігорів похід»

Стрибожі діти! О, це ви
Знялися грізно над степами,
Змахнули чорними крилами
Над прахом збитої трави!
Чого вам треба? Ці простори
Не ті, як в дні, коли біда
Йшла за ордою, й знов орда
Несла на Русь пожар і горе!
І геть подався Чорний Див
Перед Дажбожими синами,
Їм, дітям світла, відступив
Владарювання над степами.
Русяві сонцеві сини
Прийшли — і степ буяє садом...
Там зріє жниво; з даліни
Горби синіють виноградом;
Шнурками села; косарів
Почуєш пісню рано в полі,
І ллеться дзвін з усіх кінців
По степовім отім роздоллі...
І навіть спогад не майне,
Про те, що в цих степах, бувало,
Темнюще зло владарювало;
Про це мандрівець спом'яне,
Лякаючи овечі стада,
Але не жде його засада;
Бредуть задумані воли,

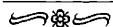
І виглядають надаремне
Убитих, з далей понадземних
Перекликаючись, орли...

* * *

На білім висипі Каспійського помор'я,
Трудом нелюдським змучений, лежав
Співець. Навкруг пісок. Сумна пустеля горя.
Лиш Каспій бризками страждальця відсвіжав,
Лиш Каспій викликав пісенне одкровення...
Ось в серці в'язневім забилося натхнення,
З'явився в зорі блиск, а слово на вустах,
До України руки він простяг,
І очі в небо звів, готов молитись богу...
Та двоє вартових з'явилися нашвидку!
І зводять вже курки, відставили вже ногу,
Готові вистрелить по першому рядку,
Військову об'явить у кріпості тривогу...

Микола Некрасов
(1821–1878)

НА СМЕРТЬ ШЕВЧЕНКА¹

Не побивайтесь од смутку невтішного:
Все розраховано, все передбачено,
Так умирати — із волі Всевишнього —
Славній людині Вітчизни призначено,

Здавна ж бо: доля нелегка вготована,
Повна устремлінь, і надій, і несхитності,
Вольнее слово, борня неприхована,
Ночі в'язничні в гіркій безпросвітності.

Все — каземати тюрми петербурзької,
Допитів чемність і гнів жандармерії,
Все — і розлогість землі оренбурзької, —
Все він пізнав. На задвірках імперії

Нидів — принижений, гнаний, осміяний,
В'язень-солдат між солдатами вбогими.
Згинути б міг під киями вербовими —
Може, й кінець отакий був сподіваний.

Та Провидіння в нім генія бачило,
Страдне життя милосердям позначило.
Доля російська, що вдалась грайливою,
Стала нарешті для нього зичливою.

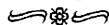
Воля осяяла душу поранену,
Все усміхалось йому, що наснилося.
Тут і позаздрив Господь каторжанину:
Серце спинилося.

---

¹ У новій редакції.

НА БАТЬКІВЩИНІ

Розкішні ви, омріяні простори
коханих нив.
До вас, до вас приніс я серце хворе,
я вами снів.
Та дивно так я створений богами
і в час такий,
Що хліб із піль,
заслужений рабами,
мені гіркий.

Лев Мей
(1822–1862)

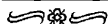
* * *

О, Господи, пошли довготерпіння,
Вже ніч терзаю серце молоде,
Неволю мисль — на цензорське хотіння,
Неволю дух — даремно! Не зійде
Святе Твоє натхнення як спасіння.

О ні, кого з нас життєва нужда
Тяжким ярмом безжально придавила,
Той — вічний раб щоденного труда
І ремесла животворяща сила
Йому не дасть ні цвіту, ні плода.

Та, Господи, ти первістків природи
Людьми, а не рабами сотворяв,
Закон любові, братства і свободи
В безсмертні душі їм закарбував,
А твій закон зламали рід і роди.

Тож покарай всеправедним судом
Того, для кого людська мисль — не втрата,
Хто бич підняв над серцем і умом —
І ближнього, і кривного, і брата,
Своім бездумним визначив рабом.

Костянтин Бальмонт
(1867–1942)

СЛОВ'ЯНСЬКЕ ДРЕВО

Корінням гніздиться глибоко,
Вершиною сходить високо,
Зелене гілля підіймає в широку лазурову даль.
Корінням гніздиться глибоко в землі,
Тінь крони його на високій скалі,
Зелене гілля підіймає у синю незмірену даль.
Корінням гніздиться глибоко в землі
у безсмертнім підземнім вогні,
Вершиною сходить високо-високо, світліючи у вишині,
Смарагдові віти квітучі
несе в бірюзову нескорену даль.

І знає веселість,

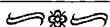
І знає печаль.

Від моря до моря свої розсипає намиста,
Співа колисково і зваблює мріяння в даль.

Спахне по-дівочому, ніби калина,
На цвинтарі гірко, немов горобина,
Здійметься незламно, як дуб віковий.
Радіючи, хилячись від хуртовини,
Розкидає зелень лапчасту ялини,
Сосною сову підмовляє: завий!
Осиною тонко, як дух, затріпоче,
Березою біло майне, замигоче,
Сріблясто лозою сплакне в буревій.

Тополею, мов смолоскипом, постане,
Як лиця у липні, захмелене стане,
Бузком зорецвітню сотворить світлінь,
Мов яблуна, цвіт свій розвіє по саду,
І вишнями блисне малим на розраду,
Черемхою знадить уникливу тінь,
Розкине різьбу смарагдового клена,
Аж пісня зеленого дзвона зелена
Дрімотну вчаровує лінь.

В зелен-гаї, біля стежки,
Ходить вітер — скік та скік,

На березі є сережки,
На біляні — солод-сік.

На березі білокорій
Тріпотять липкі листки.
Над рікою в день прозорий
В'ються вогники-зірки.

Над рікою, наче з дива,
Дух, весняний дух біжить,
А лоза, лоза вродлива
Аж мереживом дрижить.

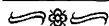
Голос чуть її хитливий,
Як русалок тихий спів,
Як мотив казковий милий,
Наче голос водних дів.

Зріж одну з галузок пишних,
Наче квітень, молоду,
І, мов Лель, для юних, ніжних
Заспівай, заграй в дуду.

Не забудь, що біля Древа
Є кущі, трава, гілки,
Хай мелодія квітнева
Сплута вогники-зірки,

Все заплута, переплута...
Наш слов'янський цвіт прослав,
Будь — співуча мить розкута,
І веснянка між купав.

В душі бринить-співає сон,
Зелений дзвін росте:
В нас у полях є ніжний льон
І люб-трава росте.
У нас є папороті квіт
І переліт-трава.
Небесно-радісний привіт,
Є волошковий синій цвіт —
Вся нива ним жива.

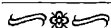
Є подорожник, сон-трава,
Конвалії рясні.
Де зло, квіток в нас не бува,
І мандрагори — ні.
Немає кактусів, агав,
Квіток, що зирять, як удав, —
Кошмарного ества.
Та є ромашок ясне тло,
Солодких кашок є зело,
І є плакун-трава.

А чарувальник всіх долин,
Сяйнистий, ніжний наш жасмин —
Скажіть, краса чи ні?
А квіти, сну близькі здавен,
Що, наче мрії, без імен,
Як мрія мрій, чудні?
А наших лілій водяних —
Який то здив замінить їх?
Не треба жодних. Втім,
Щонайпишніших орхідей
Не пригорну я до грудей
При Древі при моім.

Не все іще вимовив голос сопілки,
Але увесь рік — не забудьмо про те —
Від лоз до беріз і від вишні до гілки
Соснової — Древо цвіте.

І хмара простягнеться, з блисками, громом,
Немов чорторий, як відьомський пристрій,
Та Древо це — терем. Зеленим хоромам —
Ні смерті, ні відліку літ.

Наснажливі бурі, народження чуда,
Колодязь, криниця, зело золоте.
І вічно, довічно, як сон ізумруда,
Нам Древо Слов'янське цвіте.

Валерій Брюсов
(1873–1924)

ФАБРИЧНА¹

Є вулиця в нашій столиці,
Є домик, а в домику тім
Ти п'яту вже ніч в огневиці
На смертному ложі страшнім.

І кожної ночі намарно
Я тут під віконцем стою,
І серцю так добре, так гарно,
Що бачить лампадку твою.

Ох, чула якби ти і знала
Чиє ото серце щемить,
Крізь мари якби ти вгадала,
Чий обрис видніє щомить!

Чи сняться тобі наші стрічі,
І сквер, і засніжений ліс,
І шепіт, і погляд у вічі,
Обійми, обійми до сліз!

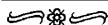
Твій муж задріма наостанку,
Проспить твої сни на біду,
А мій караул до світанку,
Я тільки при сонці піду.

Двірник мені ввечері скаже,
Що вдосвіта ти відійшла,
І мовчки крізь шибку покаже
На тебе посеред стола.

До тебе ввійти не посмію,
Доземно вклонюся без слів,
Піду зі столиці в Росію
Ридать на роздоллі полів.

---

¹ У новій редакції.

В камінні я мучився довго,
В камінні я стратив свій вік.
Прийми ж мене, матінко-Волго,
Велика властителько рік.

З МИНУЛОГО

Ти відступницьких слів не сказала,
Мовчазливою йшла крізь юрбу,
Мов до храму, на муки вступала,
Непокрита, забувши ганьбу.

Тільки, повна печальної втоми,
До стовпа притулилася ти.
Увінчали вінцем із соломи
І тавром заклеїли кати.

Лиш тоді, як посміли бичами
Юне тіло терзать без жалю,
Вся в крові, що лилась ручаями,
Ти хотіла сказати: «Люблю».

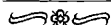
ДАНТЕ У ВЕНЕЦІЇ

Венецією о порі вечірній,
Смутній порі, блукав я між товпи,
В тривозі серце билось незмірній.

Тінь од каналу — срібної тропи —
Вела у вічність: в сяйві мерехтіння
Вивищувались різьблені стовпи.

Будівель древнє, в патині каміння
Являло те, чого давно нема
І чим жили минулі покоління.

Так, ніби розступилася пітьма,
І я впивався неможливим чудом:
Минувшина озвалася сама...

В той вечір вулиці кишіли людом,
В закутках темних забавлявся гріх,
Диявольським хизуючися блудом.

Без сорому лунав жіночий сміх,
Звірячі всюди миготіли лица,
Я ж помисли розгадував у всіх.

І раптом щось примусило спиниться:
Печальний зір до віч моїх приник
Так інколи зі скелі гляне птиця, —

Суворий був і звогнений той лик,
Не мертвий, ні, а світлий, іскрометний,
І не юнак, і не старий на вік.

До наших днів марнотних непричетний,
Жагучим відблиском прийдешніх днів
Йшов крізь юрму, як промінь бистролетний.

В ту ж мить не стало чути голосів,
Немов у вічність одхилились двері.
Спитав я, хто це, голос мій тремтів

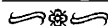
І здогадався: Данте Аліг'єрі.

ПРИЙДЕШНІ ГУННИ

Де ви, прийдешності гунни,
Над світом в обширах сірих?
Чую ваш тупіт чавунний
По ще не відкритих Памірах.

Впадить ордою сп'яніло
З кочовищ, темноголові,
Оживити зістарене тіло
Потоком буйної крові.

Поставте, невірники волі,
Біля брами шатро, як бувало,
Розсівайте пашницю у полі —
На місці тронного залу.

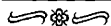

Складайте книги рядами,
Паліть їх, танцюйте, радійте.
Збезчещуйте вічні храми,
Ви у всім неповинні, як діти.

А ми, мудреці і поети,
Хранителі віри єдині,
Понесімо світла у бескети,
В катакомби, пустелі, яскині.

І що тобі, мій нащадку,
Врятоване од запустіння,
Зостанеться з примхи Випадку, —
Яке заповітне творіння?

А може, загине — хто загине — хто знає? —
Що тільки відоме усім нам.
Та все, хто мене розтерзає,
Стрічаю урочистим гімном.

Михайло Кузмін
(1875–1936)

Із «АЛЕКСАНДРІЙСЬКИХ ВІРШІВ»

Якби я був давній полководець,
Покорив би собі Ефіопію, Персів,
Скинув би я фараона,
Збудував би собі піраміду
Вище Хеопса
І став би
Найсильнішим серед усіх мешканців у Єгипті.

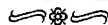
Якби я був спритний злодій,
Обікрав би усипальницю Менкаура,
Продав би камінь александрійським євреям,
Накупляв би земель та млинів
І став би
Найбагатшим з-між усіх мешканців у Єгипті.

Якби я був мудрецем великим,
Прожив би я усі свої гроші,
Відмовився б од місць та занять
Вартував би чужі городи
І став би
Найвільнішим з-між усіх мешканців у Єгипті.

Якби я був твоїм посліднім рабом,
Томився б я в підземеллі
І бачив би раз на рік чи на два
Золоте шитво сандалій твоїх,
Як випадково проходиш мимо темниці
І став би я
Найщасливішим з-поміж усіх мешканців Єгипту.

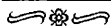
* * *

Солодко вмерти
На полі битви
Де свищать стріли й списи

Коли грає сурма
І світить сонце
Ополудні,
Вмираючи за вітчизну
І чуючи звідусіль:
«Прощай, герою!»
Солодко вмерти
Величним серцем
У тому ж домі,
На тому ж ложі,
Де народились і вмерли діди,
Оточеним дітьми,
Що вже стали мужами
І чуючи навкруги:
«Прощавай, батьку!»

Та ще солодше,
Іще мудріше
Витративши всі маєтки
Продавши останнього вітряка
Для тієї
Котру забув би вже завтра
Повернувшись
Після мандрівки веселої
В уже проданий дім,
Повечеряти
І прочитавши оповідь Апулея
У сто перший раз,
В теплій духмяній лазні
Жили відкриті собі;
І щоб у довге вікно біля стелі
Пахли левкої,
Світила зоря
І десь здаля було чути флейту.

Максиміліан Волошин
(1878–1932)

ДІМ ПОЕТА

Відчинено. Переступи поріг.
Мій дім відкритий для усіх доріг,
У келях, де прохолодь вапняна,
Зітхає вітер, грима хвиль розкат,

Стихія прибережна та захланна,
Дух долину витає, тріск цикад.

А за вікном розплавлюється море,
Горить парчею, синню неозоре.
А пагорби обглодані з вершин
Колючим сонцем. Сребро долину
У шиферу окалину, у глину
Вп'ялось кудлатим заростом сивин.

Земля могил, молитов, медитацій —
Зростила при будинкові в тіні,
Скупий посів айлантів та акацій
Із тамариском надовкруз. Мені
За їхнім листям, шарпанім вітрами,
Скелястих гір зубчатий контур цей
Замкнув затоку, мов строфу Алкей
Асиметрично-строгими рядками.

Тут — стик хребтів Кавказу та Балкан,
І побережжям цим убогим дан
Великий пафос лірики суміщень
З правіковічних днів, коли вулкан
Метав огонь із надр бездонних тріщин,
Кіптюжив смолоскипом небеса.
Он там — наскельний профіль нависа,
На ньому відображена подоба
(Мій лоб, мій ніс) — чим не моя особа? —
Немов готичний звершений собор,
Де кожен вилом гордий ніби промінь,
Базальтовий костер, німотний хор

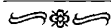

Мелодію камінну кида в стромінь.
Із сизої їмли, з морських широт
Встає стіна... Легенду Карадага
Не створить живописцева відвага,

Не висловить убогим словом рот.
Я всяке бачив. Землі та споруди,
Пером і пензлем славив не одне,
Та це дихання не вмістить у груди,
Для цього слова горло затісне!
Заклепано язик вогненний плазми,
В застиглих надрах морок і зола,
Та пристрасть через судороги й спазми
Цю віковічну землю пойняла.

І пристрасть та ж, і той же дикий геній —
У зміні поколінь, борні щоденній.
І досі мої марять береги
Про ахеянські смолені струги,
І кличе мертвих голос Одиссеїв,
І кіммерійська непроникна мла
На всіх шляхах і долах залягла
Над пам'яттю недовчених спудеїв.
Напливи рік на сажень глибини,
Начинені кремінням, черепками,
Могильників золою, кістяками,
В одне русло позносили дощі
І випали незграбні неоліту

І черепки тонких мілетських ваз
І черепи якихось зайшлих рас, —
Обличчя стерто, від імен — ні сліду.
Сарматський меч і скіфова стріла,
Герб Ольвії, скалки слізниць зі шкла,
Татарські глети зеленово-бусі —
Сусіди ніжній венеційській бусі.
А в мурі прикордонного поста
Між квадрів, видобутих з надр пустелі,
Турецька візерунчаста плита
На пишній візантійській капітелі.
Яких відкладів у ґрунтах нема
Для археолога і нумізмата —

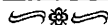

Від римських блях і грецького клейма
До гудзика російського солдата!
У складках моря, верствах кушпели
Людських культур не висихала плісня,
Столітній простір наростав як пісня,
Допоки ми — Росія — не прийшли.
За півтора ста літ од Катерини
Ми витоптали мусульманський рай:
Звели ліси, розкидали руїни,
Розграбували й розорили край.
Осиротілі, доживають саклі,
Порубано і витято сади.
Пропав народ. Мовчать джерела всяклі.
Без риби море. Чешми¹ без води.
Та лик заціпеніло-скорбний маски
Гомерову країну віднайшов
І патетично, хоч розпався шов,
Зійшлись хребет, і мускули, і зв'язки.
А тіні тих, кого шукав Улісс
Іспили крові, і вина, і сліз.

В літа недавні лютої негоди
Усобиці, і голод, і війна
Вогнем і сталлю хрестячи народи
Весь старовинний жах підняли з дна.
В ці дні мій домівка бездихання
Охороняла скривджених як храм
І відкривалась тільки втікачам
Рятунком від тюрми, петлі, нагана.
Червоний вождь і білий офіцер
Фанати вір незмирених і сфер —
Шукали у поета, Бога ради,
Тепла і хліба, захисту й поради.
Я все чинив, щоб не могли брати
Себе згубити, знищити, звести,
І сам читав у стовпчиках кривавих
Своє ім'я у вираках-об'явах.
Але в ці дні доносів одмолив
Я сам себе і дім свій, наче грішник.

---

¹ Ч е ш м и (тюркськ., болг.) — колодязі.

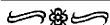

Не вкрала влада, враг не спопелив,
Не зрадив друг і виминув грабіжник.

Затихла буря. Догорів пожар.
Прийняв я в дім життя, неначе дар
Нежданий, даний долею моєю
Як знак, що я всиновлений землею.
Грудьми до моря, вікнами на схід
Повернута мов церква, ця робітня.
І знов людські потоки від воріт
Течуть у двір від грудня і до квітня.

Ввійди, мій гостю, скинь життєвий прах
І плісень дум біля мого порога.
З глибин століть тобі всміхнеться строга
Володарка-цариця Таіах.
Притулок мій убогий. Важко знов.
Але полиці книг встають стіною,
Ночами тут бесіднують зі мною
Історик, і поет, і богослов.
А їхній голос, владний мов орган,
Нечутну мову і тихенький шепіт
Не переб'є південний ураган
Ні гуркіт хвиль, ні Понту грізний клекіт.
Мої ж вуста засклеплені. Дарма!
У нашім ділі кращого нема:

Із пам'яті читати, або зшитка,
Бо книжка — смертна, вічна — слави нитка.
І ти, і я, усі ми мали честь
«Мир посетить в минуты роковые»,
Зіркішими зробитися, ніж єсть.
Я не ізгой, а пасинок Росії,
Я нині — докір їй тяжкий, німий,
Я вибрав сам пустельний скит тісний
Землею добровільного вигнання,
Аби в добу брехні, падінь, розрух
В самотині виплавлювати дух
Прийти до пізнання через страждання.
З уроків батьківщини научись,
Як Греція і Генуя колись,
Минуться так Європа і Росія,

І громадянських вихорів стихія
Розвіється. Новий закине вік
В життєві води інші мрежі-сіті.
Старіє все: людина, день, і рік,
Лиш небо та земля — одні в цім світі.
Отак і ти минуцим днем живи
Свій синій горизонт благослови,
Подібним будь на вітер і на море,
Будь пам'яттю багатий мов земля
Люби далекий парус корабля
І пісню хвиль, що вийшли на простори.
Весь животрепет всіх століть і рас
Живе в тобі. Тепер. І повсякчас.

Олександр Блок
(1880–1921)

НА ПОЛІ КУЛИКОВІМ

1

Ріка розкинулась — лінива, тихоплинна —
І миє береги.
Над урвищем, де в'язне жовта глина,
В степу сумні стоги.

О Русь моя! Жоно моя! До болю
Нам довга путь ясна.
Вона — стріла татарська давня — долю
Нам протина.

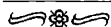
Так, наша путь — в степу, в безкраім неспокої,
В твоїй журбі, о Русь.
О навіть мли — нічної та чужої —
Я не боюсь.

Хай ніч. Ми домчимо. І племінь бризне
Вогнями в даль.
В степнім диму святе знамено зблисне
І шабель ханських сталь.

І вічний бій! Нам спокій тільки сниться...
В крові, в пилу
Мчить степова, шалена кобилиця,
Мне ковилу...

Нема кінця! Мигочуть версти, кручі...
Спинися! Стій!
А там, а там — купає захід тучі
В крові рудій.

В крові рудій! Із серця крові литься!
Плач, серце, плач...
Де ж супокій! Шалена кобилиця
Жене навскач!

2

Ми над степом опівночі стали:
Ані оглядатись, ні вертать.
Так, як за Непрядвою кричали,
Знов і знову лебеді кричать...

На шляху — горючий білий камінь.
Потойбіч — орда погана жде.
Світлий стяг над нашими полками
Не заграє більш, не поведе.

До землі припавши головою,
Каже друг: «Меча гостри і ти,
Щоб не марно биться з татарвою,
За священне діло полягти!»

Я — не перший воїн, не послідній,
Ран вітчизни не злічить давно.
Спом'яни ж у ранній час обідні
Свого друга, світлая жоно!

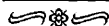
3

В ніч, коли Мамай заліг з ордою
І степи, й мости,
В темнім полі ми були з Тобою, —
Та чи знала Ти?

Перед Доном, темним і зловіщим,
Між нічних полів,
Чув я, чув Твій голос серцем віщим
В криках лебедів.

З полуночі княжа рать здіймалась
Хмарою, грізна,
Десь там мати, мати побивалась
Біля стремена.

Креслячи круги, недобрі птиці
Вдалині пливли,
А над Руссю вранішні зірниці
Князя стерегли.

Орлій клекіт над татарським станом
Віщував — біда.
А Непрядва вбралася туманом,
Наче молода.

З-за Непрядви в шатах світлоструйних,
Де сонлива мла,
Навіть коней не злякавши чуйних,
Ти мені зійшла.

Сріблом хвилі блиснула Ти другу
На стальнім мечі,
Гладила запилену кольчугу
На моім плечі.

І коли, подібно хмарі чорній,
Рушив стан орди,
У щиті Твій лик нерукотворний
Сяяв, як завжди.

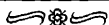
4

І знову старою журбою
Стару ковилу сколихне.
І знов крізь туман за рікою
Здалека ти кличеш мене.

Промчали, пробігли зловісні
В степах табунища кобил,
Розв'язано пристрасті грізні
Під ігом ущербних світил.

Як вовк, з віковою журбою,
Під місяцем щербним тремчу,
Не знаю, що діять з собою,
Куди за тобою помчу!

Я слухаю рокоти січі
І кличі суремні татар,
Я бачу над Руссю в величчі
Широкий і тихий пожар.

В печаль оповитий безкраю,
Лечу я на білім коні...
І хмари я вільні стрічаю
В імлістій нічній вишині.

І світлі здійснюються мислі
В розтерзанім серці моїм,
І кануть ясні мої мислі,
В огні спопелівши страшнім...

«Явись, моє дивнеє диво!
Навчи бути світлим вночі...»
І кінська розвіялась грива,
За вітром волають мечі...

5

І знов над полем Куликовим
Зійшла й розвіялась імла,
І, мов сувоєм хмар багровим,
Прийдешній день заволокла.

За тишиною далей димних,
За млою, що не зна границь,
Не чути грому битв предивних,
Не видно бою блискавиць.

Та впізнаю тебе, начало
Високих і тривожних днів!
Над вражим станом, як бувало,
І сплеск, і сурми лебедів.

Не може серце жити спокоем,
Недаром хмари застять вись.
І меч тяжкий, мов перед боєм.
Твій час настав. Тепер молись.

Микола Гумільов
(1886–1921)

МОЛИТВА МАЙСТРІВ

Молитвою старих втішаються майстрів:
«Господь нас борони від слуг-ремісників,
Священиків, що ждуть, аби суворий геній
Невтомно одкровень шукав у тьмі буденній».

Одвертий ворог нам любіший, ніж вони:
Наш кожен крок для них, немовби знак вини;
Допоки ми в борні, якого ще їм чуда! —
Зрікається Петро і зраджує Іуда.

І тільки небесам відома сил межа,
Нащадки зважать те, на що не всяк зважа.
Незвершеним ділам — благі шляхи Господні,
А що створили ми, те маєм досьогодні.

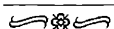
Хулителям своїм ми раді мов рідні,
Хвалителям усім відповідаєм: ні!
Хвалебний черні шум чи вигуки підхлібні

У храмі творчості нікчемні й непотрібні.
І майстра гріх поїть дурманом блекоти, —
Не карфагенський слон, якому в бій іти.

МАНДРІВЕЦЬ

Мандрівче, далекий від батьківщини,
Без приятелів, без грошей,
Ти не чуєш солодкої музики
Материнської мови.

Але природа така чарівлива,
Що не зовсім нещасний ти.
Співи птиць, що в гіллі гніздяться,
Теж хіба не мова? Вона!

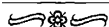

Лиш почувши тут флейту осені,
Переливчастий дзвін цикад
Лиш узрівши в небі хмарину,
Що розпласталась, мов дракон,

Ти збагнеш: до кінця не зміряти
Всю скорботність, дану тобі,
До вітчизни полинеш думкою,
Затуливши рукою зір.

РАЙ

О, святий Петре, де твої ключі?
Без мене рай — обідрані кущі...
Колоквіум з отцями церкви слід
Зібрати, бо в догматах я граніт!
Святий Антоній, свідок мук моїх,
Підтвердить: «Плоть приборкати не зміг...»
Але святі Цецілії вуста
Шепнуть: «Душа у нього чиста, та...»
Так, здавна райські снилися сади,
Де гарні квіти і смачні плоди,
Божественні ангельські голоси
І много позасвітної краси.
Ти знаєш добре, що одвічні сни —
Знамення неба. Отже, відчини!
Апостоле святий, коли піду
Отвержений, у пеклі пропаду!
Моя любов у ньому стопить лід,
Сльоза вогонь залле — і всім привіт!
А мій посланець, темний серафим,
Тебе дістане: тим, і тим, і тим!
Ну ж не барися, діставай ключі,
Бо вже нервують гірші прохачі!

Борис Пастернак
(1890–1960)

* * *

Мов бронзову золу жарівні,
Розсипав сонний сад жуків.
Світи возносяться чарівні,
Моїх торкнувшись свічників.

І як недовідома віра,
Ця ніч для мене, їй служу.
Тополя, полотнина сіра,
Заткала місячну межу.

Де став із таємниці виник,
Де яблуна прибоєм гра,
Де висить сад, немов будинок,
На палях, небо підпира.

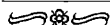
ВЕСНА

Все в нинішній могутній провесні
Незвичним, незвичайним дише:
Цвірінькання, і сірі пролизні,
А на душі — світлінь і тиша.

Інакше пишеться, міркується,
Октавою в гучному хорі
Земний могутній голос чується
Із визволених територій.

Вітчизни дихання овеснене
Змиває слід зими тиранства,
І чорне тло слізьми нанесене
На сплакране лице слов'янства.

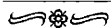
Трава повсюдно прагне вилізти,
І вулиці старої Праги
Іще мовчать, та, сонні й звивисті,
Заграють, сповнені наснаги.

Легенди Чехії, Моравії
І Сербії, розбивши кригу
Неволі темної, безправної,
Квітками вийдуть із-під снігу.

Усе казково переміниться —
Подібно завиткам численним
В золочених боярських гридницях
І на Василії Блаженнім.

А мрійникові саме в ніч таку
Москва миліш за все на світі.
Він дома, він побіля витоку
Всього, чим зацвіте століття.

Осип Манделъштам
(1891–1938)

* * *

Все нам чуже в столиці, блудній дівці,
Її суха, зачерствіла земля,
Бурхливий торг на хлібній Сухарівці,
Жахливий вид розбійного Кремля.

Вона, дрімуча, цілим світом править,
Мільйонами скрипучих гарб вона
Хитнулась в путь — і вже Вселенну давить
Базарна, бабська, глупа твердь гузна.

Її церкви, що воском пахнуть, соти —
Це дикий мед, забутий у лісах,
Пташиних зграй прильоти й перельоти
Хвилюють тільки сонце в небесах.

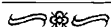
Вона в торгах досвідчена лисиця,
А перед князем — зігнута раба,
Удільного струмка брудна водиця,
Що в жолоби сухі тече з горба.

* * *

Холодна ця весна. Безхлібний кволий Крим.
Як і за Врангеля, на всім печать провини.
На дранті — клапті лат, на стежці — кусні глини
І кисленький такий, їдкий кусючий дим.

Та гарна все ж весни простора й чиста даль,
Дерева, що з бруньок вже вигнали оспалість
Стоять мов зайшлий люд і викликає жалість
Пасхальним бозна-чим прикрашений мигдаль.

Природа ще свого не впізнає лиця,
Ще тіні від жахить України і Кубані;
Голодні на землі селяни бездиханні:
Пильнують хвіртку, все ж не рухають кільця...

* * *

Живемо, під собою не чуємо ми
Ні країни, ні речень за крок між людьми
А що вже піврозмовочки — згорбся,
Бо згадають кремлівського горця.
Його пальці, мов черви, товсті та масні
І слова, ніби гирі пудові, ясні,
Тарганячі сміються вусища,
Блиском блиска халява — що ближча.

Довкруг нього набрід тонкошіїх вождів;
Півлюдьми, півкаліками заволодів.
Хтось там нявка, хтось свище й курличе,
Тільки він лиш нюшкує і тиче,
Як підкову, клепа за указом указ:
Кому в дих, кому в лоб, в око — нараз,
Що не страта для нього — малина,
Грудь без краю, без меж — в осетина.

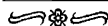
* * *

Золотавого меду стікало із пляшки тепло
Так ліниво й тягуче, що встигла сказати господиня:
«В цій печальній Тавриді, куди нас життя занесло,
Ми не знаєм нудьги», — і зняла зі стіни павутиння.

Всюди Бахуса служби і глухо, немовби на дні,
Сторожі та собаки, ідеш — ні спинитись, ні сісти.
Наче бочки з вином, котуляються втомлені дні,
Голоси в курені — ні почути їх, ні відповісти.

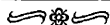
Після чаю ми вийшли в розкішний коричневий сад,
Наче вії, на вікнах лежать запилюжені штори,
Мимо білих колон подивитись пішли виноград,
Де повітряним склом облилися, дрімаючи, гори.

Я сказав: «Виноград наче військо із військом рядами
зійшлось,
Кучеряві наїзники б'ються, міцні кучеряві порядки,
В кам'янистій Тавриді наука Еллади — і ось
Золотих десятин заіржавілі пещені грядки».

Ну, а в білій світлиці, де тиша — цупкіш полотна,
Пахне оцтом і фарбою — суміш така небувала!
Пам'ятаєш: у грецькому домі кохана і вірна жона,
Не Єлена, та, інша, як довго вона вишивала».

О, рунó золоте, де ти, де ти, далеке рунó,
Де ти, хвиле важка, що на пил розбивалась об човен?
Він поглянув на борт, на зужите старе полотно, —
Одіссей повернувся — він часу і простору повен.

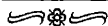
Володимир Маяковський
(1893–1930)

БОРГ УКРАЇНИ

Чи знаєте ви
                    українську ніч?
Ні, ви не знаєте української ночі!
Тут
Небо
                    від диму
                                стає вже чорніш,
І герб
                    зорею п'ятикутною вточений.

Де горілкою,
                    і звагою,
                                і кров'ю
Запорозька вирувала Січ,
Проводами
                    вгнуздане Дніпров'я
На турбіни
                    потече
                                з глибин сторіч.

І Дніпро
                    по вусах дроту в небесах
Струмом електричним
                    струменить по корпусах.
Бо й Гоголь принаду
Знав рафінаду!
Ми знаєм,
                    чи п'є
                                і чи палить Чаплін;
Італії знаєм
                    безрукі руїни;
І галстуки Дугласа аж до вкраплень...
А що ми знаєм
                    про лице України?
Знавця, русотяпе,
                    не вельми корч —

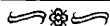

Тим, хто поруч,
пошани мало.
Знають ось український борщ,
Знають ось українське сало.
І в культурі неглибока борозенка:
Окрім
двох уславлених Тарасів —
Бульби
та відомого Шевченка, —
Нічого не витиснеш,
як не старайся.
А як притиснуть —
аргумента зморозить,

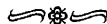
Зарожевівшись
по самі брови:
Візьме й розповідь
пару курйозів —
Анекдотів
української мови.
Кажу собі:
товаришу москаль,
На Україну
зубів не скаль.
Вивчіть
цю мову
з лексиконів-знамен повсталих,

Мова ця
врочиста і проста:
«Чуєш, сурми заграли,
Час розплати настав»...
Слово де знайдеш
пошарпаніше
й тихіше
слова заяложеного «Слышишь»?!

Я
чимало слів знайшов для вас,
Зважаючи їх,
одним тремчу лиш, —

Нехай стануть
всіх
моїх
рядків слова
повновагими,
як слово «чуєш».
Не всім
від ясного
стає ясніш,
Не будьмо
до чванства охочі.
Чи ми знаємо українську ніч?
Ні,
ми не знаємо української ночі.

Павло Антокольський
(1896–1978)

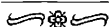
ІЄРОНІМ БОСХ

Заповідаю правнукам записки,
Де правда зафіксована без маски,
Вся правда про Ієроніма Босха.
Художник цей був знаний там і тут.
Не бідував, веселощами славен,
Хоч кожну мить в петлі повиснуть міг він
Серед майдану, що розкошів повен,
Мов знак, що настає останній Суд.

І якось Босх привів мене в харчевню,
Ледь миготіла кручена свіча в ній.
Підпили забавлялися кати в ній,
Своє хвалили підле ремесло.
Босх підморгнув: «Сюди, мовляв, прийшли ми
Не тішитися з п'яними дівками.
Без молитов, а також паполоми,
Розберемося, де добро, де зло.

Сів у кутку, і працю розпочато:
Потворні лиця їм дарує люто!
Усіх перекалічив знаменито,
Нікчемністю позначив назавжди.
А вина все лились, дзвеніли чари,
Мерзотники варнякали без міри.
Не знали: їх чекає стид і горе,
Бо Суд почався — над усі суди.

Диявольське і не гадало братство,
Що справедливе, радісне мистецтво
Кара злодійство, убиває вбивство —
Від нього не схватися ніде.
Ми вийшли із таверни десь під ранок
На перемерзлий і холодний ринок.
Торкаючись хрестів, шпилів, коронок,
Кудись за обрій чорна хмара йде...

Прокинулись купці, ченці та судді,
На вулиці базікали сусіди.
А чортенята увихались ситі,
Пишалися між них, немов пани.
Розлігшись, розкарячившись нахабно,
Всіляка нечисть шкірилась ехидно.
Здавалось: наближається несхибно
Страшна пора — пришестя Сатани.

Художник знав, що Суд страшний сотворить.
Мине жахна руйнація — він вірить.
Майбутнім справедливим тільки й марить,
Що переоре попелища всі.
О, цей шабаш! Ця оргія безмірна!
Цих чорних ринків суєта примарна,
І тихий Рейн, і Темза, й Марна мирна —
Смертельний все скорилося красі.

Я бачив на Різдро і ще й на Пасху:
Біля картин Ієроніма Босха
Проява не одна кривила писка,
Налякані, тікали хто куди.
Збігались знов, кричали: «Страм! Гунцвотство!
Геть! Зовсім не подібно! Святотатство!»
Отак всяк силкувавсь творити суд свій,
Щоб якось Суд страшний та обійти.

Микола Тихонов
(1896–1981)

ЛІТОПИСЕЦЬ

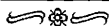
Чи лучилось, що у тій хвилині,
Як слова урочисті низав,
Запис обірвав на половині,
У задуму впав, не дописав.
Скільки мук Вітчизна увібрала,
Чи вмистив літопис всі жалі?
В поле вийшов. Далечінь мовчала.
І припав до сонної землі.
І почув, затамувавши подих,
Гул земний, де сяє небовид, —
Гуркіт гроз чи зграйне у походах
Тупотіння безлічі копит,
Стогін горя, що зривався глухо...
Спали трави, лист не шелестів.
До землі приклав чутливе вухо,
Розгадать будущину хотів.
На коліно звівся. І натхненне
Слово світле, як роса, прорік:
— Руська земле, Батьківщино, нене,
Будь благословенною повік!

АННА ЯРОСЛАВНА

Де Софія золота преславна,
Вдарив дзвін — заграла срібна креш...
Як далеко, Анно Ярославно,
Від світлиці рідної живеш!

Гей, дорога пролягла нерівна,
Вороття додому вже нема.
Сонцеока і метка князівна —
Королева Франції сама.

Небо — і невтїшне, і студене —
Крізь віконця сивий сум несе.

Видно місто — бідне та нужденне,
Видно річку — вбогу, як і все.

На світанні дивом виринали
Оболоки з сірої імли,
Нібито не хмари запалали —
Золоті софійські куполи.

Хмарка бризне зимною росою
На дахівку. На більмо слюди...
Що тебе — з веселою красою —
Ярославно, привело сюди?

Від палат розкішних, книгозбірні,
Де не раз, бувало, гомониш
Про світила, про світи безмірні,
В цей глухий, занедбаний Париж?

Може, спопелила, розтерзавши
Юну твою мрію до часу
Франція, аби збагнуть назавше
Всю душі слов'янської красу?

Володимир Набоков
(1899–1977)

* * *

В самотності існує воля
І солод є у мреві сну.
Зорю, сніжинку, квітку з поля
У віршеві замкну.

Так, я щоночі умираю,
Та рад: воскресну в певний час,
І день новий — росинка раю,
Минулий день — алмаз.

РІЧНИЦЯ

В ті дні дастьбі від краю і до краю
Засяє громадянська благодать:
Все здійсниться, те, що при чашці чаю
На чужині ми мріємо вгадать.

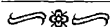
І муж останній на оцій планеті,
Хто пам'ята наш час та імена,

В ті дні на феєричному банкеті,
Упавши в шал від пафосу й вина,

Слабкий, кумедний в ніжності старечій,
Підніметься... та ні, утратить дар, —
Межу вигнання згублено між течій,
А їх не пам'ятає ювіляр.

Ми будем спать, поети лиш на слово,
Я, зокрема, чудово — на зірках:
Мене вбив янгол чисто випадково
І переніс навіки в рідний прах.

Бібліофіл якийсь, мені це видно,
Знайде в потрібних бозна де й кому

Журналах, надрукованих тандитно
Російської незнаючими, тьму

Статей, поезій, чуттєвих романів
Про те, як Русь була нам дорога,
Як жив Петров і мандрував Іванов
І як любив покірний ваш слуга.

А підпису мого він не відмітить;
Забуто все! Та, музо, не біда!
Блукаймо далі, тішмося як діти,
Вагонами, що мчать немов орда.

Радіймо з блиску, сяяння, горіння,
Надаючи можливість глупакам
Ганьбити вік наш, лаять сновидіння,
Що доля тільки раз дарує нам.

СМЕРТЬ

Затихне гам життя голодний
І стане музикою тиш.
Ти, босоногий, прохолодний,
По мене, гостю, прилетиш.

І душу з мороку земного
Візьмеш на світло, мов листа
В шуканні знаку водяного
Крізь тіні суетні — літа.

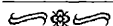
І просіє те, що сонно
В собі плекаю і таю,
Знак, що не збить безцеремонно,
Узір, придуманий в раю.

О смерте, ти мене почула,
Легке прощання принесла,
Мов картки лет, що зісковзнула,
Відчувши подмух, зі стола.

СОН

Мій сон. Він знов повториться, як звичний
Стук замуваного в склепі. В тому сні
Працюю в ямі кайлом, раб одвічний,
Уламок відкопав на глибині.

Ось ліхтарем освітлюю, складаю
Весь напис, де черви живе сім'я,
«Читай, читай», — волає кров моя:
Р. О. С. — і я вже букв не розрізняю.

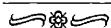
Олександр Прокоф'єв
(1900–1971)

* * *

...Звідкіля в нас на Ладозі ніжна мова України?
Звідки слово взялося дзвінке, солов'їне
Українське?

Нелегко повірить, гадаю,
Цим словам моїм — що ж, то повірте хоч Далю!
Отже, з давніх часів поведу свою річ.
Тож коли Запорозьку сплюндровано Січ,
Цар послав двадцять тисяч українських синів
На Петровський канал.

Мало бачили снів
Запорозькі хлопці про рідну Україну.
Засинали в болоті, брели в хуртовину,
На холодних вітрах замерзали, вмерзали
В темний камінь-валун чи в граніти вгризались,
Щоб мостилася трупом від моря дорога
В болотах, що не відали чорта, ні бога!
...Тільки ж небо спохмарене раптом ясніє,
Відступає зима, як притьмом завесніє,
І під ладозьким вітром, а може, балтійським
Не дрімало моє запорозьке військо!
Захмелівши од простору, змучені, спрагли,
Цілували рибачок у губи засмагли,
І ставні ладожанки горіли від млости,
І не знали поразки мої запорожці!
Тож коханим своїм дарували — по слову,
А з піснями — і всю українську мову...

Микола Заблоцький
(1903–1958)

ПРО СМЕРТЬ ЗАМИСЛИВСЬ Я

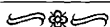
Про смерть замисливсь я глибоко,
Аж збунтувалася душа моя.
День посмутнів. Природи мудре око
Вдивлялося у мене крізь гілля.

Нестерпний біль скорботою прощання
У серце, наче блискавка, проник.
Все, все я вчув тоді — і трав нічних шептання,
І клич води, й каміння мертвий крик.

І я, живий, блукав понад полями,
І страх зненацька щез,
І думи тих, що відійшли, стовпами
Прозорими здіймались до небес.

І голос Пушкіна я чув над головою,
І птиці Хлебникова вились край води.
І камінь я зустрів. Порослий весь травою.
Впізнав я в ньому лик Сковороди.

Всі існування, всі землі народи
Вставали у нетлінному бутті...
Тож був я не дитиною природи,
А думкою. А розумом її!

Дмитро Кедрін
(1907–1945)

У ЛІСОВІЙ ГЛУШИНІ

Я не знаю, що простіш на світі:
Гущина, галяви, хащі, пні,
Роси на березовім суцвітті,
Плеса переливи світляні?

Осені намітка тонкоткана,
Ручаї первопрозорих сліз.
Сірий вовк царевича Івана
По таких місцях, напевно, віз.

Народись тут Муромцем Іллею,
Ляж на мох і слухай тридцять літ,
Як шугає птиця над землею,
Вуж у травах полишає слід.

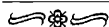
Все до крихти — знане не віднині:
Дикий хміль, чижі та болота.
І чому над всі краї чужинні
Найдорожча ця земля свята?

КРАСА

Ці високі лоби вінчянських мадонн
Зустрічав я не раз у російських селянок.
У рязанських жінок, що витіпують льон,
Що молотять і жнуть, заки блисне світанок.

У хлоп'яток русявих, що ловлять граків
І ховають у пазухах — мовчки, без слова,
Сині зорі очей котрий раз я зустрів, —
Вони сяють з натхненних картин Васнецова.

Той бурлацький, гіркий, та святий, мов роса,
Репін біль позбирав, на полотнах розсіяв...
Зрозумів я тепер: вся мистецтва краса —
Промінь сонця, котрому наймення — Росія!

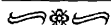
Павло Васильєв
(1910–1937)

* * *

Майстром замислив я стать, роботою марячи здавна.
Щоб зупинять мені мармуру смертний розбіг і
крушіння,
Лить жеребців із дзвенючої бронзи, у котрих
не ніздрі — троянди,
І биків, що як дихають, гострі здійсуються ребра.

Вії важенні камінних жінок не дають мені спати,
Губи в жінок тих мовчазні, в задумі й нічого не скажуть,
Дай мені більше недуги тієї, життя, — втамування
не хочу,
Спраги вділи та уміння у цій мистецькій роботі.

Ось я бачу, лежить молода, в подовгастій одежі,
опершись на лікоть, —
Скульптор лишив біля неї теплого сну пів-аршина,
Хлопчик над нею схиляється, ледь усміхнувшись,
крилатий.
Дай і мені, о життя, усиплять їх так міцно — камінних
жінок.

Олександр Твардовський
(1910–1971)

* * *

День відходить. І ночі глухої
Гострий містом бреде аромат —
Запах свіжої м'ятої хвої,
Запах похоронів і свят.

Сіро. Глухо. Не видно нітрохи
Крізь туману замрячену сіль —
День як день — чи початок епохи
Березневе світання таїть?

ПРО СУТТЄВЕ

Не прагну славу здоганяти.
А влади хіть — нікчемна хіть.
Ранковий ліс — мої пенати,
Скарби — корони верховіть.

Моє — від літ дитинних стежки
У хащах конопель — беру,
І від травневої сережки,
Дощем прибитої в бору.

Від моря, що хапливо лиже
Каміння берегів сухих.
А ще —хай час мені залишить
Пісні, що доспівать не встиг.

І від знемогли й перемоги —
Людської — частку принесіть.
Мені, мені б — лишень спромоги
Усе уздріти, зрозуміть.

А ще — запевнення потрібне,
Так, так, потрібне — аж до сліз, —
Що, оминав, як міг, негідне,
Що чесно я тягнув свій віз.

Михайло Дудін
(1916–1993)

БУРШТИН

Промитий злиток бурштину
Промінить грань ясну.
Прибій, що вирував до хмар,
Залишив нам цей дар.

Медово-чистий ронить дзвін.
Пройнятий сяйвом, він
До нас прийшов, за нами вслід
Мільйони йтиме літ.

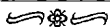
Він вплив, хоч лежав на дні,
Як вимерлі світи.
В його невловній глибині —
Бджола; і крізь пласти

Тверді спресованих століть
Я б спрямував свій лет:
Дізнатися, з яких суцвіть
Вона збирала мед.

Люблю життя. Бджола крильми
Присвічує в пітьмі.
Які щасливі двоє ми,
Те знаємо самі.

Віднині істини прості
Збагнули назавжди:
І що — отрута у житті,
І що таке меди.

Любов. Ні силі, ні літам
Любові не здолають.
Я сам, я сам її роздам,
Щоб вічно їй палать,

Аби на радість молодим
В прожилках бурштину
Крізь сотні літ прийшла до тих,
Хто знає їй ціну.

* * *

Ні, не тому, що жінка так любила.
Ні, не тому, що вірною була.
Ні, серце, перепалене дотла
Уберегла в бою інакша сила.

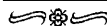
За це признання через стільки літ
Не май образи. Так душа хотіла
І, сліпо вириваючись з орбіт,
Я й сам не знав, куди вона летіла.

Куди неслась? Щоб захистить мене,
Вставав весь світ — небесне і земне.

І я прийшов, я повернувся — твій.
Мені так добре, сонячно — чи бачиш?

... Повільний помах променистих вій.
Ти й словом не образиш, ти пробачиш.

А завтра? Долі іншої нема
Вона для нас в житті, не на папері.
... Яка над ранком просурмить сурма,
Яка стихія виламає двері?

Євген Винокуров
(1925–1993)

ЯН ГУС

Він скромний був. Учений був.
І шанував святині.
Нескорених вершин сягнув
У золотій латині.

Ніхто б за дня ще й при свічі
Не розпізнав титана
Накидка вбога на плечі,
Приношена сутана...

Співав би поміж божих слуг
Всевишньому осанну...
Та раптом — слово! Глухне слух
Соборного майдану...

І стало чутно за версту —
Відкинувши канони,
Апостольську він простоту
Возніс понад амвони.

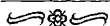
Йшов у вогонь учений чех,
А полум'я сичало:
«Чого тобі, людино, ще?
Чого тобі замало?»

* * *

Світ ловив мене, та не спіймав...

Епітафія на могилі Г. Сковороди

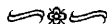
Він умирає. Де шукать причину?
Ні владних жестів, ані пишних фраз.
О підніміть же, люди, подущину
Мислителів: хоче зріти вас.

Ось речі, повні потайного смислу,
Вір вольним од буденщини словам.
Він бачить пару, над борщем завислу,
Хіба то не жертівний фіміам?

На кухні ложки дзенькають. Уперті
Десь чути кроки. Плаче десь дитя.
Я твердив людям, що немає смерті,
По суті — помилявся все життя!

І мить прийшла. Остання. Так, остання.
Ридають люди. Журно гомонять.
Тепер він учень. О, гірке навчання.
Сьогодні він навчається вмирати.

Роберт Рождественський
(1932–1994)

ПЕРЕЇДЖАЄ ГАЙ

Із глузду з'їхав

гай.

Переїжджає гай.

Дерева схвильовані,

Вони кричать:

«Їдемо!

З усіма манатками,

З равликовими хатками

З росою

кришталевою,

З жуком-короїдом.

З жовтьокими сонечками,

З павутинкою русою...

Давайте в кузовах машин

Присядемо згідно традиції...

А потім

піднімемось.

А потім

рушимо...

Ну а як —

З птицями?

Як же —

птиці?

Позлітаються птиці

Голубими клинами

Над землею заб'ється

Здивований сплеск...

Покружать,

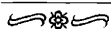
покружать,

Розведуть крилами —

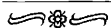
Лисина на місці

Зелен-плес...

А в коридорі поїзда,

В коридорі поїзда
Чутно, як колеса
Бесіду ведуть...
Ми їдемо,
Їдем,
Хоч нам так само боязко:
Враз прилинуть радощі
І нас
не знайдуть?

Андрій Вознесенський
(1933–2010)

КРИЗЬ СТРИЙ

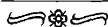
І сон примарився Тарасу;
Крізь мовчазну солдатську масу,
Чиюсь брехню, чиюсь гримасу,
Під барабанів злобний бій, —
Крізь стрій ведуть його,
Крізь стрій!
Крізь шал і крик в юрбі сліпій:
«Хто слабко б'є погано, того — крізь стрій!»

Спина затерпла, занімала.
Правофланговий б'є уміло.
І друзі голос подають:
«Пробач, не ми б'ємо.
Нас б'ють».

За що ж ти б'єш, господній дурню?
За те, що вік прогаяв дурно!
Жона вродила блазнюка.
Борги. Недоленька тяжка.
А ти, наш миршавий монарше?
За віру? Чи за те, що натще
Учора понад міру пив,
Над нами владу загубив,
(У лівій — дуля, прут — у правій),
Чому ви заодно із ними —
І в душу лапами брудними?

«Я розумію ваші болі, —
Дрібнота. Зборище пусте.
Нізащо ви не простите,
Що ви бездарні, ниці, вбогі».

Кричить у світ,
В сумління сите,
Як біль і совість всіх людей,
Понівечене,

Гнане,
Бите,
Криваве місиво плечей!

«Я зневажаю підлу зграю
Епохи блазнів і калік.

Люблю вас, і прощаю,
Епоху — не прощу повік.

Я знаю — правдою, добром...»

В лице тупий удар.
Підйом.

Із «ЩОДЕННИКА «СОФІЯ—67»

1. Бар «Рибацька хижа»

Божидару Божилу

Несебарську рибу — рибу над рибою —
Рубаєм, хижі.
Бенкет бентежний. Сиджу, не рипаюсь
В «Рибарській хижі».

Ах, Божидаре, антено божа,
Ми — самоїди.
Худі як риби. Ми риби, може.
Нам дітись ніде.

На нас тільняшки, меридіани —
Як вічка сітки.
Фігури наші — як в Модільяні —
Для сковорідки.

Вирує море різноплеменне..
Ми — ультразвуки.
Думки відважні чужі круг мене
І ультрашуки.

Хто нас почує? Збагне в цім світі?
Риб, що співучі.

У Часу вишукані сіті
І грубі уші.

Нас люблять жони
Тендітні, сонні.
Вони — русалки.
Ах, скільки сітей
В рибальських зонах
Ми прокутали!

В бенкетах прісних
Нам гості злістю
наповнять склянки.
Та наша пісня
Прониже кістю
Чужі горлянки.

2. Стара пісня

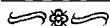
Георгію Джагарову

«Гей, по селу яничари дітей одбирають...»
Болгарська народна пісня

Заспівай, Георгію. Земля
У крові. Ікони — в кізяках.
В яничари взято немовля.
Вернеться вбивати потурнак.

Ми забули вже, яка пора.
А в очах — століть багровий чад.
Братом погвалтована сестра,
І ніхто не знає, хто чий брат.

І ніхто не знає, хто чий син,
Материнський порючи живіт.
Під якою з цих страшних личин
Батьківщина шле мольбу у світ?

А як ти, скажімо, яничар,
Чи ж не палиш власні вівтарі?
Де чужі — ти добре розібрав,
Та не розумієш, де свої.

Хто ж то, гай плюндруючи для втіх,
З дерева — людиною зробив,
Од зелених родичів моїх
Хто мене, Георгію, одбив?

Вирізано груди. Запеклись
Дві червоні рани. Мамо, стій!
Мамо, від убивці одвернись.

Мамо, мамо! Зір у нього — твій!

Віктор Соснора
(нар. 1936)

БОЯНОВІ ГУСЛА

За мотивами «Слова о полку Ігоревім»

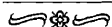
Браття!
Настала година
Братись
За Слово Велике.

У Бояна
                                стодзвонні
Гусла,
А на гуслах —
                                руський орнамент.
Гусла тії ячать, мов гуси,
А захочуть —
                                клекочуть

Орлами.
З дубом мудрістю
Позмагаться,
З вовком —
                                спритом
Змагаться можуть,
Князь веселий —
                                радіють,

Горе
                                в нього —
Тужливо
                                мовкнуть.
У Бояна —
Проворні струни!
Ніби десять соколів
                                зграбних

Напускає Боян
                                на юних
Лебедів зграю.
А що перший злітає
                                сокіл! —

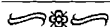
Спів звитяжний
На честь Мстислава, —
Перед станом
                                воїв касозьких
Він Редедю подужав, —
                                слава!
То не десять соколів
Ловких —
Десять пальців,
                                од пісні скорчених
Що торкають струни,
                                а струни
Князям славу самі рокочуть.
Часом —
Смутки в них
                                небувалі,
Чи квилять
                                жалі журавлині...
У Бояна гусла-цимбали,
Гей, стодзвонні —
Пе-ре-лив-ніі.

Ігор Шклярєвський
(нар. 1938)

* * *

Яка збурунена весна!
Як розіллялись талі води!
Як синява цвіте ясна!
Дніпро виходить на городи!
І знов затоплені ліси,
Рови, і греблі, і хатини,
Поля, обочини, долини...
На землю небеса зійшли!
І знову вимучені птиці
Летять скоріш зайнять бійниці
На древній на міській стіні.
Приснились вчора знов мені
Товариші мої по школі
І мати з батьком. Тінь тополі...
Сплавляла лід крихкий ріка,
Переливався світ на сонці,
І наш учитель в плоскодонці,
З березнякового ліска
Гнав хмари помахом дрючка,
Спішив до першого дзвінка
Пристати до шкільних воріт,
Пилок пострушувать як слід,
Дарунок лісу-побратима,
Ввійти у клас і повторити,
Що треба отчий край любити
Завжди з відкритими очима.

З СЕРБОЛУЖИЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Якуб Барт-Чішинський
(1855–1909)

ДО СЛОВ'ЯН

Хай слух оглухне! Хай осліпне зір!
На півночі розлюченій стихії
Не піддається човник. Хвилі злії,
З якими він, смертям наперекір,

Веде свій довговічний гострий спір,
Щораз ховають човнярів... Надії —
На південь. Звідти рятівної дії
Знеможені чекають з давніх пір.

Невже рятунку кликати дарма?
Так. Родичів поглинули могили.
На поміч! Хвиля котиться німа!

На поміч, в чиїм серці серце б'ється,
Хто бачить, чує: смерть уже сміється, —
В останнього плавця — краплина сили!

СЕРБСЬКА МОВА

Малий народ наш, але в нашій мові
Велика сила. Нам вона — за зброю
Слугує, мов двосічний меч — герою.
Принижені, ми — вільні в ріднім слові!

Вона, мов хліб народу-бідакові.
Красуня — мова. Так, але чужою
Чужа навек зостанеться. Такою,
Як мачуха у дорогій обнові.

А наша гостра, ніби зброя кута,
Вона дзвінка, криштальна, росяниста,
І запахуца, і рясна, мов рута.

Вона — легенди оповідь племінна,
Вона — зоря на обрії промінна,
Твоїм безсмертям. Лужице, речиста!

Ян Радисерб-Веля
(1882–1904)

ЯН ГУС

У Констанці на соборі
Зібралися церковники,
Щоб судити Яна Гуса.

Зажадав облудний папа,
Біскупство жадає підле,
Щоб живцем його спалити.

Поза муром перед містом
Розіклали вони ватру
І смертника прив'язали.

Уже полум'я довкола
Його тіла обвилосся,
А він молиться так ревно!

Їдь йому здавила горло,
А він, гинучи, співає
На страшному тім кострищі!

РИТУРНЕЛЬ

О незабудко!
Хай би мене світ забув,
Тільки б любка пам'ятала!
Ти, білявко, —
Сині очі зорять в небо:
Там з коханою стрічаюсь!

Ян Лайнерт
(1892–1974)

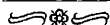
У СЕЛІ НА ГІРЦІ

У селі на гірці
Дика груша квітне.
Налітає вітер,
Пелюсточки сипле,
Сніжні пелюсточки —
Юнці на коліна.
В затінку, у тіні,
Грає-невгаває
На червонім шовку.
Пестить губенята
Пристрасні, гарячі
Ранньої троянди.
А під синім небом
Синя квітка мріє.
Щастя сіє.
Синім зором,
Зором льонно-синім
Виглядає пари...
У селі на гірці —
Щастя там погідне.
Пишно квітне
Казка лісу,
Ніжна казка
Першого кохання.

ЖНИВА

Дика рожа на межі сміється —
Пуп'янок од сонця розів'ється.
Хочу я піти та й жито жати,
Що колоссям тонкодзвонно б'ється.

Солодко черешенька сміється,
Біля неї шпак раденький в'ється.

Вже пора мені черешні рвати,
Поки інший рвать їх не візьметься.

Ротик — як до світу він сміється!
А кохання тільки раз дається,
Ті уста пора вже цілувати,
Бо краса від часу й так минеться!

РЕВНОЩІ

Хвиля в'ється і сміється:
«Парубче, дурний хлопчино,
Чи ж ти розуму не маєш,
Що кохану тут чекаєш?
Одурила тебе мила —
Серце іншому відкрила».

Пугач теж собі кепкує:
«До корчми хутчіш заглянь-но:
Як сміється,
В танці в'ється
Від цілунків п'яна
Там твоя кохана!»

Парубок домів рушає..
Та прийшла таки дівчина,
А до неї птиці
Й квіти яснолиці:

«Бідная голівко..
Де ж ти була, дівко?»

Дівчина домів прямує —
Не знайшов її хлопчина..
Хлопцеві ж до рана
Видиться кохана,
Поцілує — мріяв..
Хто ж те лихо вдіяв?!

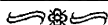
МАКІВКА

Зночі бачив сон я:
Де осоння —
В житі серп дзвенів.

Маківка упала,
Зблідла, зів'яла —
Умирає молодесенька...

Долі суд звершився...
Зажуривсь я
І дивлюсь у воду:

Губи, що любив я,
До своїх тулив я,
Вже цілує смерть!

Вяцлав Серб-Хейніцанський
(нар. 1901)

ПЕРШЕ ЗНАЙОМСТВО

Я був несмілий і малий хлопчина,
Коли ще світ вміщавсь в моїм селі,

Коли щеміли перші мозолі,
Коли душа була ясна й невинна.

Тоді відчув я вперше серцем сина
Усі твої страждання і жалі, —
Коли чужинці плундрували злі
Тебе, о мамо-Лужице єдина.

Тоді ж любов у серці розцвіла,
Неначе буря серцем перейшла,
І гнів, і біль у ньому полишила.

Ніщо її, ніколи не здола!
Аж поки тіло забере могила,
Вона любити Лужицю навчила.

ДО ЗБРОЇ

В тяжких думках іду по сербським полю —
Хоча б промінчик радості заблис!
Скрізь ллється кров, панують бич і спис, —
Аж серце розривається від болю.

Суворі пута в'яжуть нашу волю,
Безжальний меч над головою звис.
Чужинець — підлий і підступний лис —
Вже тяг, волік до ями нашу долю!

О серби, кличу вас до воювання
За рідну батьківщину, за ім'я, —
По кожній ночі настає світання!

Тримаючись землі, що під ногами,
Й любові, що у серці не згоря,
Своєї долі будемо панамі!

Юрій Хвѣжка
(1917–1944)

МАТЕРІ

О, не тужи за мною, мати,
Що море поміж нас розляте,
А кожна вість страшна, як ніж,
Бо раниць, коле! Про неволю
Нагадує, хоч ти вже спиш.
Не хочу я ховати болю,
Ані журби в очах твоїх,

Там, де лиш горе із бідою
Вечеряти сіда зі мною, —
Не потривожу мисль твою,
Бо вірити не перестану
У тебе, Лужицю кохану, —
Я визволю тебе в бою,
В душі глибоко заховаю,
І, син твій, виродків-синів
Пекельним словом покараю!

ФАНТАЗІЯ

Бачив я смерть, що сидить на межі
Серед житнього лану;
Об косу гостру, нову
Незріле колосся б'ється,
Лезо люто дзижчить:
— Ось я, Золінген, Золінген!

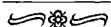
Ударить. Спиниться. Гляне
Мов злодій — ніде й нікого...
Застогне молоде жито
А сталь і сичить, і хрипне:
— Золінген, Золінген, Крупп!

MEMENTO¹

Повільно крокує смерть,
Та не втечеш од неї.
Але, коли поспішиш,
Наздоженеш її сам.

---

¹ Пам'ятай (лат.).

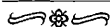

Бено Будар

(нар. 1946)

НАШ КУСЕНЬ
ЗЕМЛІ

Ми не ескімоси,
Ми не спритні й ладні;
Ми не африканці, —
Тож не шоколадні;
Ми, не як англійці,
Мовою всевладні;
До скарбів Кувейту —
Надра в нас невдатні;
Що австрійцям гори,
В нас — верхи баладні.
А натомість маєм
Шмат землі святої:
В ній — коріння наше,
Звичаї, устої.
Тут наш дім,
Притулок,
Тут черпаєм сили.
Тут наш хліб і рідні
Предківські могили.
Рідна наша мова,
Рідні тут — пісні,
Що гримлять хоралом
І бринять у сні.
Тут у нашу душу
Дивляться батьки
Тут тепло і щедрість
Їхньої руки.
Тут родина наша
Без гріха і зла...
Чом вода зникає
Нам із джерела?

МОЯ РІДНА МОВА

*До 80-річчя українському сорабістові
Володимиру Моторному*

Кожнісінька рідна мова
Має своє коріння,
Що прагне тепла й цвітіння,
Людства вічна основа.

І наша — коріння має, —
Із праслов'янства зринає,
Тендітна, слабка мов рана,
Висміювана і гнана.

Вона — безсмертя свічадо;
І якір — тобі, громадо:
Зостатись навек собою
Чи нить урвати — живою!

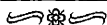
Ми нею в душі співаєм
У слові Божім навзаєм,
І гріємось, і радієм,
Любовію струменієм.

Ти чуєш, що наша мова
І далі жити готова,
Ще й чудом бажає стати,
Що батько нам дав і мати.

Вона заколише діток,
Грайливих малих леліток,
Сотворить для них обновки
І гратиметься у сховки.

Усяк, хто її спізнає,
За диво дивнеє має, —
Вона, як вічності стежка,
На ній золота мережка

Узорів, стрічечок, цятток
(Прадавніх часів зачаток...),
Коли слов'янська родина
Жила — міцна і єдина!

До рідної мови мовить
Поет у серці своїм:
«Мій правнук тебе ословить,
Бо ти — його вічний дім!»

ІВАН ФРАНКО ТА ЯКУБ БАРТ-ЧІШИНСЬКИЙ
(Класики української та серболужицької літератур)
Роки життя: 1856–1916; 1856–1909.

Ти — велет України. Ти пророк
Її душі. Ти — дух і воля краю.
Від горизонту і до небокраю
Ти борозни кладеш. За кроком крок
У слід народ ступає український...

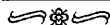
На нашій нивці — Якуб Барт-Чішинський
Ровесник твій, — не зна спочину — сну,
Крізь душі прокладає борозну
Рук не здійма — пильнуючи орала...
Ти, Лужице, сей труд пошанувала?

Але ж у вас — така пухка рілля;
В нас — каменисті ниви та поля,
Між трав — сумні віконечка боліт,
Одвічна твердь — інакшої нема!
Немає ґрунту — глина та граніт,
Що лемеша і кривить, і лама!

Ще й західні гуляють вітерці,
Висушують серця; на манівці
Одводять нашу лужицьку свідомість,
Аби зостався білий хрест натомість
І темінь, у якій висить сокира!

Яке ж то щастя — стріча Ваша щира,
Порозуміння помислів та мрій
Там, на ланах безмежних небозводу.
Ви підіймали чаші за Свободу,
Я з Вами пив при ватрі осяйній.

Чішинський раптом звівся. Головню
Із вогнища вхопив, що дотлівало,

І скрикнув: «Серби лужицькі! Замало —
Не вас, а в серці вашому вогню!»

На те Франко: «Ох, Якубе, не бійся
За свій народ маленький. Заспокійся:
У нас було ще гірше. Так було,
Що в Україні панувало зло,
Завдячуючи їй самій — не смійся!

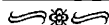
І я горів, і я страждав. Душа
Наповнювалась болістю до краю,
Та пережив народ ворожу зграю,
І вільний нині. Та не поспіша
Здійснить, про що ми мріяли віками»...

«О так, і в нас так само!» Аж руками
Чішинський сплеснув голосно. «І ми,
Ми вперше опинилися на волі,
Та маєм стільки лиха, що поволі
Підточує дух розуму. Уми
Ще так грішать, що вже забракло злості!
Перевертаються і предків кості:
Мій крихітний народ чи варт гроша? —
Слов'янська не болить тебе душа?»

«Ох, Якубе, поглянь згори на доли:
Слов'янство — це тоді велике поле,
Як наші мови є великі. Зло
Не вернеться, а сонячне тепло
Твою ріллю малесеньку, привітне,
Зігріє; щедрий твій посів розквітне».

Пішли орати — кожен власний лан
Так радісно, так гаряче й охоче;
І в Лужиці, у нас, і в Україні
Цікаві, чи шанують їх талан,
Чи злагода панує у родині,
Чи їхні вірші хто читати хоче...

І чи джерела духа віднайдуть
Великий і малий — оба народи,
Шукаючи поради чи свободи,
Щоб не боялись ні брехні, ні пут, —
Нехай Господь благословить наш труд!

Бенедикт Дірліх
(1950)

БІЛЯ СМЕРТНОГО ЛОЖА
ФРАНКА

Відмовишся від сповіді
Зате жадаєш
Світла лиш тільки
Світла

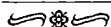
Чую твій подих
У тій годині відходу
Останній

І зараз я чую
Твою червону калину
Що під могутнім дубом
Зросла із твого пера:

Сонця хоче для себе
Для кожного для всього
Що з праху постало

У голосінні її
Бринить і моя кров
Що не могла випрямитись
Віками.

Заплющив очі
Навік:
Чую твій подих. Чую!

З СЕРБСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Петар Негош
(1813–1851)

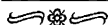
СНОМ ТЯЖКИМ
ЗАБУЛАСЯ ЛЮДИНА

Сном тяжким забулася людина,
Привиди жакні її терзають,
І заледве чи збагнути може,
Що своїм єством від них одмінна!
І, буває, інколи гадає,
Нібито від снів отих звільнилась;
Та надії марні, о людино!
Чимраз далі увиходиш в темне
Царство снів, віддаючися владі
Сновидінь жорстоких, найжахніших!

Дано тобі хитрість, чоловіче,
Та лише для того, щоб умів ти
Абияк порядкувать землею
Та свою щоб волю будував ти
На крилі мінливості твоїми,
А всіма жаданнями твоїми
Побудитель кермував незрячий.
Заздрість, злість — одвічний спадок пекла —
Як це поневажає людину,
Що могуттям розуму — безсмертна!

У бутті минушнім, бистроплинним
Щастя не стрічається людині,
Справжнє щастя, що по ньому тужить,
Бачить безграничним та безмірним,
І чим слави більшої сягає,
То своєму щастю більше шкодить.

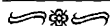
А земля не увінчає щастям
Сина — хоч одного із мільйонів, —

Бо як тільки стане самовладцем,
Потрясає чашею Геракла!

Нашого життя весна коротка,
А за нею йде спекотне літо,
Тиха осінь і зима студена.
Так життя поволі проминає,
Кожен день наповнюючи болем.
Дня нема, якого б ми бажали,
Ні блаженства, до якого прагнем.
Хто стриножить божевільний вітер,
Хто закаже бушувати морю,
Хто бажанням визначить кордони?

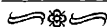
Бранко Радичевич
(1824–1853)

ПРОЩАННЯ З ДРУЗЬЯМИ

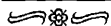
Поема
(Уривок)

Гей, заграйте, скрипки, обізвіться!
Чи дрімати, брате, нам годиться?
Днесь жиємо, завтра нас не буде,
Гей, до кола, гей же, добрі люди...
Коло, коло,
Наоколо,
Віла біла
Його звила, —
Закручене,
Заплетене,
Закосячене,
Замкнене —

Швидше, швидше, разом з нами
Каблуками, підківками!
Ти ж, сербине, — вогнем вдався,
Хто тобою не пишався!
Гей, хорвате, дай спізнати
Твою щирість, пане-брате!
Гей, боснійцю, давня славо —
Непохилена поставо,
Ти твердий, мов камінь-креміль,
Розганяєш зором теміль!
Брате мій, герцеговинцю,
Не корився ти чужинцю,
Ти прудкий, мов блискавиця,
Що між хмарами таїтья.
Гей же, сремче, гей, юначе,
Ти один — мов сотня скаче!
Чорногорче-володарю,
Славою твоею марю!
Мечем ореш, мечем сієш,
Мечем добре діло дієш:
Од твоєї шабеліни

Кров турецька буйно плине!
Далматинцю — гей, соколе,
Маєш гори, маєш доли!
Дубровчане-височане,
Тобі вічне щастя дане:
Маєш душу наче росу,
Маєш пісню стоголосу.
Гей, словенці племінні,
Гей, банатці чепурні!
Гей, бачванцю, гей, герою!
Ти й у танці — сатаною!
А чи брата не впізнаю
З-понад Драви, з-над Дунаю?
Гей же разом, гей же з нами —
Каблучками, підківками!
Обнімімося в цім колі
Задля щастя, задля волі!

Джура Якишч
(1832–1878)

ОПІВНОЧІ

Чую крізь північ листу шептання,
Бачу крізь темінь зірок сіяння.
Серце забилося. Трепетання —
О, миле серцю листу шептання!

Потік шалений даль розтинає,
На квітці квітка відпочиває.
Іду. Чекає мене кохання —
О, миле серцю листу шептання!

Впаду, умру я. Вогонь поглине,
Душа у небо зорею злине.
Біла зорина, біле палання... —
О, миле, миле листу шептання.

Мілан Ракіч
(1876–1938)

СИМОНІДА

Фреска з Грачаниці

Де злочинець, що отак терпляче
І жорстоко десь глухої ночі,
Знав, що ніхто його не бачить,
Виколупав ясні твої очі?

Тільки осквернити до останку
Не посмів або й не довелося
Царської корони, ні серпанку,
З-під якого — дощопад волосся.

На своїм забутому престолі,
Де горить мозаїка врочиста,
Думаєш про чорний вирок долі,
О смутне, свята моя і чиста!

Серед запустіння і каміння,
Згаслі твої очі владарюють,
Як померлі зорі, що дарують
Ще мільйони літ палке проміння.

Так на мене — сяйвом серед ночі —
Із стіни видніючися блідо,
Вибиті твої немертні очі
Дивляться печально, Симонідо.

Десанка Максимович
(1898–1993)

ГРАД

Стоять на порозі люди,
Хрестяться неспроста:
Йде градова лавина,
Все на шляху зміта;

Серпи льодяні жнивують
Чи не в третім селі;
А селянин уже бачив
Хліб новий на столі:

Ножем поблагословивши,
Поцілував трикрат
Смачну рум'яну шкоринку,
Сонячний аромат.

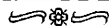
Тне льодяна кіннота
Льону сині квітки;
А дівчина вже мотала
Пряжу на рушники.

В думці вишиту ружу
На грудях уже несла,
Вже серце, що вишивала,
Милому віддала.

Полки льодяні йдуть у наступ,
Стогне земля свята;
Вже снилась селянам ракія,
Над золото золота.

Давно у снах парубочих
Рясний дозрів виноград,
Таж кожен вина баклагу
Нести на весілля рад.

Ось вона, воля Божа!
Всіх обіймає ляк:
Грім заздоровну каже,
Коло веде в полях.

НЕБО БАТЬКІВЩИНИ

Такої синяви, як в нас, ніде нема.
Там сонце будиться для лісу та селян;
Там родиться зоря, а обрій ще трима
Останній сонця зблиск з-над букових полян.

Побожний місяць там у ризах золотих
Всенощну службу править цілу ніч,
До кожного житла заглянути він встиг,
Над кожним лугом він поважну каже річ.

Ніде, лишень у нас насуплено гряде,
Погрожує гроза у величі своїй,

Чорніших, важчих туч не знайдете ніде,
А блискавки ніде не схожі так на змій.

Та радісно ніщо так не сія,
Як небо, під яким мій дід прийшов на світ,
І народилась матінка моя,
І звідки отчий зір зоріє стільки літ.

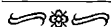
ПОВЕРНЕННЯ СПОКОЮ

Крізь натхнення божевільно пронеслась —
І дороги далі вже немає.
І сміюся знов невинно, мовби ті,
Хто лишень зорю життя стрічає.

Штурмувала, наступала скрізь,
Де душа дістати може рану.
Тихе полюблю тепер життя,
Мов старий чабан, спокійна стану.

Біля багатьох укритих див
Я кудись захекано промчала.
Наздогнав ось час, тепер стача
Крихти щастя, що в людей дістала.

Ще багато залишилось радості
І для пізніх днів моїх понурих.

Є вони, мов хатній добрий дух,
Що таїться в бервенах і мурах,

У танку веселому вогню
В жовтизні старезної сторінки,
У дзвенінні чаші на столі,
В тиші надвечірньої хвилинки.

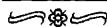
І тепер я щастям знов назву
Крапельку роси, і хмару, й стіг, і грім,
Як і змолоду, коли найперший раз
Бог поезії, крилатий бог,
В узголів'ї задрімав моім.

ЛЮДИНА

Я знала в дитинстві пташку,
Що мала серце завбільшки з горіх,
І коли в неї люди забрали
Праліс, повний пісень,
Пташина померла з печалі
На третій день.

Згадаю старого собаку
З очима такими сумними, —
Вистачило в нім сили
Здохнути з жалю і туги,
Коли не стало на світі
Руки, що приймав од неї
Кістки, і ласку, й наруги.

Одна тільки я пережила
Смерть найдорожчих моїх,
Вірних чимало друзів
Поглинула темна мла,
Пережила я зради, і наговори, і муки,
Й розлуки,
І хочеться мені знову
Сонця, світла, тепла.

ПІСНЯ ПРО УЯРМЛЕНИЙ ХЛІБ

У пільмі водяних млинів
По голодних уярмлених селах
Потаємно мелють пшеницю й жито;
І у пільмі пекарень — заклятих домів —
Приглушено гуцає сито.

Цей хліб у рабстві вижали ми,
Од сонця ховаючись в ночі хмарні,
І мусили сіяти в темноті;
Цей хліб дозрів у тіні тюрми.
А тепер поблизу пекарні —
Жахиття в кожному куті.

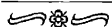
Цей хліб люди мусять молоти
На понурій нічній воді,
У млині, де сіті плетуть павуки;
Цей хліб у себе ввібрав
Сльози, і муки з муки.

Цей хліб люди мусять пекти,
По глибоких ночах,
Мовчки за муром глухим,
Щоб удень
Він теплом не запах.

Цей хліб відбирають і хліб цей крадуть;
Цей рабський хлібець, братове,
Швидко — щоб в горлі не став шматок —
Мусять їсти при світлі зірок;
Цей хліб понуро їдять
Без сміху та без розмови.

АЛЕ Й ТИ НЕ ЗАБУДЬ МЕНІ ВІСТКУ ПРО ЦЕ ПОДАТИ

Коли перша відійду, подам тобі вість,
Подам тобі вість, що бува, коли брат і сестра,
Як мати і син розійдуться навіки,
І дощ крізь потріскану глину дзюрчить,

І чи треба боятися павука сумління,
І що значить він між черви та стоніг.

Подам тобі вість, чи буває різниця
Між людиною і грудочкою землі,
Між сльозою і водами рік підземних,
І чи треба жахатися уподібнень
До трави, до краплини чи мінералу,
Але й ти не забудь мені вістку про це подати.

Дам тобі знати, чи лякатися часу,
Як наші скарби в руки чужі траплять,
І чи міняється там їхня ціна,
І чи наше життя — тільки шахова гра
Ядер і кліток, але й ти не забудь
Мені вістку про це подати.

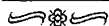
Коли перша відійду, подам тобі вість,
Поясню тобі поетового серця долю,
І що поет віч-на-віч із байдужістю вічною значить,
Що з блискавицями буде й веселками наших кохань,
Але й ти не забудь мені вістку про це подати.

Коли перша я відійду, подам тобі вість,
Дам тобі знати, що буде після страшного відпливу,
Котрий надходить по смерті,
І чи буде по ньому приплив спогадання,
Чи принесе він тебе хоч колись на узбережжя моє,
Але й ти не забудь мені вістку про це подати.

КУДИ ЛИШЕНЬ НЕ ПІДУ

(Уривок)

Куди лишень не піду, маю знайомих.
Якщо в землю — там підземні води,
Там коріння,
Там золотаві й чорні жучки,
Які я дитям на долоні тримала,
Там налите для росту насіння,
Кадуби пахощів
Нерозкорковані.

З книжки «ПРОШУ ПОМИЛУВАННЯ»

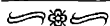
ПРО ГРЕЧКОСІЯ

Гречкосій нехай робить на свого пана
В тиждень два дні,
І один день косить
З раннього рана,
Другий — доглядає хай виноградник;
Один день у спеку — таке веління —
Для царського шляху
Носить каміння;
Один день хай меле для монастиря;
Один — хай владиці лагодить дах,
Один — хай для нього ж готує зерно під посів,
А решту, що лишиться в нього,
Хай робить на себе самого.

НА ЗАХИСТ НЕНАВИСНИКІВ СМЕРТІ

Прошу помилування
Для тих, що швидко забувають про мертвих,
І забувають про них за хвилину,
І всі зв'язки поривають із ними,
Легко, мов павутину.
Для людини, яка на могилу друга
Не посадила берези ані черешні,
Що, проїжджаючи возом чи верхи,
Ніколи не спиниться в ріднім краї,
Аби побути на рідній могилі.

Для людей, котрі і на смерть люті,
Що ображаються
Від однієї думки, що вмерти можуть,
Вони і в могилу зйдуть в осмуті,
Так само як ті, що йдуть на чужину,
Не знаючи мови, ані звичаю,
І не відаючи там душі живої;
Для людей, що безмірно обурені смертю
Так, начебто їх без вини ніякої
До вічної каторги присудили.

ПРО КАМЕНУВАННЯ

Хай перелюбницю вкаменують на площі.

Якщо без гріхів не знайдеться селянка,
Що першою в неї каменем кине,
Нехай прикличуть дружину владці.

Якщо вона не вийде на люди,
Щоби пожбурити камінь у груди,
Які любов до гріха зманила,
Нехай покличуть черницю з храму.

Якщо ж і її рука не здійметься,
Немов закліяла незнана сила,
Нехай покличуть саму царицю,
А з нею почет хай весь зійдеться.

Якщо ж у цариці теж не знайдеться
Ані бажання, ані спромоги,
Хай очі заплющать кат і жовніри,

І хай засуджена утікає
Куди лиш тільки нестимуть ноги,
І ніхто хай не сміє її завертати.

ПО ЦАРСЬКІЙ ДОРОЗІ ЛЮДИ ІДУТЬ

По царській дорозі люди ідуть,
Їм люті рани палять піднебіння,
Йдуть, наче з пекла втекли допіру.
Хто вони, хто вони?

То грішники, що християн
Продали в іншу віру.

По царській дорозі безвухі йдуть,
Не радують їхні душі
Пташині срібні концерти.
Хто вони, хто вони?
На зборищах схоплені
Крамольні смерди.

По царській дорозі люди йдуть,
Побиті, тавровані арештанти.
Хто вони, хто вони?
То єретики
І сектанти.

По царській дорозі люди йдуть,
Їм вирвано ніздрі,
Спалено вії.
Хто вони, хто вони?
Панські раби,
Втікачі-гречкосії.

По царській дорозі безрукі йдуть,
Тисячолітні з виду,
До землі прибиті бідую.
Хто вони, хто вони?
То смерди, які погралися
Княжою бородою.

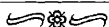
З книжки «ЛІТОПИС НАЩАДКІВ ПЕРУНА»

ВОРОЖКА

В ті давні часи, як була свята
Особа пророка, єретика й ворожбита,
Покинувши перед боєм свою дружину,

Кілька хлопців пішло
До ворожки,
Сестри якогось господаря з Велебита, —
Говорили, що то ясновидяча жона,
Що вона
Вміє читати троякі письмена, —
Щоб їм розгадала завтрашню долю хоч трошки.

— В закарпатську прадавню пору
З богами змішані були люди, —
Каже ворожка першому юнакові,
Думки його відводячи від битви, що завтра буде, —
Зацвітали сади богині весни,

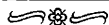

Яких ніхто ніколи не вартував;
Туди твої предки зайшли, і вони
Захмеліли від запаху незнаних трав,
А коли вернулися звідтіля,
Була на них сонячна позолота,
Наче пилок мотиля;
І ту позолоту видно на твоїм обличчі,
І тебе нападає любовна жагота.
Я бачу з твоїх долонь,
Що матимеш за овидом стрічі,
Що тебе палитиме кохання скоро,
Та не лишатиме опіків той вогонь.

Та уже другий показує руку,
І йому каже велебітська жона,
Ніби читає з книжки вона:
— Предки твої — і це передалося внуку —
Сміло дивилися в очі Морани,
Заходили в її володіння скалисті,
Наче ті травозбиральниці, що в горах шукають зілля,
Розуміючись на чародійному листі.

Предки твої називали себе
Родичами богів,
Тому й ти розмовляєш відважно
З абатами і панами,
Тому немає в тобі покори,
Тому не боїшся, якщо правду каже долоня
Мораниної руки,
Боронячи від царя і венеціанця наше море.

— Хлопче, — каже третьому ворожка спроквола, —
Русалка яснокоса, гола
На грудях твого прапрадіда переночувала,
А вранці, коли земля схолола,
З оленями в ліс побігла й пропала.
Друзі-мисливці сказали йому: то — мана,
Сон, ілюзія, замрія нічна,
Але він подався за нею блукати,
Скитанням гасити свою жагу;
Навіть забув, що є в нього мати,
Від старості став, немов порохно,

І якось він вийшов на берег Дунаю,
І там його хвилі затягнули на дно.
Ти кохатимеш, як він, ясновиду
З золотою косою,
З братом вона тебе розлучить,
З матір'ю і сестрою.

Дочекався й молодий рибалка слова:
— Твій предок давній був потомком віли
І рудоволосого карпатського риболова,
Тому зачаровує тебе море,
Вітрило зачакловує біле;
Ти бачиш віли-праматері тіні
В глибини морської тремтінні,
А в бурю люту
Ти бачиш вітрило, мов її пазуху, вітром напнуту,
Тому руки твої обернулись на весла,
І, коли хвилями рокоче морська глиб,
Тобі уявляються річкові пороги;
Тебе приваблює царство перлівниць і риб.
Бережись, коли покидаєш гавань,

Щоб тебе не схопили страховища-восьминоги,
Щоб ти повернувся з далеких плавань.

Зачарована казками ворожихи
У першій битві та четвірка полягла.
Вілами, русалками, старими богами
Наповнилась їхня передсмертна мла.

Радован Зогович
(1907–1986)

ЯБЛУНЯ ПЕРЕД ВІКНОМ

Ген яблуня на роздоллі, з дитинства мені знайома.
Зростає собі на кручі. І коренем камінь коле.
Забула, що таке спрага. Забула, що таке втома.
Колише вітри дунайські і дивиться вниз на поле.

О яблуне самосійна! На добрі живлющі соки
Земля тут занадто вбога. Крута і тверда стромина.
Далеко глибинні води. Далеко небо високе.
Болить тобі кожен прутик. І мучишся, безневинна.

А якось бруньки зачала. І всміхнулася — мати.
Та раптом пополотніла: кошавці летять скажені.
Позбулася сну — це ж треба вві сні дітей пеленати,
Щоб на зорі закласти маленькі сонця зелені.

Тоді вже перепочине. Набрякне гілля, мов жили.
Аби укритися рясно зеленчаками дрібними.
Голодні вітри одхлинуть. Тоді з останньої сили
В осінь пригорщу яблук радо вона нестиме.

Так ото їй ведеться. На добрі живлющі соки
Вбога, занадто вбога камінна моя стромина.
Далеко глибинні води. Далеко небо високе.
А треба дітей поїти, поки жива деревина.

Стеван Раїчкович
(1928–2007)

ЖИТТЯ

Нема вже куди тікати.
Світ замикає круг.
Хай буде трава і пташка
Мені як людина,
Як друг.

Коли я гілкою став би,
Думками б листя цвіло.
(Щоб тільки криваве золото
Восени
Не пливло).

Коли ж і каменем став би
Не глухий та сліпий!
Лежав би собі на березі,
Замислений
І голубий.

Нема вже куди тікати.
Життя замикає круг.
Хай буде берег і сутінь
Мені як людина,
Як друг.

ПТИЦЯ

Птице, малесенька крапко в небі!
Несміливе, тендітне пір'я!
Душе голубизни!
Од стріли бережу твою пісню.
Я хотів би стояти отут наче дерево чи всохлий пень.

Злети ж на це добре тіло,
присядь на нього без страху!

Я буду мовчати, мов камінь,
на тебе не чхну, сіромаху.
На голові моїй мирній пробудь цілісінький день.

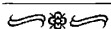
ДАЛЕКЕ САМОТНЄ ДЕРЕВО

Далеке самотнє дерево,
Далеке самотнє дерево,
Хтозна як далеко за морями,
За горами,
Ти — найправдивіша моя пісня.

Тебе досягла моя тиша,
Самотня вона
Й порожня.

І своїм зором тебе я торкаюся вічно,
Сам блакитний
Од відстані.

Чи зможу я через моря своїх сліз
Чи зможу через град свого болю
Раз,
Хоча б лиш раз
Торкнутися гілки твоєї
Далеке самотнє дерево,
Далеке самотнє древо.

ЗІ СЛОВАЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Янко Краль
(1822–1876)

НАЦІОНАЛЬНА ПІСНЯ

Понад нашим краєм почало світати,
Гей, ходімо, браття, волю здобувати.
Гей, ходім, ходімо! Самі пропонують!
Як її не брати, коли нам дарують?
Почало світати понад нашим долом,
Підлий той був зроду, хто зробився кволим!
Довго, мої браття, нас кати морили,
Завтра чи сьогодні — стежка до могили.
Гей, кладім покоси, поки сяють роси,
Бо, як трави росять, добре коси косять.
Прилетіли вісті: буде панство бите;
Проклят, хто посміє панщину робити!
Земляки, словаки, в бій на кодро враже,
Яму хто нам рие, сам у неї ляже.
Що б нас не лякало, відступать негоже,
В справедливій справі й небо допоможе.

Іван Краско
(1829–1881)

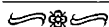
ЖАЙВОРОНОК

Навстріч бурі, навстріч грому,
Навстріч сонцеві ясному
Понад коло соколине
З тихим співом жайвір лине.

Жайворе, нені-землі ти син, —
Що ж тебе вабить до височин?
Ані крилець буреломних,
Ані тонів громодзвонних, —
Чом же в далі соколині
З тихим співом линеш нині?

В тучу я лечу розлогу,
Несу жертву Пану-Богу!
Сонце звитяжне весняне
Зняло з матусі кайдани,
Явило знаки знаменні:
Серця воскреслої нені
Почув я перше тремтіння,
Почув я перше веління
І лину в тучу розлогу,
Жертву несу Пану-Богу!

Мій жайворе, де ти подівся?
Чи в небі співом розлився,
Чи в пазурі втрапив соколам?
Не бачу тебе над полем!
Лишень твоя пісня рання
Од світа і до смеркання
Вив'язує сріберні сплети...
О вічний мій, брате мій, — де ти?

ВІДГОМІН УКРАЇНСЬКОЇ ДУМКИ

Ой надлетів сивий сокіл з тою новиною,
Що Іваночко могилу взяв собі жоною.

«Гей, Іване, що ти вдіяв, де та сила Божа!
За одну могилку дав ти ціле Запорожжя!

Та не тільки Запорожжя, увесь світ широкий,
І родину, і дружину, зір свій бистроокий!

Як тобі в тяжких обіймах темної хвилини,
Коли вітер буйнесенький над тобою рине?

А як гуля козаченько в тім широкім полі —
Чи не болить, Іваночку, серце мимоволі?

Ой Іване, що ж ти вдіяв — нещасна година!
Ще татарин скаче степом, плаче Україна,

А ти лежиш у могилі, ми — без оборони,
І та кров твоя козацька надарма холоне».

«Не сумуйте, мої браття, годі вам тужити,
Бо могила кров козацьку не владна студити.

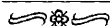
Коли б навіть була як світ, висока до неба,
Встане козак навіть з пекла, як буде потреба.

Як засвище раз отаман — шабелька задзвонить,
На коня Іванко сяде, землю оборонить.

Ой не зітхай, Україно, від жури своєї,
Дочекаються мотузки бусурманські шиї!

Ой не тужіть, запорожці, що гетьман в могилі,
Його дума гуля з вами по донському схилі!

На могилі дуб зелений — він колись зів'яне,
Але слава запорізька жить не перестане!»

**Павол Орсаг Гвездослав
(1849–1921)**

ЯК Я ЗАСПІВАЮ

Як я заспіваю на тім нашім полі,
Спів мій залунає всюди по роздоллі.

Так, немов у воду скеля западеться,
Хвиля аж під берег колами заб'ється.

Чутно мої співи на горі й поляні,
Ніби голос дзвона з вежі на світанні.

Прошумить, як вітрик, горі селом, горі,
У садок загляне, стихне при оборі.

По гаях, обочах лине спів розкішний,
По високій кручі, по леваді пишній.

Аж до зрубу дійде, зазвучить набікл,
Та й понад лісами закружля, мов сокл.

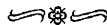
Мов тоненька стрічка, стрічка миготлива,
Звисне серед поля, де убога нива.

Де понад стернею, де пірне у жниво,
Вижне колосочки і вкладе дбайливо.

Всі пташки затихнуть, хай-но тільки сплесне,
І злетять угору в сяйво піднебесне.

Але і на небі сонце засміється,
А тоді на землю золотом проллється.

Тільки все найліпше одізветься словом,
Щоб дзвеніти довго в серці юнаковім.

ДРЕВО

Любов — це древо. Серцеві в угоду,
Углиб воно корінням проросло.
Не бійся, мила, що вітри негоду
Несуть, що обрій смутком сповило;
Незмінним є воно, як і було.

І згідно віковичного закону
Міняється, та творить добрий чин.
Ти прагнеш квіту? Плоду? Чи полону
Пахкої тіні? Маєш і спочин:
Ось липа, яблуня, ось розмарин...

Як час прийде, і нас колись не стане,
Й ніхто вже не згадає наших рис,
Все ж зійде місяць і додолу гляне:
Пильнуючи наш сон, мов гострий спис,
Стоятиме тут гордий кипарис.

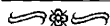
ТРАВИЦЯ ЗЕЛЕНА

Травиця зелена понад бережками,
А моє серденько іще під сніжками;
Під сніжком-сніжечком, що впав і не тане,
Відколи ти, хлопче, був у нас востанне.

Але чую, чую, що поволі гине.
Немає, крім сонця, іншої причини!
Чи воно на небі, чи з вікна ясніє?
Мокре моє личко — ось уже й весніє...

МИТЬ

Як?
Вже настільки
Я непотрібний? Клопіт природі,
Завада їй? Захлинувся болем...
Ходім, подружко: уже не треба
Мені нічого, навіть надії.

І повернувся: навколо світ весь
Шкірячись, в очі мені сміявся,
Ревів потік мені просто в ухо,
Лиш стара верба, зламана в крижах,
Спустила віти: лагідний повів
Вид мій запорошений
Враз овіяв...

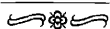
ОДКИНУ ЛІРУ
(Фрагмент)

Одкину ліру. Досить, годі
Її тужби, її квиління!
Відколи взяв її, відтоді
Тривожу приспане сумління.
І що ж? Даремні намагання,
Бо присипля нас, як відомо,
Крик торжества і схлип ридання...
І ось кінець. Вже бачу грань я...
О, ти душі моєї втомо!
Спів мій до згоди, пригадай-но,
Всіх кликав, чистий, кришталевий...
Адже ж і пальці одностайно
В кулак склалися сталевий...
О, як чуття в душі яріло,
Як підіймалось величаво!..
Чоло поникло, посмутніло,
Над ним життя перешуміло...
О, ти душі моєї млаво!
Мов рута, вибуяло поле,
І я зрадив: не марний труд мій.
Я оглядав зелені доли
І мріялось про хліб майбутній.
Але коли настали жнива,
Полову лиш зібрав із неї,
З моєї ниви. Рідна нива —
Пустельна, вбога, нещаслива...
О вбогосте душі моєї!..
Чи не плитці ці міркування?
Нехай мене розсудять люди.
Чи виправдаєш намагання

Мої, найвищий в світі суде?
Я лиш одну турботу маю,
Вона ясної цілі певна:
Щоб слово, котре відшукаю,
Озвалось в пісні мого краю...
О, простодушносте душевна!
Спасибі ж, дорогий мій люде,
Прийми од мене честь і шану,
За те, що врятував од злуди,
Вказав дорогу осіянну,
Що із твоєї ласки я вже
Не голодую в переднівок.
Ти взяв мене собі назавше,
Мені ж себе подарувавши...
О, серця вічний пристанівок...

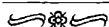
Еміль Болеслав Лукач
(1900–1979)

БАЛАДА

До вечора щоднини
Од ясної зірниці
Із вежі гамір лине —
Там крячуть чорні птиці.

А гнізда в'ють тоді вже
Оті птахи покірні,
Як служка йде, закривши
Віконце по вечірні.

Прилинула остання
Любові біла птаха.
Над вежею до рання
Тужила бідолаха.

Ян Костра
(1910–1975)

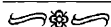
МОЯ РІДНА

Захотілося раптом шепотіти слова
Моя рідна
Ой заблудили ми заблудили
В кротовинні скорбот і печалей
Далеким містам признавались в любові
Блідим красуням посилали вірші
В поривах вітру що зривав листя
Весни старої

А ти мене тим часом виглядала
Ти вірна рідна кам'яниста грудко
Шмат поля картопляного
Овес покірний та нужденний
Тернино на межі
Колючко
Недремний стороже краси крихкої
Сліпої ружі

А ти мене тим часом виглядала
Вишивала хустинку
В покірній гордості своїй дівочій
Ти котра досі ще не знала
Коханого цілунків
Ти боса моя князівно
Пастушко ягнят найбільших
Свята опалена сонцем
Прале закасана
На березі вод найсолодших

Бачу тебе
На порозі світлиці
Ти в сяєві призахіднім стоїш
Де крешуть іскри ген по небесах
А дзвоники овечі тихо дзвонять
І тихнуть під крилечком сну

І під крилечком сну стихають
Дрібненькі пташенята
У ямках зір м'яких
Лиш ти на них долоні маєш
На очах
Висушених тугою
І чеканням

Скидаю на поріг жебрацьку торбу
Ламаю палицю подругу мандрів
Впаду на лоно трав'яне твоє
О моя рідна

Лацо Новомеський
(1904–1976)

ГАРНИЙ ДЕНЬ

Приваби цього міста полічив я
На пальцях найсміліших веж,
Допоки долу сонце,
Сонце, як у кров,
У Влтаву по лікті руки вмочувало,
Тремтіли в тіні боязко будинки.

А потім я алеєю ішов униз, до міста,
Щасливий, бо відкрився зміст цієї сцени,
Блаженний від поезії,
Що відкриває нам речей наймення скриті
І таємниці явищ,
Світу суть.
Мене смішила тінь настраханих домів:
Як може страхом струсонуть уявне,
Уявлення, ще й безпідставне!

Кінець кінцем це так:
То в нас живуть страховиська і віли,
Їх страх, і сила, і краса,
Світ цілий, що жахає нас
І тішить.

Дубки в переліску, яким я йшов до міста,
З голів здіймали золоті корони,
Збиравсь під ними люд простоволосий
Із капелюхами в руці,
Теж і на березі в шинку,
Де сів я, щоб усе те записати,
Всяк пивний кухоль скинув білу шапку:

— Добридень!
Гарний день!

СЛОВАЦЬКА ВЕСНА

Пруг поля доорав — і в тім велика мудрість,
Утрачений рефрен одвічних наших драм.
Лиш він її дограє — вклониться достойно,
Як жилаве стебло вклоняється полям.

Народи гинули, держави розсипались,
А він, немов герой, над скибами іде.
Він засіває лан — і в тім велика мудрість,
Що в колосі зерно безсмертя доросте.

РОЗМОВА З ПТАХОЮ, ЩО ВІДЛІЧУЄ ЖИТТЯ

Час летить нестримно, часу не спинити,
Дзвіночки, я знаю, весну оддзвонили,
На радниці-вежі циферблатом неба
Стрілки крил пташиних
Ходять так, як хочуть.

А зозуля мудра з дзигаря старого
Відкукує в лісі комусь життя-долі.
Скільки ж мені «ку-ку» накуєш, зозуле?!

Смерті ж мені краще нині не загадуй.
Хочу на стозвукім знатися звучанні,
Тисячі поезій слухать на світанні.

Хочу відкривати світу таємниці,
Наче в'язень, котрий вийшов із темниці
Й дивиться на землю, повен мрій і віри.

Цвіркунам вклонитись, що цвірчать без міри,
Думать, чи шипшині заздрить випадає,
Коли свіжі роси пуп'янком спиває,
Крапельку струсити, випити цілунком,

Програвати в карти сосонкам-пустункам, —
Їм козирні в руки тіні повкладали.
Закричать до хрипу, просто, щоб чували,

Обминать калюжі-мисочки, за ними —
З каменя на камінь плигать, з рим — на рими.

Та збагнуть будяччя при глухій обочі,
Квіти, що між хмизу мружать сині очі,
Лопухам на вухо крадькома шепнути:
Теж людей боюся, котрих не збагнути.

Як фазан, що вірить в гущини повір'я,
Віддано сприйняти дороге довір'я
Зел, що дружним братством стали зеленіти,
Дати світу звістку, що ще квітнуть квіти.

Тож про смерть замовкни, зачини-но двері,
Бо не це прикмета часу визначальна,
Зачиняй дверцята дзигаря старого,
Сховайся за листя, завісу зелену,
«Ку-ку, ку-ку, ку-ку», зозулько, зозуле.

Андрей Плавка
(1907–1982)

ДО БАТЬКІВЩИНИ

Хто обізветься піснею тією,
Що в дзвонах і в сопілці ожива,
Рапсодією рідною моєю,
Словацькою, — що в серці дозрива,
Хто босим по стерні пройде невпинно,
Роси твоєї гідний, батьківщино.

Хто імені вітчизни не заплямить,
Не схилиться принижено й на мент,
І не заставить совість, ум і пам'ять
За ситий стіл і срібний позумент,
Не знидіє на торжищі марноти,
Повернеться збагаченим усоте.

О, скільки повертається під крила,
Що з моху, листя, пір'я ярини,
Кого любов хоч раз не відіграла,
Якщо то не прибуду, а сини.
Ті крила пахнуть міццю молодюю,
Дитинством і весняною водою.

Словаччино! Вітчизно! Батьківщино!
З горіха зерням дозрівала ти,
Як наречена, чисто і невинно
Несла свою надію у світи.
Люблю тебе — видіння чарівливе:
На голові вінок, а в серці — співи.

Ростеш, оперта на людські рамена.
Ми — камінь твій, чорнозем і погній.
Ти — в нас, але без нас — ти безіменна,
Хоча й прекрасна у красі своїй.
Хто ще раз сльози викличе красою,
Омиє рани чистою водою?

Ти знала біль. Ти потопала в смутку,
Де липи Штура — мов скорботи знак,
Аби тебе, як синю незабудку,
Назавше в очі взяв собі юнак.
Осмути в них і радості без ліку,
Та ще — краса, що так болить довіку.

БЕРЕЗЕНЬ

Діються навколо дивні переміни —
Чи радіти знову, чи журиться знов,
Як озветься в серці вічне, неодмінне:
Смерть, краса, дитинство, смуток та любов.

Соками новими бризнути готова
Кожна стебелінка в силі життяній.
Втомлений мандрівець, палицею слова
Відпиратись мушу. В'яне голос мій.

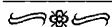
Оповитий вітром, всьому приглядаюсь.
Зеленню масною вкрилися поля.
З часом привітаюсь і засперечаюсь,
Хто від кого дужчий — він чи, може, я.

Все ж до себе кличуть зграї журавлині,
Та в землі загруз я під вагою дум.
Стало дуже смутно лагідній хмарині.
Спробую іще раз пережить цей сум.

ТРОЯНДИ ДЛЯ ЯНА СМРЕКА

Поете юності, незвично
Тебе інакше називати —
Нехай же квітнуть в твоїм серці вічно
Троянди.

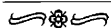
За молодість і старість нашу
І за серця, що ждуть кохання
За кожний успіх — щастя чашу
До вінця.

Так, шістдесят, та час не любить
Того, хто дума про сивини,
А того, хто життя голубить
Як жінку.

Але ж поглянь ти на троянди:
Час, ні мороз, ані нагоди,
Ніхто не скаже їм: зів'яньте;
Нам також.

По літі осінь — хай і пізня —
Плоди із бруньок вивільняє —
Тож замість них є твоя пісня,
Поете.

Павол Горов
(1914–1975)

МАТИ

Бачиш голі обрубки дерев уздовж алеї
Глянь осінь шиє для них голками пташиних зграй
Білі пов'язки

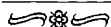
Бачу я твої руки
Два смички пух із каменю
Два смички які грали найкращих мелодій
На скрипці потрощеній біля Піяви
Зрештою хто тобі скаже
Котрий із фронтів випив батькову кров

Два смички твої тчуть болючі мелодії
Під зачиненим вікном

І чую твоє серце
Скільки разів вибухав його громозвід
Під блискавками безсонної ночі
Під ударами безхлібного дня

І все ж ти нині самотня
Два птахи безжально креслять
Дві паралельні туги й печалі
Щоб дім був порожній
Щоб ти була в нім сама

Тому що ти вежа храму
Вежа з вогненным хрестом
Вежа яка уникає птиць коли тремтить павутиння
Вежа наче допитий келих
Вежа як пошматовані дитячі сорочечки й цяцьки
Вежа як перша найперша літера в букварі

НА ЗДОГАД

Валали ви мої і ниви, де в поклоні
Чекають колоски мозольних дужих рук
І грон п'янлива кров і в сонячнім полоні
Сади Твердині гір Пахкі обійми лук

А ти розіскрена у вишитій корсетці
Та в сукні що горить у танцях вогняних
Для кого той вогонь що аж клекоче в серці
Звабливий блиск очей О хто потоне в них

Кому твоя любов налита мов опівніч
Кохає хто тебе не вірячи тобі
Кого не хочеш знать сміється все чарівніш
Фальшивим тенорком звучить в твоїй судьбі

За тебе б'ються так за щік твоїх рум'янці
Зухвалі парубки що вломлюються в дім
Облудні їх слова Купці та ошуканці
Хоч віру прийняли не вірять серце їм

Не вірять серце ні словам що душу студять
Що гучно в бубни б'ють течуть медово з уст
Не шепоти палкі зі сну тебе розбудять
Злі посвисти бичів кісток пекельний хруст

Ні ні У стократ ні Ти вільна в своїм домі
І наречений твій у власнім домі теж
В твоїх обіймах він засне по добрій втомі
І руку ти йому на рани покладеш

Аж потім відболить що мучить мимоволі
Ударами копит жорстокості наруг
Од мовчазливих гір по ниви злотохолі
Закляклий голос твій розкрилється довкруг

На південь і на схід до Ужгорода-брата
Спів білих твоїх донь летітиме крізь даль
А як чиясь рука жорстока і проклята
Сягне по нашу честь зустрине гнів і сталь

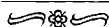
АРХЕОЛОГІЯ

Не знаю як почати
Геологічні верстви пам'яті
Справді відбили всю минулу історію
Думки в голові почуття в судинах серця
Ппульсують кров'ю галузками нервів
А на єдиний поблиск уламка вази
Яку виймає з ґрунту археолог
Кричать мов чайки
Над молом де ходиш
І на оспалі рибальські хижки
Немовби раптом піднялися з мар
Померлі кидають тіні
Над Мессемврією дримає Несебар

Череп'я ваз коштовності торси чудових скульптур
Меч воїна прапрадавнього роду
Що ген там біг полем битви
Поцілений перш ніж сам поцілив
Заточуючись упав горілиць
В долоні скромної трави
На могили ще старші
Ніж його череп мечем розтятий
А та що тоді за ним ридала
Також мертва

Лиш її сльози що їх випили
Завше спрагли сонця промені
Ллються і ллються з очей незрячих
На інших могилах на іншому кладовищі
Безсило просто
На мокрий одвіку жіночий фартух

Принцеса фракійська діва з Еллади
Римська весталка черниця з Візантії
Гурія з Цареграда дочка рибалки
З туристкою із новочасної Європи
Ходять отут
У розповні літа
Ну і тому лиш одна з них кидає тінь

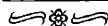

Але не знають вони про те
Що їхні сліди у сипкому піску
Тихенький прибор загортає
З ночі до ночі ніжною хвилею
Аби ми не довідались
Що перебігли вони стрибками тендітних ланей
На його осонцям узбережжі
Та не те важить

Що ж важить

Можливо те що по нас зостанеться
Уламки зброї що вбивала
Тисячі зразу єдиним спалахом
Як хтось там десь маленьку кнопку натискав
Так як натискаєш кнопку на дверях
І дзвінок що задзеленчить у домі
Відкриває теплі обійми
О іроніє Лютий жар
Так що з того дому не лишиться вже нічого
З того міста не лишиться вже нічого
А з нас лиш тінь на брилах руїн
Гей те важить
Або на тім що станеться з нами
Чи засипле нас милосердна глина
А служба червів прибере тіло
Бо череп у котрім нема нічого
То не відлуння моря в мушлі

А вірш шершавий майже без рим
Квилить немовби чайка
Над розхвильованим плесом морським

Войтех Мігалік
(1926–2001)

СИЛА ЗЕМЛІ

То вітер степу звився в небо плинно,
І осінь соняхів
Тебе оповила у золото сяйне.
Так стрів тебе я в сонці, Україно,
І так ти прийняла мене.

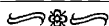
Пломінні вина, ці п'янливі соки
Терпких пісень та доброї сльози,
Суворе небо, голубе й високе, —
Мов руки матері,
Тут моє серце солодко несли.

О хвилі, хвилі!
Допоки степу, доки бачить зір,
Верхом на хвилях нереїди милі:
Принадливо до сонця блисне грудь,
Круг ніг здійметься любострасний вир,
Об лоно ніжно хвилі б'ють.

А вечір сипле світла пелюстки,
Докладні мури Акерман підносить,
З Дністра вогниста куля б'є в ті слупи...
Осіння українська ніч!
На вітрові морозянім зірки,
Немов ягнята, туляться докупи.

Міцкевич тут стояв. Тут, під зірками
Одеси, Пушкін вигнаний тужив,
Озвучував струною вічні драми,
Печаль коханця і нужди печаль.
Про це шепочуть листям вітролами.
Чи саме
Почув я праці спів, що лине в даль?

О земле, твій могутній супокій
З коріння віку нашого прибуде,

Як те вино.

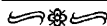
Здійми ж мене, напій!

Про що ж дерева шелестять?

Узяв тебе я, Україно, в груди,

Там дні твої і ночі, твої люди,

Чорняво-золота невісто молода!

Мирослав Валек
(1927–1991)

СОНЦЕ

Жовтіє збіжжя.
Солома для брилів
Уже дозріває.
День — немов створений для ворожби.
Оспалий дятел тишу розбиває.
У світі всім це означає «sos».
У мреві синім потопає ліс.
Коханці в ньому з лицями блідими
П'ють сонце з оцтом
І їдять кислоти,
І вкотре лічать пальці на ногах, руках
Цього їм для життя, мабуть, достатньо
Блакитний ліс. Замрячило над ним.
Од хмари одломилась блискавиця.
Пригнулася земля.
І сосни чолами зіткнулися несміло,
Аж небо потемніло.
А я б тобі купив
Липневу бурю з ясними квітками,
Де блискавки пасуться поміж зілля.
Якби на хліб не мав, не мав на сіль я,
На кусень сонця завжди б мав.
Тобі нічого не наворожу,
Бо хто тебе не любить —
Тобі усі ворожать по руці:
Як усміхнешся,
Райдуги заграють,
А там, де ступиш, ріки потечуть.
Жовтіє збіжжя,
Солома для брилів
Вже дозріває.
Та я простоволосий. Голова —
Саме боління...

1944

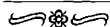
Коли по неї прийшли, вона мила сходи.
Стара, в гризоті.
Усе життя своє вона мила сходи.
Бо все життя були в болоті.
Ну, що скажіть, коли в домі мужчини!
Стара людина все за звичкою робить.
За звичкою їсть,
За звичкою п'є,
За звичкою мучиться без причини.
Всі четверо загинули в Повстанні.
Коли по неї прийшли, вона мила сходи.
Завжди боялась розлуку і відходів.

«...Королеву та короля посадовили в ридвані
І привезли їх до золотого замку,

Було весілля й довга забава,
На небі та на землі,
На воді й під водою, світу на подив...»
Ото кінець,
Закрийся і спи,
Рота на клямку,
Ану, лиш, поглянь, певно вмерла, проява.
Вмерла?
Спіткнулась, впала зі сходів.

ЛИСТ ДО ПРИНЦЕСИ

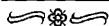
Я маю серце вбоге безневинне
Що мучиться від співу яворини
Музика-вітер виграє струною
Щовечір над заплавою сумною
Любов та слово спів наш творить
Спільний
А явір тихо каже: — Божевільний
Як Ви б хотіли серце моє даром
Не треба вітру зі співучим даром
А я змінився б за одну хвилину
Упав би потім тихо на перину
Зійшлись би враз сусіди як на віче:

Скажи-но що з тобою чоловіче
Тобі б кризь співу мешкання дрантине
З букетом смутку в погляді прийшли Ви
Чудово Я відсутній безнадійно
Своім би серцем жив у Вас постійно

МОЖЛИВО

Можливо то сніг розсипався та
й літа
Можливо в очах дитячих чекання квапить
Літа
Можливо виростеш поки зміниться
Усе й мине
Можливо струн мандоліни хлопець більш
Не торкне
Можливо поки наблизиться не будеш
Гордою ти
Можливо до кожної жінки захоче він
Підійти
Можливо серце здобуде можливо
Згубить своє
Можливо в темному смутку сльозу
Не одну пролле
Можливо без серця краще можливо
А хто це зна
Можливо вигукне в темінь не
Відповість луна
Можливо хтось зрозуміє хтось
Не збагне як слід
Можливо сніги навіки засиплять
По нім слід
Можливо іще поверне поки ген пропаде
Можливо вигаснуть зорі може
То сяйво віч
Можливо хтось розгубив їх під
Хрестами узбіч.
І даром дарма шукає і руки ламає він
Ніхто за нами не тужить навіть
Плач мелюзин

Ніхто ніколи не знав їх і ласки
Не виявляв
І хоч мовчали постійно хто більше
Них промовляв
Ніхто за ними не тужить бо вийшли
Дітям літа
Ніхто не дасть їм одвіту й нічого
Не запита
Можливо тільки сніжечок
Що сиплеться і літа

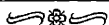
ІСТОРІЯ ТРАВИ

Ото б вам хотілося бачити
Той фосфор!
Той луг, що світиться мов годинник,
Коли вказує весну!
Ще в неї листки м'які,
Суглоби болітимуть,
А вже промайнув на схилі її зелений кабриолет,
О акселерація трав!
А хлорофіл!
А весняне бубнявіння!
А двісті тисяч інших дурниць!
Голова від цього болітиме вас,
А трава вже входить в наступне коло.
Заспівай щось веселе,
Заспівай, тільки швидко!
Сполохані, мов олені,
Старіємо в трави на очах.
А це вже не гоночний автомобіль,
Грім весняних моторів,
Шаленство трибун!
Це лише сумне авто з пивом,
З якого викидають
Зелену пляшку з піною в горлі,
Лошатка,
Коники лугові,
Що імітують галоп.
Раз і два,
Вище коліна,

Пісню!
І так прожила людина тисячу літ.
Мусила тільки бігти,
Перебігти з піною в горлі,
І ніхто її не питав:
«Навіщо?» і «куди?»
А хто питання трави переклав
На людську мову? Ніхто, хіба що вогонь і дощ.

А трава працює:
Над хідниками кротів
Над гробом,
Чує скаргу моря,
Шелест над аортою,
Перемінює
Пожежу сонця,
Мріяння вод,
Перемінює
Мертві речі в живі,
Жахається сама в собі,
Шукає всім добрих форм.
Написано вже:
Історію воєн,
Історію філателії та футболу.
Історії трави не створив ніхто.
З точки зору трави це значення не має.
Її історія довга та безнастанна.
Миготять в ній експреси
І наїзники гризуть гриви коней.
Падає в неї голова золотоволоса
І не один півник згубив у ній гребінець,
О, знає і зорі блудні!
Трава знає, од чого кров.
У пам'яті держить всі літні кохання,
Перелюбства
І сатанинські вбивства.
Мовчить.
Не поглядайте на неї звисока.
Трава знає, від чого мертвим болить зуб.
Трав знає все про життя і смерть.
Трава має точний список надій та сліз.
Вирахувала вашу істинну суть.

Зеленим підкреслила вас
І чекає.
Колись усе зрозумію
І відкрию приховані зв'язки речей.
Йдім,
Вийдімо у пільму,
Вслухаймось в біль трави-породіллі,
Важкі корчі коріння
Розтріскування бруньок,
Кипіння соків.
Вже я все зрозумів.
Так наче сам я трава.
Поклади руку на спину ночі,
Слухай гаразд, що кажу:
Ніщо, хіба тільки вогонь і дощ!

Мікулаш Ковач
(нар. 1934)

Із циклу «ЗНАЧЕННЯ БАРВ»

ОЦЯ КРАЇНА

Оця країна
Подібна до бабусиної скрині.

Відчиниш її — і в серці запахне відразу
Материнка,
Сухий цвіт липи та майоран.

Оця країна
Нагадує храм:

Хорал про людину
Гримить у ній ненастанно.

Кринички на її межах
Повні пречистої стуленої води,

Високо на гірських луках,
У готичних вежах зелених соборів,
Ніжно видзвонюють тронки овець
І запах рум'янку
Легенький, наче весільна фата,
Поволі спада в долину.

Ця країна
Нагадує храм.

У смужці синіх димів над селом
Пахне живиця —
Ліпше, ніж чебрецю фіміам.

Коли входиш у цю країну,
Хочеться клякнути, вклонитися в пояс
І серцем постукати в двері дубові,
Але тим часом двері відкриті,
З-за них привітають тебе по-людськи:
Устань! Адже ти один з нас! Ти не в костьольній імлі!

Хліб і сіль тебе ждуть на столі.

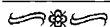
Йозеф Мігалкович
(нар. 1935)

* * *

Це так по-словацьки;
М'ясник, що почне розповідати анекдот,
Але не докажує... Важить,
Доважує: сім
Вісімдесят! Так
По-словацьки: вдова, що поспішає вгору,
До школи
Обідати, — а ви не знаєте,
Чия ото дерев'яна хата зчорніла,
(Вікна повибивані)... Чия
Би могла бути, покинули її, жити
Переїхали в місто. Ополудні
В Полонці — так
По-словацьки: на димарі плєбанії
Кіш із лелеками.
А ти що тут робиш?

* * *

Що ж, друже. Старіємо.
За Людовітом Штуром.
А перед нами в'ється:
За ким, чим.
Ліщинові сережки ляпають по пилюці
Тонесенькими ковтками.
А ще почнуть дихати липи.
Робітники зупинять компресори.
Лиш тільки діти, навіть якби тут
Не було більше нікого, крім них,
Здатні перекричати музичну школу.
Вулиця мокра, як черепашка,
З якої вишкребли слимака,
Друже.
Що ж, старіємо...

Ян Стахо
(1936–1995)

ПРО ВИПІКАННЯ ХЛІБА

1

Що знаєш про життя, дебела Маріон?
Життя — це пильність зору в той момент,
Коли вогонь перестріває воду,
Щоб дні були глибокими й тугими, наче хліб.

2

Вода сичить, вслухайся, Маріон.
На те я все ж таки мужчина,
Аби оберігати муку, що прагне
Запліднюватись
Дріжджами.

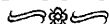
Аби могла закваска розуміти
Бульбашки газу, перекис, який
Ввійшов у неї і зростає прудко
Вгору,
Аж до зорі, що спить над нашим домом.

На те я все-таки мужчина, Маріон,
Та все ж не забувай про плескання вогнем
В розжареній крейдяно-білій печі.

3

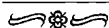
Ти втомлена.
Опуклості надати тісту,
Перевернути солом'яний кошик,
Ну а тепер змочить водою,
І чотирма дірками наділить шкориночку
майбутню,

І нахилитися над ним, це головне,
Схилитися над ним,
Як над малям заснулим.

4

Що знаєш про життя, дебела Маріон?
Життя — це пильність зору в той момент,
Коли вогонь перестріває воду,
Щоб дні були глибокими й тугими, наче хліб.

Ян Маєрнік
(нар. 1936)

* * *

Через Міхальську,
                                    крізь Смолярську історія ішла,
О скільки нас тут побувало —
  не добереш числа.
Вчимося тут цінить минуле по історичній таксі.

О посміхи історії! О тайни юних дів!
З вікон корчемки, що над валом,
  чуть розбишацький спів.
Через Міхальську переходять знов
                                    міні,
                                    міді,
                                    максі.

Любомир Фелдек
(нар. 1936)

РАНКОВИЙ КОВТОК ПОВІТРЯ

Горличка затуркоче, і відразу, як по команді,
починається

Свято видзвонювання бідонів
У пологовім будинку..

Відчиняю вікно, і легіт хлюпне
Мені просто в легені щонайменше сім запахів.

День — мов неділя. А скрипіння
Коліс невідкладної на лікарнянім подвір'ї враз
нагадає

Млиночок для маку... Якась дитина
Там саме кричить: «Де моя мамка?»

Думаю — пішла народжувать пана-брата.
А може, вмерла?
Можливо, тільки ховається?

Не знаю — правда лиш те, що голос
Тієї дитини —
Це не голос моєї дитини,
А Епиктет навіть каже, що коли вмере
Твоя дитина, треба подумати,
Що то дитина іншого,
І легко це перенесеш.

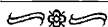
Та в цім будинку цієї хвилини ще міцно сплять п'ятірко
дітей

Та їхня мати. А я стою при відкритім вікні
І здивовано дихаю.

МОЯ ПРИРОДА

Килимок од вікна до дверей
Наче стежка від краю лісу до краю лісу

З'їси щось мимохить зі столу
Наче з куща

А коли заскрипить підлога
Злякаєшся сам себе як ведмедя
Про якого відомо що заходить сюди

Заглянеш у дзеркало
Наче в стрімкий потік

Обіпрешся об стовбур стіни

Крізь вікна мов крізь дерева
Побачиш поруч неба

Ляжеш на ліжко ніби в траву

І візьмеш в руки хорошу книжку
Так, немов розглядаєш зблизька
Квіт на ім'я незнайомий

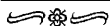
Потім ніби йдучи до джерельця
Поставиш каву

Сядеш за друкарську машинку
Елегантно
Ніби схопивши в повітрі
Чудову пір'їну що пада з гнізда

І ніби його в капелюх застроиш
Аби всі бачили
Що ти був у лісі де блука ведмідь
Напишеш вірша про це

ШОПЕН

... Лиш темнів при вікні і стояв нерухомо,
І нічого не знав про людей край відчинених
Вікон,
Зустрічав їхні погляди насліпо зором, потому
Усміхався думкам про могутність між
Людських волокон,
А тоді пригадав собі парк і в нім кущики
Вільхи,

Де мала рукавичка галантна зависла навіки,
Від руки віддалившись не знати наскільки,
І, мов подих жіночий, впав легіт йому
На повіки,
І вони опустились, відтак нахилилося місто,
Засівались будинки, мов рис та жував
Хтось до ранку,
Свій дівочий перстеничок лампа кинула
З мосту
Лікоть темряви тряс, та вона
Не впустила троянду.
І на небі щось срібло тоді
Обізвалося згірка,

У Польщі риби всіх рік за цю ніч
Збагатились лускою,
Враз відчула вода, що згори наче падає зірка,
А то випав Шопен із вікна і пішов коміть
Головою...

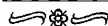
ДВОЄ БІЛЯ СТОЛУ

Двоє біля столу мовчимо, а я кажу:
— Як тиха ти, окрім того, що плачеш.
Які швидкі твої ноги під спокоем шкіри.
Які голубі твої нігті, коли виростають з музики.

Яка прекрасна твоя кров, коли рухається по світлиці.
Які прямі твої очі, коли ти підводиш погляд
(В кожному з них — зоріє до пізньої ночі).
Який же довгий твій розпущений голос.
А все ж які ми самотні
перед тим, як зійти зі своїх слідів.

НАД ВЛАСНИМ ВІРШЕМ

Оглядаєш власний вірш
Наче стару фотографію
Це ти тоді

Коли ще трохи збоку від вогнища стоїть пень
Це ти перед одруженням як перед колибою
В якій спить молода гарна жінка

Минулої ночі ви разом були голі
І ти залишив її невинною
Відчуваючи особливу гордість
Яку відчуваєш досі
Залишаючи невинними
Всіх інших жінок світу

Це ти тепер над своєю рукою з ручкою
Яка мов шприц коли бере кров
Витягає з тебе поволі декілька слів
Яких вистачає на аналіз душі

Властиміл Ковальчик
(нар. 1939)

РОЗПОВІДЬ ПРО ДІДА ТА ГРУШУ

1

Коли земля протверезила від нічного дощу,
Вийшли ми ходою старого чоловіка та хлопця.

Крізь холод несемо па губах синю-
ваті племінчики, а дід ще й сокиру в руці та
Сплячу блискавку.

Так минаємо кущики, по горла за-
литі мочаром, і міст, що весь час кидається на
Другий берег.

Ось стоїш — стара, до колін аж похилена — ти,
Що вже не вродила.

Як тільки було
Перерубане повітря, затремтіла близька ріка;
а груша, поки до-
дзвеніло відлуння, впала.

На її місце вступило світло, дідусеві
В обличчя — кров, а з мого ока викотилась сльо-
за, як велика грушка.

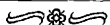

Ян Шімонович
(1939–1994)

БАТЬКО

Ген дитина біжить,
Б'ється в ній батькове серце,
А вона й не знає про те,
Що батькові дуже серця бракує,
Тяжко ходити йому,
Не може він любити нікого,
Кого не любить його дитя.

Ген дитина біжить,
Падає раптом на землю, й земля
Виривається батькові з-під ніг,
В безодню жаху кида його,
А дитину підхоплює навстріч в обійми.

Войтех Кондрот
(1940–2003)

З ВАСИЛЕМ СИМОНЕНКОМ

(Уривок)

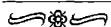
2

Вибрався я до хворого батька
І постарілої мами
Із книжкою Симоненка в кишені
(Дополудня почав я
Перекладати його вірш «Не вір мені»)
Дома застав я брата
Вичистили ми стару піч
Наново обмазали глинкою
Поремонтували труби
(Нарубав я дров
І наколов трісок)
А ввечері горіло в ній
Добре як і колись

Останнє вино
Ми виточили
Батько сказав
«Добре
Що ми нарешті
Залишили те найкраще»
(Тоді пополудні
Я вже нічого не перекладав
Тоді пополудні
Умер на хвильку мій брат
А Симоненко ожив)

3

Остання літня неділя
В споминах цілком збіліла
Останні (школярські) канікули
Перед моїм першим (учительським)
шкільним роком

(Були ми тоді до зрілості ближче на день
А Симоненко на день ближче до смерті)

Їхали ми попри малий Дунай
Братові увірвався ланцюг
Отож я його тягав
По стежках-роздоріжжях

(Скільки разів я іще потому тебе тягав
Скільки разів ти мені відтоді був опорою)
Той нерозривний ланцюг поміж нами
Ми великі але кращими
Не будемо вже ніколи

Мар'ян Ковачик
(1940–2004)

МИ ЗАЛИШИЛИСЯ

В повітрі висіло... що буде... що залишиться з цієї ери...
Коли валькірії встануть з Валгалли
Чи вимремо в тисячолітній імперії
І власна земля нас собою привалить

З дитячого скелетика
Знайденого біля Кремнічки
Зроблять колись висновок
Які мали ми бути

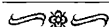
А на підставі знайденої колективної урни
На місці давнього села Немецка
Помилково нас у згадуваній імперії
До населення епохи урнових поховань
Залічать

У повітрі висіло те що лишиться з цієї ери
В Словацькій Люпчі
Перед костьолом
На липі

Жбан золотих монет Вищерблений кинджал
Знайдений в лободі як орали городи
Та забули що в нас іще цокає інший метал
Пекельна машинка свободи

Яка ж то була доба
Кам'яна
Бронзова
Невинно запитують діти що кладуть квіти
До погрудь та холодних квітів

А зірка Сонце
По-словацькому розмовляє з травою
А трава тут із мертвими їсть
З однієї мальованої миски

Взагалі для історії дуже багато важить повітря
Адже у нім і вода за мить
Може стати дощем А все ж ніколи в нім
Ще не знаходили слідів клинопису

До білого полум'я в селі Немецка
Діти квіти кладуть

Яка то була доба?

Ми залишилися

ПОРТРЕТ О 1.30

Чому ти рожева чом в тебе коштовні перстені
Луги на обличчі мішені в очах голубі
У бедрах пшениця що в чорній захована жмені
Червоні вітри кругойдучі обпалюють губи тобі

Дві галки на персах у тебе дві чорні істотки
Дві смерті на тілі кохання та ніжний біль
У полум'ї пальців побачив я видиво кротке
Ти гасиш рукою під вікнами гранчасту притишену сіль

І ноги готичні вони досягли височіні
На дереві у міжгіллі дримає руків'я ножа
А хмари дощисті сидять на очах вони сині
Ти плоть моя кров моя правда велика олжа

Круг ночі знайде ще на небі слова незітерті,
Щоб тільки лиш нам розповісти про мармур а може про сні
У жили скісні я ж бо влив разом з повівом смерті
Свій зір свою землю якими хворіти нам і з вишини

МАЙСТЕР ПАВОЛ

Орган в лаку святих ликів
П л о м і н ь
В тілах на кострищі
Долотом як дзьобом грифа
Здира з очей сльози стружок

Я тебе шукав живого
Ждав траву землею вгору

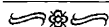
На вітарі лицу коле
Для біскупів для кадильниць
А мадонна біле древо
Соки в сонці зупинились

Корал неба запитався
В його срібла на порталі
Чому Павол очі жмурить
Як мадонн малює очі

На вітарі липу коле
Шука в дереві любові

ВІКНО

Коли будують будинок
Найголовніше не забути про вікно
Бо вікно
Це свого роду поет
Розплачеться
І довгий скісний дощ стікатиме по лиці
Або зачиниться в собі
І вже здається стане стосовно світу
Навіть надто холодним
Та враз мороз на нім намалює
Яблуко на гілці П'єро з трояндою
Голуба на майдані
А коли своє серце відкриє
Видно в нім вулицю широку й прекрасну
А коли відкриється іще більш
І обернеться на південь та на полудне
Зможете в нім побачити як розчісується дівча
Вікно ніжне й тендітне
Інколи в нього жбурляють брилами
Як у кожного порядного поета
Завішують його затемнюють
Але вікно й далі мусить дивитися на людей
Бо в світі нічого немає гірше
Аніж байдуже вікно

Штефан Стражсай
(нар. 1940)

НЕМЕЦКА

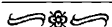
Зі свистом женуться автомашини —
Легкі приватні, спортивні й важкі,
Вантажні та роботящі.

Зупиняються у motelі. Фруктова вода,
Перекуска, декілька слів. На тім боці
Музей. Чи щось там подібне?
І піч для випалювання вапна.

Але не справжня.
У тиші, в стерильності лежать під склом
Протези, гудзики, старі покривала.
Над великим склом вічно
Схиляються дерева.

Невіддалік — протитанкові ями.
Осіння трава. Й там була стрілянина.
Солдат запалив цигарку. З-під пов'язки
Просочилася кров.

Над часом проносяться автомобілі,
І мова йде не про плач, а про те,
Що інколи тут не буває людини.

Петер Грегор
(нар. 1944)

ЮРАЙ ЯНОШИК

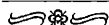
Чи ж дивно, що мене повісили, мов розбійника?
Адже з розбійниками так бува.
Не міг же я бути панотцем
У країні, де навіть Господь
Лише багачам давав.

ЛЮДВІГ ВАН БЕТХОВЕН

Про те, що таке музика,
Ніколи не питайтеся в тих,
Котрі, почувши
Стукання долі,
Йдуть відчиняти двері.

ЕРНЕСТО ЧЕ ГЕВАРА

Un cigarro, hombre! Закуримо собі. Мужчина
Мусить уміти викурити свою сигару,
Навіть якби задихався. Мусить
Уміти її взяти, запалити навіть у бурю,
Жевріючи,
Втиснути між губи, між зуби й держати.
Держати її. А як треба, hombre, як треба,
То навіть зворотним кінцем.

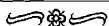

Франтішек Ліпка
(нар. 1946)

САМО ХАЛУПКА

Наша земля — мов долоня,
Поперетинана карбами й знаками,
Які провіщають події,
Котрі ще дримають у надрах темряви,
На дні глибокої ночі,
Або ще плавають
У густім молоці наших предків.
Рукою торкнись тих карбів,
Наче грані труни,
І на пальцях залишиться сіяння.
У нім, як у дзеркалі, ти побачиш
Себе серед гурту молодиків,
Що кладуть свої молоді тіла
На кострище свободи.
Почуєш свій голос на Поніках,
Що б'ються в тендітному серці мами.

Скінчилась довга дорога нічна,
Наступив ранок,
І ти, оповитий сяйвом,
Вирішить мусиш:
Мечем чи плугом продовжити наше буття.
Встаєш з постелі,
Одною рукою береш плуга,
А другою меча,
Могутніми кроками міряєш доли:
На кожному рамені тримаєш гору,
А голова твоя — в золотім колі
Сонця, що сходить.
Тепер запитайте:
Хто сказав,
Що вічність у рабстві!?

Ян Замбор
(нар. 1947)

СІДЖО ПРО ПРАЦЮ

Кажуть, що марно рвуся до зір,
Що з квіту мого опадуть пелюстки,

Що випаде згодом перо з руки,
Що в мене цілеспрямований зір...

А я кажу: яблуня зронює цвіт,
Родить, людині даруючи плід.

НА ІКАРІВСЬКИЙ МОТИВ

Радію яблуні, що вигляда мене.
Мороз їй завтра білий цвіт зітне.

Ловлю твій запах, линучи до хмар.
Твоє холодне слово — це удар.

В лопатках, чую, виростають крила.

Несуть мене, здвигнутися несила.

Та недаремно спопелив я пір'я,
В очах

несу я людям

блиск сузір'я,

Хоч промінь, котрий віддала зоря,-
Для ліхтаря

людині, що в завії, у тривозі,
Можливо, обігріється в дорозі...

Те відчуття дає мені снаги
Здолати вітрянисті береги.

А сніг, що в очі ліпить,
Мене вже не осліпить.

Міхал Худа
(нар. 1947)

ЛИСТ ЛАЦОВІ НОВОМЕСЬКОМУ

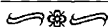
Час летить, міняються речі.
Ми втрачаємо все
І щось находимо знову,
Хіба що тих птахів з неосяжності
Не поверне назад ніхто.

Вічно мандрують,
Аж чорний від них обрій.
Тихцем підкрадаємося до слова,
Котре ледь-ледь не зірветься з уст —
Багато можна встигнути і не встигнути,
Все, що настане, щезає.

Час летить, міняються речі,
Життя дає нам змогу підпертися
Ціпком болю,
Який ніколи не буває сліпим.
Так, ідеться саме про це —
Завжди важко
Без опори вступати в себе.

Бо неодмінно віриш:
Я є, я буду завжди.
Я повинен, повинен жити!
Урожаєм повняться дні,
Вічно жевріє іскра духу.
А світом в'ється і в'ється
Біла нить людського життя.

Шмагає дощ дерева та спорожнілі гнізда,
І примхливий скляр-мороз
Склить віконця вод,
Заворожує подихом білим
Скам'янілий прекрасний квіт,
Що у смерті воскресне.

Нащо ми тут і чого власне ми тут хочемо?
Який дощ і племінь який
Позначаються на наших обличчях?
Невже тільки добрий мороз опустився до нас,
Щоб засклити розбиту душу?!

Запитання й знаки питань
Перетинають наші шляхи,
Випікаючи людські стигми.

Пусто, порожньо без любові.

Неживої краси нема,
Немає мертвих речей на світі.
Є тільки жива смерть,
Що просто й природно
Блукає між нами.

Замало втішного?

Ні. Бо надія
Точна й вічна, як вічні кросна,
Що тчуть тканину нашої суті,
Поки біжить довкола незрячий час.

А треба дивитися крізь надію, над нею дивитись,
Проникнути нею глибше в життя.
Ні, порожнечі у неї в руках не буває ніколи,
А в глибоких очах її світиться вічність.

І ще одне:
Вона є всім, але не брехнею.
Адже так, так, всі ми шукаємо
Ту сонячну намітку, з горіха виколупану.
І з кількох сторін, з кількох стежин
Чекаємо
На загадкову й чарівну Попелюшку...

Час летить, міняються речі,
Ми втрачаємо все,
Щось знаходимо — вічне оновлення,

Наближаюся тихо до вашого слова,
І викрешує пам'ять з мовчання, п'їтьми,
Що вірш неодмінно залишиться віршем,
А люди завше будуть людьми.

ОХРІД

Здіймаються вали. Немов навала,
На озеро із неба йде вода,
Така ж могутня, бистра, молода,
Немов гроза, що учнів тут шмагала

Кирилових. Вона заповіда
Ту давню пісню, котру поховала
Стихія вод, немов вогонь вандала, —
Воскресне слово, як прийде біда.

Шаліють хвилі. Вітер збожеволів,
Та чую — рине до південних долів
Через віки нескорене живло.

Климент з Наумом. Обізвались скали.
За дар, який ви нам подарували,
Подяку вам слов'янство принесло.

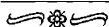
БІЛИТИ ПОЛОТНО

(Уривок)

То бувало напровесні.
Земля вже не спала.
Мати, згорбившись, виносила
Зі скрині сувої полотна.

«Це полотно тверде як град», —
Казала.

Всеньку зиму була при нім —
Батьковою рукою вирізаний
Кужіль (гасова лампа
Розтанцювала його тїнь)
Та нитки,

Нитки,
Що текли поміж пальців...

Як густі прядив'яні
Вечори біля печі.
Потім знову нитки.
Клубок ниток,
що висіли під стелею.

А одного дня втягли
В натоплєну кімнату
Старенькі кросна...
О як скрипіли... Підскакуючи, ремізки
Перепускали білу ріку.
Дивилися ми на неї,
Маломовні,
Як ізвиваються під маминими руками,
Як у хвилях човник ховає.

Мама ткала. День
За днем, увечері притуляючи
Руки собі до очей,
Хотячи, певно, в теплій пітьмі долоні побачить
Наступний день. Аби забутись.

Так перейшла зима. Непомітно,
Ніби сусіда повз наші
Маленькі вікна. Давно вже згасли
(Тоді, коли якось упав на коліна весь дім),

Як мудрі очі предків,
Що за ними обожнювали світло...

Скільки ж то полотна!
Наші очі були заслабі на стільки світла
Зразу ж напровесні. Дернина стогнала.
Вона б охоче спрямувала ті білі струмки
До річки (простягалася тут-таки, збоку).

Аж сьогодні знаю, що кожна весна
Завжди мала щось од зими —
То біле сяєво над дерниною,
Яке створили мамині руки.

Петер Штіліха
(нар. 1947)

МОТИВИ
ПЕРЕД ПРИЛЬОТОМ ПТАСТВА

*

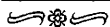
Зникає нічна отара зірок,
Вічний пастух блакиті сурмить
Над рікою.
Іще — твій гарячий піт, кохання,
Іще — твої гарячі уста...
Тепер залишаю гавань
В супроводі дикого крику чайок.
Птаство вже близько.
Дерев'яний якір дитинства та зрілості
Не втримає мене на течії.
Виринаюсь, покладаючися на себе
Й на добрий вітер.
Іще твій гарячий піт, кохання!
Дівочий
І чистий!
Але ти пропонуєш землі
Іншу зустріч,
Ти розбудиш усі телефони краси
І відкотиш промерзлі й порожні кадуби
Віршів до блукливих рік.
Ланами рамен виводиш розпросторені думи
Ближче до серця.
О, який незвичайний це гімн —
Життя.

*

Є такі слова,
Є такі долі:
Незмінні в русі, не можна їх
Уже нічим зупинити,
Так, як твоє, наче тройка в розгоні, життя.
Ширма беззвучно пада

І тане ніби останній весняний сніг.
Напередодні прильоту птаства
Сяє звичайне сонце
І, як завше, земля увіб'ється в пір'я
Втрачених барв. І стає він доброго людиною,
Людиною з жовтим світлом посередині.

Рудольф Чижмарик
(1949–2008)

СОНЕТИ — ЦЕ МАЛІ МОЇ ПОЛОТНА

Сонети — це малі мої полотна,
Що не рядочок — до портрета крок.
Яскрава фарба буде неістотна
Задля подоби, що повита в змрок.

Але вона жива, а не безплотна,
Її не прирівняєш до зірок,
Лиш мрію тайкома, що буде згодна
Зійти, подати руку в певний строк.

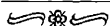
Та розумію: мало мого труду,
Не зійдеш з рам на землю цю тверду.
Вірш одкладу, коли ж старим я буду,

Тебе зустріну, чисту й молоду,
Зніму дешеві фарби, як полуду,
Вірш допишу. До тебе я зійду.

**МОЖЛИВО, ДОПИШУ ТОЙ ВІРШ
ТЕНДІТНИЙ**

Можливо, допишу той вірш тендітний,
Давно для нього маючи слова.
Ночами він бентежить, заповітний,
Я — тільки лиш його луна жива.

І подає хтось голос непомітний:
«Шукай таких, в яких — любов жива.
Не тільки до краси ти будь привітний,
Ходи і там, де камінь чи моква».

Ондрей Чільяк
(1951–2012)

НІТРА

З правік-віків, неначе Божий син,
Я по тобі іду.
Блукальці-ноги замочу в траві,
У попелище тліюче вкладу.
З правік-віків, з правік-віків співаю:
«Нітро, мила Нітро, ти, глибока Нітро»...

Просковзую спорохнявілим мостом,
Тінь літа заплітаю у волосся,
А поле, обважніле од колосся,
Як полудень, росте і зріє в серці.

О що мені робити із ночами,
Які тебе любов'ю каламутять,
Забарвлюючи кольором душі.
Обоє стоїмо тут, а під нами
Немов подушка, пил соші,
Пух обширу земного.
А більш не скажемо нічого.

Смієшся в тучах комарів,
В будущину твій шлях простерся,
В одлунні труду давніх дротарів
Вкладаєш в руку келих серця,
Дзвениш деревами столисно,
О моя барвиста,
Єдиним реченням звеличена Вітчизно!

І тоне сонце в плесі вечоровім,
Шум хвиль твоїх звучить серед пільми,
Яку вдихаєш ненаситно. В кронах
Вже сови вичаровують крильми
Липневу повню — зійде між гілками.
Поволі засинаєш. Між зірками
Вже тиша.

Урочисто, прямовисно
Встає над мноством дзвонів пісня.

О моя барвиста,
Єдиним реченням звеличена Вітчизно:
— Нітро, мила Нітро, ти, глибока Нітро...

СОНЯШНИКИ

Вінсент ван Гог

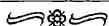
А збіжжя наче море.
Із нього виглядає літо,
Як бронзова куховарка.
Подає
Доспілі соняхи,
Немов торти на таці,

Безжурним жайворам. Іще не зна
Торговець, котрий кокетує з полем,
Що буйна зелень, аж до огорожі,
Йому дарує зір, шумує в жилах,
Що пензель, у котрім ясніє ранок,
Для нього стане Біблією. Так

Художник мовить. Фарба вже розквітла
В душі. Шукає жінку тут і там.
Бо є вже образ королівни світла —
Біль та кохання, — тільки ще без рам.

О хто тебе знайде в цім жовтім домі,
Коли прибиті генія думки
Нестерпні, непривабливі для світу,
Якого біль причинних не пече!
Хіба що шахтарі, картоплю їсти скорі,
Жebraцтва добрий усміх — хто іще? —
Загніздиться в твоєму зорі.

Рудіє борода твоя, зроста
Те божевілля, що красу зродило:
Південне літо, голубий прибій,

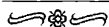

А також сонце, той калач із сиру,
Що пахне днем недільним на столі.

Краса не продається.
Самотність сліпа не знайде доріжки.
Ударить.
Наїжиться, мов шерсть прибуди-кішки.
А божевілля намовля
Відтяти власне вухо —
Умите, загорнувши, віднести в бордель.
А згодом увігнати кулю в серце
Й не вцілить по-дурному.

Немов гравцю,
Потрібно мати потайного туза.
Ним і побить життя,
Нестерпне і обридле, як ця блуза.
Крізь легеньку сітківку
Позираючи вгору.

Над ним на яблуні вибрунжував рій.

З СЛОВЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Франце Прешерн
(1800–1849)

ЗАЗДОРОВНИЦЯ
(Уривок)

Гей, товариство миле,
Вино солодке знов кипить,
Що оживляє жили,
А зір і серце веселить:
Нам дано
Те вино,
Аби зневіра йшла на дно!

За кого першу чашу,
Братове, нам підняти слід?
За рідну землю нашу,
За рідний наш слов'янський світ,
За братів
Цей наш спів,
Синів словенських матерів!

НА ЗГАДКУ
ПРО ВАЛЕНТИНА ВОДНИКА

В Аравії, в пуці,
Пташина мала
В самісінській гуці
Притулок знайшла.

Їй сестри — зірниці,
А місяць — як брат.
Не суджено птиці
Виводить пташат.

Нелегко пташині:
Минають літа,

В гіркій самотині
Життя проліта.

Вишукує в пущі,
Де сонце й тепло,
Квітки запахуці,
Цілюще зело.

І трудиться щиро
Невтомний той птах,
Щоб дихало миро,
Щоб ладан запах.

Складає — і вище
Той стос він кладе.
Підпалить кострище
І в племінь іде.

І в небо здійметься,
Як вогненний стяг.
Він Феніксом зветься,
Безсмертний той птах.

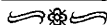
Нескорене, чесне
Згорить до кінця.
У славі ж воскресне
Серце співця.

НА ПРОЩАННЯ

Чом ховаєш погляд свій,
Одвертаєш личко миле?
Хоч одне промов од сили:
Прощавай, бо ти не мій.

Руку дай лишень, молю,
Дай на дружнє розставання.
Сліз нема в цю мить прощання,
Ні докорів, ні жалю.

Я не скаржуся, о ні,
Бо ж із радістю не знався,
Як тужив і побивався
За тобою ночі й дні.

Як давніше, я готов
Йти стежинами сумними,
По яких мене вестиме
Прикра доля знов і знов.

Люба, вір, настане час —
Тільки в серці май терпіння, —
Милий час порозуміння,
Приязнь вернеться до нас.

І підтримає мене
В бурях життєвих кохання,
Аж розлучниця остання —
Біла смерть в очах майне.

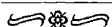
РЕКРУТСЬКА

П'ять футів з лишком — саме в раз:
прощайте, любко, нене —
усім поклін од мене!
Ось дев'ятнадцять літ — мій час,
П'ять футів з лишком, саме в раз,
та й маю ще на славу
міцну поставу.

Отецька хато, прощай!
Хто слави не шанує
нехай жінок пильнує
Чи лисіє од книжки знай!
Юнака вабить бій, вважай —
до нього не пристало
перо чи рало.

Учений стан — не вбогим дан,
а злигодні й побори —
для селянина горе:
Найліпший стан — вояцький стан:
Вояк живе собі як пан:
сам цісар півхлібини
дає щоднини!

Всяк усюди й завше свій
у світі без границі,
дівчата й молодичі

За нього кидаються в бій,
Коли ж кінчається постій,
котрась там біля тину
змахне сльозину.

Одній лиш любці вірний він,
що зветься честь і слава:
чи битва йде кривава
Чи грім гримить з фортечних стін,
За ним вона йде навздогін,
хоч смерть юнака-брата
за себе свата.

Я знаю, смерть віднайде нас
на полі чи в оселі
чи в битві, чи в постелі,
Чи в старості, чи в юний час.
П'ять футів з лишком саме в раз.
Умру не сам собою —
на полі бою.

ПОЕТОВІ

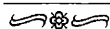
Хто ті,
Що ніч, наче камінь, одкинуть з путі?

Хто б міг,
Прогнать коршака, що на серце наліг
І п'є кривавицю з грудей молодих?

Хто зна,
Як з пам'яті викинуть давні діла,
Одвести розпуку з очей і чола,
Позбутись марноти, що день убива?

Вважай,
Чи ти є поетом, коли тобі вкрай
Затяжко носити і пекло, і рай?

Тож ти
Назвавшись поетом, борись і терпи.

Йосип Мурн
(1879–1901)

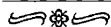
НАРОДНА ПІСНЯ

Не хочеш, люба, віночка
З троянд мого диво-краю,
Які для тебе зриваю,
Які для тебе зриваю?

Не хочеш, як не благаю,
На нього глянути навіть?
Він руки мені кривавить,
Він мені руки кривавить!

Чи знаєш, моя дівчино,
Що кривця так щедро плине?
Та все од тії тернини,
Та все од тії тернини.

Чи знаєш? Коли не знаєш,
Чому ж на рожі й не глянеш
І ще болючіше раниш,
І ще болючіше раниш?

Отон Жупанчич
(1888–1949)

ДУМА
(уривок)

Чув я: дзвеніло серце моє:

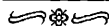
Ти свята, земле; благо тому, для кого родив —
Олією змащуєш потріскану долоню його,
Повниш комори, вино повертаєш за піт,
Ну, а волів в ярмі сіно даєш солому,
Поперед плуга йдучи, із орачем пітнієш,
Квітам наповнюєш чашечки медом, щоб прилітала
бджола,

Гнана вже на Різдво кличем весни до роботи;
Господині не страшно морозу — сім'я
Має одягу пребагацько, і чує на пні,
Як на ткацькім верстаті стукає човник.
О, тут уже Святий Дух розпростер свої крила.
Блаженний єсть труд і блаженний спочин сім'ї.

Ходив я по нашій землі, пив її щедру красу.

Любив я її. Мов оголені перса дівочі,
Духм'яніли під сонцем розпалені ниви,
Потопає я у хвилях її хлібів,
Був сам-на-сам із собою, в товаристві таємних думок,
В мовчазнім побратимстві з юним тремтінням,
Молодий, молодий, як то мовлять, у серцевині життя,
І весь безмір, вся шир моїми снила думками,
На бажання мої озивалися небо й ліси,
Жайвір — співуча ракета — пісні розливав дощем
Власне серце я чув — чи не від нього вчився співати?
Левадо, бачила ти цвітіння моєї душі,
І під впливом його долину теж заквітчала?

Красу землі, о мій батьку, твоя рука відкривала,
Розсувала завіси буття, щоб явить мені чудо за чудом;
Показував ти поля, розгортав мені ліс,
Пояснював тайнощі голосів і родинність дерев, і ми

Знали, де гуляв лісовик і птахи виводять пташат,
Де ночують дрозди і ховаються в хащах віли.

А на святого Юрія нас вітало пташине весілля:
Через дорогу ми слухали... — Чуєш, «жив-жив!»
Там за шкільним подвір'ям частувалося птаство.
Так, ніби нашим «Будьмо» староста вітав молодят
А коли пташині дружки із межі позлітали,
Ти порадив нагнутись ще й смикнув мене за рукав.
І порадив, аби я гарно під кущами шукав.

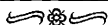
І з острахом в серці, іще не вірячи в чудо,
З пташиного бенкетування я дещо тоді набув:
Ось під якимсь кущем печива ціла жменя,
І солодке винце, і фіги — вже й не згадаю що.
«Вони не вернуться більше?» «Ні, подбали про тебе,
Те, що їм взимку носив, тепер тобі повернули».

О рідний доме, стріхо вітцівської хати!
Ти — сироті твердиня, а мандрівникові — утіха!
З-під купола неба нашого вертається голуб додому,
Любов його кличе, вказує напрям і шлях:
А ластівка? В теплім краї витерпіти не може,
До гнізда веде її спомин через гори, через моря.

Ось голуби закружляли над хатою, що палає в огні.
За вітчизною, усамітнені, тужать думки мої...
Сіра днина панує, розійшлися ми в різні боки,
Куди гнала нас сила рятунку та неспокій сердець,
І zostалися під дахами ластівки у теплім прихистку.
Нас розділив цей світ, розтрощив нашу колиску.

Буйна юність моя головою поникла,
Зробилася думка птахом,
Не буде вона голубом, що над вогнем кружляє,
Вихори — її крила, сама вже стала орлом.
Очі його — блискавиці, протиначають даль темновисну
Шукали, знайшли не хату, а більше — власну Вітчизну.

По рідній землі я ходив, збирав у серце хвороби,
Ти свята, рідна земле, благо тим, кому родиш.
Ти чиї — запитаю — блищать на сонці поля?

Покинув ти плуга й мотику і зліг навіки у землю,
А на твоїй могилі іржавий хрест похилився.
Син твій живцем у землю зарився — в Америці десь
конає,
Зоря полів йому осяває темні думки,
Не впізна його син, не прочитає думки,
Не буде жати і мріяти.

Я чув удовиці плач:
«Мій Мате, ой, мій Мате!»
Великий дзвін зарідав:
«Мій Мате, ой, Мате мій!»

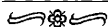
Гамбург! Гамбург! Кличе-плаче той дзвін.
Там її син поринув у смерть,
Сліз по нім не ронили,
А на гробі його — хоч би хрест, хоч би знак.

Гамбург! Думка кружляє, ох!
А летіти куди, не знає,
Де могила його сумна
Щоб зронити сльозу.

О, якби я був тоді Бог..
«Мій Мате, о мій Мате!»
Крикнув би йому в гріб:
«Мій Мате, устань, мій Мате!»

Гамбург! Гамбург! — Великий дзвін
Не співає та б'є,
Тужить, голосить,
На голову важко пада.

Гамбург! Гамбург! — темно стає,
Звук отямитись не дає
втяга в павутиння своє, —
Із неба й землі
Каламуть постає..
Якби ти тоді був Бог!
— Мій Мате, ой, мій Мате, —
Гукнув би у гріб йому:
— Мій Мате, устань мій Мате!

Ці плечі, ця спина — мов скелі,
А шиї наче нема — не видно із-за ярма —
Носитиме й не похилиться...
Так, серця наші мужньо бились —
Бо чоловіки
Наче не од жінок народились,
А відкололись з відламів скель,
І ними пишається чужина
Творіння їхніх рук пам'ятає.
Десь у Америці, десь у Вестфалії
Там, де загинули — вже не сяга
Наше око...

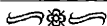
Де, батьківщино, ти? Чи на оцих полях,
чи під Триглавом, а, може, де Караванк?
А чи по домнах, шахтах і рудниках?
Тут? Чи за морем?
Там, де краю тобі нема?

Давно колись я хотів, щоб ширше ти розлилось
Щоб знали тебе в чужині,
А нині я бачу: ти сильна, безмежна
І світові щедрі даєш плоди.

Їх, мов ластівка пташенят, покличеш своїх дітей —
Злетяться, мов голуби, під рідний отецький дах,
А, може, звабила їх чужинська слава — і вже
Ніколи й нікому їх не повернуть додому?
Де, батьківщино, ти?

Чи на оцих полях,
Чи попід Триглавом, а, може, круг Караванка?
А чи по домнах, ти, на шахтах і рудниках?
Тут? Чи за морем? Там, де краю тобі нема?
Чую тебе, відчуваю тебе. Так, поетова мрія
Довго літаючи над тобою,
Дивилась, слухала, ридала — ждала
Вивідуючи твою таємницю.

Зранилась мушля на дні морським,
В перлину втиснула увесь біль —
Серце поетове — що там у нім?
Серце поета — нею болить.

Сречко Косовел
(1904–1926)

ХТО ХОДИВ ОТУТ

Хто ходив отут полями,
Нивами блукав рясними,
Мов напоєними кров'ю?
Ці стежки — кому наснились?

Чи не був тут пан Петр Безруч,
Що писав пісні сілезькі,
Ті важкі пісні свинцеві?
Я дивився: тьмяний колір,
Ой і кров страшна дзюркоче,
Мов свинець, кипить і лється,
Аж почервоніло поле,
Аж скала почервоніла,
Закривавилась дорога.
«Петре Безруч! Почекай-но!
Я так само маю колір,
Котрий кров'ю застигає
На устах моїх розбитих».
Він іде, навкруг жандарми
Ждуть, аби він поклонився,
Щоб зігнув хребта в поклоні.
А навстріч йому сусідка.
«Петре! Петре!» — Й заридала.
Та поет не похилився —
Що там смерть і що страждання
Тим, хто умира за Правду.

Хто ходив отут полями,
До Петра він був подібний,
Кров із уст його дзюрчала,
На хребті носив він гори.
Спиною хитнув легенько —
У глибинах задвигтіло;
А як випростав рамена,
Розлетілися кайдани,

А як руку простягнув лиш —
Загуло в каменоломнях.

Хто ходив отут полями,
Мов ягнятко біле, тихе,
Що не мовив ані слова,
Як його в ярмо впрягали?

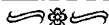
БАЛАДА ПРО НАРОД

На листя пахощів роса впаде.
Такі холодні роси світляні.
Народе, де твій голос, сила де?
Скажи мені!

Усі поля довкола золоті,
Над поколіннями підвівся день.
Чи буде щастя ще в твоїм житті?
Час для пісень?

Додому я вернувся з чужини,
Об тишу лісову зіперсь плічми.
Над усіма вже ясен день горить,
Все будиться, все жити прагне, жить.
Ну, а народ, народ, народ?

Мовчить.

З ХОРВАТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Іван Мажуранич
(1814–1890)

ДО ПЕРА

О перо! З моєї волі
Опиши ласкаві руки,
Опиши нестерпні болі,
А найперше — біль розлуки.

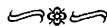
Серце мучиться зболіле,
Та про це сказати не можу,
Бо чуття моє несміле —
Як її я потривожу?

Не пиши про ту задуму,
Із якою тяжко жити.
Буду сам я з того суму,
Суму власного тужити.

Ти пиши про залицяння,
Сміх, що жалю не віщує,
Може, крізь легке зітхання
Голос мій вона почує.

— Озоветься мимоволі
На моє прохання слізне,
Мої смутки, мої болі —
Серце в неї не залізне.

Вітерець п'янкої ночі
Принесе її дихання
І мої остудить очі,
Де росина снить до рання.

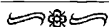

Петар Прерадович
(1818–1872)

ПОКЛИКАННЯ СЛОВ'ЯНСТВА

По земному видноколі
Бог щедротною рукою
Рід людський розсіяв всюди.
Дарував усім по іскрі
Розуму свого і сили:
Дав одним тонку кмітливість,
Другим мудрість і шляхетність,
Мужність третім, міць — четвертим.
А слов'янський світ безмежний
Наділив сповна любов'ю
І сказав йому при цьому:
«Ти могутній і великий,
Ти по всій землі існуєш —
Стань же на сторожі світу!
Якщо світоч потемніє,
Ясний розум потьмяніє,
Сила злочин заподіє,
Зло добром заволодіє,
Благородство стане лихом,
Чиста ніжність помутніє, —
Напоум усіх немудрих,
Силою своєю стримай,
Вірою зміцни своєю
І врятуй світильник миру!

Сільвіє Страхимир Краньчевич
(1865–1908)

НА БОЙОВИЩІ

Над кривавим полем чорний ворон звився,
На стерню колючу юнак похилився.

Кров тече по тілі, як узор по шовку,
Та й на руки білі, ще й на хоруговку.

А над нею ворон, чорний ворон грає,
Чорну свою любку кличе-закликає

У юнацькім чубі та й гніздечко звити,
Із чистого тіла діточок скормити.

Аби тобі, хлопче, не знать пісні тії,
То закрий же очі, очі молодії.

Вчуєш, як одвіку рідний край німує, —
Вороння на посаг вівтарі грабує.

Антун Густав Матош
(1873–1914)

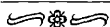
СПОРІДНЕНІСТЬ

Несмілий джурджич — квіточка мала —
Затріпотів на ніжній стебелині,
І срібні тони, наче сніг, невинні,
Полинули з-під лісу до села.

Його роса на землю привела,
Подарувавши все своїй дитині:
І голосок, і барви, і промінні
Зіниці, й чисту свіжість джерела.

Та звідки ця чуттєвість неземна,
Що музикою будить світ одрання?
Йому душі підвладна таїна.

О проліску, ти — як моє кохання!
Бо плоть твоя, і пахощі, і кров
Покликані прославити любов.

Мирослав Крлежа
(1893–1981)

ПІСНЯ ЗАГИБЛОМУ

На спомин про Златка Галла

Дивна річ. У твоїй хаті горить свічка, а тебе немає.
В сірому мундирі австрійського офіцера стоїш перед
судом Божим.
Цікаво, стоїш ошую чи одесную?

Дивна річ. У твоїй сивій хаті горить свічка,
Темно так, а тебе, друже, немає.
Бігає полум'я по стінах, і ще один мандрівник,
Що в твоїй кімнаті, збирається вслід за тобою
І ще співає якісь тужні пісні.

Глянь — квітнуть яблуні. Дивлюся на літнє небо —
Світлицю бачу жовту. Світлицю бачу мертву.
А все ж вона живе, мертва, в клітинах мого мозку.

Серпень. Цвітуть троянди. В кімнатах зелені завіси
Вийшли вже на світло. Півсутінь пливе по стінах.
І ці старенькі бабусі в шовках і кринолінах
Мовчать у пишних овалах.

Я чую голос твій. Твій чую нині голос.
Ти впав, і з тобою впали роздерті
Дитинства нашого білі хоругви.
Прапорonosцю сумний, радощі вмерли.
Чую нині твій голос.

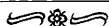
Іван Горан Ковачич
(1913–1943)

РАНОК

Співає на ниві жагуча коса,
І плачуть покошені трави,
І пахне суницями свіжа роса,
І зводиться сонце смагляве.

Туман білогривий з-над лісу встає,
Ягнята гуляють на волі,
І грають потоки, і пахощі лле
Листок, хоч і в'яне поволі.

Стоять коликкі, повнозерні жита,
І вигнулась стежка бровою,
І в серці озвалась струна золота —
Збудилось село під горою.

Весна Парун
(1922–2010)

МОЯ БАТЬКІВЩИНА

Де ти, моя вітчизно? Шукаю тисячоліття.
Крони старих каштанів колишуть сні і тумани.
Дзвонить жовте проміння, дзвін той криваво тане;
Осамотнілий вітер, осамотніле віття.

Осамотнілий берег. Мокрі копиці сіна
Прасує місячне коло. Гасне стежка промінна.
Креше твоя дорога — крізь твань, крізь дикі бескети.
О моя батьківщино, де ти, кохана, де ти?

Де співанки, джерела, й пахощі верболозу?
Де твої милі сойки, де ластовині зграї,
Ранки, коли чарує торохкотіння воза, —
Невже це лиш тільки казка, що серце до болю крає?

Ходімо зі мною, дівчата, гукнімо ще й заспіваймо!
Наточить зоря любові, хлопці горять і мліють,
Марять вербою, і житом, і тугою молодою,
Плекають у грудях тайну, бурю і ніч леліють.

В цьому вогні палахтливім, що сяє червоним лезом,
Серця землі моєї зріє щасливий безум.
Серце землі моєї вже вибухає зорею,
І проростає травною, і струменить землею.

То вітри твої, мамо, то весни твої прийдуці,
І мир твій, і рідне небо, золотокутий олень,
Твій лик у свічаді роснім, бурштин, і глибини штолень,
І ніч, як душа щедротна, і день, як галява в пуці.

О жінко в намітці ранку, здіймаєш до неба кручі,
У колосі колисанко, цнотлива, тремка сніжино,
Сіяють мені стобарвно зірниць твої летючі:
Це ти, моя біла з'яво, притихла моя батьківщино.

Тіто Білопавлович

(нар. 1940)

СЛОВО

Я уявляв тебе мов краплю води
Мов птаху що злітає стрімко
Мов квітку що квітне криваво
Досконалістю блискавки отрутою змії

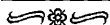
Як розпізнати тебе в труні в галасі
Серед стількох слів з якими грішу
І гризу кожне зубами язиком перевертаю
Адже тільки так можна пізнати слово
Як річ а не якусь там серветку
Після урочистого сніданку

* * *

Коли ти засинаєш
Дивлюсь як любов
Дбайливо розгладжує
Риси твого обличчя

Коли ти засинаєш
Шаленство кохання
Вщухає
В зернятках твого тіла
І дивовижна алхімія
Дарує простір очам
І устам слово

Коли ти засинаєш
Сповнююся страхом
Що впаде на твоє чоло
Крик сови
Котра вештається десь тут поблизу

МІЙ ПРИЯТЕЛЬ МУРАВЕЛЬ

Ось так лежу, дивлячись в небо, поруч із муравлем
що втомився із усього їхнього царства ліг на спину єдиним
лапками досягає Всесвіту Позбувся всякого значення передніми
собі співає А може чекалося на його мову в судний час? просто

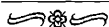
З ЧЕСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Ян Коллар
(1793–1852)

СЛОВ'ЯНИН

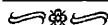
(За чеськими та хорватськими
мотивами)

«Те, що Бог з'єднав, не рви, людино!»
Що зв'язала матінка-природа
Мовою, вузлом своїм священним,
Ти, людино, заздрісною, злою
Не торкай рукою, не розв'язуй!
Нас, словаків, мораван, сілезців,
І поляків з чехами з'єднала,
Українців, росіян зв'язала
З дужими південними братами,
Чії ниви, рівні та багаті,
Поїть хвиля голубого Істру
І чийми котяться лугами
Сава, Драва, Дріна і Маріца
Й також інші ріки незліченні;
Чії чисті городи і села
З двох боків Балканових білють;
Чії весла в Адрії гуляють
Та в морях чужих льодобережних.
О, я не забув, мої братове,
В Лужицях, а ще в Помор'ї серба,
Що сусідом скривджений, тевтоном,
Несміливо, так, що й ледве чутно,
В рідному глаголі промовляє.
Часто сербів згадую дунайських,
Зводяться вони з-під турків гніту
Наче віть ялинова з-під хмизу.
В моїм серці — країнські іллїри,
Ті, яких не знищили століття.
Згадую звитяжного словенця,
Що, з хоробрим здружений хорватом,

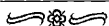

Відбиває сили зловорожі.
Часто бистрим оком свого духа
Бачу я героя-далматинця,
В чийх грудях слави вікової
Пам'ять не погасла і донині
І чия жива народна пісня
Спонукає до борні, до чину!
Ах, були колись часи печальні,
Довгії часи, часи нещасні,
Як чужинці сіяли між нами
Розбрату і чвар прокляте сім'я,
Що водило рід супроти роду,
Щоб роди сварились між собою;
Щоб, синів од матері відбивши,
Весь народ зуміло підкорити!
А тепер це сім'я (слава Богу)
Вже не пада в плодоносну землю.
Блискавиці з віч матусі Слави
Сплять вражі наміри злочинні.
Змирені, стрічаємося, браття,
На широкім полі книг і творів:
Сатанинські чвари, мста безглузда
Вигибають у слов'янським світі.
Стережимось їх і на прийдешне!
Бережимось недругів тих пильно,
Що хотіли б нас порозділяти,
Що жадають нас розпорошити,
Аби знищить нас могли потому
Так, як наших славних давніх предків,
Наших предків у краях німецьких,
В Галлії, в Британії живущих.
Бо ж і там споконвіків слов'янська
Буйноквітна липа зеленіла,
Й там колись у горах та в долинах
Рідна для нас мова розлягалась.

Радістю безмежною проймаюсь,
Як вас бачу, браття, під Кавказом,
Де міста зростають ваші й села,
Коли бачу — по морях трьох синіх
Плаваєте гордо кораблями;
Як ви ниву мудрості й науки

Новим засіваєте насінням.
Ні, я не належу до нікчемних
(Щезнути бодай би їм!) відлюдків,
Що лукаво погляд відвертають
Од книжок — кирилиці не вміють,
Так, але й глаголиці не знають:
Таж абетка — тільки ветхий одяг,
Під яким слов'янське серце б'ється,
На увесь широкий світ слов'янський
Розливає життєдайні сили.
Хоч і неподібні шати наші,
Головне — це плід одного духа;
Хай і відрізняються абетки,
Будьмо всі немов сім'я єдина,
Поки люба сину рідна мати,
Поки син невдячний не відкине,
Не віддасть її чужим тиранам.
Що ж мене стосується, не хочу
Бути, наче кріт, короткозорим,
Котрий бачить те, що біля нього.
Відчуваю, знаю, що слов'янство
Є моїм, а я йому належу.
Ось де моя гордість, ось де радість,
Що її відняти не дозволю.
Мій народ це є моя вітчизна,
А кордони в неї незліченні,
Сто їх, а чи тисячу налічиш.
Я живу у значно ширшій світі,
Аніж заздрість може припустити;
Я є сином більшої родини,
Ніж злоба про те помислить може.
Над безмежним рідним моїм краєм
Споконвіку сонце не заходить.
Якщо Бог, юнацьке щастя — з нами,
Честь його загинути не зможе,
Не загине, поки будуть діти
На вівтар любов складати Славі.

Карел Гінек Маха
(1810–1836)

ПІСНЯ

Чи то сніги білі
На чолі скелястім?
Вже сніги розтали —
Лебеді пухнасті,
Лебеді біленькі
Налетіли-впали
На високу гору,
В моріжок зелений,
Що так любо пахне
В надвечірнім краї.
— Лебедята білі,
Звідки прилетіли?
Чи зі сходу-світа
По вечірнім небі
В золоті ворота?
Чи летіли, може,
Сонечку навпроти?
— Ні, з країн північних,
Де лютує холод,
Летимо в країну
Ту, де рай панує.
З нею не зрівнятись
Ні одній у світі,
Щонайкращі квіти
Там лиш зацвітають.—
Лебеді біленькі,
Не летіть, лишіться,

Бо немає краю
Над країну нашу,
Бо немає квітки
Над мою миленьку...

БАЛАДА

Хто сидить отам, на скелі?
То юнак у далеч зорить,
В нього думи невеселі,
Він до арфи так говорить:

«Пропади у чорній прірві —
Гострий меч візьму я в руку!
Гей, за мною, хлопці вірні,
Бо терпить матуся муку!»

Пада арфа, тіло раниць
Об тупі холодні брили,
Струни тихо: «На добраніч!» —
Забриніли із могили.

«Скинь покров, о Біла Горо,
Що сповив тебе давно ще.
Скоро твій світанок, скоро
Наша кров твій гріх сполоще!»

«Сніжка чоло зводить світле,
Сяйво Карконошів висне.
Як зоря кривава зблідне,
Чеське сонце золотом бризне!»

Радощам відкриєм брами,
В хвилях пінних — зло потоне,
І над чеськими борами
Вдарять дзвони. Вдарять дзвони!

НІЧ

Темна noche! Видна noche!
Ви у серці жаль збудили!
Темна ніч — в безодню тягне.
Видна — вабить височінню.
Темно, страшно у безодні,
А до зір немає стежки!

Яснії зорі, хто вас досягне?!
Серце до царства вашого прагне,
Але земля лиш — моя.

Я ж бо людина; людиною згину;
Прийме земля мене, рідну дитину,
Й, перемінивши в лоні своєму,
Знову народить світу ясному.

Яснії зорі, хто вас досягне?
Вашого ж сяйва серце запрагне, —
Буде земля лиш моя!

В квітку, можливо, мій тлін перетворить
Листом і цвітом до зір заговорить;
Тільки ж пітьма земна схопить і зморить
Аби до світла не вирвався я.
Яснії зорі! Хто вас досягне!

Йозеф Вацлав Фріч
(1829–1890)

СЛОВАЦЬКА ЕЛЕГІЯ

З чорними очима як зійдуться сиві,
То такі подружжя бувають щасливі.

А я мав дружину з чорними такими,
Що було в них тону сивими своїми.

Як на мене чорне очко її впало,
Все навколо мене буйно квітувало.

Квітло, квітувало, радістю горіло —
Аж тут раптом, Боже, все іспепеліло.

Як мені погасла чорна та зірниця,
Стали мої очі плакати-журиться,

Скільки сліз, мов бджілок, я пустив за нею,
Я зронив за нею, зіркою моєю!

Шкода мені, шкода у маю кохання,
У маю кохання без благословляння.

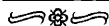
Коли май розвився, я тоді вінчався,
Другий появився, я один зостався!

Ось іще рядочок — про мою дитинку,
Хай засне, не плаче — хоч би на хвилинку.

ДНІПРО

Дніпрові хвилі — в степу козачім
Торкнула буря крилом гарячим —
Дніпрові хвилі.

Про теє знають, як на чужину
Поїхав милий, кинув дружину, —
Дніпрові хвилі.

ПЕРЕКЛАДИ

Гей, ніби чути: бринить стремено,
Вона до нього — горять черлено
Дніпрові хвилі.

Над сивим виром орел літає,
Козак про милу два дні питає
Дніпрові хвилі.

Рудольф Майєр
(1837–1865)

УКРАЇНА

I

Ти широка без меж, Україно,
Ти велика, як серце моє,
Твоя сила, звитяга і слава
Над віками безсмертям встає.

Стихли битви — та мертва свобода,
І народ у кормизі страшній,
Ти — могила, занадто глибока
Для такого народу, як твій.

II

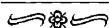
Заспівай ту пісню,
Заспівай мені.
Я забуду горе,
Смутки навісні.

Широко-далеко
Добре подивись.
Ген сумні могили
На Україні скрізь.

Де ти, давня славо,
Доле січова?
Буйно зацвітає
Степова трава.

Гей, тумани сиві
Вітром звіяно,
Їдуть отамани
Як давно-давно.

Старший попереду,
Козаки за ним.

Сурма заспівала
Горлом золотим.

За свій край, за волю
Йдуть вони у бій —
Викупати шаблі
В крові голубій.

Припадуть до гриви —
Буйні пломені,
Сяють проти сонця
Списів промені.

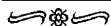
Гомін, як лавина,
По селу тече,
А моя Україна
Дивні думи тче.

Станіслав Костка Нейман
(1875–1947)

АПОЛІТИЧНЕ

Карпати — піднебесні гори,
Як милуватися здаля,
Коли ж тебе обсіло горе,
І голод шкірить твар потвори,
До пекла ближче звідтіля.
Зима в Карпатах — гейби вічна,
Здихає в пастках звірина,
Ілюзії — мов яма стічна,
Людська, гірка, трагікомічна,
Тут суть життя — така страшна!
Крізь гори, дебри, полонини,
Крізь прикордонні ці стовпи,
Смородом вільний вітер плине,
Дух рабства чути від людини,
Тут лиш жандарми — не раби.
Як двоє чубляться, то нишком
Радіє третій. Потім б'ють
І третього... Розпасся лишком
Лихвар, ти ж — гибій над обніжком.
У всім — порядок мусить бути.
На прикордоннім п'ятачкові —
Микола Генік. Ось земля,
Де годі місця бідакові
Здобути хоч ціною крові:
Се — чоловік нізвідки.
В старім окопі — батько, мати
Й шестірко — кволі діточки.
Чудові гори — ці Карпати!..
Хмарки летять, щоб не сказати,
Із чого панські п'ястуки.
Нізвідки... Посмішка спесива.
У ситих посмішки тупі..
Земля — одна. Страшна й красива.
Про братство спів заводить, сива,
На перевернутім стовпі.

Їржі Волькер
(1900–1924)

ІРОНІЧНА ПАСТЕЛЬ

Усюди злото: в небі та на полі,
Там, на горі, і тут ось, на тополі,
В солодкому тумані при долині,
У сутінках, що губляться в промінні, —
— О, переливи золота холодні!

А стежкою, що в'ється край безодні,
У літі бабинім, так само золотім, —
Останньому багатстві в світі цім, —
До сонця, що горить на небосхилі,
Бреде жебрак, що геть пристав на силі.

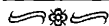
ДІВЧИНА

По вулиці дівча спішить,
Хустина біла в неї аж горить,
Блакитні сяють очі!
О, дивні очі! В певну мить
З лица сковзнули — і поперед неї йдуть
невинно.

Чи відаєш, хлопчино,
Що якби втрапив ти за їхні кола голубі,
То, далебі,
Не бачила б, що ти її цілуєш.
Лише б зітхнула,
А через те, що й сукня має очі, —
Хапливо
Затисла б їх руками соромливо.

НІЧ

Сіяють вільні зорі у небо,
Квітне стільки зірниць
Для келишків-світлиць!

А на землі
Ув'язнено в чотирьох стінах
Без ліку людських зір промінних:
Світла — з вокзалу, з корчми
з над плес.

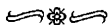
На кожну зірку гавкає пес,
Аби нещасна не утекла
Від свого пана зненацька пріч,
Де день веселий,
Спокійна ніч,
Щоб перехожий ти, чоловіче,
Як сяйне світло тобі у вічі,
Не підійшов і не вкрав
Дукати, сало, груші чи жінку.

Сіяють нескуті зорі
У ночі темнім покої,
І помочі ніякої
Їм не потрібно.

Та мусимо все ж ті нещасні зорі звільнити,
Що поміж нами горять,
Що зуби вишкірюють, злі,
Щоб мир настав на землі,
Як в небесі
Вночі.

ЗАЗДРІСНОМУ МІСЯЦЕВІ

Заздрив тобі я не раз, не два —
В небі пливеш ти посланцем Божим.
Я ж тут об терня ноги кривавив,
Бредучи по землі знеможений.
Завжди дивився додолу ти,
На шлях мій зорив колючий
Та співчутливі погляди
Серце найбільш засмучують.
Чом нині личко затягнуте
Заздрістю — хмаркою білою?
А, то, напевно, поглянув ти,
Як я цілувався з милою!

Вітєзслав Незвал
(1900–1958)

ЗІТХАННЯ

Рокитна річко мрій
Де гусенята білі
Іду гублюся в зіллі
І в тиші голубій

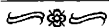
Поміж рядами лип
По картоплянім полю
Чом серце твого болю
Я чую тихий схлип

Тут просто з ринви пив
Ця яблуня те знає
Чом жаль мене доймає
О що я загубив

Під цим було ліском
Про давнину читаю
Та все зробив мій краю
Щоб став я класиком

Прийду повернусь чей
До тих галяв край лісу
Коли зніму завісу
З натомлених очей

І викупаюсь в них
Як гусенята чисто
Як світиться врочисто
Легкий весняний сніг

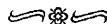
Владимир Голан
(1905–1980)

ЯСКИНЯ СЛІВ

Не безкарно входить юнак зі світлом
У яскиню слів... Він майже передчуває,
Де опинився... Юний, стражденний,
Не знає, що то страждання. Іноді й передчасно
Вибіжить швидше, аніж ввійшло, і тоді —
Століття стрічається з неповнолітнім.

Яскине слів!..
Тільки справжній поет здіймає крило,
Непідвладне земному тяжінню, хоча
До землі після лету його прихилляє...

Яскине слів... Тільки справжній поет
Повертає щасливо з її мовчання,
Аби, сивим, почути плач немовляти,
Котре світ положив на порозі яскині...

Франтішек Грубін
(1910–1971)

НІЧ ІЗ ВЕРЛЕНОМ

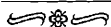
Груднева ніч безкрая. А по ній
Сирени рев, як бичування.
Ввірвався подих міст.
В підвалах купки равликів несли
Свої хатки порожні.
Пітьма, пітьма, пітьма.

В моїм легенькім чемодані
Лежить Верленів томик.
Чекав, що згасле світло ще погасне.
Так згусли тиша на витті,
Що між сторінками зійшов
Білявий місяць з його вірша,
Білявий місяць,
Брат зорі.

Холодним сяйвом втер мені чоло,
Все оповив густим туманом
Пустими сходами пішов,
Аж буйне шелестіння гаю
Сповило вилюднілий дім.

То вийшов із замшілих стріх:
Білявий місяць,
Світло враз
Розлилось по лісах,
По нас.
Далекий гуркіт. А коли дома
Розліталися геть на порох
Склепіння зводив
В солов'їних соборах,
Білявий місяць Верлена,

Високий
Вільний і тихий —
Мир на віки.

ПОРА ЗАКОХАНИХ

Осоку ти на палець собі навинула,
На той палець, що снить золотою обручкою.
Я розмовляв іще з сонцем,
А ти вже блідла, як місяць.

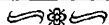
Він так зненацька з'явився,
І голова твоя з тіні
Пірнула у його листя.
Він крав помалу твоє волосся.

Лиш через нього пече тебе спрага,
Ревність землі, що в траві захована.
Гострою брунькою припав до литки.
Скрикнула ти —
Й зляканий місяць одскочив,
І земля поміж вас лягла.

І помалу повернулась на бік,
Аж нас обох згубила
В травах і листі. Таких загублених,
Як ми, тої ночі було
Тисячі. Тиша, риб'яча тиша

Під лускою шепоту там пливла
З німими устами місяця.

А нам здалося, що серцем серця —
Ми доторкаємося до дна.
Та все ж відкривалася в нас щораз
Нова глибина.

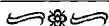
Ян Піларж
(1917–1996)

МОЯ ПОЕТИКА

Завжди коли хочу полегшити свій смуток
Пишу вірша з краплею надії
Для тих що розлучаються
Для тих що самотніми zostалися
Для тих кого сягнуло каміння
Для тих що запаморочено
Блукають лабіринтами вулиць

Завжди коли відчуваю в собі тугий вузол відчаю
Пишу вірша про радість
Для нещасливих закоханих
Для очей повних сліз
Для матерів що синів не дочекалися
Для сучасників цькованих вовчими зграями
Для маляток чий жаль розриває серце

Своїм несподіваним нещастям перемерію
Величину щастя тих
Що віднайшли ключа один до одного
Що заповнили порожнечу фантазії
Що подолали земне тяжіння
Що безмежно закохані в яблуко нашої планети
Що досягли прозорості води.

Іво Одегнал
(нар. 1936)

ПІСНЯ
ПРО ВЕЛИКОМОРАВСЬКУ СЕРЕЖКУ
Поема
(Фрагменти)

8

Посеред хору
Спотикаюся об списа

В тиші старослов'янської мови
Шукаю силу

Беру мотику
Ключ до землі

До плавних лук
Нахиляюся
Мов до стокротки

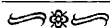
9

На могилу
Великоморавського вельможі
Присів метелик
Легший ніж душі
Мертвих під землею

З меча
Виріс дикий мак

Це зернятко
Не позначав
Французький зброяр

Гордість
Проймає мене

Наспів

Я
Мов риба на піску
Впійманий
Очима отверзтими
Збираю мрії

Костяна сопілка
З Микульчиць

Чую тебе
Крізь століття
На скроні черепа

Спить золотий солід
Щелепою
Прикритий

10

Тут кожен дуб
Велеградський
Тут кожне дерево
Великоморавське

Земля виноградною лозою
В'ється по серцю
По кілках
Маржатицьких схилів...

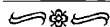
Наспів

На початку
Не був Бог

Але солунські
Брати
Витворили літери
Що твердо стали на ноги

12

Велеграде
Нездоланністю оточений

Твердине мови

Веліграде

Об суки часу обдертий
Ти що бойовими приспівами
Кривавиш

І шану ламати можна
Як хліб

РІВНОВАГА

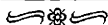
Мирославу Флоріанові

Словом підважуємо тягар

Двома пальцями
На друкарській машинці...

Поможи мені
Конику дерев'яний
Цвяшками краплений буланий
Місяченьком осідланий
Дерев'яно-дерев'яний
Язичок ваг балансую

Ще крихітку
І слово мов блискавиця
Розсіче дерево

Йозеф Петерка
(нар. 1944)

КИЇВСЬКЕ ПРОРОЦТВО

Прадавні парки з ясними свічками,
Це ми, твої каштани,
Як листя опаде на твій чорнозем,
Як опаде на рани,
Відчуєш: дивна сила є в тім листі,
Безсмертна, мов рука, що на колісці.

І знову зможе народитись місто.

А на хрестини прийдуть колоски
Кивнути вусом — вижили таки!

Тебе родючі обіймуть долини,
І зелень вод, цілюща, мов бальзам,
Запахне світанкової хвилини.
Всім землям руку дасть земля натхненна —
Дніпро поплине під твої рамена.

Казатимуть тобі: місто струнких тополь,
Квітучих каштанів
І кохання.

І станеться.

Іржі Жачек
(нар. 1945)

МАТЕРІ

Не вмю мовить Нене
(Та це й не дивина)
Цього простого слова
В моїх речах нема

Не вмю пригорнути
Поцілувать боюсь
Над цим тяжким невмінням
Не раз думками б'юсь

Не вмю ніжним бути
До жодної з жінок
Суворої любові
Давала ти урок

Якби я вмів погладить
Так легко легкома...
(У мене для матусі
І слів на вірш нема)

* * *

Та й доки мені писать?
Рядків моїх довга дорога...
Уже не вернуть до порога
І в душу не взяти назад.

Не перепинить і не втяти
І пам'яттю не перейти.
Посів мій, джерельце, дитятко!
Родилось — то мусиш рости.

Розгублена я, наче птаха,
Що з ранку до ночі щодня
Годує з печаллю і страхом
Несите зозуленя.

Дитя на високих котурнах,
Загорнене в пурпур небес, —
Ти ж знаєш: людей не одуриш.
Колись розгадають тебе.

Ти випадеш глухо і німо.
А плащ твій зметнеться у синь
І радісно землю обніме.
І буде то — Всесвіт Краси.

ЯБЛУКО

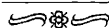
Озвися співом яблука:
Над ним бджола кружляє:
Але та пісня замовка,
допоки залунає

У бризках соків молодих
В устах... Іще ж бо зріє,
Й округлість, що спиняє дих,
В нім тайною зоріє.

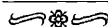

ОСНОВНІ ВІХИ
ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ Р. М. ЛУБКІВСЬКОГО

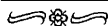
- 1941** 10 серпня народився Роман Мар'янович Лубківський у с. Острівець Тереховлянського району Тернопільської області.
- 1948–1951** Навчання в Острівецькій початковій школі.
- 1951–1953** Навчався в Застіноцькій семирічній школі.
- 1957** На сторінках районної газети публікує вірші й замітки. Знайомиться з учителем і журналістом Степаном Будним, котрий успішно дебютував у республіканській періодиці. Під час літературного вечора в Тернополі знайомиться з Павлом Тичиною, Дмитром Білоусом та Дмитром Косариком.
- 1958** Закінчує Тереховлянську середню школу і здає вступні іспити на філологічний факультет Львівського університету. Знайомиться з уродженцем Острівця, письменником Володимиром Гжицьким, поетами Дмитром Павличком, Володимиром Лучуком, Віктором Лазаруком. «Літературна газета» виходить з публікацією «Вірш Романа Лубківського» («Балада про червоні маки»). Зарахований на філологічний факультет Львівського університету. Бере участь у роботі літературної студії, знайомиться з письменниками різних поколінь, а також із старшокурсниками Богданом Горинем, Михайлом Косівим, Іриною Стасів (згодом — Ірина Калинець).
- 1961** До Львова прибуває «літературний десант»: критик Іван Дзюба, поети Іван Драч і Микола Вінграновський; спілкування з представниками шістдесятництва в українській літературі. Спілкування з гостями Університету, видатними письменниками: Максимом Рильським, Андрієм Малишком, Олесем Гончарем, Едуардасом Межелайтісом (Литва), Янком Брилем (Білорусія).
- 1962** Виходять альманахи «Яблуневий цвіт» (Львів) та «Щасливої дороги» (Київ) з добірками поезій Р. Лубківського. Перше відвідання Києва і Канева з нагоди Шевченківських ювілеїв 1961–1964 рр. У рамках переддипломної практики здійснює відрядження за маршрутом Одеса—Київ—Чернігів—с. Сосниця. Відвідання місць, пов'язаних із життям і творчістю Олександра Довженка.
- 1963** Поїздка на батьківщину Лесі Українки для відзначення 50-річчя від смерті поетеси. захист дипломної роботи «Естетичний ідеал Олександра Довженка». Працевлаштування у Львівському книжково-журнальному видавництві (нині «Каменярь»).

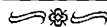
- 1963–1965** Служба в армії (м. Могилів-Подільський, м. Стрий, м. Полтава).
- 1964** Відрядження до Спілки письменників України. Творчий звіт молодих авторів за участі Павла Тичини.
- 1965** Зустріч і розмова з Ліною Костенко, яка добирала виконавців на ролі поетів воєнного покоління до фільму за її сценарієм «Перевірте свої годинники».
Демобілізація.
У видавництві «Каменяр» виходить поетична серія «Пісня і праця», до якої входить перша збірка Р. Лубківського «Зачудовані олені».
- 1966** Робота в молодіжній газеті.
Вступ до Спілки письменників України.
Призначення на роботу в редакцію журналу «Жовтень».
Участь у громадському захисті (колективний лист) арештованого КДБ критика, мистецтвознавця Богдана Гориня.
Перша поїздка в складі молодіжної делегації за кордон — у ЧССР. Спілкування в Празі з видатними українцями Орестом Зілинським, Зіною Генік-Березовською та молодим чеським перекладачем української поезії Ярославом Кабічком.
У Києві відбувся V з'їзд письменників України. У звітній доповіді Олесь Гончар високо оцінив першу книжку Романа Лубківського.
- 1967** Кількамісячне перебування в Москві на курсах при Літературному інституті.
У Києві виходить друга збірка «Громове дерево» (видавництво «Радянський письменник»);
Президія СПУ призначає Р. Лубківського заступником редактора журналу «Жовтень».
- 1968** Перша поїздка в Білорусію. Знайомство з поетами Уладзіміром Караткевичем, Василем Зуйонком, Нілом Гілевичем, Ригором Барадуліним.
- 1969** У видавництві «Дніпро» виходить перше «вибране» — збірка «Рамена».
У Москві відбувається Всесоюзна нарада молодих письменників за участі великої делегації з України.
Р. Лубківський на пленарному засіданні виступає на захист роману Олесь Гончара «Собор».
- 1971** У Москві виходить збірка поезій «Очарованные олени» (видавництво «Молодая гвардия»). Переклади здійснили Валентин Корчагін та Володимир Карпеко.
- 1971** У складі делегації СП СРСР разом із Л. Ошанінім і Д. Кугультіновим беруть участь у святі «Весна слова» (м. Мартін, Словаччина).
- 1972** Видавництво «Каменяр» випустило в світ антологію поетичних перекладів «Слов'янське небо».
- 1973** У видавництві «Молодь» (Київ) виходить збірка «Смолоскипи», в якій присутня певна «данина» режимній ідеології.

- 1976** У зв'язку зі 100-річчям від дня народження білоруської поетеси Цьотки (Алоізи Пашкевич) в Україні виходить «Вибране» (видавництво Дніпро», упорядкування, переклад, передмова Р. Лубківського).
У складі делегації УРСР бере участь у роботі XXI сесії Генасамблеї ООН. У 4-му Комітеті та на пленарному засіданні виступає з доповіддю, в якій цитує вірш Івана Франка «Вічний революціонер».
Знайомиться із Святославом Гординським, Юліаном Реваєм (експрем'єром Карпатської України), літературознавцем Леонідом Рудницьким, українськими поетами з «Нью-Йорської групи».
У видавництві «Советский писатель» російською виходить збірка «Звездочёт» (переклад Валентина Корчагіна).
У видавництві «Дніпро» виходить збірка «Звіздар» (Вибране).
- 1978** У видавництві «Радянський письменник» виходить збірка літературно-критичних нарисів «Многосвіточ».
- 1981** Обраний головою правління Львівської організації СПУ.
Виступає на VIII з'їзді письменників України з пропозицією заснувати Міжнародну премію імені Франка за популяризацію української літератури в світі.
- 1983** У видавництві «Дніпро» виходить авторська антологія перекладів «Слов'янська ліра».
- 1985** Виходить у світ нарис «Львів. Місто очима письменника» (видавництво «Каменярь»).
- 1986** У складі делегації від України бере участь у «Шевченківських читаннях» у Канаді, відвідує університетські центри.
Як заступник голови Комітету для відзначення 175-річчя Маркіяна Шашкевича здійснює велику організаційно-підготовчу роботу.
- 1987** Бере участь у роботі IX-го з'їзду письменників України. Пропонує встановити у Львові пам'ятник Тарасові Шевченку, створити потужний науковий франкознавчий центр.
- 1987** Виходить нова поетична збірка «Карбівня».
- 1988–1989** Участь у створенні «Народного Руху України за перебудову», «Товариства рідної мови» та патріотичних товариств національних меншин.
- 1989** Прибуття до Львова Генерального секретаря ЦК КПРС Михайла Горбачова. В аеропорту Р. Лубківський висловив привітання українською мовою. В зустрічі-дискусії виступив на захист рідної мови і культури.
Газета «Літературна Україна» публікує інформацію про участь у масових мітингах та маніфестаціях з критикою владного режиму, «Заяву совісті» українських письменників, котрі прийняли рішення вийти з КПРС. Серед заявників — Р. Лубківський.
- 1990** У видавництві «Веселка» виходить історична поема для дітей «Лелече віче».
У видавництві «Радянський письменник» виходить поетична збірка «Погляд вічності», присвячена автопортретам Тараса Шевченка.
Відкриття у Львові пам'ятника Маркіянові Шашкевичу.

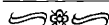

- У виборах до Верховної Ради України від Яворівського виборчого округу № 281 обирається депутатом українського парламенту першого демократичного скликання.
Входить до складу опозиційної Народної Ради у Верховній Раді УРСР.
- 1991** Здійснює подорож до США, працює в архіві НТШ, сприяє Святославу Гординському в отриманні візи для поїздки в Україну.
Після прийняття Декларації про державний суверенітет України виступив з пропозицією: щорічно відзначати цю державну подію.
Бере участь (разом із М. Косівим) у написанні заяви з приводу здійснення перевороту в державі так званого ГКЧП.
Реалізує свій проєкт прийняття Присяги на вірність України на Пересопницькому Євангелії.
Після урочистого прийняття Акта про державну незалежність України на пропозицію депутата Р. Лубківського до сесійної зали вносять національний прапор України. Верховна Рада надає йому статус державного.
- 1992** Присуджено Національну премію України імені Тараса Шевченка.
- 1992–1993** Надзвичайний і Повноважний Посол України в Чеській і Словацькій Федеративній Республіці.
- 1993–1994** Надзвичайний і Повноважний Посол України в Чеській Республіці та Словацькій Республіці (за сумісництвом).
- 1994–1995** Надзвичайний і Повноважний Посол України в Чеській Республіці.
- 1995–1996** Професор факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка.
- 1997** 9 березня виступає в Києві на Шевченківському вечорі з доповіддю «Богорівний, бо правдомовний».
- 1997–2000** Голова Львівського обласного Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
- 1996–2001** Начальник управління культури Львівської обласної державної адміністрації.
Вийшла збірка поезій «Балканський Христос» (видавництво «Логос»).
- 2001** Вийшла збірка поезій «Камінне жниво» (видавництво «Світ»).
- 2002** У серії «Ad Fontes — До джерел» видавництво «Світ» видало книжку: Максим Богданович. Стратим-Лебідь. Зібрання творів... Упорядкування, передмова, примітки, наукове редагування Р. Лубківського (йому ж належить більшість перекладів).
- 2003** Вийшла поетична збірка «Серпень у квітні» (видавництво «Світло й Тінь»). Обирається членом наукового Товариства імені Шевченка.
- 2004** У видавництві «Світ» вийшов том літературознавчих творів Святослава Гординського «На переломі епох» (упорядник Р. Лубківський).
- 2005–2008** Голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка.

- 2006** Вийшла збірка «Янгол у снігах». У «Бібліотеці Шевченківського комітету» вийшов односторонник «Громове дерево».
- 2006** Присуджено премію імені Максима Рильського за переклади творів поетів слов'янського світу.
- 2008** Редколегія журналу «Всесвіт» присудила премію імені Миколи Лукаша за переклад трагедії Й. В. Фріча «Іван Мазепа».
- 2008–2009** Двома виданнями вийшла збірка «Fogum Romanum» (видавництво «Сполом»).
- 2009** Обрано почесним професором Національного університету «Острозька академія».
- 2010** У співавторстві з Василем Пилип'юком створив і видав фотожиттепис «Світи Святослава Гординського» (Видавництво «Світло й Тінь»).
- 2011** У видавництві «Місіонер» (Львів-Жовква) вийшла книга «Камертон Шашкевича. Статті. Рецензії. Інтерв'ю. Промови. Поезії». Видавництво «Сполом» видало збірку «Нічна варта».
- 2011–2012** Видавництво «Світ» видало двотомне зібрання творів Юліуша Словацького. Упорядник, автор передмови Роман Лубківський. Йому також належать переклади багатьох віршів та драматичного роману «Срібний сон Саломеї».
- 2012–2013** У співавторстві з Василем Пилип'юком створив життепис «Володар камінного персня. Борис Возницький» (Видавництво «Світло й тінь»).
- 2012** Видавництво «Світ» видало «Кобзар» Т. Шевченка у перекладах польською мовою (упорядник і автор передмови Р. Лубківський).
- 2014** Видавництво «УЕ» випустило 1-й том вибраних творів Романа Лубківського «Вірші. Поеми».

КОМЕНТАРІ, ПРИМІТКИ

З БІЛОРУСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Зацікавлення білоруською поезією Р. Лубківський виявив як першокурсник Львівського університету імені Івана Франка (1958).

Білорусистика тоді не фігурувала в навчальних програмах відділення слов'янської філології. Однак традиція пошанування білоруської культури у Львові була тривалою і живою. У львівському молодіжному середовищі визріла ідея видання томика Максима Богдановича (вийшов 1967 р. у серії «Перлини світової лірики»). У рецензіях на збірку серед кращих відзначалися переклади Р. Лубківського.

Важливою подією стало відкриття 26 червня 1975 р. на давньому корпусі Львівського університету меморіальної таблиці, присвяченої білоруській поетесі Цьотці (Алоїзі Пашкевич). На врочистому мітингу білоруською мовою промовляв поет Генадзь Буравкін, білоруською та українською — Роман Лубківський.

Наприкінці 60-х рр. молодий поет і перекладач здійснює свою першу поїздку в Білорусію. Для перекладання Р. Лубківський вибирає твори, котрі тематично й стилістично співзвучні з його творчістю. Деякі переклади того часу увійшли до антології молодого білоруської поезії «Калинові мости», К., 1969, упорядкованої Г. Кочуром. Працює над поемою Р. Барадуліна «Крізь очерет багнетів» (присвячена пам'яті Т. Шевченка).

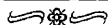
Збірка перекладів Р. Лубківського «Слов'янське небо» вийшла у Львові 1972 р. Викликала невдоволення влади через назву, добір авторів і тематику творів. Відгуки на антологію з'явилися в польських, чеських, словацьких, серболужицьких, болгарських і, насамперед, у білоруських виданнях.

Заохочений провідними білоруськими письменниками та літературознавцями, Р. Лубківський упорядковує нові видання — творів Цьотки (К., 1967) і Янка Купали (К., 1982) із власними передмовами й перекладами віршів та поем. Публікує статті й широкі добірки в українській періодиці у зв'язку з відзначенням 100-річчя від дня народження світочів білоруського національного відродження.

Його вірші в перекладах білоруських поетів з'являються на сторінках літературних видань Білорусії, а 1990 р. у видавництві «Мастацкая літатура» виходить його вибране «Пелюстка сяйва».

Серед перекладачів творів українського поета — Василь Зуйонок, Генадзь Буравкін, Янко Сіпаков і Валентина Ковтун (Розділ «Сон про вічного оленя»), Ригор Барадулін, Василь Зуйонок, Янко Сіпаков (Розділ «Засніжена гілочка Білорусії»), Сергій Законников (цикл «Сонце «Слова»), Ригор Барадулін (цикл «Шевченкові автопортрети»).

Дружні взаємини між Р. Лубківським та білоруськими письменниками задокументовані на численних присвятах-автографах а також листах від Максима Танка, Уладзіміра Караткевича, Василя Зуйонка, Сергія

Панізника, Сергія Законникова. Український поет присвятив окремі твори Я. Купалі, М. Богдановичу, У. Караткевичу, В. Рагойші, С. Законникову.

Підготував зібрання творів М. Богдановича «Стратим-Лебідь» (Львів, вид-во «Світ», Л., 2002), а разом із В. Рагойшею — збірник «Шевченкова дорога в Білорусь» (Львів, «Світ», 2005).

Гусовський Микола (бл. 1470–1533) — поет раннього Ренесансу. Народився і виріс на території Великого Князівства Литовського, до складу якого входили литовські, українські та білоруські землі. Освіту здобув у Болонському університеті (Італія). Писав латинською мовою. Найбільшим твором поета-гуманіста є поема «Пісня про зубра», вперше опублікована Краківським друкарським двором у 1523 р. У «Пісні про зубра» відчувається неповторний білоруський колорит, який не вдалося відтворити Яну Каспровичу (в перекладі польською); зате білоруський поет Язеп Семяжон успішно переклав поему рідною мовою. Переспів українською мовою «Пісні про зубра» здійснив Р. Лубківський («Жовтень», 1974, № 8). З латинського оригіналу твір повністю переклав Андрій Содомора.

Пісня про зубра

«Світ давнини пізнавав я по книгах слов'янських / Грамотах руських, Кириличним писаних текстом...»

Автор має на увазі добу Великого Князівства Литовського, до складу якого входили території нинішньої Білорусі та частково України. Державною та літературною мовою ВЛК була руська (переважно давньоукраїнська мова) у письмовому вигляді — кирилиця.

Пліній (24–79) — давньоримський історик.

«...власність Корони...»

Мається на увазі державне утворення — Велике Князівство Литовське.

Горгона — міфологічне створіння у вигляді страхітливої медузи.

Писання — Святе Письмо, Біблія.

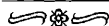
Скорина Георгій (Франціск) (бл. 1490 – бл. 1552). Білоруський і східно-слов'янський першодрукар, учений, гуманіст, перекладач. У 1504–1506 рр. навчався у Краківському (Ягеллонському) університеті, де отримав учений ступінь бакалавра. У 1512 р. в Падуанському університеті захистив учений ступінь доктора лікарських наук. З 1517 по 1519 рр. видав у Празі 22 біблійні книги. Перекладаючи «Біблію», супроводжував текст власними віршовими передмовами, в яких, як і в післямовах, виявилися його блискучі здібності філософа і письменника. У 1534 або в 1535 р. виїхав до Праги, де до кінця життя працював королівським садівником.

З передмови до книги «Юдіф»

«Потім на вселенськiм соборi в Нікеї»...

Нікея — стародавнє місто в Малій Азії. У 325 р. тут відбувся перший Вселенський собор, який затвердив християнський символ віри.

Дунін-Марцінкевич Вікентій (бл. 1807–1884) — драматург, поет, державний і театральний діяч, один із родоначальників білоруської но-

вої літератури. Найвідомішим твором є комедія-водевіль «Пінская шляхта», написана на західнополіському діалекті української мови.

Вірш Наума Приговорки на приїзд до міста Мінська Аполлінарія Контського, Владислава Сирокомлі і Станіслава Монюшка

Наум Приговорка — герой комічної опери Станіслава Монюшка (1819–1872) «Селянки», лібрето якої написав В. Дунін-Марцінкевич.

Контський Аполлінарій (1823–1879) — польський скрипаль і композитор.

Сирокомля Владислав (1823–1862) — класик польської та білоруської літератур.

Багрим Павлюк (справжнє ім'я — Павло Йосифович Багрим; 1813 – бл. 1891) — перший білоруський поет, котрий вийшов із низів народу. Народився в містечку Крошині. Після закінчення місцевої парафіяльної школи за читання антикріпосницьких віршів був відданий у рекрути. З творчого спадку випадково зберігся єдиний вірш поета «Заграй, заграй, хлопча малы...». Завдяки цьому творові в історії білоруської літератури П. Багрим залишив яскравий поетичний документ доби соціального поневолення та національного гноблення.

Заграй, заграй, хлопче малій...

«Бо вже Крошин покидаю...»

Рідне місто Крошин (біля Баранович) поет прославив також чудовим панікадиллом (люстрою), викуваним із металу (зберігається в місцевому костелі).

Лучина Янко (справжнє ім'я — Іван Люціанович Неслухівський; 1851–1897) — поет, писав на теми з селянського життя.

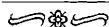
Усій трупі добродія Старицького білоруське слово

Вірш написано під час гастролей у Мінську української театральної трупи.

Старицький Михайло Петрович (1840–1904) — український письменник і театральний діяч.

Цьотка (справжнє ім'я — Алоїза Пашкевич; 1876–1918) — видатна діячка і поетеса. Деякий час жила і навчалася у Львові. Близько зійшла з українською громадськістю, зокрема з відомим славістом-білорусознавцем Іларіоном Свенціцьким, близьким до митрополита Андрея Шептицького. Завдяки цьому в Жовкві (у друкарні о. Василян) було видано дві книжки поетеси. З нагоди 100-літнього ювілею письменниці у Львові на будівлі так зв. старого корпусу Львівського університету було відкрито меморіальну таблицю. Збірку вибраних творів Цьотки (поезія і проза) випустило в світ видавництво «Дніпро» (упорядкування, переклад, вступна стаття Р. Лубківського).

Купала Янко (справжнє ім'я — Луцевич Іван Домінікович; 1882–1942) — поет, драматург, перекладач, один з основоположників нової білоруської літератури, Народний поет Білорусі, академік. Речник національного відродження, мужньо захищав рідну культуру й мову. У

20–30-х роках підтримував зв'язок з першим Президентом України Михайлом Грушевським. У часи сталінізму зазнав репресій і гонінь. «Помилуваний» режимом, подібно до П. Тичини, змушений був бути «рупором» фальшивої ідеології. Трагічно загинув за нез'ясованих обставин у Москві 1942 р.

Автор поетичних збірок, драматичних поем, п'єс. Переклав багато творів Т. Шевченка та інших українських поетів. Українською твори поета перекладали В. Супранівський, М. Рильський, М. Зеров, М. Терещенко, А. Малишко, Д. Павличко. Кілька збірок поезій Купали видано українською мовою. Найповнішим з них є «Вибране» (К., 1981), куди увійшла низка перекладів Р. Лубківського, вийшло до 100-річчя від дня народження Я. Купали. Повний переклад «Сонетів» Я. Купали (оригінали — польською та білоруською) здійснив Д. Павличко.

Авторці «Білоруської скрипки»

Вірш присвячено Цьотці (Алоїзі Пашкевич).

Пам'яті Шевченка

Я. Купала був одним із найактивніших перекладачів Шевченкових творів білоруською мовою. За редакцією Я. Купали в Білорусі вийшло перше видання «Кобзаря» Т. Шевченка (1939).

Своєму народові

«Дніпро, Сож, Німан, Вілія з Двіною»...

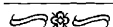
Перелік головних рік Білорусі є своєрідною метафорою: в такий спосіб поет демонструє «розгалуження» і багатство духовних джерел народу.

Вона і я

Поема є своєрідною хліборобською та етнографічною енциклопедією. Особливої чарівності їй надають м'який, задушевний ліризм, вишукана ритмомелодика, багата мова.

Колас Якуб (справжнє ім'я — Міцкевич Костянтин Михайлович; 1882–1956) — письменник, перекладач, один з основоположників нової білоруської літератури. Упорядник і редактор першого повного білоруського «Кобзаря», до якого переклав 17 віршів і поем. У повоєнний час переклав П. Тичину та М. Рильського. У перекладі українською вийшли «Вибрані твори» білоруського поета (К., 1951). Окремі твори перекладали В. Щурат, М. Рильський, М. Терещенко, В. Сосюра, П. Дорошенко, Р. Лубківський.

Гарун Алякс (справжнє ім'я — Олександр Володимирович Прушинський; 1887–1920) — прозаїк, поет, автор п'єс для дітей. Активний державний діяч Уряду Білоруської Народної Республіки. Після більшовицької окупації країни емігрував до Польщі, де й помер. Автор збірок поезій «Материнський дарунок» та п'єси «Живі казки». На батьківщині твори талановитого поета кілька десятиліть перебували під забороною. У 1988 р. було здійснене факсимільне перевидання «Материнського дарунку», звідки Р. Лубківський переклав добірку (ж. «Жовтень» 1989, № 11), окремі твори А. Гаруна переклав Р. Доценко). Поема «За тисячу верст від рідного краю» має присвяту «Вічній пам'яті Т. Г. Шевченка»

і вважається одним із найкращих творів білоруської Шевченкіани. Поет перекладав поему Т. Шевченка «Кавказ».

Богданович Максим Адамович (1891–1917) — класик білоруської літератури, поет, перекладач, знавець слов'янських літератур. Автор ліричних творів, поеми «Стратим-лебідь», літературознавчих і публіцистичних статей, наукових досліджень про творчість Т. Шевченка («Краса і сила», «Пам'яті Шевченка»), заміток, нотаток з україніки. Перекладав білоруською та російською мовами українські народні пісні, твори Т. Шевченка, І. Франка, В. Самійленка, О. Олеся, А. Крамського та ін. У різний час його поетичні твори перекладали М. Драй-Хмара, П. Тичина, Д. Павличко, І. Денисюк, В. Чабаненко, Г. Кочур, В. Лучук, І. Гнатюк, О. Сенатович ті ін. У 2002 р. львівське видавництво «Світ» започаткувало нову серію «Ad Fontes — До джерел» зібранням творів «Максим Богданович. Стратим-Лебідь». До зібрання увійшло також близько 180 поезій у перекладі Р. Лубківського.

Погоня

Як зазначено в коментарях до творів (1927), в автографі була авторська нотатка. «У старій Вільні на мурі Гострої Брами висічено герб місцевий — вояки на конях, що мчать. Герб цей Вільня отримала ще за часів Великого Князівства Литовського і зветься він Литовською Погонею». «Погоня» належить до старовинних гербів литовських та українських родів. Походить із XVI ст. Вживався у Франконії, Угорщині та в Польщі. Українською мовою вірш перекладався М. Драй-Хмарою, Яр-Славутичем, Р. Лубківським, В. Лучуком, А. Гризуном. Провідна ідея твору «відповідальність за долю рідного народу» цікаво інтерпретується у творчості І. Драча («Литовська погоня від Максима Богдановича»), В. Лучука «Відлуння погоні» (написано в Мінську 8.XII.1991 р.), Р. Скиби («За мотивами Богдановича»).

Стратим-Лебідь

В основі твору — народний переказ про «Стратим-пташку». Про свій задум автор інформував письменника Змітрока Бядулю: «Я задумав твір на тему біблейського міфа. Цю тему навіяла мені війна, загибель мільйонів і моя власна доля...».

«Бог старому Ноеві сказав...»

Ной — біблійний персонаж (зі «Старого Завіту»), котрому Всевишній доручив спорудити корабель, у якому в час усесвітнього потопу врятувались визначені наперед люди і звірі.

«Романс («Зірка Венера зійшла над землею»)»

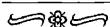
Сюлли-Прюдом (Рене Франсуа Арман Прюдом, 1839–1907) — французький поет, чия творчість імпонувала М. Богдановичу.

Рондо

Рондо — форма вірша з 8-ми, 13-ти або 15-ти рядків, пов'язаних двома наскрізними римами.

Октава

Октава — восьмирядковий вірш, у якому перші шість рядків об'єднані двома перехресними римами, а два останні — суміжною римою.

Терцини

Терцини — форма вірша, написаного трьохрядковими строфами, пов'язаними римуванням та заключним підсумковим рядком.

Чарот Михась (справжнє ім'я — Михайло Семенович Кудзелька; 1896–1938) — поет, письменник. Автор збірок поезій громадянського та ліричного напрямку.

Геніюш Лариса (1910–1983) — білоруська поетеса, тонкий лірик. Добре знала українську літературу, автор статті в честь пам'яті Лесі Українки. Українською мовою її твори переклали В. Лучук, І. Гнатюк, О. Сенатович.

Танк Максим (справжнє ім'я — Скурко Євген Іванович; 1912–1995) — поет, перекладач, громадський діяч, народний поет БРСР, академік. Вперше під псевдонімом Максим Танк виступив у газеті «Білоруське життя», що вийшла у Львові (1932). Україні присвятив ряд поезій, перекладав твори українських поетів, у т. ч. Т. Шевченка, М. Бажана, М. Рильського, В. Сосюри, П. Тичини. У Р. Лубківського склалися щирі творчі взаємини з Максимом Танком. У найновішому зібранні творів Максима Танка (12 томів) вміщено листування білоруського та українського поетів.

Сядньов Масей (1913–2001) — письменник, поет. У прозі відображав період сталінського терору. Автор багатьох лірико-пейзажних поезій.

Панченко Пимен Омелянович (1917–1995) — поет, перекладач, народний поет Білорусі. Перші свої твори надрукував 1934 р. Автор публіцистичних віршів і поем. Перекладав з поезій народів світу, зокрема з української.

«Розгорну Мележа...»

Мележ Іван Павлович (1921–1976) — білоруський прозаїк, публіцист. Народний письменник Білорусі. Автор роману «Мінський напрям», трилогії «Поліська хроніка».

Салавей Алезь (справжнє ім'я — Радюк Альфред Васильович; 1922–1978) — поет, прозаїк, перекладач. Автор збірок поезій, оповідань, фейлетонів, віршів для дітей.

Караткевич Уладзімір (1930–1984) — автор багатьох поетичних збірок, своєрідний прозаїк, есеїст. Закінчив Київський університет ім. Т. Шевченка. Декілька років учительював на Київщині. Перекладав з української поезії. Українські мотиви яскраво виступають і в його оригінальній творчості. Р. Лубківський присвятив білоруському поетові вірш «Караткевич на білому коні».

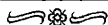
Володимирові Лучуку

Лучук Володимир Іванович (1936–1994) — відомий український поет, автор творів для дітей. Популяризатор поезії слов'янських народів, знавець і тлумач творчості білоруських поетів, з якими підтримував тісні зв'язки.

Фантазія

«Часто приходить Людвіг Бетховен...»

Людвіг Бетховен (1770–1827) — видатний німецький композитор, піаніст, диригент. Відомі звернення Бетховена у своїй творчості до української народної пісні.

«...рука, котра «Мцирі» створила...»

Мова про російського поета Михайла Лермонтова, автора поеми «Мцирі».

«Данте, Петрарка, Катулл, Богданович...»

Данте Алігієрі (1265–1321) — видатний поет і мислитель, творець італійської літературної мови. Знакова фігура у світовій літературі.

Петрарка Франческо (1304–1374) — видатний італійський поет та літописець, один із засновників гуманізму.

Катулл Гай Валерій (87–54 до н. е.) — один з найвидатніших ліриків античності.

Богданович Максим Адамович (1891–1917) — класик білоруської літератури, поет, перекладач.

Гілевич Ніл Симонович (нар. 1931) — поет, перекладач, фольклорист, літературознавець. Народний поет Білорусі. Перекладає з усіх слов'янських мов. Активно перекладає українську поезію. Автор передмови до видання вибраних творів Б.-І. Антонича «Зелена Євангелія» в перекладах білоруською.

Болгарському братові

«Кров Левського в жилах пульсує моїх...»

Василь Левський (1837–1873) — великий болгарський революціонер, один з керівників національно-визвольної боротьби. По-зрадницьки виказаний турецькій поліції, загинув на шибениці.

«...кров Калиновського в серці стучоче моїм...»

Калиновський Кастусь (Константин Вікентій Семенович; 1838—1864) — легендарна постать у білоруській історії. Керував повстанням проти російських окупантів 1863–1864 рр. (на білоруських та литовських землях). Засуджений на кару смерті, у «Листах з-під шибениці» звернувся до білоруського народу з віршем-заповітом.

Лойка Олег (справжнє ім'я — Олег Антонович Лойко; 1931–2008) — поет, письменник, критик, літературознавець, педагог.

Скорина — королівський садівник на Градчанав

Градчани — старовинний район Праги (Чеська Республіка).

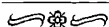
Анатоль Вярцінський (нар. 1931 р.) — поет, публіцист, редактор. Входив до групи 15 депутатів Верховної Ради Республіки Білорусь, яка підготувала «Декларацію про державний суверенітет Білорусі (1990)».

Варіації на тему «Гефест — друг Прометей»

Гефест — у грецькій міфології бог вогню та ковальства, син Зевса й Гери.

Прометей — у грецькій міфології віщий і добрий син титана Япета й німфи Клімени Фетіди. Викрав з Олімпу вогонь і передав його людям, за що був ув'язнений богами.

Макаль Пятрусь (1932–1966) — поет, драматург, перекладач, зокрема зі словацької. Відвідував Україну, побував у м. Кременець, де брав участь в урочистостях з нагоди 175-ліття Ю. Словацького.

Барадулін (Барадулін) Ригор (Григорій) Іванович (1935–2014) — поет, перекладач. Народний поет Білорусі. У багатьох його поезіях звучать українські мотиви. У перекладі білоруською та з передмовою Р. Барадуліна 1985 року вийшла збірка І. Драча «Мелодія калини». Для збірки Р. Лубківського «Пялєсткі святла» (Мінськ, 1990) переклав цикл «Швенченкові автопортрети».

Адамові Міцкевичу

«*Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie...*»

Початковий рядок поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш». У перекладі Максима Рильського: «О Литво, краю мій, ти на здоров'я схожа»...

Андрієві Вознесенському

«*Вітебські волошки / захлинули синню Шагала...*»

Шагал Марк (1887–1985) — білоруський і французький художник-сюрреаліст.

Зуйонок Василь (нар. 1935) — поет, перекладач, громадський діяч. Певний час був головою Спільки письменників Білорусі. Автор книжок для дітей. Перекладач з української поезії, зокрема творів В. Лучука, Р. Лубківського.

«Як же без Росії...»

«*І один ГУЛАГ...*»

Абревіатура від назви чекістської структури «Главное управление лагерей». Назва ГУЛАГ стала символом комуністичного режиму.

Буваркін Генадзь (Геннадій) Миколайович (1936–2014) — поет, прозаїк, кіносценарист, перекладач. Був представником Білорусі при ООН. Переклав з української низку творів Д. Павличка, Б. Олійника. У 1972 р. відвідав Львів з нагоди відкриття меморіальної таблички, присвяченої Цьотці (Алоїзі Пашкевич).

Сіпаков Янко (нар. 1936) — поет і прозаїк, автор унікальної антології «Віче слов'янських балад».

Пил. Балада Київської Русі XIII століття

«*Вогненні списи, якими Батий спалив Київ*»

Монгольський хан Батий спалив Київ 1240 року.

Грюнвальд. Балада всіх слов'ян XI століття

Грюнвальд — місто, біля якого в 1410 р. відбулася т. зв. Грюнвальдська битва між військом Тевтонського ордену та об'єднаним польсько-литовським військом.

Король. Хорватська балада XVI ст.

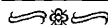
«*Нарешті, Матее Губец...*»

Матія Губец (справжнє ім'я — Амброз Губец; 1538–1573) — ватажок селянського повстання в Хорватії та Словенії, національний герой Хорватії.

Маячіння. Польська балада XVI ст.

«*У маячінні Коперник помер...*»

Коперник Миколай (1473–1543) — польський астроном, математик, фізик, лікар. Автор геліоцентричної теорії побудови Сонячної системи.

Урок. Сербська балада ХХ ст.

«слова Мілає Павловича, вихователя в Крагуєваці...»

У сербському місті Крагуєваці німецькі фашисти розстріляли цілий клас місцевої гімназії разом із учителем. Про це йдеться і у відомому вірші Десанки Максимович «Кривава казка».

Законников Сергій (нар. 1946) — поет, публіцист, громадський діяч. Його твори друкувалися в українській періодиці у перекладах Д. Павличка, Р. Лубківського та інших поетів. Р. Лубківський присвятив С. Законникову поетичний монолог «Полинова згадка» (зб. «Кривівня», 1967).

Братко-білорус

«То не я, то Гарецький сказав...»

Гарецький Максим (1893—1938). Класик білоруської літератури, видатний діяч національного відродження. Прозаїк, журналіст, критик-літературознавець. Репресований сталінським режимом.

Разанов Алесь (справжнє ім'я — Рязанов Олександр Степанович; нар. 1947). Поет, перекладач. Майстер пейзажної лірики та білоруського верлібру, основоположник білоруського хайку. Лауреат Державної премії Білорусі, премії Й. Гердера.

Жибіль Віктор (нар. 1978) — поет. Працює в жанрі синтезованого мистецтва.

Вовк

«...від Волоколамська до Волочаєвки і Вовковиська...»

Обігруються назви міст у Росії та Білорусії.

Іващенко Анатолій (нар. 1981) — поет, співробітник часопису «Дзеяслоў».

Чорні вірші

«Варта — мов кам'яна — Мураками...»

Мураками — брила.

Андрей Адамович (нар. 1984) — поет, прозаїк.

Під час очікування буколічної елегії

Буколічна (або сільська) елегія — жанр античної поезії, в якому говорилося про безтурботне, щасливе життя на селі.

«щоб енцикліку висловити Борей...»

Енцикліка — папське послання.

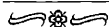
Борей — холодний північний вітер.

«Приємно ж нагадувать Деміурга...»

Деміург — у Стародавній Греції майстер, вільний ремісник, у християнському богослов'ї — бог-творець.

З БОЛГАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Упорядник збірки поезій Николи Вапцарова «Пісні про людину» в українських перекладах Микола Малярчук включив до книжки переклади Романа Лубківського — «Лист», «Боротьба безжалісно смертельна». Книжка вийшла у світ 1962 р.

У 1963 р. журнали «Жовтень» (Україна) і «Септември» (Болгарія) обмінювалися публікаціями. Серед інших творів у «Септември» вірш Р. Лубківського «Матері» в перекладі Івана Давидкова, а через три роки в журналі («Жовтень», 1966, № 3) з'являється цикл поезій пропагандиста української поезії в Болгарії Івана Давидкова («Гори під зірницею»).

Важливий вплив на формування інтересу до болгарської культури й літератури мала поїздка в Болгарію (1971).

На вихід в 1972 р. авторської антології «Слов'янське небо» відгукнулися болгарська письменницька газета «Литературен фронт» (8 листопада 1973 р.) та офіціоз «Работническо дело» (14 червня 1973).

У 1974 р. видавництво «Дніпро» видало «Антологію болгарської поезії в двох томах». У розділі «Із староболгарської поезії» у перекладах Р. Лубківського опубліковано «Азбучну молитву» К. Преславського, «Молитву до Григорія Богослова» Костянтина-Кирила, фрагмент із «Канона на честь Дмитрія Солунського» та «Мрії» Димчо Дебелянова. У другому томі в його ж перекладах опубліковано вірші Єлизавети Багряної, Божидара Божилова, Пирвана Стефанова, Андрея Германова. Знайомство з А. Германовим відбулося у Львові і переросло в міцну дружбу.

У травні 1975 р. на запрошення СП Болгарії до Софії прибули перекладачі «Антології болгарської поезії» — Дмитро Білоус та Роман Лубківський. Газета «Литературен фронт» від 1 травня 1975 р. інформувала про зустріч українських письменників із Славом Христо Караславовим, Іваном Давидковим.

Пізніше добірки українського поета з'являються у часописах у перекладах Андрея Германова, Николая Петева, Янка Димова, Захарі Іванова. В антології молодшої української поезії «Усмішка Дніпра» («Народна культура», Софія, 1976) публікуються твори 16 авторів. Вірші Р. Лубківського подано в перекладах Андрея Германова і Захарі Іванова (він же упорядник). У статті «Замість епілогу» З. Іванов зазначає: «Під крилом давньослов'янського Львова народжується не один поет, не один художник... Нині там творять десятки поетів, серед яких особливе місце займає Роман Лубківський. Прихильник слов'янського поетичного братерства, Лубківський недавно видав у Львівському видавництві «Антологію слов'янської поезії»¹, котра, напевно, є і першою спробою подібного роду і в нашій країні».

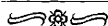
Велику добірку поезій Р. Лубківського у перекладі З. Іванова включено до антології «Українська поезія ХХ століття. Вечірній храм». (Видавництво «Български писател», Софія, 2011).

Роман Лубківський присвятив Болгарії чимало поезій (вірші «Матері Вапцарова»; «Разок болгарського намиста», цикл «Побачити Несебар».

У книжці літературно-критичних нарисів «Многосвітчю» (К., Радянський письменник, 1973) опублікував статтю про Христо Ботева «Свободи полум'яний гомін». Творчості Пейо Яворова присвячена його стаття «Пломін на вітрах» (1978).

Костянтин Преславський (нар. 830 (?) — дата смерті невідома) — перший болгарський поет, учень Кирила і Мефодія. «Азбучна молитва»,

¹ Автор має на увазі антологію «Слов'янське небо».

що відкриває його «Учительне євангеліє» та «Пролог» — перші поетичні твори в болгарській літературі. Автор творів: «Передмова до Євангелія (?)», «Учительне Євангеліє», чотири слова проти аріанів; «Церковне сказання», «Історикії» і «Служба Методія».

Азбучна молитва

«Хочу добре діло, / Розпочате / В добрий час / Моїми вчителями, завершити...»

Автор покликається на своїх учителів — «солунських братів» Кирила і Мефодія. Творці слов'янської абетки, родом із Солуні (Салонік). Перекладали грецькі церковні книги слов'янською мовою.

Климент Охридський (б. 840–916) — просвітител, учень і сподвижник Кирила і Мефодія, основоположник древньої болгарської мови. Заснував Охридську книжкову школу. Займався перекладами на церковнослов'янську мову.

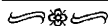
Із похвального листа «Кирилові»

Мова про Костянтина-філософа (св. Кирила, автора «Прогласу») передмова до Євангелія, створеного у 863–867 рр. Повний текст прогласу переклав Дмитро Павличко.

Жинзіфов Райко (1839–1877) — поет, перекладач, журналіст. Перший перекладач поезії Т. Шевченка в Болгарії. Виступав у пресі як захисник самобутності українського народу. Переклав на болгарську мову «Слово о полку Ігоревім».

Вазов Іван Минчов (1850–1921) — видатний письменник, активний учасник національно-визвольного руху болгарського народу проти турецького панування 1874–76 років, основоположник нової болгарської літератури. Поет, прозаїк, драматург. Виступав ревним поборником чистоти і краси рідного слова. Вірш «Болгарська мова», написаний у Пловдиві 1883 р., спрямований проти тих, що сумнівалися в її перспективності. Це засвідчує і авторська примітка до першопублікації: «Написано у відповідь на майже однотайні тоді твердження про грубість і немuzи-кальність нашої мови, твердження які давалися чужинцями, що писали про нову Болгарію, в тому числі росіянами. В унісон з ними повторювали це й самі болгари...» Український переклад «Болгарської мови» існує у двох версіях — Д. Білоуса і Р. Лубківського. Українською мовою твори поета перекладали П. Грабовський, П. Тичина, Д. Білоус, П. Воронько, Д. Павличко.

Яворов Пейо (справжнє ім'я — Пейо Тотев Крачолов; 1878–1914) — поет, перекладач, драматург, критик, основоположник болгарського символізму, що яскраво відбилосся в циклі «Гайдуцькі пісні» (українською мовою переклали В. Лучук і Д. Білоус). Українські переклади його віршів з'явилися в «Антології болгарської поезії» (1974). Збірка «Лірика» вийшла українською у 1988 р. (видавництво «Дніпро»). До неї увійшли переклади М. Балаша, Д. Павличка, В. Лучука, Д. Білоуса, В. Моруги, Р. Лубківського, який присвятив болгарському поетові статтю «Пломінь на вітрах».

Лілієв Николай (справжнє прізвище — Михайлов; 1885–1960) — поет, культурний діяч, представник символізму в болгарській поезії. Майстер плавного й мелодійного вірша. Виступав як критик та перекладач з російської, французької, англійської мов.

Дебелянов Дімчо (1887–1916). Лірика Д. Дебелянова гуманістична й світла. Разом з тим поет уміло користується й засобами сатири. У 28-річному віці загинув на фронті. Єдина книга — «Вірші» — вийшла друком у 1920 р.

Багряна Єлисавета (справжнє прізвище — Белчева; 1893–1991) — видатна поетеса, чії твори перекладені багатьма мовами. Українською мовою її твори перекладав П. Тичина. У 2009 р. у Варні вийшло двомовне болгарсько-українське видання «Двете Багряни. Поезії Єлисавети Багряної» у перекладі Анни Багряної.

Разцветніков Асен (справжнє прізвище — Коларов; 1897–1951) — талановитий дитячий поет, майстер перекладу. Відомий як автор збірки «Жертовні вогнища», присвяченої жертвам Вересневого антиреакційного повстання 1923 р.

Далчев Атанас (Христов) (1904–1978) — поет, критик та перекладач, лауреат премії Й. Гердера. Автор збірок віршів: «Вікно», «Ангел Шартра» та ін. Серед перекладів Далчева — твори чеських, польських, італійських, грецьких, іспанських письменників. Переклав повість «Захар Беркут» І. Франка та роман «Людина і зброя» О. Гончара.

Зозуля

«Дитям я з бабусею навесні в Солуні...»

Йдеться про славетне місто Салоніки, звідки почали триумфальний шлях славетні слов'янські просвітники Кирило і Мефодій.

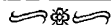
До Батьківщини

«...осліплене вояцтво Самуїла...»

Мова йде про один із найтрагічніших моментів історії Болгарії. Візантійський імператор Василій II (Болгаробивця), здобувши перемогу в Беласицькій битві 29 липня 1014 року над болгарським царем Самуїлом, наказав осліпити 15 тисяч полонених болгарських воїнів. На кожні 100 осліплених жорстокі візантійці лишали одного провідника, якому виколювали одне око. Після цього розгрому Болгарія втратила свою незалежність і була включена до складу Візантійської імперії.

Вапцаров Никола (1909–1942) — поет лівої політичної орієнтації, «один з найбільших європейських поетів Опору». Розстріляний фашистами. Нагороджений посмертно Всесвітньою премією Миру (1953). Твори Н. Вапцарова кілька разів виходили в українських перекладах. Творчість Вапцарова досліджував М. Малярчук; свої твори присвятили поетові П. Воронько та Д. Павличко.

Божилев Божидар (1923–2006) — поет, драматург. Поетові був притаманний оптимістичний погляд на життя, він тонко бачив і відтворював глибокий емоційний світ сучасників.

Поетичне мистецтво

Буало Нікола (1636–1711) — французький філософ.

Матев Павел Христов (1924–2006) — поет і державний діяч. Низка його віршів покладена на музику. Перекладав болгарською твори П. Вонька.

У батька

«...розкаже, як Момчїл / вїв гайдукїв...»

Момчїл (рік нар. невід.–1345) — болгарський феодалний володар, один із перших борців проти турецької навали, оспіваний у народних піснях і легендах.

Джагаров Георгій (1924–1995) — письменник і громадський діяч, учасник антифашистського руху. Відданість народові, неспокійні роздуми про час і про людину — провідні мотиви його творчості. Переклади українською — Д. Білоуса та Д. Павличка.

Раковський Ватьо (Драганов) (1925–2008) — поет, перекладач. Літературна спадщина складає понад 40 книг поезій та понад 50 книг перекладів із чеської та словацької мов. Лауреат численних болгарських і міжнародних нагород.

Давидков Іван (1926–1990) — поет і перекладач. Автор багатьох поетичних книжок та кількох романів. Українську мову вивчав у Києві. Україні присвятив поетичну збірку «Українець з білою гармонією». Багато перекладав з української та білоруської. Разом з А. Германовим переклав том поезій А. Малишка (1964), видав у власному перекладі збірки творів М. Рильського (1963), Д. Павличка (1965). Велику кількість його поезій переклав Д. Павличко.

Пенчева Станка (1929–2014) — поетеса, перекладачка. В творчому доробку близько тридцяти поетичних збірок, три книги публіцистики, автобіографічна проза і кілька книг для дітей.

Караангов Петр (нар. 1931) — поет, генеральний секретар Союзу болгарських письменників (1989–1991). Автор понад 10 збірок поезій.

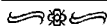
Стефанов Пурван (1931–2012) — поет, перекладач, драматург. Перекладав з російської, польської та сербської мов, зокрема твори В. Брюсова, С. Єсенїна, К.І. Галчинського, Д. Максимович.

Левчев Любомір (нар. 1935) — поет, прозаїк, громадський діяч. Видав понад 40 поетичних книжок. У 70-ті рр. ХХ ст. активно публікувався в Україні. Окремою збіркою вийшла його книжка «Зорешлях». Творчість поета гідно представлена у збірці Д.Павличка «Антологія болгарської поезії». Р. Лубківський присвятив йому вірш «Балканська ейфорія» (зб. «Камінне жниво», 2001).

Гайдучьке зілля

«...не хоче собі рости в Піренеях, / ні в Андах, / ні в Гімалаях, / А тільки в темних Балканах...»

Піреней — гори, які утворюють природний кордон між Францією та Іспанією.

Анди — найдовша і одна з найвищих гірських систем земної кулі, знаходяться у Південній Америці, є південною частиною Кордильєр.

Гімалаї — найвищі гори на Землі, в Південній Азії, розташовані на території сучасних Китаю, Індії, Непалу, Бутану та Пакистану.

Балкани — півострів у Південній Європі, з трьох боків оточений морями. На заході і півдні — чагарники і ліси, в горах півночі і сході — переважно хвойні ліси і чагарники.

Дам'янов Дам'ян П. (1935–1999) — поет, громадський діяч. Автор багатьох поетичних збірок, а також есеїв, нарисів та ін. Окремі твори поета перекладено українською, російською, білоруською мовами.

Ботев

Ботев Христо (1848–1876) — болгарський революційний діяч, поет і публіцист. В 1863–1866 рр. перебував в Україні, вчився в одеській гімназії, потім працював учителем в селі Задунаївці (Одеська обл.). Українською мовою твори Ботева перекладали П. Грабовський, В. Сосюра, П. Тичина.

Провінція

«Один Колумб, один Бетховен»...

Колумб Христофор (1451–1506) — іспанський мореплавець, першовідкривач Америки.

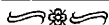
З МАКЕДОНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Готуючи до видання антологію поетичних перекладів «Слов'янське небо» (1972), Р. Лубківський за допомогою працівників кафедри слов'янської філології Львівського університету переклав порівняно невелику добірку творів, які представляли кожна з літератур колишньої СФРЮ. З незначними змінами розділ «перейшов» і в антологію «Слов'янська ліра» (1983), але вже з чіткішим структуруванням: твори македонських авторів (всього 6) подавалися під заголовком «З македонської поезії». Брав участь в 21-х міжнародних «Струзьких вечорах поезії» (в старовинному місті Охриді) 1982 р.

У Македонії Р. Лубківський познайомився з поетами — Блаже Конєським та Гане Тодоровським, літературознавцем, що досліджував творчість Тараса Шевченка, Емілом Манєвим, боснійським поетом Ізетом Сарайлічем. Під впливом творчого спілкування з учасниками «Струзьких вечорів поезії» написав вірш «Металева троянда».

Після виходу «Слов'яської ліри» в часописі «Огледало» (ч. 29 від 31.10.1983) з'явилася інформація «Македонські поети у «Слов'янській лірі».

Вдруге український поет відвідав Македонію і взяв участь у ювілейних «Струзьких вечорах поезії» 2007 року. Під час перебування в Охримі переклав славнозвісну «Тугу за краєм південним» К. Миладинова. За сприяння української і македонської поетеси Віри Чорний-Мешкової познайомився з поетами Матеєю Матєвським, Єфтимом Клетніковим, Тоде Ілієвським, Петком Дабєским.

Під враженням від перебування в Македонії Р. Лубківський написав цикл поезій «Туга за Стругою» (Роман Лубківський. *Fogum Romanum*. Поезії. Видання друге, доповнене. Львів: Сполом, 2009. — С. 122–141).

Миладинов Константин (1830–1862) — поет, просвітител ь у Македонії, фольклорист. У 1861 р. в співавторстві зі своїм братом Д. Миловидовим видає збірку «Болгарські народні пісні», яка містила понад 67 тис. македонських та болгарських пісень.

Туга за краєм південним

«Стамбул спогляну, Кукуш побачу...»

Стамбул (Істамбул, Константинополь, раніше Царгород) — найбільше місто Туреччини на березі Босфору.

Кукуш (Кілкис) — македонське місто в Греції. Тут у 1913 р. відбулася битва між грецькою та болгарською арміями.

Рацін Кочо (справжнє прізвище — Коста Апостолов Солев; 1908—1943) — поет, прозаїк, літературний критик, публіцист, фольклорист. Перша книга поета «Білі зорі» була видана чотиримільйонним накладом (1939, Загреб) і розповсюджена по всій Югославії та Болгарії. У сучасній республіці Македонія творчість К. Раціна особливо цінується за соціальні та антиімперіалістичні мотиви.

Балада про невідомого

«Гей там, у Бітольським полі...»

Бітола — місцевість у Македонії; відзначається рівнинними, врожайними землями.

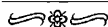
Яневський Славко (1920—2000) — письменник, поет, сценарист. Українською мовою прозу Яневського перекладав А. Лисенко, В. Лірниченко. Вірші Яневського в українській періодиці друкувалися у перекладі Б. Олійника.

Конеский Блаже (1921–1993) — видатний письменник і вчений. Автор першої наукової граматики македонської мови та «Історії македонської мови». Під керівництвом і за участю Б. Конеского створено перший словник македонської мови. Автор поем і віршів, перекладів з В. Шекспіра, Г. Гайне, П. Негоша. Відвідав Україну як учасник міжнародного Шевченківського форуму (1964).

Позбавлення сили

Королевич Марко (Марко-Королевич) — легендарна постать, популярний герой південнослов'янського фольклору. Пісні про нього створено ще в XVI ст. Насправді особа історична, син сербського короля Вукашина, володар земель у Македонії в XIV ст. «Історичний» Марко, щоб зберегти за собою земельні володіння, став турецьким васалом, ходив із турками в походи і підчас одного з таких походів у Волощину загинув. Народ переніс на нього позитивні риси інших борців за свободу, наділив його незвичайною, надприродною силою.

Шопов Ацо (1923–1982) — поет, перекладач, громадський і державний діяч. Для його поезії характерні пошуки у сфері техніки віршування.

Поетія

«Дивись навколо зором Світовіда...»

Світовид (Святовіт) — православне божество. Жертовники на честь Світовіда споруджувалися на берегах рік та узгір'ях. «Українського» Світовіда виявлено в 30-х рр. в річці Збруч на Поділлі і перевезено до Польщі. З 1951 р. зберігається в Краківському археологічному музеї.

Матевський Матей (нар. 1929) поет, театрознавець і перекладач. Першою збіркою поезій «Дощі» (1956) започаткував нову епоху в македонській ліриці.

Ренджов Михайл (нар. 1936) — поет, прозаїк, перекладач. Вірші Ренджова перекладені більш ніж на тридцять мов світу в антологіях македонської, югославської та світової поезії. Лауреат міжнародних літературних премій.

Павловський Радован (нар. 1937) — поет, громадський діяч, знавець історії християнства. Автор багатьох ліричних збірок. Його поезії перекладені більш ніж на десять мов світу.

«...в нього мої сумовиті очі, / звернені до Олімпу...»

Олімп — за античною міфологією, гора в Греції, місцеперебування богів і муз.

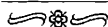
Дюзел Богомил (нар. 1939) — представник післявоєнного поетично-го покоління. Автор численних книжок поезій, драматургії, прози. Один із упорядників «Антології сучасної американської поезії» (1977)

Вангелов Атанас (нар. 1946) — поет, письменник, критик, публіцист, теоретик літератури, драматург, перекладач. Автор понад 20 поетичних збірок, п'єс, есе. Лауреат багатьох літературних премій.

З ПОЛЬСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Зацікавлення польською поезією молодий перекладач виявив під час навчання у Львівському університеті імені Івана Франка. Його привабили гірська (гуральська) тематика Яна Каспровича, революційні мотиви Болеслава Червенського (зокрема вірш «Червоний прапор», що перегукувався з широким і відомим твором українця Олександра Колесси «Шалійте, шалійте, скажені кати...»).

Перші перекладацькі спроби з польської друкувалися в університетській багатотиражній газеті. Для двотомної «Антології польської поезії» (1973) переклав твори двадцяти трьох авторів. Окремим виданням у Львові вийшла збірка Владислава Броневського, у якій Р. Лубківський виступає як перекладач, упорядник, автор передмови та приміток. Книжку високо оцінила польська критика. У статті «Броневський — по-українськи» відомий польський україніст Флоріан Неуважний зазначає: «Том поезії Владислава Броневського з ініціативи Романа Лубківського є ... гарним підсумком послідовної перекладацької праці, що наближає слово автора «Останнього крику» до українського читача» («Przyjaźń», magazyn ilustrowany, № 17 (1826), 27 квітня 1984 р.).

Як перекладач Р. Лубківський дотримується «лінії поведінки» з оригіналом, напрацьованої М. Рильським. Елементами цієї лінії є адекватність змістові, природність звучання по-українськи, точність рими. Якщо розглядати переклади Р. Лубківського з Ю. Словацького, опубліковані в зб. «Лірика» (К., «Дніпро», 1969), то вони нагадують сумлінні «зліпки» з порівняно невеликих, побічних творів Ю. Словацького. Велика добірка перекладів у виданні «Срібний міф України» («Світ», Л., 2005). Особливо складне творче завдання поставив перед собою Р. Лубківський, працюючи над перекладом романтичної трагедії «Срібний сон Саломеї».

В українській і польській періодиці опубліковано позитивні відгуки на творчий успіх перекладача. Так, польська дослідниця Катажина Якубовська-Кравчик у розвідці «Срібний міф України»: новий вибір перекладів поезії Юліуша Словацького» підкреслює: «Добре, що завдяки Романові Лубківському став доступним українському читачеві і голос Юліуша Словацького».

Від Яна Кохановського до Юліуша Словацького, від Владислава Броневського до К.-І. Галчинського, від Збігнева Герберта — до Богдана Задури — ось далеко неповний «діапазон», у якому працює Р. Лубківський як перекладач польської поезії.

В упорядкуванні та з передмовою Ф. Неуважного вийшла збірка Р. Лубківського «Майоліка» (Варшава, 1985). Вона — знак пошанування творчої праці перекладача, котрий вніс вагомий вклад у збагачення української культури через мистецтво поетичного перекладу.

Кохановський Ян (1530–1584) — поет епохи Відродження, родоначальник польської класичної драми. Серед його творів — патріотичні пісні, похоронні плачі, філософська лірика, жартівливі вірші, фразки. Писав польською та латинською мовами. Українською твори Кохановського перекладали П. Тимочко, Д. Білоус, А. Глушак. До книги включено кілька «Пісень» у перекладі Р. Лубківського.

З другої книги пісень

Пісня III

«Не вір фортуні, що сидиш високо...»

Фортуна — римська богиня щастя, долі, добробуту, успіху.

Пісня XXIV

«Не здвигне хвилі Стікс»...

Стіксом у грецькій міфології звалася річка в підземному царстві мертвих.

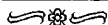
«Пустельних берегів славетного Босфору...»

Босфор — протока у Туреччині, що з'єднує Чорне та Мармурове моря.

«Трійонських піль сягну, де зимна мла тайт'ся...»

Йдеться про холодні північні землі.

Юліуш Словацький (1809–1849) — поет-романтик. Народився в Україні (м. Кременець, тепер Тернопільської області). Автор низки поетичних творів на українську тематику: «Українська дума» (1826), «Пісня козацької дівчини» (1829), поеми «Змій» (1831), драми «Ян Казімеж» (1841). Перші переклади українською здійснили ще у середині XIX ст.

І. Верхратський, М. Старицький, О. Пчілка та ін. У ХХ ст. твори поета у різний час перекладали М. Зеров, М. Вороний, В. Сосюра, М. Рильський, М. Бажан, С. Гординський, Г. Кочур, Д. Павличко. У 2005 р. вийшов друком том українських перекладів віршів і поем «Юліуш Словацький. Срібний міф України», упорядником та науковим редактором якого був Р. Лубківський. У 2011 р. світ побачило найповніше українське двотомне зібрання творів польського класика, приурочене до 200-літнього ювілею Ю. Словацького. Упорядкував видання, здійснив загальне редагування і написав вступну статтю Р. Лубківський. До книги увійшли і його переклади.

Дума про Вацлава Жевуського

Жевуський Вацлав — польський шляхтич, мандрівник, чиї авантюри й пригоди не лише переповідалися, але й оспівувалися (Т. Падура; «ой тепер батьку Жевухо»...), описувалися в белетризованих нарисах (напр., творах Люціяна Семенського).

«*Думав, що в краї — Батий чи ногаї*»...

Батий (Бату-хан) (1201–1255) — монгольський хан і полководець, онук Чингісхана. Засновник Золотої Орди.

Ногаї (ногайці) — узагальнена назва тюркомовного населення, що входило до татарських державних утворень.

«*А, може, полки Кантеміра*»...

Кантемір Димитрій (1673–1723) — молдавський та російський державний діяч, науковець, композитор та письменник. Господар Молдавського князівства (1693, 1710–1711). У 1711 р. очолював молдавські полки.

«*Ще довго Москва на горі, на Поклонній*»...

Поклонна гора в Москві — колись місце проведення урочисто-ритуальних церемоній.

Срібний сон Саломеї

«*...це ж Плінія байки*»...

Пліній Старший (23–79 н. е.), римський письменник, автор «Природничих історій» (Historial naturales) у 37 книгах, в яких подаються фантастичні сюжети.

«*До славного між людом — Вернигори...*»+513

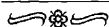
Вернигора — український співець, пророк і віщун. Цей міфічний образ понад століття був об'єктом творчої уваги польських митців — представників т. зв. української школи (С. Гоцинський, М. Чайковський, Л. Семенський), а також майстрів образотворчого мистецтва (Я. Матейко, С. Висп'янський).

«*Авгура закуток, де був я нині...*»

Авгури (лат. Augures) — жерці, що, спостерігаючи грози та інші явища природи, вгадували волю богів і провіщали майбутнє. Ціцерон вважав, що жерці обманювали віруючих, багатозначно переглядаючи між собою під час відповідних ритуалів. Звідси вислів «усміх авгура» — характеристика тих, котрі вводять в оману довірливих.

«*...до Трофонія яскині...*»

Трофоній (гр. Trofonius) — за одним із переказів, син Аполлона (або Зевса), був наділений даром відкривати майбутнє. За іншим міфом

провалився під землю, — у яму — саме на тому місці, де він скоїв злочин, убивши брата.

«Меч самого Дорошенка...»

Ймовірно йдеться про Андрія Дорошенка, брата гетьмана Петра Дорошенка (1627–1698). Андрій Дорошенко був паволоцьким полковником; енергійно виконував доручення свого брата.

Норвід Ципріан Каміль (1821–1883) — поет, прозаїк, драматург, художник. Перше зібрання творів Норвіда вийшло у Львові 1908 р. До ювілею (1971) у серії «Перлини світової лірики» в українському перекладі вийшла збірка поета.

У Вероні

Верона — місто в Італії, де відбувалися події, зображені В. Шекспіром у п'єсі «Ромео і Джульєтта».

«Над віллами Монтеккі і Капулетті...»

Монтеккі і Капулетті — ворожі одна одній родини, з якої походять герої драми Вільяма Шекспіра — Ромео і Джульєтта.

Асник Адам (1838–1897) — поет, драматург, автор історичних драм і побутових комедій. Українською мовою перекладали Асника І. Франко, В. Щурат, П. Грабовський.

Веселкова казка

«Присвячена Ф. В. Квасілові...»

Квасіл Франтішек (1855–1925) — чеський поет і перекладач. Перекладав з польської літератури, зокрема твори А. Асника.

Виспянський Станіслав (1869–1907) — драматург, художник, поет, архітектор, дизайнер меблів та інтер'єрів. Автор 37 драматичних творів. Найбільш відомі «Весілля» (1901), «Варшав'янка» (1898), «Акрополь» (1904). Був знайомий з В. Стефаником, художником М. Жуком. Вивчав народне мистецтво і архітектуру Галичини. Твори С. Виспянського українською мовою перекладали О. Луцький, С. Паньківський, А. Глушак.

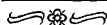
Оркан Владислав (справжнє ім'я — Смерчинський Францішек; 1875–1930) — поет, прозаїк, драматург, публіцист. Був у дружніх зв'язках з І. Франком, В. Стефаником, М. Яцковим, Л. Мартовичем, М. Черемшиною. Ініціатор видання антологій української прози (1908) і поезії (1911, 1919), до яких написав передмови. Україні присвятив численні статті, захоплювався історією України, українськими народними піснями, думами. Історична повість «Костка Наперський» (1925) вийшла в Україні в перекладі М. Рильського. Твори В. Оркана українською мовою перекладали Й. Стадник, А. Лотоцький.

Спросоння буря нас напала

«Лук, Аполлонів лук...»

Аполлон (Феб) — у грецькій міфології бог сонця, мудрості, мистецтва.

Стафф Леопольд (1878–1957) — поет, перекладач. Вивчав право, романістику, філософію у Львівському університеті (1897–1901), впродовж 1914–1918 жив у Харкові. Автор 18 поетичних збірок, драматичних

творів, низки перекладів зі світової класики. Українською мовою вірші поета перекладали М. Рильський, М. Рудницький, Г. Кочур, Д. Павличко, В. Лучук, В. Струтинський, І. Гнатюк, А. Глушак.

Знищення пам'ятника Шопену у Варшаві

Шопен Фридерик-Францішек (1810–1849) — великий польський композитор і піаніст. Пам'ятник Шопену споруджено у Варшаві за проектом архітектора Вацлава Шимановського 1926 р. Був знищений фашистськими окупантами 1940 р. Відновлений 1958 р.

«Свій похоронний плач, свій марш печальний...»

Йдеться про знаменитий траурний марш Ф. Шопена з сонати № 2 b-mol.

Астролог

«Заколов шпагою чотирьох Борджіїв...»

Борджії — аристократичний рід, який у XV–XIV ст. відігравав значну політичну роль в Італії.

«Бертольд саме винаходив порох...»

Бертольд Шварц (XIV ст.) — німецький францисканський монах, його вважають європейським винахідником пороху.

«Христофор на мапі шукав Америку...»

Христофор Колумб (1551–1506) — знаменитий мореплавець. Відкрив узбережжя Центральної та Південної Америки.

«Він захотів підледіти, як Сусанна купається...»

Сусанна, яку за купанням підглядають старці, — популярний сюжет в живопису епох Відродження та Бароко.

«Шукай палітру святого Луки...»

Лука, один із авторів «Нового Завіту» — живописець, покровитель художників.

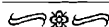
«Гладь ельзевіри й альдини...»

Ельзевіри — антверпенські (від назви м. Антверпен) та лейденські (від м. Лейден) стародруки, книги друкарів-видавців із роду Ельзевірів.

Альдини — стародруки з Венеції. Назва походить від імені засновника друкарні Альда Мануція.

Зегадлович Еміль (1888–1941), поет, прозаїк, драматург, перекладач, один із представників польського експресіонізму. Автор поем і балад, соціально-побутових сенсаційних повістей («Привиди», «Мотори»), п'єс («Будиночок із карт», «Кошмари»). Перекладав з румунської мови (Емінеску), німецької (Й. В. Гете). Українською мовою В. Зегадловича перекладали В. Лучук, Д. Павличко.

Тувім Юліан (1894–1953) — поет, перекладач. Автор багатьох поетичних збірок, низки книг з історії літератури, а також естрадних пісень, лібрето, творів для дітей. Переклав «Слово о полку Ігоревім», а також окремі поезії М. Рильського та Є. Маланюка, з яким приятелював. Українською його твори перекладали М. Рильський, Д. Павличко, М. Лукаш, Г. Кочур, С. Гординський. У 2013 р. вийшов авторський збірник українських перекладів «Юліан Тувім. Поезії та контексти» львівської поетеси

М. Кіяновської, яка на основі спогадів сучасників реконструювала суперечливий образ польського поета.

Івашкевич Ярослав (1894–1980) — поет, прозаїк, перекладач, публіцист і музичний критик. Народився і провів дитячі та юнацькі роки в Україні (с. Кальник, тепер Іллінецького р-ну Вінницької області), навчався у Київському університеті. У 1918 р. виїхав до Варшави. Автор кількох поетичних збірок, романів та п'єс. У своїх творах часто звертався до української тематики.

Каролеві Шимановському

Шимановський Кароль (1882–1937) — польський композитор, піаніст, педагог, музичний діяч і публіцист. Життя та творчість митця пов'язані з Україною — час від часу жив і виступав у Києві з концертами.

«Лунає жайворонок Глінки...»

Глінка Михайло (1804–1857) — російський композитор, засновник російської композиторської школи, неодноразово бував в Україні. Його ім'я носить вулиця у Чернігові та альтанка у Качанівці.

Броневський Владислав (1807–1962) — поет, перекладач. Довгий час жив у Львові, брав участь у Антифашистському конгресі на захист культури (1936). Історія перекладання Броневського в Україні дуже багата — від «поетів-вікнівців» до Максима Рильського, відтак до сучасних перекладачів: Дмитра Павличка, Бориса Олійника та ін.

Польський солдат

Вірш уперше опубліковано в польському журналі «Nowe widnokręgi» (1939, № 7), який виходив у Москві.

«Полк його під Равою розбили...»

Рава Мазовецька, місто у центральній частині Польщі, з боку якого німецько-фашистські загарбники у вересні 1939 р. наступали на Варшаву.

Марія

Написано в Єрусалимі. Це поетичний спогад про М Зарембінську, другу дружину поета. У квітні 1943 р. вона була заарештована й вивезена фашистами у концтабір Освенцім.

Варшавська безпритульність

Вірш стосується М. Зарембінської.

«Писать під Тувіма? / Не хочеться. / Писать під Галчинського? / Не легко то...»

Тувім Юліан (1894–1953) — польський поет.

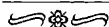
Галчинський Константи Ільдефонс (1905–1953) — польський поет, якого Броневський глибоко шанував.

Бодлер

Бодлер Шарль (1821–1867) — видатний французький поет.

Ясенева труна

Вірш входить до збірки «Анка» (1956). Книжка охоплює поезії та фрагменти з поем, присвячені доньці поета Анці (Юанні Броневській-Козицькій), яка трагічно померла 1 вересня 1954 р.

«І тут, і на Повонзках нині...»

Повонзки — цвинтар у Варшаві.

«З Кракова до Гданська Вісла квітнева квітла нам...»

Іоанна Бронєвська була кінорежисером і знімала фільм про Віслу. Бронєвський, автор поетичного тексту до фільму, подорожував з дочкою від витоків Вісли до її гирла.

«І Кельця багрянисті шати, / І Ойцув, прибораний багряно...»

Кельце, Ойцув — привіслянські міста.

«Навіщо смичка хапати...»

Вілкомірська Ванда (нар. 1929) — польська скрипалька.

Яворський Казімеж Анджей (1897–1972) — поет та перекладач. У 1933 р. заснував у м. Холмі журнал «Камена», де систематично вміщувались переклади з усіх слов'янських літератур, насамперед із української. У 1972 р. видав кількатомне зібрання творів. У 3 томі під назвою «Переклади поезії української, білоруської і народів Кавказу» опубліковано твори 36 українських авторів. Був редактором польської збірки М. Рильського «Лірика» (1960). Автор статей про Т. Шевченка, нотаток «Поезія наших сусідів», у яких високо оцінював творчість П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана.

Бжехва Ян (справжнє прізвище — Ян Віктор Лесман; 1898–1966) — поет, письменник, перекладач. Ян Бжехва писав вірші, пісні, казки, фантастичні повісті, байки. Друкувався у київському виданні «Українське колосся» (1920). Найбільш відомі казки про пана Кляксу («Академія пана Клякси» та ін.) Українською мовою його твори перекладали М. Пригара, І. Світличний, В. Чубенко.

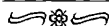
Слободнік Владзімеж (1900–1991) — поет, перекладач. Народився в Україні, що знайшло свій відбиток на тематиці віршів: «Київ», «Україна мого батька», «До Миколи Бажана» та ін. Основні мотиви його поезії: патріотизм і оспівування традицій польської національної культури. Перекладав твори П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана, А. Малишка, І. Драча. За його редакцією в Польщі вийшли «Твори» Т. Шевченка (1955), «Поезії» М. Рильського (1964).

Яструн Мечислав (1903–1983) — поет, прозаїк, есеїст та перекладач. 1939–1941 рр. перебував у Львові. Автор біографічно-белетризованих повістей про А. Міцкевича, Ю. Словацького та Я. Кохановського. Перекладав поезії Т. Шевченка, П. Тичини, М. Рильського.

Саскія

У вірші мова йде про картину великого голландського художника Рембрандта Гарменса ван Рейна (1606–1689), на якій зображена його дружина Саскія.

Галчинський Консанти Ільдефонс (1905–1953) — поет, перекладач. Автор збірок «Поетичні твори» (1937), «Вірші» (1946), «Зачарований фаєтон» (1948), «Весільні обручки» (1949); поеми: «Ніоба» (1951), «Віт Ствош» — про автора всесвітньвідомого різьбярського шедедру — вітваря Мар'яцького костьолу в Кракові. Автор нарису про лемківського маляра примітивіста Никифора (Епіфанія) Дровняка (1895–1968).

Весела зірочка

Kriegsgefangenenpost — кореспонденція військовополонених.

«То на нарах в *Strafkompanie...*»

Strafkompanie — дослівно: штрафна команда. Німецька військова структура для покарання і екзекуцій в'язнів у концтаборах.

Скромність

«Приміром, як звідси аж до Мазовша...»

Мазовше — найбільше польське воєводство, знаходиться майже в самому центрі країни.

Віт Ствош

Ствош Віт (бл. 1447–1533) — знаменитий польський та німецький різьбяр і живописець. Працював у Кракові та Нюрнберзі. Найвидатніший твір — головний вітар у Мар'яцькому костьолі (Краків).

«Не бракло таланту / Мудрому Давиду...»

Давид — древньоіудейський цар XI–X ст. до н. е., автор біблійних псалмів; за легендою, переможець велетня Голіафа.

«Славному «Енеїду» хтів колись *Вергілій* /знищити без сліду...»

Публій *Вергілій* Марон — найвидатніший поет епохи Октавіана Августа. Вважав поему «Енеїду» незавершеною і заповів її знищити.

«...тріє / Владарі, що прийшли з дарами...»

Три царі: Каспар, Мельхіор і Балтазар — за західноєвропейською традицією імена волхвів, які принесли Ісусу дари на Різдво.

«...украли скількись там унцій...»

«Унція» означало — «одна дванадцята». Ця одиниця вимірювання маси була запозичена в римлян і широко використовувалася до введення метричної системи.

«...і чортів, і дубів-бургундців...»

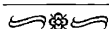
Бургундія — історична область і регіон на сході Франції.

«...Ще ж древо *Ессея* / Мусить бути, Яким і Анна...»

Ессеї — за євангельською легендою батько царя Давида, з роду якого вийшов Ісус Христос. Яким і Анна — за Євангелієм, батьки Богородиці.

Голлендер Тадеуш (1910–1943) — поет, сатирик, перекладач. Автор перекладу повісті Уласа Самчука «Волинь» (1938). Перекладав твори українських поетів, зокрема Т. Шевченка, П. Тичини. У 1939 р. підготував рукопис антології української поезії «П'ятдесят з того і тамтого боку Збруча» (видано під назвою «З української поезії» у 1972 р.)

Мілош Чеслав (1911–2004) — поет, прозаїк, перекладач, есеїст, літературознавець, дипломат, юрист. Лауреат Нобелівської премії з літератури 1980 р. Роман «Поневолений розум» (1951) приніс Ч. Мілошу світове визнання. Його твори перекладено 42 мовами. Українською мовою перекладали Ч. Мілоша Д. Павличко, О. Забужко, Ю. Іздрик, Н. Сняданко, С. Жадан, К. Дмитрук.

Так мало

«Паця Левіафана»

Левіафан — легендарна морська потвора, згадується в Біблії.

Ожуг Ян-Болеслав (1913–1991) — поет, прозаїк, фейлетоніст. Його лірика містить елементи сюрреалізму, примітивізму. Твори Я. Б. Ожуга українською мовою перекладали Р. Лубківський та А. Глушак.

Сади

«В садах, неначе в слові Лесьмяна...»

Лесьмян Болеслав (1877—1937) — польський поет єврейського походження.

Озга-Михальський Юзеф (1919–2002) — поет, прозаїк, громадський і державний діяч. Автор численних романів, збірок оповідань, збірок віршів. Переклав фінський епос «Калевала».

Гайци Тадеуш (1922–1944) — поет. Друкувався під псевдонімом Кароль Топорницький.

Легенда про Гомера

Гомер (бл. VIII ст. до н. е.) — напівлегендарний творець грецьких епічних поем «Іліада» та «Одіссея».

«Птах ударив об воду, де Одіссеї...»

Одіссеї — герой давньогрецького епосу, міфічний володар острова Ітака, один з головних героїв Троянської війни, оспіваний в «Іліаді» й «Одіссеї» Гомера.

Шимборська Віслава (1923–2012) — поетеса, есеїстка, літературний критик і перекладачка; співзасновниця Товариства польських письменників (1989), лауреатка Нобелівської премії з літератури (1996). Її книги перекладено на 42 мови. Вірші В. Шимборської українською перекладали: Д. Павличко, Г. Кочур, Я. Сенчишин, Н. Сидяченко, С. Шевченко, Л. Череватенко, О. Гордон, А. Глушак.

Атлантида

Атлантида — за давньоєгипетською легендою, великий острів, що зник під морськими водами внаслідок землетрусу.

Урок

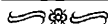
«...Цар Олександр ким чим мечем / Перерубує кого що гордіїв вузол...»

Олександр Македонський (356–323 до н. е.) — цар Македонії, син царя Філіпа II Македонського та Олімпіади, царівни Епіру.

Гордіїв вузол — складний вузол, який за легендою розрубав цар Олександр.

Герберт Збігнев (1924–1998) — Поет, драматург, есеїст. Народився у Львові. Автор збірок поезій, драм, есе. Лауреат багатьох міжнародних премій. Серед них премія Гердера (1973) та Єрусалимська премія (1990). Українською твори З. Герберта перекладали А. Павлишин, В. Махно, В. Дмитрук.

Слів'як Тадеуш (1928–1994) — народився у Львові. Поет, перекладач. Лауреат декількох престижних літературних премій. 1953 року видав першу книжку — поему «Астролябія з соснового дерева», присвячена

Миколі Копернику. Багато писав для дітей. Опублікував у періодиці переклади віршів Р. Братуня, І. Драча, В. Лучука. Твори Т. Слів'яка українською мовою перекладав А. Глушак.

«Мініатюри статуї / Будди і Мойсея...»

Будда — основоположник релігії буддизму.

Мойсей (356–323 до н. е.) — біблійний персонаж із Закону Мойсея у Старому Заповіті, єврейський пророк, основоположник юдаїзму.

Гжещак Мар'ян (1934–2010) — поет, прозаїк, драматург, перекладач. Голова Спілки польських письменників (1996—1999). Автор збірок поезій, книги прози «Одіссея, Одіссея...», есе, радіопостановок і прози для дітей. Українською переклала Н. Степула.

Ситуація

«Коли варвари здобули Акрополь...»

Акрополь (грец. «верхнє місто») — височинна частина давньогрецького міста.

Ернест Бриль (нар. 1935) — польський поет, прозаїк, журналіст, кінокритик, автор текстів пісень.

«Над нами нависає ночі стеля...»

«Немов потворні страху Кордільєри...»

Кордільєри — найбільша гірська система, простягається вздовж західних окраїн Північної і Південної Америки.

Вавжкевич Марек (нар. 1937) — поет, прозаїк, перекладач. Голова Спілки польських письменників (з 2003). Твори Марека Вавжкевича українською мовою перекладали Д. Павличко, А. Глушак.

Коляда

«Збишкові Єжині...»

Єжина Збігнєв (нар. 1937) — один із найуспішніших поетів середини ХХ століття.

«Від Босха німб...»

Босх Ієронім (бл. 1450–1516) — нідерландський живописець, один з найвідоміших майстрів Відродження.

«Святий — Святого Йосипа — Валентий...»

Святий Йосип (Йосип з Назарету) — чоловік Діви Марії, земний батько та опікун Ісуса Христа, вважається покровителем католицької церкви.

Святий Валентий — святий мученик, що постраждав за віру в Христа.

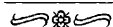
Інакше

«Zabili Janička...»

Janiček, Janošik — Яношик Юрай (1688–1713), історична особа, опришок, герой словацького і польського фольклору.

«Westerplatte під Цецорою, Чорний Завіша...»

Вестерплатте — поселення на березі Гданської затоки, що було піддане 1 вересня 1939 року шаленій атаці гітлерівських військ. Польський гарнізон героїчно обороняв Вестерплатте від сухопутних, морських і повітряних сил ворога до 7 вересня.

Цецора — село, біля якого відбулася битва війська Речі Посполитої з турецько-татарськими військами 1620 р.

Чорний Завіша (1379–1428) — польський лицар та дипломат першої половини XV ст., брав участь у Грюнвальдській битві.

Кавінський Войцех (нар. 1939) — поет, літературний критик. Лауреат літературних премій Польщі й Кракова. Відвідував Україну. Твори В. Кавінського українською мовою перекладали Д. Павличко, С. Шевченко, Р. Лубківський, А. Глушак.

«Д. Павличкові, І. Драчеві...»

Д. Павличко (1929), *І. Драч* (1936) — видатні українські поети, перекладачі польської поезії.

Адам Загаєвський (нар. 1945) — поет, прозаїк, есеїст «покоління 1968» («нової хвилі»). Лауреат премії Т. Транстрьомера (2000), премії Аденауера (2002), Нейштадтської літературної премії (2004) та багатьох інших. Твори А. Загаєвського перекладені багатьма мовами світу.

Вірші про Польшу

«Третій Рейх і Третій Рим»...

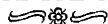
Третім Рейхом (Третьою Державою) німецькі соціал-націоналісти вважали Німеччину після успішного завершення Другої світової війни; російські шовіністи разом із церковниками пропагували великодержавницьку ідею Москви як «Третього Риму».

Пентак Станіслав (1909–1964) — поет. У його творчості тема села займає чільне місце. Свою першу книжку назвав «Нещадною сповіддю», сильний емоційний і фольклорний струмінь пронизує його лірику і прозу.

З РОСІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Чимало публікацій перекладів Р. Лубківського з російської (у газетах, журналах, альманахах) містять рядки, в яких говориться про історичну близькість слов'янських народів і культур. Ці твори знайшли своє місце в антологіях «Слов'янське небо» (1972) та «Слов'янська ліра» (1983).

З першого погляду назва провідного «розділу «Слов'янського неба» — «Проміння від тебе, Росіє» — є апологетичною формулою «дружбонародівської» ідеології. Однак в образі проміння міститься метафоричне «зерно», яке проростає з віршів Рилєєва, Некрасова, Лермонтова і антології — «Слов'янська ліра» — знаходить продовження у поезії Брюсова, Блока, Пастернака — аж до представників середнього та молодшого покоління російської поезії. Офіційна Росія — і царська, і радянська (а до певної міри і пострадянська) зробила «слов'янолюбіє» інструментом експансивної політики, полігоном широкомасштабного проекту «руського мира». Як слушно зазначає Дмитро Павличко, в антологіях Р. Лубківського «Слов'янське небо» і «Слов'янська ліра» домінує не саме в собі зачинене слов'янофільство, а світова єдність слов'янських поетів, спрямована на визволення поневолених націй

узагалі, серед яких з особливим акцентом прочитується тема визволення України...»¹.

Сучасний же поетичний переклад, окрім інформаційної та моральної місії, засвідчує й нові можливості давнього «творчого ремесла», «результати впливу якого на формування національної та міждержавної толерантності очевидні. Як не сьогодні, то завтра»².

Полоцький Симеон (справжнє ім'я — Петровський-Ситнянович Самійло Омелянович 1629–1680) — богослов, письменник, поет, драматург, перекладач, діяч білоруської, української та російської культур. Автор богословського трактату «Жезл правління» (1667). Один з фундаторів російської силабічної поезії і драматургії («Вертоград багатобарвний», 1678, «Рифмологіон», 1678–1680).

«Із передмови до Рифмологіону...»

«*Рифмологіон* або Стихослов» — збірник панегіричних творів С. Полоцького (1678).

«*Писав я спершу мовою, що нею / Поєднаний із домом та ріднею...»*

Автор, указуючи на своє походження, підтверджує, що користувався староукраїнською, котра правила за офіційну у Великому Князівстві Литовському.

Ломоносов Михайло (1711–1765) — російський учений-натураліст, геохімік, поет. Навчався в Києво-Могилянському колегіумі (1734–1735), цікавився побутом українського народу. Автор праць з історії, економіки, філології, «Граматики» (1755), яка витримала чотирнадцять видань та посібника з теорії літератури «Риторика» (1748). Заклав основи російської літературної мови, опублікував кілька од і трагедій.

Перекладанням XXX оди Квінта Флакка Горація (65–8 рр. до н. е.) започаткував тему «Пам'ятника» в російській поезії (Державін, Пушкін, Фет, Брюсов та ін.).

Сумароков Олександр Петрович (1717–1777) поет, драматург. Автор байок, ліричних пісень, комедій. Видавав власний журнал «Трудолоубивая пчела».

Хор до перемильнивого світу

Світ, де все навпаки, не так, як буває звичайно.

«...Сократи добропорядні...»

Сократ (469–399 рр. до н. е.) — грецький філософ. Тут Сумароков має на увазі учителів моральності — священиків.

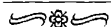
«наука, краща приказного крюка...»

Тобто краща хитрувань чиновників.

«Аніж дяківські закрепи, / аніж виписки і справки, / аніж туманні екстракти...»

¹ Дмитро Павличко. Власне обличчя і власний дух. «Літературна Україна», 11 серпня 2013 р.

² Роман Лубківський. «Росію треба вивчати — і знати!» День. № 42–43. 7–8 березня 2013 р.

Закрепи, екстракти, виписки, справки — форми канцелярських паперів.

Капніст Василь Васильович (1758–1823) — письменник, перекладач, державний діяч. Народився в с. Великій Обухівці (нині Миргородський район Полтавської області; там же і похований). Український і російський письменник, автор од, елегій, анакреонтичних віршів. Початок його військової кар'єри був успішним, але на знак протесту проти закріпачення українців, подав у відставку. Автор антикріпосницької оди «Ода на рабство» (1783), сатиричної комедії «Ябеда» (1798). Переклав «Слово про Ігорів похід» російською мовою й зробив коментар, підкресливши українське походження й українські особливості цього твору. До нашого часу дійшли окремі твори письменника, написані рідною мовою.

Ода на рабство

«Скрізь, наче в жалобі, вдовицю, / Свою вітчизну, епізнаю...»

Порівнюючи поневолену Україну із вдовицею (до речі, подібне порівняння вживав і Т. Шевченко) Капніст декларує український патріотизм.

Державін Гаврило (Гавриїл) Романович (1743–1816) — поет, представник класицизму в російській поезії. Його урочисті хвалебні оди просякнуті ідеєю сильної державності. Підготував ґрунт для поетів пушкінської епохи. Вірш «Володарям і суддям» вперше українською мовою переклав П. Грабовський.

Пам'ятник

Твір написано на мотив вірша давньоримського поета Горация «До Мельпомени». Популярний у світі мотив розкривається у творчості польського поета Я. Кохановського, російського — О. Пушкіна. Зустрічаються спроби «модернізувати» тему «пам'ятника нерукотворного» і в сучасній поезії.

«Урал з Ріфея лле...»

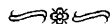
Уральські гори в давнину називали Ріфейськими.

«Про доброчесності Феліци возвіщать...»

Автор натякає на свою оду «До Феліци», присвячену російській імператриці Катерині I.

Жуковський Василь Андрійович (1783–1852) — поет, один з основоположників російського романтизму. Автор численних ліричних творів та балад. Брав активну участь у викупі Тараса Шевченка з кріпацтва.

Рилєєв Кіндрат Федорович (1795–1826) — поет, один з керівників повстання декабристів у Петербурзі 1825 року. У 1817–1820 рр. жив в Україні, цікавився історією та фольклором України. Звертався до української тематики у своїх творах — думі «Богдан Хмельницький», поемах «Войнаровський», «Наливайко» (незакінчена). Твори поета перекладали українською мовою П. Мирний, О. Коваленко, М. Рильський, С. Гординський та інші письменники.

Пушкін Олександр Сергійович (1799–1837) — родоначальник нової російської, класик світової літератури. Перші українські переспіви з О. Пушкіна з'явилися ще в I пол. XIX ст. Згодом перекладали С. Руданський, Ю. Карський, І. Франко. Українською мовою вийшло двотомне видання «Вибраних творів» (1937), одностомне зібрання (1949) за редакцією П. Тичини. У виданні в серії «Перлини світової лірики» (1969) з'явилися нові переклади. Найновіші переклади — в авторській антології російської поезії, що її видав Дмитро Павличко.

Вольність

Українською мовою оду перекладали Ігор Муратов, Дмитро Павличко.
«Властелителько Цитери кволла...»

Цитера — грецька богиня кохання Афродіта.

«Натхненного тобою галла...»

Мається на увазі французький поет Андре Шеньє (1762–1794), страчений якобинцями.

«До смерті сходить Людовік...»

Людовік XVI — французький король, страчений 21 січня 1793 р. під час французької буржуазної революції.

«І ось — злочинниця порфіра...»

До слів «злочинниця порфіра» О. Пушкін зробив у рукописі примітку «Наполеонова порфіра».

«Самотній пам'ятник тирану...»

Палац Павла I (згодом Інженерний замок у Петербурзі). Там був задушений імператор Павло I в ніч з 11 на 12 березня 1801 р.

«Жахливий Клії чути глас...»

Клія (Клію) — муза історії.

«Калігули останній час...»

Калігула (12–41 рр. н. е.) — римський імператор, що уславився надзвичайною жорстокістю і був убитий своїми охоронниками.

До Овідія

Овідій — *Овідій Назон* — римський поет (43 р. до н.е. – 17 р. н. е.) засланий імператором Октавіаном Августом на береги Чорного моря (недалеко від румунського міста Томи, де помер і похований).

«Сумної Скіфії безжалісні сини...»

Територія сучасного Придніпров'я належала скіфам-кочівникам, яких римляни вважали варварами.

«Августу моління ці несіте...»

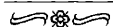
У своїх листах із заслання Овідій звертався до друзів, аби вони просили імператора помиловати поета.

«Солов'я Бояна мідні гуслі...»

Боян — легендарний давньоруський співець, про якого із захопленням згадує невідомий автор героїчної поеми «Слово о полку Ігоревім».

До А. П. Полторацької

Полторацька — Анна Петрівна Керн (1800–1879) — російська дворянка, в історії передусім відома завдяки ролі, яку вона відігравала в житті Пушкіна. Авторка мемуарів.

Пісні західних слов'ян

Цикл творів О. Пушкіна, написаний за мотивами збірки-містифікації французького поета Проспера Меріме, присвяченої слов'янам південних Балкан.

«12. Воєвода Милош»

Милош Обилич (Кобилич) (?–1389) — сербський воєвода, герой битви на Косовому полі (1389).

Петро В'яземський (1792–1878) — поет, літературний теоретик; критик. Виступав проти офіційної літератури. Автор антиурядових епіграм, гостросатиричних творів.

Баратинський Євген Абрамович (1800–1844) — поет, лірик-філософ. Перекладали українською П. Грабовський, П. Филипович. Цікавий переспів з Баратинського («Весна, весна, яка блакить...») зробив П. Тичина.

Піроскаф

Піроскаф — пароплав.

Фетіда — за грецькою міфологією морська богиня.

«Завтра побачу я *Вежі Лавурни*, / *Завтра побачу Елізій земний ...*»

Вежі Лавурни — мова про Ліворно, приморське місто в Італії.

Елізій земний — блаженне царство тіней, рай в уявленні давніх греків та римлян.

Одоевський Олександр Іванович (1802–1839) — поет, декабрист. Основний мотив його творчості — боротьба проти деспотизму, за соціально справедливість.

Слов'янські діви. Пісня друга. Старша діва

«*Старша дочка у родині Слов'яна...*»

Ідея об'єднання слов'янських народів на чолі з Росією приваблювала багатьох декабристів.

Олегів щит

Олег (845–912) — князь київський, прославився войовничими походами.

«*Коли до града Костянтина...*»

Тут ідеться про легенду, за якою князь Олег прибив свого щита до воріт Царгорода, стольного міста візантійського імператора Костянтина.

Тютчев Федір Іванович (1803–1873) — поет, дипломат. Українською мовою вірші Ф. Тютчева перекладали М. Вороний, М. Рильський.

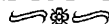
Ціцерон

Ціцерон Марк Туллій (106–43 до н. е) — політичний діяч, прославлений оратор Давнього Риму.

«*З капітолійських височин...*»

Автор має на увазі пагорб Капітолій у Римі, котрий вважався священним як центр давньоримської державності.

Язиков Микола Михайлович (1803–1846) — поет. У ранній ліриці — мотиви радості буття; деякі вірші стали популярними.

«Нехай прислужникам Арея...»

Арей — бог війни у Давній Греції.

«Сучасним Геростратам...»

Герострат — мешканець Ефеса, який спалив храм Артеміди у 356 р. до н. е., щоб його ім'я пам'ятали нащадки.

«Кинджали Занда і Лувеля...»

Занд Карл (1795–1820) — німецький студент, який убив кинджалом реакціонера Августа фон Коцебу (1761–1819).

Лувель П'єр-Луї (1783–1820) — робітник, прилюдно заколов герцога Беррійського (1778–1820).

Лермонтов Михайло Юрійович (1814–1841) — поет, прозаїк, найяскравіша постать, після О. Пушкіна, в російській поезії, гнівний борець проти деспотизму. Переклади українською — О. Кониського, Олени Пчілки, М. Чернявського, П. Грабовського, М. Старицького, В. Щурата, М. Зерова, М. Рильського, М. Терещенка, В. Сосюри та ін.

Пророк

Тема пророка в XIX–XX ст. набула поширення в російській, білоруській та українській поезії. Вірш «Пророк» переклав українською Микола Зеров.

Гілка Палестини

«Тебе край чистих вод Йордану...»

Йордан (Йордан) — річка в Палестині.

«Чи вітер ночі гір Лівану...»

Ліван — гірська гряда в Сирії.

«Ти, гілко, Іерусалима...»

Іерусалим (Єрусалим, Салім) — одне з найдавніших міст світу, центр трьох релігій — юдаїзму, християнства й ісламу, столиця древнього Юдейського царства.

Ківот — божниця, спеціальна шафа для ікон.

«Росію продає Фаддей...»

Епіграма на письменника Булгаріна Фаддея (1789–1859), який був об'єктом сатири за лояльність до влади.

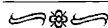
Фет Афанасій Афанасійович (1820–1892) — поет-лірик, перекладач, мемуарист. Ввійшов у поезію як представник так званого «чистого мистецтва». Переклав кілька творів А. Міцкевича. Переклади українською — П. Куліша, Олени Пчілки, П. Грабовського, М. Вороного, М. Чернявського, М. Рильського, Г. Кочура.

«Убога мова в нас! Хотіти й не могли...»

«Злітає вище гір Юпітерів орел...»

Юпітер — верховне божество у давніх римлян.

Майков Аполлон Миколайович (1821–1897) — поет-лірик, перекладач. Вірш «На білій міліні Каспійського примор'я» (1859) присвятив Т. Шевченкові, якого знав особисто. Українські переклади — П. Грабовського, Б. Грінченка, В. Щурата та ін. Багато віршів поета покладено на музику (П. Чайковський, М. Римський-Корсаков та інші).

Стрибожі внуки

Переклад епіграфа належить М. Рильському.

Стрибог — бог вітру у східнослов'янській міфології.

«*Чорний Див / Перед Дажбожими синами...*»

Див — химерне створіння, котре віщує негативні події та ситуації.

Дажбог — бог сонця у східнослов'янській міфології.

Некрасов Микола Олексійович (1821–1877) — поет, літературний діяч. Автор численних поезій соціально-визвольної спрямованості. У 1949 р. українською вийшла книга «Вибрані твори». Написав один з найкращих поетичних творів про Т. Шевченка («На смерть Шевченка»).

На смерть Шевченка

Вірш належить до кращих зразків політичної лірики автора. На сьогодні існує близько 15-ти версій перекладу українською мовою.

Мей Лев Олександрович (1822–1862) — поет, драматург, перекладач світової поезії. На твори Л. Мея написано романси (І. Чайковський), опери (Н. Римський-Корсаков). Був визначним перекладачем: його переспів біблійної «Пісні над піснями» та переклади з Ф. Шиллера зберегли мистецьке значення до нашого часу.

Бальмонт Костянтин Дмитрович (1867–1942) — поет-символіст, перекладач. Вірш «Коваль» у перекладі Г. Супруненко (1908) вміщено в альманахах «Терновий вінок» та «Українська муза». Вірш «Слов'янське древо» переклав Р. Лубківський. Переспіви з Бальмонта є у Дмитра Загула («В столиці», «Скандинавська пісня», «Човен утоми» тощо, 1908).

Слов'янське древо

«*І, мов Лель, для юних, ніжних / Заспівай...*»

Лель — персонаж давньослов'янської міфології, бог кохання та шлюбу.

Брюсов Валерій Якович (1873–1924) — поет, один із визнаних представників російського символізму. Автор поетичних збірок, романів, літературно-критичних статей та ін. Перекладав твори Т. Шевченка, Лесі Українки, В. Самійленка, О. Маковея. Його поезії перекладали М. Зеров, М. Рильський, Д. Павличко, І. Драч.

Данте у Венеції

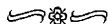
Данте Аліг'єрі (1265–1321) — перший поет італійського Відродження.

Кумзін Михайло Олексійович (1875–1936) — письменник, поет Срібної доби, композитор, музичний критик. Примикав до символізму, потім до акмеїзму. Автор збірок віршів, прозових творів, займався перекладами з Боккаччо, Апулея, Шекспіра, писав статті з питань літератури, театру, живопису.

Із «Александрійських віршів»

«*Збудував би собі піраміду / Вище Хеопса...*»

Хеопс (?–2567 р. до н. е.) — один з найвідоміших правителів стародавнього Єгипту. Його піраміда-усипальниця є своєрідним еталонном величності і краси.

«Обікрав би усипальницю Менкаура...»

Менкаура (Мікерін) — один із фараонів Давнього Єгипту. Спорудив для себе велетенську піраміду в Гізі.

«І прочитавши оповідь Апулея...»

Апулей Луцій (бл. 150–180) — римський письменник, писав грецькою і латиною.

Максиміліан Волошин (1877–1932) — поет і художник. За походженням — українець, народився в Києві, його предки були запорозькими козаками. Юнацькі роки провів у Москві. Вивчав культуру Заходу, мандрував країнами Європи. У поетичній творчості зазнав впливу російського символізму та французького парнасізму. Після 1917 р. жив у Коктебелі (Крим) у збудованому власноруч домі. Намагався стати «над поединком», — між комуністами та білогвардійцями. Його приваблювало історичне минуле краю, спаплюжене хижацьким ставленням царської Росії до окупованого Кримського півострова.

«Блажен, хто посетил сей мир / в его минуты роковые...»

Рядки з вірша «Цицерон» Федора Івановича Тютчева (1803—1873):

Дім поета

«Замкнув затоку, мов строфу Алкей...»

Алкей (бл. 630–590 до н. е.) — давньогрецький поет, представник монодичної лірики.

«Сарматський меч і скіфова стріла / Герб Ольвії...»

Йдеться про археологічні знахідки, котрі підтверджують належність Тавриди до Скіфії та Сарматії — протодержавних утворень в Криму.

Ольвія — місто-держава, давньогрецька колонія недалеко від сучасної Одеси.

«За півтора ста літ од Катерини / Ми витоптали мусульманський рай...»

Йдеться про загарбання Криму і знищення культури кримсько-татарського народу Російською імперією після приєднання до Росії в 1783 р.

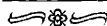
Катерина (Катерина II) — російська імператриця, натхненниця жорстокої колонізації Кримського півострова.

Блок Олександр Олександрович (1880–1921) — поет, драматург, публіцист, літературний критик, представник поетичного символізму. Найвідоміші твори — вірш «Скіфи», поема «Дванадцять» (її перекладали В. Бобинський, В. Сосюра, Д. Павличко та ін.), цикл «На полі Куликовому». Останній друкується в цьому виданні у перекладі Р. Лубківського.

«На полі Куликовім...»

Історична місцевість, місце битви 8 вересня 1380 р. між військом князя Дмитра Донського і військом Мамаєва.

Гумільов Микола Степанович (1886–1921) — поет Срібного віку, перекладач, літературний критик, мандрівник. Як теоретик і практик акмеїзму приділяв велику увагу проблемам поетичної майстерності,

техніки віршування. Писав вірші, поеми, прозу, драматичні твори. Українською мовою Г. Гумільова перекладали М. Вороний, Є. Маланюк, М. Орест.

Рай

«Святий Антоній, свідок мук моїх...»

Святий Антоній Великий (251–356) — засновник християнського чернецтва, єгипетський анахорет.

«...святі Цецилії вуста...»

Свята Цецилія — одна з найвідоміших ранньохристиянських мучениць.

Пастернак Борис Леонідович (1890–1960) — поет, перекладач, лауреат Нобелівської премії 1958 р. Майстер філософської та пейзажної лірики. За публікацію на Заході роману «Доктор Живаго» був виключений зі Спілки письменників СРСР, зазнав політичного цькування. Українською мовою у 1990 р. вийшла збірка «Поезії».

Мандельштам Осип Емільович (1891–1938) — поет, прозаїк, есеїст. Автор кількох поетичних збірок. У 1933 р. написав антисталінську епіграму, за що був репресований радянською владою.

«Все нам чуже в столиці, блудній дівці...»

«Бурхливий торг на хлібній Сухарівці...»

Сухарівка — дільниця Москви.

«Як за Врангеля...»

Врангель Петро Миколайович (1878–1928) — російський воєначальник.

«Ще тіні від жахить України і Кубані...»

Під час т.зв. громадянської війни та після її закінчення території, заселені етнічними українцями, дуже постраждали від розрухи і голоду.

«Живемо, під собою не чуємо ми...»

Гостросюжетний твір, у якому в образі «горця» і «осетина» сучасники впізнали Йосипа Сталіна. Існує український переклад Ігоря Качуровського.

«Золотавого меду спливало із пляшки тепло...»

«В цій печальній Тавриді...»

Таврида — давньогрецька назва Кримського півострова.

«Всюди Бахуса служби...»

Бахус, Вахс — у давній Греції бог виноградарства і веселощів.

«...наука Еллади...»

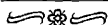
Еллада — назва держави і країни Греції (нині Грецька Республіка).

«Не Єлена, та, інша, як довго вона вишивала...»

Єлена Троянська — найпрекрасніша з жінок Спарти, викрадена Тесеєм.

Йдеться про вірну Пенелопу, кохану дружину Одиссея.

Маяковський Володимир Володимирович (1893–1930) — поет, публіцист, драматург. Один з найвизначніших футуристів. Створив власний літературний стиль. Відвідував Україну, неодноразово бував у Києві. Ба-

гато його творів перекладено українською мовою, до якої поет ставився з великою повагою. Вірш «Борг Україні» має кільканадцять перекладацьких версій українською мовою.

Борг Україні

«Ми знаєм, / чи н'є / і чи палить Чаплін...»

Чаплін Чарлі (1889–1977) — видатний американський кіноактор.

«І галстуки Дугласа аж до вкраплень...»

Йдеться про популярного американського кіноактора Дугласа Фербенкса (1909–2000).

Есенін Сергій Олександрович (1895–1925) — поет-лірик. Належав до імажиністів. За офіційною радянською версією, наклав на себе руки. Цікавився українською літературою, передусім творами Т. Шевченка, переклав кілька його віршів російською. Українською мовою окремі твори у різний час перекладали О. Пчілка, П. Засенко, І. Савич, Д. Павличко. 2008 року вийшла збірка поета «Вибране» у перекладі В. Нестенка.

Антокольський Павло Григорович (1896–1978) — поет, перекладач. Автор багатьох віршів, поем. Переклав твори Т. Шевченка («Назар Стодоля» — разом із К. Чуковським), Лесі Українки («Ізоolda Білорука», «В катакомбах»), М. Бажана, Л. Первомайського та ін. Т. Шевченку присвятив статті «Золотий скарб народу» (1938), «Дар незвичайної сили» (1939), вірш «Киевский март» (1964). Опублікував статтю «Леся Українка» (1943). Твори Антокольського українською мовою перекладали М. Бажан, Л. Первомайський, С. Голованівський та ін. 1957 у Києві видано «Вибрані поезії» Антокольського у українських перекладах.

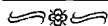
Тихонов Микола Семенович (1896–1981) — поет, перекладач. Його перу належить переклад вірша М. Яструна «Плач Ярославни». Переклади українською — І. Кулика, Я. Савченка, М. Рильського.

Набоков Володимир Володимирович (1899–1977) — російський і американський письменник, прозаїк, поет, драматург, літературознавець, перекладач, ентомолог. Перекладав англійською мовою («Слово о полку Ігоревім»; «Євгеній Онєгін» О. Пушкіна з коментарями в 4-х тт., 1964). Низку перекладів В. Набокова українською здійснив Д. Павличко.

Прокоф'єв Олександр Андрійович (1900–1971) — поет, тонкий інтерпретатор фольклорних мотивів. Багато і систематично перекладав з української поезії — І. Франка, П. Тичину, М. Рильського, А. Малишка. Переклади з О. Прокоф'єва українською належать М. Рильському, В. Сосюрі, А. Малишку.

«Звідкіля в нас на Ладозі ніжна мова Вкраїни...»

Автор із сентиментальним замилюванням описує історичний факт — насильне переселення імператором Петром I запроложців — для будівництва нової столиці Російської імперії — Санкт-Петербурга, де вони тисячами гинули від голоду, холоду і хвороб.

«...повірте хоч Далю...»

Даль Володимир (1801–1872) російський учений, лексикограф. Автор «Словаря русского языка».

Заболоцький Микола Олексійович (1903–1958) — поет, перекладач, автор філософсько-ліричних поезій. Блискуче переклав «Слово о полку Ігоревім», «Витязь в тигровій шкурі» Шота Руставелі, «Травневі елегії» І. Франка, вірші Лесі Українки.

Про смерть замислився я

«І птиці Хлебникова вилась край води...»

Хлебников Велимир (1885–1922) — російський поет і прозаїк, представник авангардного мистецтва.

«І камінь я зустрів. Порослий весь травою. / Впізнав я в ньому лик Сквороди...»

Скворода Григорій Савич (1722–1794) — український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог.

Кедрін Дмитро Борисович (1907–1945) — поет і перекладач, майстер історичної поеми і балади. Одна з них написана за мотивами вірша С. Руданського «Серце»; перекладав з української вірші А. Малишка і В. Сосюри.

У лісовій глушині

«Народись тут Муромцем Іллею...»

Ілля Муромець — легендарний герой російського фольклору.

Краса

«...вінчіанських мадонн...»

Леонардо да Вінчі (1452–1504) — великий італійський учений і художник.

«...з натхненних картин Васнецова...»

Васнецов Віктор Михайлович (1848–1926) — російський живописець, автор численних творів на історичну і народно-побутову тематику.

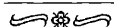
Васильєв Павло Миколайович (1910–1937) — поет. Талановито використовував українські і казахські мотиви. Перекладав П. Васильєва А. Малишко.

Твардовський Олександр Трифонович (1910–1971) — поет, автор поем «Василь Тьоркін», «За далю — даль». Перекладав Т. Шевченка, І. Франка, присвятив Україні цілу низку віршів. Твори О Твардовського друкувалися у перекладах М. Рильського, А. Малишка, Д. Павличка.

«День відходить. І ночі глухої...»

Вірш документує перехід від сталінського деспотичного режиму до «потепління» в радянському суспільстві.

Дудін Михайло Олександрович (1916–1993) — поет, перекладач, громадський діяч. Автор більше 70 збірок віршів. Окремі вірші поета українською мовою переклав А. Глушак.

Винокуров Євген Михайлович (1925–1993) — поет, публіцист, автор понад 20 поетичних збірок. Під його редакцією вийшла антологія «Російська поезія XIX ст.» (1974). Дослідник класичної і сучасної російської поезії.

Ян Гус

Гус Ян (1369—1415) — великий чеський мислитель, реформатор. Звинувачений у єресі і засуджений до страти на вогнищі.

Рождественський Роберт Іванович (1932–1994) — поет, перекладач. Автор публіцистичних нарисів, літературно-критичних статей текстів пісень до багатьох фільмів. Перекладач творів Д. Павличка. Переклади творів поета українською мовою здійснені Б. Олійником, І. Драчем, В. Коротичем, В. Задорожним.

«Ким за життя були вони...»

Красауска Стасіс (1929–1977) литовський художник-графік.

«Венери, величі повні? / Ці Афродіти гордливі...»

Венера — у літературі передусім богиня кохання, мати Амура.

Афродіта — у міфології богиня вроди й кохання, мати Ероса.

Вознесенський Андрій Андрійович (1933–2010) — поет. Автор понад 40 поетичних збірок («Мозаїка», «Антисвіти» та ін.), багатьох поем, мемуарної прози і публіцистики. Окремі вірші та поеми українською мовою переклали А. Малишко, Д. Павличко, Р. Лубківський.

Із щоденника «Софія — 67»

Божилів Божидар (1923–2006) — болгарський поет.

«Несебарську рибу...»

Мова про рибу з містечка Несебар, відомого своєю екзотичною красою.

«Фігури наші — як в Модільяні...»

Модільяні Амедео (1884–1920) — французький художник-модерніст, автор портретів поетеси Анни Ахматової.

Стара пісня

Джагаров Георгій (1925–1995) — болгарський поет.

Соснора Віктор Олександрович (нар. 1936) — поет, прозаїк, драматург, славіст, фольклорист. Автор збірок віршів, багатьох прозових творів, перекладів Катулла, Оскара Вальда, Едгара По, Арагона, Аллена Гінзбурга. Твори Соснори перекладені багатьма мовами світу. Графік і оформлювач своїх книг.

«Спів звияжний / На честь Мстислава...»

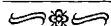
Мстислав І Володимирович (Хоробрий) (983–1036) — князь тму-тараканський і чернігівський, проводив активну політику розширення своїх володінь.

«...воїв касозьких...»

Касоги — кочові племена.

«...він Редедю подужав...»

Редедя — касозький богатир, якого в двобойі переміг руський витезь, тмутараканський князь Мстислав у 1022 р.

Шкляревський Ігор Іванович (нар. 1938) — поет, перекладач. Автор численних збірок поезії, прози.

ІЗ СЕРБОЛУЖИЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

У період національного піднесення в Україні середини 60-х рр. минулого століття (а воно охопило і сферу поетичного перекладу) журнал «Жовтень» у № 4 за 1965 р. опублікував «Малу антологію лужицької поезії».

Публікація згодом стала основою антології «Поезія лужицьких сербів» (упорядники К. Трофимович та В. Лучук, видавництво «Дніпро», К., 1971)

Видання викликало великий резонанс — в НДР та в Білорусії. У Мінську виходить збірка «Там, дзе Шпрєва шуміць». У Львові організуються наукові конференції, проводяться творчі зустрічі з молодими лужицькими письменниками. Один із найактивніших перекладачів — Р. Лубківський.

Переважну більшість із своїх перекладів включив до своїх антологій «Слов'янське небо» (1972) (розділ «Гомін зеленої Лужиці») та «Слов'янська ліра» (1983).

Про ці видання йшла мова під час роботи наукового семінару, присвяченого серболужицькій літературі у Львівському університеті (квітень 1987 р.), в якому брали участь як науковці, так і молоді поети з Лужиці а також їхні колеги-львів'яни.

У липні 1987 р. Роман Лубківський взяв участь у ювілейних заходах, присвячених класикові серболужицької літератури Ю. Хєжці, що відбувалися в м. Баутцені (Будишині) (кол. НДР) — центрі громадського та культурного життя лужицьких сербів. Познайомився із видатним художником Мерціном Новаком-Нехорнським, зустрівся з приятелями — поетами свого покоління — Бєно Бударом та Бенедиктом Дирліхом.

Газета «Нова доба» опублікувала статтю «Роман Лубківський в Сєрбах», в якій високо оцінила його антологію «Слов'янська ліра», зі збірки «Рамена». Автор статті Б. Дирліх зазначає, що вірш українця «Балада про мою матір» перегукується з творами Ю. Хєжки, і запитує: «Про що це говорить (ювілейному) зібранню? Духом гість з України з нами зв'язаний, а ми з ним...».

Радисєрб-Вєля Ян (1822–1904) — класик лужицької літератури XIX ст. На його творчості позначився вплив фольклору. Засновник дитячої літератури Лужиці.

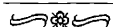
Ян Гус

«У Констанці на Соборі...»

Констанца — місто, в якому за вироком інквізиції було спалено видатного чеського реформатора та релігійного діяча Яна Гуса (1369–1415).

Ритурнель

Ритурнель — форма вірша.

Цішинський Якуб Барт (1855–1909) — священик, поет, громадський і культурний діяч, активний «будитель» серболужицького народу. Писав верхньолужицькою мовою. Залишив багату поетичну спадщину, котра відзначається різноманітністю тематики, жанровим і стилістичним новаторством, мовною майстерністю. У Лужиці здійснене академічне багатотомне зібрання творів поета-класика. Українською мовою перекладали Я. Барта-Цішинського П. Грабовський, А. Волощак, Г. Кочур, Д. Павличко, Д. Паламарчук, В. Лучук, Г. Мовчанюк.

Ян Радисерб-Веля (1882–1904) — народний учитель, поет, збирач фольклору. Засновник дитячої літератури. Писав верхньолужицькою мовою.

Ян Лайнерт (1892–1974) — письменник, автор поетичних і прозових творів. Представник демократичного крила лужицької літератури 20 рр. XX ст. Першу збірку видав 1928 р. Вигнаний з батьківщини, під час війни втратив велику кількість творів. Після повернення учителював, очолював Учительський інститут. Видав книжку оповідань для дітей. Писав верхньолужицькою мовою. В антології «Поезія лужицьких сербів» (К., 1971) вміщено його кращі ліричні твори.

Вяцлав Серб-Хейніцанський (нар. 1901) — нижньолужицький поет. Чех за національністю, він зацікавився долею лужицького народу і вирішив творити його мовою. Активний її захисник, високо цінував лужицький фольклор і мистецтво.

Хезжа Юрій (1917–1944) — верхньолужицький поет. Прожив коротке, але сповнене патріотичного горіння життя. Відомий як прозаїк, перекладач чеської поезії. Його улюбленим поетом був романтик К. Т. Маха. Брав активну участь у антифашистській збройній боротьбі. Загинув при спробі перейти до югославських партизанів.

Фантазія

Золінген — місто в західній Німеччині, потужний центр виробництва важкої зброї.

Крупп — концерн Круппа, виробник і розповсюджувач зброї.

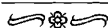
Матері

Вірш написано у лютому 1938 р., коли над Чехословаччиною зависла загроза фашистської окупації.

Бено Будар (нар. 1946) — прозаїк, поет, публіцист, перекладач, палкий прихильник збереження сербської мови. Автор ряду ліричних збірок, дитячих книжок, п'єс. Часто відвідує Україну. Українська тема займає щораз більше місця в його творчості. Перекладає для серболужицької преси твори українських письменників. Вірш «Моя рідна мова» написав до 80-річчя українського сорабіста — професора В. Моторного. Багато творів поета видано українською в перекладах Г. Мовчанюка, О. Лазор, Р. Лубківського.

«До скарбів Кувейту...»

Кувейт — африканська країна, в надрах якої містяться колосальні запаси енергоносіїв.

Іван Франко та Якуб Барт-Цішинський

В уявному діалозі двох літературних ровесників, співців соціально й національно поневолених народів яскраво проступають прикмети близькості, патріотизму, любові до рідної мови.

Бенедикт Дірліх (нар. 1950) — поет, журналіст, голова Серболужицько-Сорбського союзу діячів мистецтва і головний редактор будишинської газети «Сербські Новини».

Біля смертного одра Франка

Як і попередній твір, вірш належить до вінка поетичних присвят лужицьких поетів Івану Франкові (її започаткував Кіто Лоренц віршем «Якби Франко в Лужиці з'явивсь»)...

«І зараз я чую / Твою червону калину, / Що під могутнім дубом / Зроста із твого пера...»

Поетична трансформація мотивів поезії Івана Франка «Червона калина, чому в дубі гнешся?...»

ІЗ СЕРБЬСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Контури сербської поезії — класичної та сучасної — Р. Лубківський вперше спробував окреслити в антологійній збірці «Слов'янське небо». До книжки включив переклади творів Петра Негоша, Бранка Радічевича, Джури Якшича, Радована Зоґовича, Десанки Максимович, Оскара Давіча, самодіяльного поета Добріци Єріча та боснійця Ізета Сарайліча.

На початку 70-х рр. редакція журналу «Жовтень» звертається до відомої сербської поетеси Д. Максимович, котра переклала декілька творів Лесі Українки¹. Як працівник редакції Р. Лубківський ініціював подальше листування і переклав ряд поезій, більшу частину з яких було опубліковано в журналі «Всесвіт» (1978 р.).

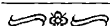
Восени 1981 року на запрошення Спілки письменників України Десанка Максимович прибула до Львова, де гостювала протягом 15–22 жовтня. Зустрічі з великою поетесою сербського народу відбулися у Львівському державному університеті ім. І. Франка, бібліотеці АН України ім. В. Стефаника, Львівській СШ № 75 ім. Лесі Українки, а також в Літературно-меморіальному музеї Івана Франка. Гостя побувала в Нагуєвичах, зустрічалася з львівськими письменниками, художниками, артистами.

До збірки перекладів Р. Лубківського «Слов'янська ліра» (К., 1983) Р. Лубківський включив нові переклади творів сербської поетеси.

Важливими були публікації творів Д. Максимович в збірці «Поклик. Із світової поезії ХХ століття», К., «Веселка», 1984), в журналі «Всесвіт» (1978, № 5) та в літературній і обласній періодиці.

У 1985 році видавництво «Дніпро» здійснює видання «Лірики» Д. Максимович (у серії «Перлини світової лірики»). Упорядник, автор передмови «Пісня про людське серце» та приміток — Р. Лубківський. У його перекладах опубліковано понад 80 творів з різних збірок.

¹ Лесја Украјинка. Ломикамен. «Браничево». Пожаревац, 1971.

Творчий діалог з великою поетесою Р. Лубківський проводив у Белграді в жовтні 1982 р. У зв'язку з відзначення 100-ліття від дня народження великої сербської письменниці голова Фондації Десанки Максимович, професор Слободан Маркович запросив Р. Лубківського в Сербію, де український письменник виступив із доповіддю «Десанка — з погляду України» на ювілейному симпозиумі та «Десанчиних травневих зустрічах» у Вальєво та Бранковині 13–17 травня 1988 р.

Десанці Максимович Р. Лубківський, окрім вступної статті до «Лірики» присвятив статті «Володарка поезії Десанка», «Великдень Десанки Максимович», а також вірші «Хроніка одного тижня... 1981 року» (збірка «Карбівня», Л., 1987), «Прокидаюся в Белграді...», «Сей листоlet — осінній опроштай» («Балканський Христос», 2001). У газеті «Наша борба» (6–7 червня 1998 р.) було опубліковано інтерв'ю, в якому автор говорить про справжні духовні слов'янські цінності в контексті творчості Десанки Максимович.

Добрі творчі взаємини склалися в Р. Лубківського з перекладачами української поезії, зокрема з Радиславом Пайковичем. У Белграді 1979 р. він видав «Антологію української поезії», до якої включив переклади 2-х поезій Р. Лубківського. Під час белградських зустрічей середини 90-х рр. літературознавець і перекладач Людмила Попович читала у своїх перекладах твори Р. Лубківського, які згодом були опубліковані у сербських виданнях.

Р. Лубківський консультував перекладача Срджана Рашковича в його роботі над перекладами творів Ігоря Калинця, Василя Голобородька та інших поетів, чії твори свого часу заборонялися радянською цензурою.

Негош Петар (1813–1851) — чорногорський поет, драматург, державний діяч. Найбільший шедевр Негоша — драматична поема «Гірський вінець» (переклад О. Жолдака). Твори П. Негоша вражають глибокою філософічністю. Кілька віршів П. Негоша переклав П. Грабовський.

Сном тяжким забулася людина

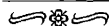
«Потрясає чашею Геракла...»

Геракл — міфічний герой давньогрецького епосу.

Радічевич Бранко (1824–1853) — поет-лірик. Представник сербського національного відродження, сподвижник Вука Караджича. Автор збірника ліричних віршів (1847), поем «Гойко» (1848), «Могила гайдука» (1949), сатиричної поеми «Шлях». Українською мовою перекладали С. Руданський, П. Грабовський. Легендарному поетові Р. Лубківський присвятив вірш «Ребро Бранка Радічевича» (зб. «Балканський Христос»).

Якшич Джура (1832–1878) — поет, прозаїк, драматург, художник, представник сербської лірики доби пізнього романтизму. Перекладав Д. Якшича П. Грабовський.

Ракіч Мілан (1876–1938) — поет, основоположник сербської поезії ХХ ст. Автор трьох книг. У творчості відбилися впливи символізму. Героїко-патріотичні мотиви найсильніше звучать у циклі М Ракіча «Косово поле».

Симоніда

Симоніда — свята, великомучениця.

Грчаниця — монастир у Сербії, на стінах якого zostалися сплюндровані фрески.

Максимович Десанка (1898–1993) — поетеса, прозаїк, перекладач. Член Сербської академії наук і мистецтв з 1959. Перший лауреат Міжнародної премії імені Івана Франка (1986). Перекладала українську поезію. Видавництво «Дніпро» випустило її збірку поезій з передмовою Р. Лубківського.

Із книжки «Літопис нащадків Перуна»

У слов'янській міфології Перун — бог дощу та грому, Велес — кровител ь пастухів і отар, Світовид — бог сонця і світла, Морана — богиня смерті і темряви.

Ворожка

«Сестри якогось господаря з Велебита...»

Велебит — гірський масив у південній Хорватії (в Динарських Альпах).

«Зацвітали сади богині весни...»

Весна — богиня у південнослов'янській міфології.

«Ти бачиш віли-праматері тіні...»

Віла — у слов'янській міфології синонім русалки.

Зогович Радован (1907–1986) — поет, прозаїк, критик, публіцист. Представник «соціальної літератури», оспівував людину праці, рідну природу, батьківщину.

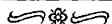
Стеван Раїчкович (1928–2007) — популярний ліричний поет, чий вірші перекладалися багатьма мовами світу. Автор блискучої передмови до антології «Слов'янські рими».

ЗІ СЛОВАЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Зацікавлення словацькою поезією Р. Лубківський виявив на «текстуальному» рівні, переклавши кілька творів двох словацьких поетів, стилістично і настроєво різко відмінних між собою. Це «Жниця» Павола Горова (1963) та «На листівці з Праги», «Це — жакливо...» Лацо Новомеського (1966).

У першому випадку твір співпав із тодішніми настроями та поетичними візіями перекладача. Очевидно, завдяки цьому восьмирядкова мініатюра потрапила до тому «Словацька поезія» (К., «Дніпро», 1964) за редакцією Григорія Кочура, Максима Рильського, Леоніда Первомайського.

Риси фольклорної, історичної схожості між українською та словацькою культурами відкрилися Р. Лубківському під час першого відвідання Словаччини в 1971 (участь у поетичному святі «Весна слова»). У м. Мартіні, центрі життєдіяльності патріотично-освітньої організації «Матіца Словенска». Поет тут познайомився не лише з живими класиками словацької літератури, а й зі своїми літературними ровесниками. А в столиці Республіки — Братиславі — Р. Лубківський отримав можливість

особисто завітати з Паволом Горовим. У наступні роки Р. Лубківський вивчає словацьку мову на літніх курсах SAS (Studia Akademica Slovaca) при Університеті ім. Я. А. Коменського, зближується з провідними поетами — В. Мігаліком, М. Руфусом, Л. Фелдеком, перекладачами української поезії Я. Замбором, Ю. Андрічіком. Під час наступних відвідин Словаччини тісно співпрацює з видавництвами «Slovenský spisovateľ» та «Smena», редакціями журналів «Romboid» та «Revue svetovej literatury». Завдяки цьому в періодиці та окремими книжками з'являються твори українських авторів, а також виходить у Братіславі антологія молоді української поезії «Čistimi rukami» (1982), а в Україні — антологія молоді словацької поезії «Веселка Татр» (Київ). Р. Лубківський також спричиняється до видання українською мовою «Кривавих сонетів» П. О. Гвездослава у перекладі Д. Павличка (видавництво «Карпати») та вибраного Д. Павличка словацькою «Tajomstvo tvojej tvare».

Важливу подію в житті українського поета і перекладача став вихід його поетичної збірки «Словацьке літо» (К., 1986), другий розділ якої містить переклад поеми Мирослава Валека «Слово», а також вибране «Roman Lubkivskyi. Slovenske madoni» (Братіслава, 1988).

Окрім «словацьких» розділів в антологіях «Слов'янське небо» та «Слов'янська ліра» переклади Р. Лубківського публікувалися в журналі «Жовтень» (твори П. О. Гвездослава), в журналі «Всесвіт» (добірки поезій А. Плавки, В. Мігаліка, М. Валека), газеті «Літературна Україна» (Я. Коллара, Я. Ботто, Е. Б. Лукача, Л. Фелдека).

За перекладацьку роботу і популяризацію словацької літератури удостоєний премії Словацького Літературного Фонду імені П. О. Гвездослава.

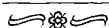
Справжнім відкриттям для українського читача став вихід у світ збірки творів Лацо Новомеського «Відчинені вікна» («Дніпро», К.). Для цього видання Р. Лубківський переклав ряд творів і поему «До міста 30 хвилин». До речі, в перекладі Р. Лубківського було опубліковано статтю Л. Новомеського «Слов'янський ювілей» (присвячену творчості Тараса Шевченка).

Працюючи на посаді першого Посла України ЧСФР (1992–1993), а після розділення Федерації — в Словацькій Республіці (1993–1994) Роман Лубківський доклав багато зусиль для розбудови словацько-українських міждержавних та культурних взаємин.

Краль Янко (1822–1876) — видатний словацький поет революційно-романтичного спрямування. 1848 року за спробу підняти селянське повстання був засуджений до страти, але смертна кара була йому замінена довічним ув'язненням. Помер у злиднях і в забутті. Перепоховання останків поета в м. Мартіні перетворилося на національну маніфестацію. Пам'яті поета Р. Лубківський присвятив вірш «Тінь Янка Краля». (зб. «Словацьке літо», «Радянський письменник», К, 1986).

Національна пісня

Твір належить до жанру патріотичної лірики, який набув поширення в колах словацької інтелігенції як маніфест національного відродження.

Краско Іван (справжнє ім'я — Ботто Ян; 1876–1958) — поет, яскравий представник модернізму. Найповніше зібрання українських перекладів «Ян Ботто. Досвітні ватри» вийшло у Пряшеві (Словаччина) у 1981 р. з вступною статтею та примітками словацького українця І. Мадинського. Окремі поезії українською перекладали Д. Паламарчук, Л. Первомайський, М. Рильський, Г. Кочур, Д. Павличко, Р. Лубківський.

Відгомін української думки

У творі оспівується героїчна боротьба українського народу проти татарської навали. Вірш вперше з'явився в журналі «Сокол», II, 1863, с. 457, під назвою «Дума українська на смерть колишнього гетьмана запорозького Івана Івасенка».

Гвездослав Павол (справжнє ім'я — Орсаг Павол, 1849–1921) — поет, основоположник нової словацької літератури. Антивоєнна спрямованість характерна для останнього циклу «Криваві сонети» (1919). У 1974 р. Спілка словацьких письменників встановила премію ім. Гвездослава за переклади і популяризацію словацької літератури за кордоном. Серед її лауреатів — Г. Сиваченко, Р. Лубківський, Д. Павличко.

Лукач Еміль Болеслав (1900–1979) — поет. Найкращі його твори зібрані в книзі «Музика батьківщини» (1965).

Костра Ян (1910–1975) — поет. Вважається найкращим стилістом словацької поезії. Найбільш довершеною у творчості поета є інтимна лірика.

Новомеський Лацо (справжнє ім'я — Ладіслав Міхал; 1904–1976) — поет, критик, публіцист, політик. Автор поетичних збірок «Відчинені вікна» (1935), «До міста 30 хв.» (1963), «Звідти й інші» (1964). У статті «Слов'янський ювілей» (1939) підкреслив велику політичну актуальність творчості Т. Шевченка. Його вірші друкувалися в Україні («Словацька поезія» (1964), «Антологія словацької поезії ХХ століття» Д. Павличка (1997), збірка «Третє відлуння» (2000) в перекладах Г. Кочура. Окремою книжкою вийшли вибрані поезії в перекладі Лариси Мольнар (Пряшів, 1975).

Плавка Андрей (1907–1982) — поет і прозаїк. Творчо осмислював здобутки словацького фольклору та художні відкриття сучасної поезії.

До Батьківщини

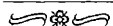
«Де липи Штура...»

Штур Людовіт (1815–1856) — лідер словацького національного відродження, поет і мовознавець.

Троянди для Яна Смрека

Ян Смрек (1898–1982). Справжнє прізвище Ян Чистек. Тонкий проникливий лірик, виразник «черешневого» натхнення.

Павол Горов (справжнє прізвище — Горовчак, 1914–1975) — поет — лірик, перекладач. Мав українські корені, цікавився українською культурою, свідченням чого є його твори на українську тематику. Його лірику перекладають в Україні понад півстоліття. Серед перекладачів — І. Галайда, Д. Павличко, Р. Лубківський, В. Лучук.

На здогад

«Валали ви мої...»

Валал — село (діал.). Вживається в мовному середовищі українців і словаків та русинів-українців (Воєводина)

Археологія

«Над Мессемврією дрімає Несебар...»

Мессемарія — давньофракійське місто.

Несебар — болгарське місто, спадкоємець Мессемврії.

Мигалік Войтех (1926–2001) — поет і перекладач. Як поет, починав друкуватися під впливом «католицької модерни» (збірка «Янголи»). Згодом перейшов на ліві позиції. У 60-і рр. минулого століття виступав на підтримку ідеї «соціалізму з людським обличчям». Під час окупації Чехословаччини військами країн Варшавського договору виступив із промовистим твором «Реквієм». Окремі твори переклали Г. Кочур, Д. Павличко.

«Дохмарні мури Акерман підносить...»

Акерман — місто-фортеця в Одеській області.

«Міцкевич тут стояв...»

Великий польський поет Адам Міцкевич (1798–1855) відвідав Акерман під час подорожі до Криму.

«Тут, під зірками Одеси, вигнаний Пушкін тужив»...

Пушкін Олександр (1799–1837) — великий російський поет. Зупився в Одесі під час т. зв. південного заслання.

Валек Мирослав (1927–1991) — поет, перекладач, державний діяч. Займаючи офіційні посади, зумів зберегти високий творчий рівень, відчуття синівського обов'язку перед рідною культурою.

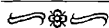
Ковач Мікулаш (1934–1992) — поет, перекладач, публіцист, драматург. Видав понад десять збірок поезії, зокрема «Земля під ногами» (1960), «Вибране» (1977). Писав твори для дітей, п'єси. Окремі вірші перекладені болгарською, чеською, угорською, польською і російською.

Мігалкович Йозеф (нар. 1935) — поет, перекладач. Видав поетичні збірки «Жаль» (1962), «Куди поспішаєте» (1974), «Вірші з нагоди» (1988), перекладає поезію з англійської та французької. Окремі вірші Й. Мігалковича увійшли в українське видання «Антологія словацької поезії ХХ століття» в перекладі Д. Павличка.

«За Людовітом Штуром...»

Штур Людовіт (1815–1856) — поет, публіцист, діяч словацького національного відродження.

Стахо Ян (1936–1995) — поет, перекладач. Автор віршів «Медовий місяць» (1961), «Дві руки чистого тіла» (1964), «Полум'я» (1967), «Апокриф» (1969), «З того дня ми випробували» (1978). Переклад з французької віршів (Рембо, Беранже, Бодлер), іспанської (Пабло Неруда), польської (Галчинський) та інші.

Маєрнік Ян (нар. 1936) — поет, перекладач.

«Через Міхальську, кризь Смолярську історія ішла...»

Міхальська та Смолярська — назви брам середньовічного Прешпура (Братіслави).

Фелдек Любомир (нар. 1936) — поет, прозаїк, драматург, перекладач. 1976 року видав словацькою мовою у своєму перекладі збірку поезій Б. І. Антонича «Зачарований поганин». Його окремі твори переклали Д. Павличко, Р. Лубківський.

Ранковий ковток повітря

«А Епікет навіть каже...»

Епікет (бл. 50 - бл. 138) — римський філософ-стоїк.

Шопен

Шопен Фридерик (1810–1849) — геніальний польський композитор.

Властиміл Ковальчик (нар. 1939) — поет, есеїст, перекладач. Найбільших успіхів досяг у перекладанні польської, словенської та серболужицької поезії.

Ян Шімонович (1939–1994) — поет, автор кількох поетичних збірок, провідною темою яких є переживання і настрої післявоєнного покоління.

Кондрот Войтех (1940–2003) — поет, автор кількох поетичних збірок та віршів для дітей.

З Василем Симоненком

Василь Симоненко (1935–1963) — яскравий представник плеяди поетів-шістдесятників, «молодий витязь української поезії» (О. Гончар).

Ковачик Мар'ян (1940–2004) — поет, письменник для дітей, драматург, перекладач, копірайтер. Писав інтимну лірику, гумористичні вірші для дітей, редагував п'єси для телебачення та радіо.

Стражай Штефан (нар. 1940) — поет. Автор 13 поетичних збірок. Окремі вірші ввійшли в українське видання «Антологія словацької поезії ХХ століття» (1997) в перекладі Д. Павличка.

Петер Грегор (нар. 1944) — поет, прозаїк, драматург, казкар. Автор поетичних збірок, книжок гумору та афоризмів, безліч прозових творів різних жанрів, п'єс для радіо.

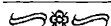
Ернесто Че Гевара

Ернесто Че Гевара (1928–1967) — кубинський революціонер.

Ліпка Франтішек (нар. 1946) — поет, перекладач, дипломат. Видав збірки «Озеро» (1976), «Аргонавти» (1981), «Міркування про метод» (1989), книгу для дітей «Барвисті казки» (1969). Укладач антологій поезії сербських, македонських та словацьких поетів. Українською вірші Ліпки перекладав Г. Чубай.

Само Халупка

Само Халупка (1812–1883) — поет, автор ліричних і поетичних творів. У поемі «Козак» виявив велику...

Замбор Ян (нар. 1947) — літературознавець, поет, перекладач, есеїст, викладач. Автор поетичних збірок «Зелений вечір» (1977), «Невідкладне» (1980), «Повні дні» (1988), «Під отруйним деревом» (1995), декількох літературознавчих книг та численних перекладів української поезії. Деякі твори ввійшли в видані в Україні «Антологію словацької поезії ХХ століття» (1997), збірник «Між Карпатами і Татрами». Твори Я. Замбора українською перекладали Д. Павличко, Р. Лубківський, В. Терен.

Сіджо про працю

Сіджо — середньовічний корейський трирядковий вірш, кожен з рядків посередині розділений цезурою.

На Ікарівський мотив

Ікар — персонаж із грецької міфології

Лист Лацові Новомеському

Лацо Новомеський (1904–1976) — словацький поет.

Охрід

«Климент з Наумом...»

Запрошені 863 року великоморавським князем Ростиславом з Візантії брати-ченці Кирило (Костянтин; близько 827–869) і Мефодій (близько 815–855) створили слов'янську азбуку, вперше переклали з грецької на слов'янську мову кілька богослужбових книг, заснували у Великій Моравії незалежну слов'янську церкву.

Петер Штіліха (нар. 1947) —

Рудольф Чіжмарик (1949–2008) — поет, прозаїк. Автор близько десяти поетичних збірок, віршів для дітей, прозових творів. Лауреат премії Масаріківської академії мистецтв в Празі (1994), європейської премії «Требія» (2005).

Чільяк Одрей (1951–2012) — поет. Українською вірші друкувалися в серії «Між Карпатами і Татрами» в перекладі П. Скунця.

Нітра

Нітра — давнє історичне місто в Середній Словаччині.

Соняшники

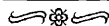
Вінсент Ван Гог (1853–1890) — нідерландський художник, постімпресіоніст.

ЗІ СЛОВЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Історично склалося, що література Словенії — своєрідна «тегга incognita» для українського читача.

Найвидатніший словенський поет — Франце Прешерн, незважаючи на окремі спроби інтерпретації його творчості такими перекладачами як П. Грабовський, на повен голос заговорив українською тільки в 70-х роках минулого століття (Лірика, К., «Дніпро», 1977).

Готуючи до видання антологію «Слов'янське небо», Р. Лубківський переклав, окрім двох віршів Ф. Прешерна, декілька творів А. Ашкерца, Й. Мурна та С. Косовела.

До «Слов'янської ліри» перекладач додав ще 2 твори Ф. Прешерна. Згадане видання («Лірика», К., «Дніпро», 1974) містить 8 перекладів Р. Лубківського. Тенденція щодо розширення простору словенської поезії підтверджується перекладом «Думи» О. Жупанчича, твору, що є своєрідним мозаїчним панно того історичного періоду, в якому перебувала й підневільна Галичина під владою Габсбурзької монархії.

Прешерн Франце (1800–1849) — поет-романтик, один з основоположників словенської літературної мови. Автор сонетів, балад, сатиричних віршів та епіграм. За життя видав збірку «Поезії доктора Франца Прешерна» (1847). Цікавився українською культурою, про що свідчить його присвята Ізмаїлові Срезневському (1841): «Слов'янин еси від роду. / Ти прийшов до нас зі сходу. / Вернешся в свою госпуду, / Сину матірної Слави, — / Спогадай братів з-над Сави». Автор поеми «Заздоровниця» («Zdravljića», 1844), яка стала національним гімном Словенії. 1977 ро- ку у серії «Перлини світової лірики» вийшла українською його збірка «Поезії». Окремі його твори перекладали Г. Кочур, Д. Павличко, Р. Лубківський.

На спомин про Валентина Водника

Водник Валентин (1758–1819) — перший словенський поет, учитель Ф. Прешерна. Вірш опубліковано з нагоди відзначення двадцять шостої річниці з дня смерті визначного попередника.

«В гіркій самотині...»

Духовний сан В. Водника не давав йому права на одруження.

«Він Феніксом зветься...»

Фенікс — міфічний птах, що сам себе спалює, щоб згодом воскреснути з попелу.

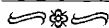
Йосип Мурн (1879–1901) — поет-модерніст. Поет трагічної долі, помер на 23-му році життя. За життя не довелося побачити першої і останньої збірки «Пісні та ромашки» (1903). Зібрання творів в 2-х томах вийшло 1954 р. Деякі поезії підписував прізвиськом Мурн-Александров.

Сречко Косовел (1904–1926) — поет, прозаїк, публіцист, представник словенського імпресіонізму. Новаторський спадок Косовела нараховує понад тисячу віршів, багаточисленні зразки ліричної прози, есе, публіцистичні статті.

«Хто ходив тут полями? / Чи не був пан Петр Безруч?» —

Безруч Петр (1867—1958), справжнє прізвище Владімір Вашек, автор всесвітньовідомих «Сілезьких пісень».

Отон Жупанчич (1888–1949) — поет, драматург, прозаїк. Автор численних поетичних збірок, п'єс, книжок для дітей, перекладів. Цікавився українською поезією, українські думи слугували взірцем для написання поеми «Думи», поезій «Дві сосни», «Вітер». Твори О. Жупанчича перекладені багатьма мовами світу, зокрема білоруською (перекладач Ніл Гілевич), латиською (перекладач Кнут Скуенієкс), російською (перекладачі Борис Слуцький, Леонід Мартинов). Вірш «Цвяхарі» українською мовою переклав В. Лучук.

Дума

«А на святого Юрія нас вітало пташине весілля...»

Релігійне свято, котре народна традиція пов'язує з давніми язичницькими переказами про весілля пташок.

«Гамбург! Гамбург!»

Гамбург — торгове місто в Німеччині, в якому зосереджувалися великі групи заробітчан, зокрема з Балканського півострова.

«... десь у Вестфалії...»

Вестфалія — індустріальна область Німеччини.

«чи під Триглавом, а, може, де Караванк?...»

Триглав — найвища гірська вершина в Словенії, один із національних символів країни.

Караванке — альпійський гірський хребет на кордоні Австрії та Словенії.

З ХОРВАТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Поезія хорватського народу здавна привертала увагу українських перекладачів.

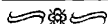
У Львівському філологічному середовищі у 60–70-х роках минулого століття жваво обговорювалися теми про історію «білих хорватів», творчі взаємини «Руської Трійці» з хорватськими вченими та фольклористами, контакти Івана Франка з хорватськими діячами культури, співпраця галицької «Просвіти» з науково-просвітніми хорватськими інституціями.

Ці передумови позначилися і на формуванні антологій Р. Лубківського «Слов'янське небо» (1972) і «Слов'янська ліра», хорватські розділи яких, на жаль, майже ідентичні.

Останнім часом під впливом безпосередніх творчих контактів Р. Лубківський розширює коло своїх зацікавлень хорватською поезією. Окрім того, за його безпосереднього сприяння, в Загребі 2011 року вийшла книжка Б.-І. Антонича хорватською мовою «Most iznad vremena» у перекладі Дубравки Доротич. До збірки включено переклад вірша Р. Лубківського «З Антоничем у Загребі».

Мажуранич Іван (1814–1890) — поет, історик, політичний і державний діяч епохи національного відродження Хорватії. Завдяки йому заснована Югослов'янська академія наук і Загребський університет. Найкращий твір — поема «Смерть Смаїл-аги Ченгіча», спрямована проти турецького феодалізму. Перекладав твори І. Мажуранича українською мовою П. Грабовський. Літературна спадщина пройнята ідеями боротьби за національне визволення, перегукується із творчістю великого дубровницького поета Івана Гундуліча (1589–1638), автора поеми «Осман», де йдеться про хотинську війну. Перекладали твори І. Мажуранича українською мовою П. Грабовський, Д. Павличко.

Прерадович Петар (1818–1872) — поет, драматург, перекладач. Ліричні твори зібрані в двох книгах («Перші пісні», 1846, «Нові пісні», 1851). У 1863 р. пише вірш «Русинам» (українцям), присвячений боротьбі українського народу за своє соціальне і національне визволення. Українською мовою перекладав П. Прерадовича П. Грабовський.

Краньчевич Сільвіє Страхимир (1865–1908) — поет, критик. Поет залишив довершені зразки інтимної та філософської лірики. Краньчевич писав прозу, новели, літературно-критичні статті. Сприяв поширенню творчості Т. Шевченка, Марка Вовчка в Югославії. Вірш С. Краньчевича «На бойовищі» українською мовою переклав Р. Лубківський.

Матюш Антун Густав (1873–1914) — письменник, поет, публіцист, критик. Автор численних збірок поезій, психологічних новел есеїв, книги дорожніх нарисів. Написав ряд статей про творчість Т. Шевченка, Марка Вовчка, М. Гоголя. Вірш А. Матюша «Спорідненість» українською переклав Р. Лубківський.

Крлежа Мирослав (1893–1981) — письменник, драматург, публіцист, критик, учений-енциклопедист, член Югослов'янської академії наук і мистецтв (з 1947). Його іменем названо Лексикографічний інститут у Загребі. Антивоєнний цикл новел «Хорватський бог Марс» (1933) вийшов українською у 1981 р. у перекладі С. Панька. Окремі його поезії переклали Д. Павличко, Р. Лубківський.

Ковачич Іван Горан (1913–1943) — поет, письменник, критик, перекладач. Найвідоміший твір — поема «Яма» (1945) входив у шкільну програму в СФРЮ, її перекладено на більшість європейських мов, включно з українською (перекладач З. Гончарук). Окремі твори І. Ковачича українською переклали Р. Лубківський, З. Гончарук.

Парун Весна (1922–2010) — поетеса, прозаїк, драматург, критик. Майстер ліричного вірша. Авторка понад 60 поетичних збірок, книг для дітей, а також драматичних творів. Українською мовою окремі поезії перекладали Д. Павличко, Р. Лубківський.

Білопавлович Тіто (нар. 1940) — поет, письменник. Автор поетичних збірок, прозових творів, книжок фейлетонів, дитячої фантастики. Українською мовою перекладали І. Драч, Д. Павличко.

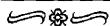
З ЧЕСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Першу зустріч молодого українського поета і перекладача з чеською поезією можна вважати романтичною: вона відбулася під час прочитання поезій К. Г. Махи з нагоди ювілею класика.

Перекладаючи вірші «Балада», «Ніч», «Присвята» (публікувалися у львівських газетах 1960–1965 рр.), Р. Лубківський відкрив для себе риси спорідненості з українською класикою першої половини XIX ст. Молодого перекладача привабила тематика устремління поета-романтика.

Другим «посередником» в досягненні простору чеської поезії став Іржі Волькер.

Готуючи широку публікацію для журналу «Жовтень», Р. Лубківський надав перевагу перекладом початку 30-х років (з метою продемонструвати шлях Волькера до читача через львівську «ліву» періодику 30-х рр., а також найновішим тлумаченням (Г. Кочура, Д. Павличка, М. Лукаша,

В. Лучука, Л. Череватенка), які лягли в основу збірки поезій І. Волькера в серії «Перлини світової лірики» (К., 1986).

На загальноукраїнському рівні Р. Лубківський дебютував перекладом вірша Карела Томана «Бродяги» (Антологія «Чеська поезія», К., «Дніпро», 1964).

У травні 1966 р. Р. Лубківський вперше відвідав Прагу, особисто познайомився з видатними українцями О. Зілинським, З. Генік-Березовською, В. Жидліцьким, представниками молоді чеської інтелігенції — акторами, журналістами, працівниками редакцій та видавництва, що позитивно позначилося на виборі для антологій «Слов'янське небо» (1972) і «Слов'янська ліра» (1983). Вихід у світ цих антологій був помічений тодішньою чехословацькою критикою, а перекладач — відзначений Міжнародною премією чеського літературного фонду ім. Вітезслава Незвала.

Після остаточного утвердження режиму «нормалізації» в ЧСФР на поверхню літератури виходять здебільшого другорядні постаті. Р. Лубківський працює над перекладанням спорадично.

І все-таки його добірки перекладів поезій В. Незвала, Й. Гори, С. К. Неймана, Ф. Грубіна, а також сучасників — Вілема Завади, Івана Скали, Яна Піларжа з'являються в українській періодиці «широким» планом, а також виходить у світ упорядкована і частково перекладена ним антологія молоді чеської поезії «Весняна Влтава» (К., 1982).

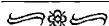
Під час роботи на посаді Посла України в ЧСФР (1992–1993 рр.), а потім — Посла України в Чеській Республіці (1994–1995 рр.) і згодом (від 1995 рр.) підтримує добрі взаємини із Президентом ЧР Вацлавом Гавелом. Зустрічається з ним у Львові, Зборові та в Празі. Ініціює обрання В. Гавела, З. Бжезінського, В. Ющенка почесними членами Наукового Товариства імені Тараса Шевченка, а в 2002–2005 рр. відвідує його в Празькій лікарні та в приватному будинку у Празі.

Спілкування з визначним державним діячем, публіцистом і драматургом відкрило ще одну грань творчості Гавела — поетичну. З нагоди 70-річчя В. Гавела «Літературна Україна» опублікувала сенсаційну добірку, в якій автор-дисидент засвідчує ідейно-тематичну спорідненість із українськими поетами-шістдесятниками.

Важливо відзначити, що поодинокі українські мотиви у творах чеських поетів (Рудольфа Майєра, Йозефа Вацлава Фріча) приводять Р. Лубківського до фундаментально-українського твору, яким є трагедія Й.-В. Фріча «Іван Мазепа». Вперше повністю перекладений українською мовою, твір був опублікований на сторінках журналу «Всесвіт». Високу оцінку перекладові дав патріарх українського поетичного перекладу Дмитро Павличко в статті «Власне обличчя і власний дух».

У перекладах Я. Кабічка чеською мовою твори Р. Лубківського опубліковані в антології «Tvar větru. Deset ukrajských básníků: Mykola Bažan. Platon Voroňko. Dmytro Pavličko. Boris Olyjnik. Ivan Drač. Mykola Vingranovskij. Vitalij Korotyč. Roman Lubkivskij» (Praha, 1975).

Коллар Ян (1793–1852) — чеський і словацький поет, філософ, учений, фольклорист, історик. Основоположник панславізму — культурного зближення слов'ян. Найвідомішим його твором є поема в со-

нетах «Дочка Слави» (1824, 1832, 1851). Останнє видання містило 645 сонетів. Українською мовою окремі поезії перекладали Д. Павличко, Р. Лубківський.

Маха Карел Гінек (1810–1836) — поет, прозаїк доби романтизму. Автор поезій, прозових та драматичних творів. Ліро-епічна поема «Май» є його найвідомішим твором. Першим з українських поетів його твори переклав Юрій Драган.

Фрич Йозеф Вацлав (1829–1890) — поет-демократ. Жваво цікавився Україною, українською літературою. Через О. Герцена був знайомий з Марком Вовчком. Написав драму «Мазепа», інсценізував для театру «Тараса Бульбу» М. Гоголя. Переклав у 1863 р. «Послання» Т. Шевченка П. Шафарикові, написав оповідання з українського народного життя та новелу-спогади «Дві малоросіянки» (українки).

Майєр Рудольф (1837–1865) — поет. Цікавився Україною, присвятив їй вірші «Україна», «Козацька», написані під впливом Т. Шевченка. Деякий час жив і працював у Львові. Переклади його творів українською — Д. Павличка, І. Гончаренка.

Нейман Станіслав Костка (1875–1947) — поет, публіцист. Писав політичну, любовну та філософську лірику (збірки «Нові пісні», «Соната», «Бездонний рік»). Під впливом поїздки на Закарпаття (1932–1933), написав цикл віршів «Карпатські мелодії». Українською його твори перекладали Н. Копистянська, В. Моторний, І. Лозинський.

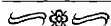
Волькер Іржі (1900–1924) — поет. Був одним із творців модерної естетики. Автор збірок «Гість на поріг», «Час народження», балад, сатиричних казок. У серії «Перлини світової поезії» 1986 року вийшла його збірка «Поезії». Українською мовою окремі його твори переклали М. Лукаш, Д. Павличко, Г. Кочур, Р. Лубківський.

Незвал Вітезлав (1900–1958) — поет, один із засновників сюрреалізму в Чехословаччині. Автор кількох поетичних збірок («Міст» (1922), «Вірші ночі» (1930) та ін.), а також книг прози, сценаріїв, публіцистичних статей. Відомий також як композитор і художник.

Владимир Голан (1905–1980) — поет, перекладач. Лауреат престижних літературних премій. Близький до сюрреалізму. Перекладач творів Ш. Бодлера, Р. М. Рільке, російських поетів.

Грубін Франтішек (1910–1971) — поет, прозаїк, драматург. Перекладав твори П. Тичини для збірки його поезій (1953) та антології «Перемагать і жить» (1951). Перекладачі його творів українською — Борис Тен, Г. Кочур, С. Голованівський.

Піларж Ян (1917–1996) — поет і перекладач, заслужений поет ЧССР (з 1967). Автор численних поетичних збірок, творів для дітей. Перекладач польської, болгарської, російської поезії. В 1956 і 1980 відвідав Україну, присвятив їй вірші «Повернення» (1950), «Україна» (1980). Українською твори Я. Піларжа перекладали А. Содомора, І. Лозинський.

Гавел Вацлав (1936–2011) — політик, державний діяч, драматург, есеїст. Президент Чехословаччини (1989–1992) і Чехії (1993–2003). Писав політичні есе, п'єси в дусі театру абсурду («Святкування у садочку» (1963), «Зауваження» (1965)), одноактні п'єси («Аудієнція», «Вернісаж»), експериментував з поезією («Anticodes»). 1997 відвідав Україну. Нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого III ст. (2006)

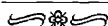
Одегнал Іво (нар. 1936) — поет, письменник. Автор 20 збірок поезій, численних публікацій в пресі та альманахах, віршованих адаптацій книг для дітей та буклетів, підручника «Введення у філософію людини» (2002).

Пісня про великоморавську сергу

Золота серга знайдена 1925 року робітником Емануелом Лепкою при будівництві хліва в Старому Месті, зберігається в музеї Великої Морави (Прим. авт.)

Петерка Йозеф (нар. 1944) — поет, перекладач, теоретик літератури. Автор збірок поезій, літературно-теоретичних робіт, співавтор «Енциклопедії літературних жанрів» (2004).

Іржі Жачек (нар. 1945) — поет, перекладач. Автор збірок «Ранок, голубіший од вечора», «Натягнута струна», «Анонімна муза», «Між іншим» та інших. Переклав лірику Катулла, а також окремі вірші П. Антокольського, Шандора Вереша, Андрея Плавки, Романа Лубківського (в антології «Форма вітру. Десять сучасних українських поетів». Прага, 1975).

ЛІТЕРАТУРА, ВИКОРИСТАНА ПРИ УКЛАДАННІ
«КОМЕНТАРІВ, ПРИМІТОК»

Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Кн. 2, ч. 2. 1960–1990-ті: (Навч. посіб.). / За ред. В. Г. Дончика. — К.: Либідь, 1995. — 509, [1] с.

Про Р. Лубківського — поета-шестидесятника та його перші збірки «Зачудовані олені» (1965) і «Громова дерево» (1967). — С. 37, 38.

Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: У 5 т. Т. 2. Пожовтнева доба. У колі літ. соц. країн. — К.: Наук. думка, 1987. — 478 с.

С. 211, 214, 227, 258, 290, 295, 315, 352. Про Р. Лубківського.

Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. В 5 т. Т. 4: Літератури країн Центральної і Південно-Східної Європи в Україні: матеріали до бібліографії (початок ХІХ ст. — 1980 р.) — К.: Наук. думка, 1991. — 502 с.

Лубківський Роман Мар'янович // Українська літературна енциклопедія. Т. 3. — К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1995. — С. 223.

Все про Україну — All about Ukraine: [В 2 т.] / Редкол.: В. Смолій (голова), І. Дзюба, І. Драч та ін. — К.: Вид. дім «Альтернативи», 1998. — 396 с. [3 с.: іл. Парал. текст англ. мовою.

Зазначається, що високим громадянським змістом наповнена творчість письменників другої половини 80–90-х років, серед них Р. Лубківського. С. 303.

Процик М. Лубківський Роман Мар'янович / М. Процик // Українська журналістика в іменах: матер. до енциклоп. слов. / за ред. М. М. Романюка. — Л., 2005. — Вип. 12. — С. 249–251.

Лубківський Роман Мар'янович // Тернопільський енциклопедичний словник. Т. 2. — Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2005. — С. 397.

Лубківський Роман Мар'янович // Енциклопедичний словник «Україна». Історія. Культура. Освіта. Політика. Економіка. Фінанси. Право / Автор-упорядник Оксана Сліпушко. — К., вид-во «Аконіт», 2008. — С. 322–323.

З верховин півстоліття. Національній премії України імені Тараса Шевченка — 50. — К.: Либідь, 2012. — С. 118.

Лубківський Роман Мар'янович // Шевченківські лауреати 1962–1912. Енциклопедичний довідник. — Вид. 3-тє, змінене і допов. — К.: Видавництво «Криниця», 2012.

Лубківський Роман Мар'янович. [Людмила Тарнашинська] // Шевченківська енциклопедія в 6 томах. 3 том. I-Л. — К., 2013.

Чабаненка В. А. Лубкіўскі Раман Мар'янавіч: [Довідка про життя і творчість] // Янка Купала: Енцыклап. даведнік. — Мінск, 1986. — С. 359.
Про Р. Лубківського див. також «Іменны паказальнік»: С. 719.

Lubkiwskij Roman Marianowyc // (Encyklopedia spisowatel'ov sveta / Sprac. kol. autor.; Zost. J. Juricek. — Bratislava: Obzor, 1987. — S. 338.

Лубкіўскі Роман Мар'янавіч // Максим Багдановіч. Энциклапедыя. — Мінск, «Беларуская энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі», 2001. — С. 318.

Роман Лубківський: бібліогр. покажч. / АН УРСР. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка; уклад.: О. І. Хміль, Р. Б. Чопик; відп. ред. М. М. Романюк; передм. Р. М. Федоріва. — Львів, 1991. — 224 с.

С. 13–27: Збірки оригінальних поезій, перекладів, статей, нарисів. Окремі твори. С. 49–95: Переклади. С. 132–158: Переклади творів Р. Лубківського мовами народів світу.

Роман Лубківський: У новому часі та просторі. Бібліографічний нарис. — Львів: Ліга-прес, 2004.

Неборячок Ф. З ниви братів: [Р. Лубківський — перекладач] / Ф. Неборячок, Л. Жидяк // Літературна Україна. — 1973. — 10 квіт. — С. 3. — Рец. на кн.: Слов'янське небо: Вірші рос., білорус., пол., чес., словац., сербо-лужиц., югослав., болг. поетів у перекладах Р. Лубківського. — Львів: Каме-няр, 1972. — 262 с.

Слабошницький М. Чистий голос братерства: [Р. Лубківський] // Літе-ратурна Україна. — 1979. — 19 січ. — С. 3.

Сиваченко Г. Словацька література в Україні (1966–1976) // Рад. літе-ратурознавство. — 1977. — № 10. — С. 80–86.

Серед перекладачів згадується Р. Лубківський та книга його пере-кладів «Слов'янське небо».

Грабовський В. Світло братнього поля: Нотатки на берегах збірок укр. поезії, вид. у Братіславі словац. мовою // Літ. Україна. — 1982. — 16 груд. Згадується перекладацька діяльність Р. Лубківського.

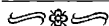
Фединишинець В. Добротний зачин: [Про серію «Молода поезія країн соціалістичної співдружності» видавництва ЦК ЛКСМУ «Молодь»] // Всесвіт. — 1983. — № 11. — С. 142–143.

Лубківський Р. згадується серед досвідчених майстрів перекладу, а також як перекладач поеми М. Ралека «Слово».

Моторний В. Львівський поет — лауреат літературної премії ЧССР (ім. В. Незвала) // Вільна Україна. — 1983. — 29 листоп.

Помножено на талант // Літ. Україна. — 1983. — 26 трав.

Відзначено Р. Лубківського як видавця і перекладача з чеської та сло-вацької.

Моторний В. Лубківський — словацькою: Про видання поета словацькою мовою в 1988 р. під назвою «Slovenské madony // Літ. Україна. — 1989. — 6 квіт.

Москаленко М. Тисячоліття: переклад у Державі Слова // Сучасність. — 1993. — № 8. — С. 148–168.

Згадується Р. Лубківський серед перекладачів творів середньовічної поезії, а також як автор антологій «Слов'янське небо» і «Слов'янська ліра».

Премія імені Миколи Лукаша: [лауреат премії Р. Лубківський за пер. трагедії Й. В. Фріча «Іван Мазепа»] // Літ. Україна. — 2009. — 1. січ. — С. 2.

Нахлік Є. Актуальні проблеми українсько-польських літературних зв'язків ХІХ–ХХ століть // Творчість Юліуша Словацького й Україна. Проблеми українсько-польської літературної компаративістики / Є. Нахлік. — Л., 2010. — С. 76.

Про переклади Р. Лубківського.

Калашник В. С. Струни перекладацької ліри: (з творчої майстерності Романа Лубківського) / В. С. Калашник, Л. Тарасов // Людина та образ у світі мови: вибр. ст. — Х., 2011. — С. 75–82.

Павличко Д. Власне обличчя і власний дух: [Р. Лубківський] // Літ. Україна. — 2011. — 11 серп.

Тарнашинська Л. Культура перекладу виростає з толерантності: До 70-літнього ювілею Р. Лубківського // День. — 2011. — 10 серп.

Українське перекладацтво ХХ сторіччя. Бібліографія. Уклав Тарас Шлігер. — Львів, 2013.

Про Р. Лубківського — ...1404, 1474, 1755, 1756, 1763, 1831, 2004, 2005, 2178 (2313), 2496, 3852 (2891), (3137), (4640).

Дмитро Пилипчук. Болять мені загублені слова... Мій додаток до першого тому Словника української мови у двадцяти томах. Видання друге, доповнене. — Біла Церква: Білоцерківська книжкова фабрика, 2013.

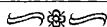
Про Р. Лубківського на стор. 3, 8, 24, 276, 294, 297, 306, 319–419, 375–472, 650, 651, 655–662.

З ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОРОБКУ РОМАНА ЛУБКІВСЬКОГО

Лубківський Р. Братерський віддарунок: [твори М. Бажана й І. Драча в пол. пер.] / Р. Лубківський // Жовтень. — 1969. — № 12. — С. 138–144. — Рец. на кн.: Dracz I. Do źródeł: wiersze / I. Dracz. — Warszawa: PIW, 1968. — 49 s.

Лебедина пісня: Передм. до пол. Данте Аліґ'єрі. Божественна комедія. [Уривки] / Пер. П. Карманського // Жовтень. — 1970. — № 7. — С. 10–17.

Тичина — «польський», тридцятилітній // Жовтень. — 1970. — № 11. — С. 17–153. — Рец. на кн.: Tyczyna P. Poezje wybrał i słowem

wstępny opatrzył F. Nieuważny. — Warszawa: Państw. Instytut Wydawn., 1969. — 214 s.

Лубківський Р. Навколо перекладу / Р. Лубківський // Жовтень. — 1973. — № 1. — С. 143–149.

Автор розглядає низку теоретичних питань — ідеал перекладу, перепис, етапи праці перекладача та його індивідуальний стиль, вибір автора для перекладу, перекладознавче бібліографування тощо.

Працелюбний обранець музи: [К. А. Яворський — пол. перекладач укр. л-ри] / Р. Лубківський // Літературна Україна. — 1973. — 9 січ. — С. 4.

Алмазом добрим, дорогим... [поезія Т. Шевченка в чес. пер.] / Р. Лубківський // Всесвіт. — 1978. — № 3. — С. 180–183. — Рец. на кн.: Ševčenko T. Bílé mraky — černá mračna: výbor z veršů. Výbor z veršů. Úvodní esej V. Židlický. — Praha: Československý spisovatel, 1977. — 135 s. — (Klub přátel poezie. Základní řada; roč. 17, sv. 3).

Слово пломенем взялось. [«Заповіт Тараса Шевченка у російських перекладах». Роман Лубківський. Многосвіточ. Літературно-критичні нариси. — К., «Радянський письменник», 1978. — С. 33–84.

Перше талановите прочитання // Жовтень. — 1981. — № 8. — С. 146–148. — Рец. на кн.: Franko I. Preco sa nikdy neusmeješ. — Bratislava, 1979.

Промова [на VIII з'їзді письменників України]: [про активізацію дослідження перекладів та встановлення перекладацьких премій] / Р. Лубківський // Літературна Україна. — 1981. — 21 квіт. — С. 2.

Стратегія побратимства // Сербські фольклор і література в українських перекладах та дослідженнях. 1837–2004; матеріали до бібліогр. К., 2005.

Універсальний дух перекладача. Передмова // Дмитро Павличко. Твори в 10-ти т., т. 5. К., 2011.

Лукашеве пересотворення світу. По-українському. В кн. Наш Лукаш. У 2-х кн. / Упоряд. Леонід Череватенко. — Кн. 2. — К., 2011.

Неосяжність і недосяжність генія. Передмова // Юліуш Словацький. Зібрання творів У 2 т. Т. 1. Поезії. Поєми. Листи до матері. Маловідомі переклади творів Юліуша Словацького. — Л. 2011.

Roman Łubkiwski. Zabronionych jęków Kobziarz... // Taras Szewczenko. Kobziarz. — Львів: Видавництво «Світ», 2013. — С. V–XXVII.

ВІДГУКИ ЗАРУБІЖНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ

Waszczak L. Roman Łubkiwski // Widnokrąg. — 1971. — 18 (500). — 1 maja. — W rubryce: Pisarze współczesnego Lwowa.
Про Романа Лубківського.

Захари Иванов. Вместо епилог. Усмивката на Днепър. Млада украинська поезія. Превод од украински. — Софія. Народна культура. — 1976. — С. 335.

Zamor J. Nad prekladmi ruskej a sovietskej poézie // *Romboid.* — 1978. — Nr 7. — С. 41-47.

С. 43: Про Р. Лубківського.

Иодковский Э. Дух, сила, точность // *Дружба народов.* 1979. № 1. — С. 272-274. — Рец. на кн.: *Звиздар.* — К.: Дніпро, 1977. — 247 с.; Звездочет. — М.: Сов. писатель, 1977. — 94 с.

Rozhovor s Romanom Lubkivským namiesto doslovu // Čistými rukemi: Antológia mladej ukrajinskej poezie. — Bratislava: Vyd-vo SÚVVSZM, 1980. — S. 145-148.

Про творчість Р. Лубківського.

Další plodný rok za nami // Pravda. — 1980. — 23 aug. — S. 5.

Про переклади творів словацьких поетів в Україні.

Meridiány bratskej kultúry // Nove slovo. — 1980. — 28 aug. — S. 15.

Про зв'язки словацької і української культур.

Naše interview s Romanom Lubkivským / Priprav. Blahová // Nové slovo mladých. — 1980. — № 8. — S. 11. — Фото.

Інтерв'ю з Р. Лубківським як перекладачем словацької поезії.

Poeta i tłumacz: Korespondencja własna ze Lwowa / Rozmawiała E. Raczynska-Mraczek // Przyjaźń. — 1980. — № 14. — S. 17.

Інтерв'ю з Р. Лубківським про його літературний доробок.

Mareš F. O přátelství: Setkání s ukrajinským prekl. bonemistou, básníkem R. Lubkivským // *Rude právo.* — 1983. — 5 listop.

Про творчість Р. Лубківського, його зв'язки з Чехо-Словащиною.

Ragojsha V. Слов'янського моря лоцман // *Літ. Україна.* — 1983. — 3 берез. — Матеріал подано під рубрикою: На здобуття премії ім. М. Рильського.

Лубківський Р. — перекладач і пропагандист слов'янської, зокрема білоруської поезії.

Македонски поети во «Словенска лира» // Огледало. — 1983. — 31 окт. — С. 8.

Про збірку «Слов'янська ліра».

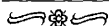
Nieuważny F. [Słowo wstępne]. Roman Łubkiwski. *Majolika.* Wybór wierszy. Państw. Instytut Wydaw. — Warszawa, 1985. — S. 5-8.

«Słowjanska liyra» — njewšědna kniha // *Nowa doba.* — 24. 05.1986.

Andričik J. Básnik s vrúcnym vzt'ahom k Slovensku // *Lubkivskij R.* Slovenské madony. — Bratislava: Sloven. Spisovatel', 1988. — S. 135-141.

Jakóbiec M. Literatura ukraińska // *Dzieje literatur europejskich.* — Warszawa: Państw. Wyd-wo Naukowe, 1989. — T. 3. — Cz. 1.

С. 613, 620, 622: Про Р. Лубківського.

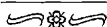
Література, використана при укладанні «коментарів, приміток»

Джордж Грабович: «Ця людина многогранна...» Інтерв'ю Віталію Абліцову // Літературна Україна. — 22 лютого 1990 р.

Jakubowska-Krawczyk K. Srebrny mit Ukrainy: nowy wybór tłumaczeń poezji Juliusza Słowackiego. [Про переклад Р. Лубківським драматичного роману Ю. Словацького «Son srebrny Salomei»] // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze. Spotkania polsko-ukraińskie.* Uniwersytet Warszawski — Iwanowi France. — Warszawa, 2007. — S. 23–24.

Вера Чорниї-Мешкова. Таїна на зворот. Синтези // Македонски книжевен гласник. — 2008–2010. — С. 52–53.

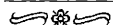
ЗМІСТ

Передмова	7
Від укладачів	21

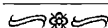
ПЕРЕКЛАДИ

З БІЛОРУСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

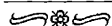
Микола Гусовський	
Пісня про зубра (фрагменти)	24
Георгій (Франціск) Скорина	
З передмови до книги «Юдіф»	32
Вікентій Дунін-Марцінкевич	
Вірш Наума Приговорки на приїзд до міста Мінська	
Аполлінарія Контського, Владислава Сирокомлі	
і Станіслава Монюшка	33
Павлюк Багрим	
Заграй, заграй, хлопче мáлий...	34
Янко Лучина	
Всій трупі добродія Старицького білоруське слово	35
Цьотка	
Білоруський музикант	36
Сусідам у неволі	37
Янка Купала	
Авторці «Білоруської скрипки»	38
Пам'яті Шевченка	39
На всі руки	40
Свояки	40
«Я мати від когось і щось собі звик...»	40
Ворогам білоруської мови	41
Лісова царівна	42
Епіграми	45
Своєму народові	46
Лісове озеро	48
Вона і я. Поема	48
Якуб Колас	
Рідні образи	63
Наш шлях	63
Полісся	64
Алесь Гарун	
«Як-но випаде хвилина...»	66
Пісня-дзвін	67
Гімн рідній мові	67
Максим Богданович	
Погоня	70

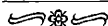
Стратим-Лебідь	71
Романс	72
Переписувач	73
Пентаметри.	73
Рондо	75
Октава	75
Терцини	75
<i>З циклу «ЕРОС»</i>	
I. «В космах червоні бутони розхилені...»	76
II. «Мигнув, як між волось, між хмар густих, нескромний...»	76
«Під тінню темних лип, що вкрила нашу пару...»	76
«Народ! Білоруський Народ!»	77
«Ти не згаснеш, ясная зорян(очко)...»	77
Credo	77
Михась Чарот	
Бунтар	78
Лариса Генюш	
«Мати моя селянська...»	79
«Така вже тиша — листя ледве мріє...»	79
Максим Танк	
Відвідини будинку Якуба Коласа	81
«Там, в Україні, при Дніпрі...»	81
«Скаржилося каміння на обочі...»	82
«Осліпнувши, іще можна з гиригою...»	82
Масей Сядньов	
Жах	83
Пимен Панченко	
Земля батьків	84
Жадання	85
Алесь Салавей	
«Крякнув чорний крук...»	86
Різдвяні свята	86
Сніги	87
Уладзімір Караткевич	
Білоруська пісня (<i>уривок</i>)	88
«Зацвітають знов, жовтоголові...»	89
Фантазія	89
Ніл Гілевич	
«Диво діялось...»	91
Болгарському братові	91
«Далеко в полі, на узгір'ях варненських...»	92
І двадцять томів Франка (<i>З кримінальної хроніки</i>).	93
«Ви кричите, що ви слов'яни?...»	94
«Білоруський поете, мовчи, не кричи...»	94
Де ви?	94
Олег Лойка	
Синій Дунай	95
Скорина — королівський садівник на Градчанах	96

Анатоль Вярцінський	
Варіації на тему «Гефест — друг Прометея»	98
Пятрусь Макаль	
Два кубки	100
Янкові Купалі	101
Ригор Барадулін	
Батьківщині	102
Адаму Міцкевичу	102
Сокільник	103
Андрієві Вознесенському	104
«Не знаючи про теорію вільного вірша...»	105
Василь Зуйонок	
Дай нам, Боже, пророка...	106
«Як же без Росії...»	106
«Відродженці та відреченці...»	107
«Всемогутне історії помело...»	108
«Під рідний дах, неначе головешку...»	109
Не був білорусом	109
Геннадзь Буравкін	
«По спині б'ють ціпи...»	110
Скрипка	110
Янко Сіпаков	
<i>З книги «Віче слов'янських балад»</i>	
Пил. <i>Балада Київської Русі XIII століття</i>	112
Грюнвальд. <i>Балада всіх слов'ян XV століття</i>	113
Король. <i>Хорватська балада XVI століття</i>	115
Маячіння. <i>Польська балада XVI століття</i>	117
Урок. <i>Сербська балада XX століття</i>	118
Їж! <i>Словенська балада XX століття</i>	120
Сергій Законников	
Братко-білорус	122
Бережи себе, Україно!	122
Алесь Разанов	
<i>З «ПУНКТИРІВ»</i>	
«Не повернеться воїн...»	124
«Перекладаю шепіт дощу...»	124
«Хіба землею йду?!...»	124
«Стежка понад проваллям...»	124
«Тягнеться з комина...»	124
«Уранці я вийшов з дому...»	125
<i>З «ВЕРСЕТІВ»</i>	
Крива вежа	125
Вовк	125
Віктор Жибуль	
Просвітління. Сатурнянська народна легенда	127
Анатолій Іващенко	
Чорні вірші	129

Андрей Адамович	
Під час очікування буколічної елегії	131
<i>З БОЛГАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ</i>	
Костянтин Преславський	
Азбучна молитва	134
Климент Охридський	
Із «Похвального слова Кирилові»	136
Райко Жинзіфов	
Глас	137
Іван Вазов	
Болгарська мова	138
Пейо Яворов	
Бабусина казка	139
Присвята	140
Тіні	140
О ні, не винна ти	141
Николай Лілієв	
«Знаю серця благодать...»	142
До весни (<i>фрагменти</i>)	142
Димчо Дебелянов	
Мрії	144
Присвята	145
Єлизавета Багряна	
Моя земля	146
Асен Разцветніков	
«Бідний і наївний Дон Кіхот...»	147
Атанас Далчев	
Камінь	150
Зозуля	150
До батьківщини	151
Микола Вапцаров	
«Ця боротьба безболісно жорстока...»	152
Божидар Божилов	
Поетичне мистецтво	153
Павел Матев	
У батька	154
Георгій Джагаров	
Клятва	155
Ватьо Раковський	
Створення світу	156
Іван Давидков	
Зірниця	157
Станка Пенчева	
«Цілий день виливається сонце...»	158

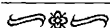

Петр Караангов	
Слово про Климента Охридського	159
Парван Стефанов	
Питання	161
Любомир Левчев	
Сон дітей.	162
Гайдуцьке зілля	164
Віршознавство.	165
Дам'ян П. Дам'янов	
Ботев	166
Прелюд.	166
Провінція	168

З МАКЕДОНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Константин Миладинов	
Туга за краєм південним.	170
Кочо Рацин	
Дні.	171
Збирачі тютюну	173
Балада про невідомого	174
Славко Яневський	
Танцівниця на долоні	176
Блаже Конеский	
Вишивальниця	178
Позбавлення сили (<i>уривок із поеми «Королевич Марко»</i>).	178
Молитва	180
Пшениця.	181
Самотній олень	181
Ацо Шопов	
Народження слова	182
Треба добрішими бути	182
Поезія.	183
Матей Матовський	
Дзвони	184
Море.	184
Михайл Ренджов	
Створення людини	186
Мармур (<i>Стовп</i>)	186
Велике полювання	187
Радован Павловський	
Казка	188
Клімат і ліра	188
Зерно	189
Богомил Дюзел	
Гімн визволеному вогневі.	190
Атанас Вангелов	
Анатомія кольору.	192

З ПОЛЬСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Ян Кохановський*З Першої книги пісень*

Пісня III	193
Пісня XX.	195
Пісня XXII	195

З Другої книги пісень

Пісня III	196
Пісня XXIV	197

Юліуш Словацький

Пісня козацької дівчини	198
Дума про Вацлава Жевуського (<i>уривок</i>)	199
«Смерть, що тринадцять літ була зі мною...»	201
«Корону сліз моїх, несправджених надій...»	202
Вірую!	202
Пророцтво	203
Срібний сон Саломеї. <i>Драматичний роман (уривок)</i>	204

Ципріян-Каміль Норвід

До селянки	212
У Вероні	213
Примара	213

Адам Асник

Веселкова казка (<i>уривок</i>).	214
--	-----

Станіслав Виспянський

Я хочу: в літній день (<i>З «Визволення»</i>).	216
О, Краків я люблю	217

Владислав Оркан

Мене минає час...	218
Спросоння буря нас напала	218

Леопольд Стафф

Знищення пам'ятника Шопенів у Варшаві	219
Перша прогулянка	219
Три міста.	220
Мистецтво поетичного слова.	221
Астролог.	221

Еміль Зегадлович

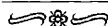
Про водяника і незвичайну	224
Про знайдений перстінчик	225

Юліан Тувім

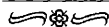
Зеленослови	226
Словосінь	226
Калинові двори	226

Ярослав Івашкевич

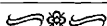
«Що з того, що щебечуть жайворонки...»	228
«Над голубими берегами Росі...»	228
«Хочу я побачити небозвід...»	229
«По кому б'ють світанкові дзвони...»	229

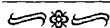
Владислав Броневський	
Польський солдат	231
Марія	232
Освенцім	232
Квіти	233
Варшавська безпритульність	233
Бодлер	234
Ясенова труна	234
«Навіщо смичка хапати...»	235
Казимеж-Анджей Яворський	
Вітчизна	236
Травень 1944	236
Земля	236
Ян Бжехва	
На Солов'їній вулиці	238
Трутизна імен	238
Влодзимеж Слободник	
Смерть Норвіда	240
До Миколи Бажана	240
Балада про десятого	241
«Німеччина всміхалася до мене...»	241
Ромео і Джульєтта	242
Мечислав Яструн	
Саскія	243
Константи (Льдефонс) Галчинський	
Весела зірочка	244
Скромність	244
Байка про соловейків	245
Віт Ствош. <i>Поєма (уривки)</i>	247
Тадеуш Голлендер	
Моє Полісся	252
Чеслав Мілош	
Вірна моя мово	254
Так мало	255
Ян-Болеслав Ожуг	
На золотих мостах	256
Сади	256
Юзеф Озга-Михальський	
З козаками	258
Як	258
Ода листю	259
Метаморфози	259
Тадеуш Гайци	
Легенда про Гомера	260
Віслава Шимборська	
Атлантида	261
Урок	262

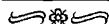
Ввічливість незрячих	262
Усе	263
Епітафія	263
Збігнев Герберт	
Російська казка	264
Доповідна	264
Тадеуш Слив'як	
Щодня вмирає один бог	266
Маски	267
Мар'ян Гжещак	
Пісня того, що повертається з війни	268
Ситуація	268
Поділ шкіри	269
Ернест Бріль	
«Те, що криваве, — змиється водами».. . . .	270
«Над нами нависає ночі стеля...»	270
«Терплячі тіні вмерлих...»	270
Марек Вавжкевич	
Погоня	272
Коляда	272
Інакше	273
Перо	274
Войцех Кавінський	
«Високе місто...»	275
Адам Загаєвський	
Вірші про Польщу	276
Їхати до Львова (<i>уривок</i>)	276
Станіслав П'єнтак	
«Він повернув небу блакитний колір...»	278
Проста пісня	278
Портрет	279
<i>З РОСІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ</i>	
Симеон Полоцький	
Із передмови до «Рифмологіону»	280
Світ єсть книга (<i>фрагмент</i>)	280
Михайло Ломоносов	
Вечірній роздум про Божу велич під час Великого Північного сяйва (<i>уривок</i>)	281
Олександр Сумароков	
Хор до перемінливого світу	282
Василь Капніст	
Ода на рабство	285
Гаврило Державін	
Пам'ятник	290
Володарям і суддям	290

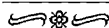
Василь Жуковський	
До портрета Гете	292
Пісня	292
О. С. Пушкін	292
Петро В'яземський	
Російський бог	294
Кіндрат Рилєєв	
Наливайко. <i>Поема (уривок)</i>	295
Войнаровський. <i>Поема (уривок)</i>	296
Олександр Пушкін	
Вольність. Ода	298
До Овідія	300
«Як я щаслив, коли покинуть можу...»	303
До А. П. Полторацької	304
Пісні західних слов'ян	
10. Соловей	304
12. Воєвода Милош	305
Євген Баратинський	
Піроскаф	306
Олександр Одоєвський	
Слов'янські діви	
Пісня перша. Слов'янські діви	308
Пісня друга. Старша діва	308
Олегів щит	309
Федір Тютчев	
Ціцерон	310
«Не Богу ти служив і не Росії...»	310
«О, Русь свята!...»	310
«З того життя, що тут ось відгуло...»	311
Микола Язиков	
До халата	312
Михайло Лермонтов	
Пророк	313
Гілка Палестини	315
Балада	316
«На темній скалі над кипучим Дніпром...»	317
«На пута придворні...»	317
Афанасій Фет	
«Убога мова в нас! Хотіти й не могли...»	319
Аполлон Майков	
Стрибожі внуки	320
«На білім висипі Каспійського помор'я...»	321
Микола Некрасов	
На смерть Шевченка	322
На Батьківщині	323
Лев Мей	
«О, Господи, пошли довготерпіння...»	324

Костянтин Бальмонт	
Слов'янське древо	325
Валерій Брюсов	
Фабрична	328
З минулого	329
Данте у Венеції	329
Прийдешні гунни	330
Михайло Кузмін	
Із «Александрійських віршів»	332
«Солодко вмерти...»	332
Максиміліан Волошин	
Дім поета	334
Олександр Блок	
На полі Куликівім	339
Микола Гумільов	
Молитва майстрів	343
Мандрівець	343
Рай	344
Борис Пастернак	
«Мов бронзову золу жарівні...»	345
Весна	345
Осип Манделштам	
«Все нам чуже в столиці, блудній дівці...»	347
«Холодна ця весна. Безхлібний кволий Крим...»	347
«Живемо, під собою не чуємо ми...»	348
«Золотавого меду спливало із пляшки тепло...»	348
Володимир Маяковський	
Борг Україні.	350
Павло Антокольський	
Ієронім Босх	353
Микола Тихонов	
Літописець	355
Анна Ярославна	355
Володимир Набоков	
«В самотності існує воля...»	357
Річниця.	357
Смерть	358
Сон.	359
Олександр Прокоф'єв	
«Звідкіля в нас на Ладозі ніжна мова України...»	360
Микола Заболоцький	
Про смерть замисливсь я.	361
Дмитро Кедрін	
У лісовій глушині	362
Краса	362

Павло Васильєв	
«Майстром замислив я стать...»	363
Олександр Твардовський	
«День відходить. І ночі глухої...»	364
Про суттєве.	364
Михайло Дудін	
Бурштин	365
«Ні, не тому, що жінка так любила...»	366
Євген Винокуров	
Ян Гус	367
«Він умирає. Де шукать причину...»	367
Роберт Рождественський	
Переїжджає гай	369
Андрій Вознесенський	
Крізь стрій	371
Із «Щоденника «Софія-67»	
1. Бар «Рибацька хижа»	372
2. Стара пісня	373
Віктор Соснора	
Боянові гусли.	375
Ігор Шкляревський	
«Яка збурунена весна...»	377
<i>ІЗ СЕРБОЛУЖИЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ</i>	
Якуб Барт-Чішинський	
До слов'ян	378
Сербська мова	378
Ян Радисерб-Веля	
Ян Гус	380
Ритурнель.	380
Ян Лайнерт	
У селі на гірці	381
Жнива	381
Ревнощі	382
Маківка.	383
Вяцлав Серб-Хейніцанський	
Перше знайомство	384
До зброї	384
Юрій Хежка	
Матері	385
Фантазія.	385
Memento	386
Бено Будар	
Наш кусень землі	387
Моя рідна мова	388
Іван Франко та Якуб Барт-Чішинський	389

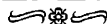
Бенедикт Дірліх	
Біля смертного ложа Франка	391

ІЗ СЕРБЬСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Петар Негош	
Сном тяжким забулася людина	392
Бранко Радичевич	
Прощання з друзями. <i>Поема (уривок)</i>	394
Джура Якшич	
Опівночі	396
Мілан Ракіч	
Сімоніда. Фреска з Грачаниці	397
Десанка Максимович	
Град	398
Небо батьківщини	399
Повернення спокою	399
Людина	400
Пісня про уярмлений хліб	401
Але й ти не забудь мені вістку про це подати	401
Куди лишень не піду	402
<i>З книжки «Прошу помилування»</i>	
Про гречкосія	403
На захист ненависників смерті	403
Про каменування	404
По царській дорозі люди ідуть	404
<i>З книжки «Літопис нащадків Перуна»</i>	
Ворожка	405
Радован Зогович	
Яблуна перед вікном	408
Стеван Раїчкович	
Життя	409
Птиця	409
Далеке самотнє дерево	410

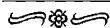
ЗІ СЛОВАЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Янко Краль	
Національна пісня	411
Іван Краско	
Жайворонок	412
Відгомін української думки	413
Павол Орсаг Гвездослав	
Як я заспіваю	414
Древо	415
Травиця зелена	415
Мить	415
Одкіну ліру (<i>фрагмент</i>).	416

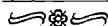

Еміль Болеслав Лукач	
Балада	418
Ян Костра	
Моя рідна	419
Лацо Новомеський	
Гарний день	421
Словацька весна	422
Розмова з птахою, що відлічує життя	422
Андрей Плавка	
До батьківщини	424
Березень	425
Троянди для Яна Смрека	425
Павол Горов	
Мати	427
На здогад	428
Археологія	429
Войтех Мігалік	
Сила землі	431
Мирослав Валек	
Сонце	433
1944	434
Лист до принцеси	434
Можливо	435
Історія трави	436
Мікулаш Ковач	
<i>Із циклу «ЗНАЧЕННЯ БАРВ»</i>	
Оця країна	439
Йозеф Мігалкович	
«Це так по-словацьки...»	440
«Що ж, друже. Старіємо...»	440
Ян Стахо	
Про випікання хліба	441
Ян Маєрнік	
«Через Міхальську...»	443
Любомир Фелдек	
Ранковий ковток повітря	444
Моя природа	444
Шопен	445
Двоє біля столу	446
Над власним віршем	446
Властіміл Ковальчик	
Розповідь про діда та грушу	448
Ян Шімонович	
Батько	449
Войтех Кондрот	
З Василем Симоненком (<i>уривок</i>)	450

Мар'ян Ковачик	
Ми залишилися	452
Портрет о 1.30	453
Майстер Павол	453
Вікно	454
Штефан Стражай	
Немецка	455
Петер Грегор	
Юрай Яношик	456
Людвіг ван Бетховен.	456
Ернесто че Гевара.	456
Франтішек Ліпка	
Само Халупка.	457
Ян Замбор	
Сіджо про працю	458
На Ікарівський мотив	458
Міхал Худа	
Лист Лацові Новомеському	459
Охрід	461
Білити полотно (<i>уривок</i>)	461
Петер Штіліха	
Мотиви перед прильотом птаства	
«Зникає нічна отара зірок...»	463
«Є такі слова...»	463
Рудольф Чіжмарик	
Сонети — це малі мої полотна	465
«Можливо, допишу той вірш тендітний...»	465
Ондрей Чільяк	
Нігра	466
Соняшники	467
<i>ЗІ СЛОВЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ</i>	
Франце Прешерн	
Заздоровниця (<i>уривок</i>)	469
На згадку про Валентина Водника	469
На прощання	470
Рекрутська	471
Поетові	472
Йосип Мурн	
Народна пісня	473
Отон Жупанчич	
Дума	474
Сречко Косовел	
Хто ходив отут	478
Балада про народ	479

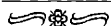

З ХОРВАТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Іван Мажуранич	
До пера	480
Петар Прерадович	
Покликання слов'янства	481
Сільвіє Страхимир Краньчевич	
На бойовищі	482
Антун Густав Матош	
Спорідненість	483
Мирослав Крлежа	
Пісня загиблого	484
Іван Горан Ковачич	
Ранок	485
Весна Парун	
Моя батьківщина	487
Тіто Білопавлович	
Слово	489
«Коли ти засинаєш...»	480
Мій товариш муравель	490

З ЧЕСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Ян Коллар	
Слов'янин. (За чеськими та хорватськими мотивами)	491
Карел Гінек Маха	
Пісня	494
Балада	495
Ніч	495
Йозеф Вацлав Фріч	
Словацька елегія	498
Дніпро	498
Іван Мазепа. Трагедія (уривок)	499
Рудольф Майєр	
Україна	507
Станіслав Костка Нейман	
Аполітичне	509
Їржі Волькер	
Іронічна постель	510
Дівчина	510
Ніч	510
Заздрісному місяцеві	511
Вітезслав Незвал	
Зітхання	513
Владимир Голан	
Яскиня слів	514

Франтішек Грубін	
Ніч з Верленом	515
Пора закоханих	516
Ян Піларж	
Моя поетика	517
Вацлав Гавел	
«Червінці віри моєї весни...»	518
«Мертвий поете, я бачив і сам перейнявся...»	518
«Хочете знати, хто я? Я — Уйтмен...»	519
Credo	520
Іво Одегнал	
Пісня про великоморавську серезку. Поема (<i>урибки</i>)	521
Рівновага	523
Йозеф Петерка	
Київське пророцтво	524
Іржі Жачек	
Матері	525
«Та й доки мені писать?...»	525
Яблуко	526
ОСНОВНІ ВІХИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ Р. М. ЛУБКІВСЬКОГО	527
КОМЕНТАРІ, ПРИМІТКИ	532
Література, використана при укладанні «Коментарів, приміток»	585
Ілюстрації	
Малюнок болгарського поета Л. ЛЕВЧЕВА	
Портрет Романа Лубківського	3
Твори заслуженого художника України Є. І. БЕЗНІСКА	
<i>Ілюстрації до віршів:</i>	
Пісня про зубра	25
Лісова царівна	43
Переписувач	74
Азбучна молитва	135
Сон дітей	163
Дні	172
Пісня ХХ	194
Астролог	223
Віт Ствош	249
Ода на рабство	287
Пророк	314
До слов'ян	379
Ранок	486
Моя Батьківщина	488
Балада	496

Літературно-художнє видання

Бібліотека
Української Літературної Енциклопедії:
вершини письменства

Ідея
М. П. ЗЯБЛЮКА, Д. В. ПАВЛИЧКА, А. Я. СЛОБОДЯНИКА

РОМАН ЛУБКІВСЬКИЙ

Вибрані твори
у двох томах

Том другий

ПЕРЕКЛАДИ

Укладач розділу «Переклади»,
коментарів і приміток С. В. ВИННИЧЕНКО
Упорядник-редактор М. П. ЗЯБЛЮК
Художнє оформлення серії М. І. СТРАТІЛАТА
Ілюстрації Є. І. БЕЗНІСКА
Макет В. П. ДАНИЛЬЧУКА

Видавництво «Дніпро»

Директор *Олександр Кудрявцев*
Літературний редактор і коректор *Світлана Чорна*
Художнє оформлення *Михайла Нестеренка*
Технічне редагування
та комп'ютерна верстка *Анни Левчук*

Підписано до друку 2.09.2015. Формат 84×108/32.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 32,0. Умовн. друк. арк. 31,97.
Тираж. 1500. Зам. 624.

ДП «Державне спеціалізоване видавництво художньої
літератури «Дніпро», вул. Володимирська, 42, м. Київ, 01030;
Тел.: 234-31-82; dniproobl@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3017 від 29.10.2007 р.

ТОВ «Друкарня "Рута"»
м. Кам'янець-Подільський, вул. Пархоменка, 1;
тел. 038-494-22-50, drukruta@ukr.net
Свід. серія ДК №4060 від 29.04.11 р.

БІБЛІОТЕКА
УЛЕ:

ВЕРШИНИ
ПИСЬМЕНСТВА

РОМАН
ЛУБКІВСЬКИЙ

2

ДНІПРО

DNIPRO

A 760 195-2

(17X)

2468

2